

Florentina Sâmihiāian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

Limba și literatura română

Clasa a VII-a

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Florentina Sâmihăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

Limba și literatura română

Clasa a VII-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației prin ordinul de ministru nr. 5420/04.07.2024.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2024-2025.

Inspectoratul Școlar

Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat**.

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

prof. univ. dr. Rodica Zafiu, Facultatea de Litere, Universitatea din București

prof. gradul I Monica Columban, Colegiul Național „Emil Racoviță”, Cluj-Napoca

Contribuție autori

Florentina Sâmihițan: Unitatea I (Redactare – L18), Unitatea II (integral)

Sofia Dobra: Unitatea III (integral), Unitatea IV (Limbă română – L14-L17)

Monica Halaszi: Unitatea IV (Limbă română – L10-L11), Unitatea V (integral)

Anca Davidoiu-Roman: Unitatea IV (Lectură, Interculturalitate, Comunicare orală – L8, Limbă română – L12-L13, L18, Redactare, Recapitulare, Evaluare)

Horia Corcheș: Unitatea I (Lectură, Interculturalitate, Comunicare orală, Limbă română, Redactare – L17, Recapitulare, Evaluare)

Coordonator redacție: Cătălin Georgescu

Redactare: Mădălina Vatcu

Corectură: Ana-Maria Stuparu

Tehnoredactare: Ioana-Silvia Ceriu

Ilustrații: Cristina Dandu

Design copertă și layout: Faber Studio

DTP copertă: Florin Paraschiv

Activități digitale interactive și platformă e-learning: Learn Forward Ltd. Website: <https://learnfwd.com>

Înregistrare sunet și postprocesare: ML Sistems Consulting

Voce: Camelia Pintilie

Animări: Film Experience

Credite foto și video: Dreamstime, Shutterstock, Wikimedia Commons

ISBN 978-606-076-828-9

Pentru comenzi puteți contacta Departamentul Difuzare

C.P. 12, O.P. 63, cod poștal 014880, sector 1, București

Telefoane: 021.796.73.83, 021.796.73.80

Fax: 021.369.31.99

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reproducă, stocată ori transmisă, sub nicio formă (electronic, mecanic, fotocopiere, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al editurii.

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărete umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus 160 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri, simbolizate pe parcursul manualului astfel:

- activitate de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative
- activitate animată, filmuleț sau scurtă animație
- activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- Butonul CUPRINS
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Butonul ECRAN COMPLET
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital responsive
- Mod de afișare comutare automată
- Butonul NOTIȚE
- Secțiunea AJUTOR
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia elevii să înțeleagă că a săi să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei însăși, dar și să fie performanți la orice disciplină școlară. Am dorit ca acest manual să le stârnească elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm puncte între școală și viață, astfel încât tinerii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant

The image shows two screenshots of the digital manual's structure.
Unitatea I - Călătorie în necunoscut: This unit includes sections for Lectură (texte literare), Interculturalitate (comparative culture), Comunicare orală (proiect de interacție în comunicare), Limbă română (principii de punctare), Redactare (organizare și raport), Recapitulare, and Evaluare.
Unitatea II - Aproape de ceilalți: This unit includes sections for Lectură (texte literare), Proiect de grup, Interculturalitate (despre limbi și culturi străine vecine), Comunicare orală (păreri și opinii), Limbă română (verbali și tipuri de verbi), Redactare (caracteristica personalajul), Recapitulare, and Evaluare.

Structura unității de învățare: O abordare

Lectură	Interculturalitate	Comunicare orală
<ul style="list-style-type: none"> • texte de bază literare semnate de Veronica D. Niculescu, Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Marin Sorescu, I.L. Caragiale, Matei Vișniec, texte de bază nonliterare • texte auxiliare diverse, având drept autori atât scriitori români, cât și străini (<i>Noi pagini – alte idei</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • temele propuse în programă • proiecte de grup 	<ul style="list-style-type: none"> • strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

Structura lecției: Un parcurs de învățare

Metode complementare de evaluare utilizate: portofoliul, proiectul, observarea

Pentru început	Explorare	Repere
<p>Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate</p>	<p>Rubrică în care se discută textele sau se rezolvă exercițiile de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire</p>	<p>Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în Explorare</p>

Parcursul manualului propune un itinerar de explorare a lumii din jur cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatura română. Începem prin a vă invita într-o *Călătorie în necunoscut*, continuăm cu o perspectivă asupra valorilor umane esențiale – *Aproape de ceilalți* – și propunem apoi o incursiune în tărâmul lăuntric – *Harta sentimentelor*. Cum în jur se petrec însă adeseori întâmplări neașteptate, explorăm mai departe *Cu noroc, fără noroc* și încheiem prin a da atenție *Lumii de pe scenă*.

traseu de cunoaștere, în 5 unități de învățare

Unitatea III Harta sentimentelor

Lectură	Structura versului poetic • Textul liric • Reprezentarea emisiilor și a sentimentelor • Reprezentarea personajelor
Interculturalitate	Traduții și observații legate de sentimentele și emoțiile
Comunicare orală	Activități comunicative • Textul documentar
Limbă română	Subiectivitate • Proprietăți • Punctării connotative ale subiectivității (deosebit de arhaic subiectivitate) • Adverbii • Subiectivitatea (deosebit de arhaic subiectivitate) și obiectivitatea (deosebit de obiectivitate)
Redactare	Textul documentar • Structuri textuale ușoare de tip narativ, explicit, descriptiv, dialogic • Integrarea părților
Recapitulare	
Evaluare	Declararea unor emocii

Unitatea IV Cu noroc, fără noroc

Lectură	Textul narativ literar • Sprijinul, timpul, acțiunea • Numărul și personajele • Textul multimedial (lecturăluat)
Interculturalitate	Elemente de mitologie monștrăușă: Baba Dochia și tradiția mărțișorului
Comunicare orală	Structura versului metrific oral • Strategii de cunoaștere și de comprehenziune a textului oral
Limbă română	Prozemenea personală • Prozemenea personală de politie • Prozemenea indirectă • Prozemenea și adverbial prozemenea posessivă • Prozemenea de adverbial posessivă • Prozemenea și adverbial prozemeneală negativă • Prozemenea și adverbial prozemeneală negativă de adverbial posessivă • Adverbial prozemeneal de indirecție • Prozemenea și adverbial prozemeneală negativă de adverbial posessivă (inclusiv adverbial prozemeneal și arhaicul adverbial)
Redactare	Structuri textuale ușoare de tip narativ, explicit, descriptiv, dialogic • Integrarea părților
Recapitulare	
Evaluare	

Unitatea V Lumea de pe scenă

Lectură	Textul dramatic • Structura teatrului dramatic, rolul indicativelor vocale, intonație • Actua spectacolului • Personajul dramatic • Rolul dialogic • Diferența între teatru de la teatru și de scenă • Dialogul în teatru
Proiect de grup	De la text la spectacol
Comunicare orală	Textul dialogic • Tranziți conversatorice • Strategii de menținere activă
Limbă română	Numericalul • Povestirile connotative ale numărului • Adverbii • Povestirile connotative ale adverbială (inclusiv arhaicul adverbial) • Intercetăci • Ceterimpozante • Elementele predicatoriei
Redactare	Tipuri textuale de structurare a ideilor • Cenzură
Recapitulare	
Evaluare	

integrată a temelor, din perspectiva celor 5 domenii de conținut

Limbă română	Redactare	Recapitulare	Evaluare
<ul style="list-style-type: none"> noțiuni de limbă 	<ul style="list-style-type: none"> etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte 	<ul style="list-style-type: none"> folosirea în contexte noi a achizițiilor dobândite în unitatea de învățare 	<ul style="list-style-type: none"> teste la final de unitate metode complementare (portofoliu, proiect, observare sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigație, autoevaluare)

coerent și eficient, în 7 pași didactice

sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigația, autoevaluarea

Aplicații	Interpretare	Provocări	Evaluare/ Autoevaluare/ Portofoliu
<p>Secvență care propune numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse</p>	<p>Secvență din cadrul lecțiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului</p>	<p>Secvență care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă</p>	<p>Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor</p>

	Lectură	Interculturalitate/ Proiect
Unitatea I Călătorie în necunoscut 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1, 3.3, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2	L1. Textul narativ literar în proză <i>Cum e lumea</i> de Veronica D. Niculescu / 10 L2. Textul narativ literar. Legarea secvențelor narrative / 14 L3. Narratorul, personajele, autorul. Enumerația / 16 L4. Semnificațiile textului / 18 L5. Textul nonliterar, textul discontinuu. Anunțul / 20 L6. Noi pagini – alte idei <i>Amintiri din copilărie</i> de Ion Creangă (fragment) / 22	L7. Contacte culturale / 24
Unitatea II Aproape de ceilalți 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.4, 3.2, 3.4, 4.1, 4.2, 4.4, 5.1, 5.2	Recapitulare și evaluare 44-46	Proiect de grup: Valorile mele, valorile comunității / 62 L7. Despre limba și cultura țărilor vecine / 63
Unitatea III Harta sentimentelor 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 3.1, 3.3, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.1	L1. Textul narativ literar <i>Popa Tanda</i> de Ioan Slavici / 48 L2. Structura textului narrativ / 53 L3. Personajul. Mijloacele de caracterizare. Repetiția / 55 L4. Conflictul. Complexitatea personajului / 57 L5. Semnificațiile textului / 59 L6. Noi pagini – alte idei <i>Inocenții</i> de Ioana Pârvulescu (fragment) / 60	L9. Tradiții și obiceiuri legate de sentimente și emoții / 102
Unitatea IV Cu noroc, fără noroc 1.1, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1, 3.3, 4.1, 4.2, 4.4, 4.5, 5.1	Recapitulare și evaluare 84-86	
Unitatea V Lumea de pe scenă 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5	L1. Structura textului poetic <i>Lacul</i> de Mihai Eminescu / 88 L2. Textul liric. Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor / 90 L3. Limbajul figurat / 92 L4. Semnificațiile textului / 93 L5. Textul liric <i>Am legat...</i> de Marin Sorescu / 94 L6. Limbajul figurat. Metafora / 97 L7. Semnificațiile textului / 99 L8. Noi pagini – alte idei <i>Tarna</i> de Mircea Cărtărescu / 100	L9. Tradiții și obiceiuri legate de sentimente și emoții / 102
Recapitulare și evaluare 120-122		
Recapitulare și evaluare 162-164		
Recapitulare și evaluare 196-198		

Comunicare orală	Limbă română	Redactare
L8. Principii de interacțiune în comunicare / 26	L9. Fraza. Norme de punctuație / 28 L10. Conjunția / 30 L11. Derivarea / 32 L12. Compunerea. Familia lexicală / 34 L13. Pleonasmul / 36 L14. Categoriile semantice (actualizare). Confuziile paronimice / 37 L15. Îmbinări libere de cuvinte și locuții. Termeni științifici. Limbaj popular. Variație regională a limbii / 38 L16. Utilizarea corectă a accentului / 39	L17. Etapele scrierii. Organizarea unui text în funcție de situația de comunicare / 40 L18. Stil: naturalețe, armonie, varietate, concizie, originalitate / 42
L8. Fapte și opinii. Textul explicativ / 65	L9. Verbul. Tipuri de verbe. Locuțunea verbală / 67 L10. Modurile și timpurile verbului / 70 L11. Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul / 74 L12. Forme verbale nepersonale: gerunziul și supinul / 76 L13. Posibilități combinatorii ale verbului. Circumstanțialul de cauză / 78 L14. Circumstanțialul de scop / 81	L15. Caracterizarea personajului / 82
L10. Atitudini comunicative / 104 L11. Textul descriptiv / 106	L12. Substantivul / 108 L13. Prepoziția / 110 L14. Posibilități combinatorii ale substantivului / 112 L15. Adjectivul / 114 L16. Posibilități combinatorii ale adjectivului / 116	L17. Textul descriptiv / 118 L18. Comentarea unor pasaje dintr-un text. Descrierea unei emoții / 119
L8. Structura textului narativ oral / 144 L9. Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral / 145	L10. Pronumele personal. Pronumele personal de polițe. Pronumele reflexiv / 146 L11. Pronumele și adjectivul pronominal posesiv / 148 L12. Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ / 150 L13. Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât / 152 L14. Pronumele și adjectivul pronominal interrogativ / 153 L15. Pronumele și adjectivul pronominal relativ / 154 L16. Pronumele și adjectivul pronominal negativ / 156 L17. Adjectivul pronominal de întârrire / 157 L18. Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal / 158	L19. Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat. Integrarea părților / 160
L8. Textul dialogat. Tracul comunicativ / 184 L9. Strategii de ascultare activă / 186	L10. Numeralul. Posibilități combinatorii ale numeralului / 188 L11. Adverbul. Posibilități combinatorii ale adverbului / 190 L12. Interjecția. Onomatopeele. Interjecția predicativă / 192	L13. Tipare textuale de structurare a ideilor. Cererea / 194

Competențe generale și specifice

- 1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral**
 - 1.1.** Sintetizarea informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative din diverse texte monologate și dialogate
 - 1.2.** Prezentarea unor informații, idei și puncte de vedere, oferind detalii semnificative și exemple relevante, în fața unui public cunoscut, adoptând comportamente paraverbale și nonverbale adecvate
 - 1.3.** Participarea la interacțiuni verbale diverse, apelând la strategii variate de ascultare activă și de negociere a informației și a relației cu interlocutorii
 - 1.4.** Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative, identificând strategii personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecărui

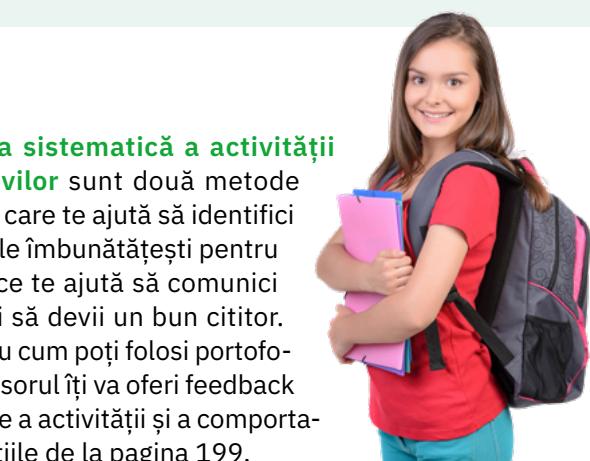
- 2. Receptarea textului scris de diverse tipuri**
 - 2.1.** Recunoașterea modurilor în care sunt organizate informațiile din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
 - 2.2.** Compararea diferitelor puncte de vedere exprimate pe marginea unor texte diverse
 - 2.3.** Adecvarea atitudinii și a practicilor de lectură în funcție de scopul lecturii
 - 2.4.** Dezvoltarea competenței de lectură prin diversificarea activităților consacrate cărții

- 3. Redactarea textului scris de diverse tipuri**
 - 3.1.** Redactarea unui text complex, având în vedere respectarea etapelor procesului de scriere și selectarea a unor structuri adecvate intenției de comunicare
 - 3.2.** Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte diverse, care urmează să fi prezentate în fața colegilor
 - 3.3.** Utilizarea unor surse diverse pentru realizarea de texte originale
 - 3.4.** Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor eficiente sau adecvate de redactare, aplicând în activitățile curente de redactare strategiile învățate, personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecărui

- 4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**
 - 4.1.** Folosirea structurilor morfosintactice ale limbii române standard pentru înțelegere și exprimarea clară și precisă a intențiilor comunicative complexe
 - 4.2.** Exprimarea clară a intenției comunicative prin corelarea achizițiilor lexicale și semantice cu cele sintactice și morfologice din limba română standard
 - 4.3.** Aplicarea conștientă a regulilor și a convențiilor ortografice și ortoepice pentru o comunicare corectă
 - 4.4.** Raportarea conștientă la normă în exprimarea intenției de comunicare, din perspectivă morfosintactică, fonetică și lexicală
 - 4.5.** Dezvoltarea gândirii logice și analogice, prin valorificarea competenței lingvistice, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

- 5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional**
 - 5.1.** Compararea unor tradiții românești cu tradiții din alte culturi
 - 5.2.** Compararea unor elemente privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare

Portofoliul și observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor sunt două metode complementare de evaluare, care te ajută să identifici aspectele pe care trebuie să le îmbunătățești pentru a-ți dezvolta competențele ce te ajută să comunică corect, clar și convingător și să devii un bun cititor. Găsești mai jos sugestii pentru cum poți folosi portofoliul. Despre felul în care profesorul îți va oferi feedback pe baza observării sistematice a activității și a comportamentului tău, citește explicațiile de la pagina 199.

Portofoliul este o mapă, un dosar, un biblioraft sau chiar o cutie în care incluzi lucrările pe care le-ai realizat, astfel încât să-l poți folosi când ai nevoie și să-l poți revizui. Este un fel de „carte de vizită” a ta, prin care poți demonstra ce ai lucrat pe parcursul unui an școlar și în ce măsură ai făcut progrese.

Timpul de realizare

Vei realiza lucrările indicate în manual la rubrica *Portofoliu* pe parcursul întregului an școlar.

Modalitatea de realizare

Portofoliul tău este bine să aibă următoarea structură:

- o pagină cu numele tău, clasa și școala în care înveți;
- un scurt text în care să justifici alcătuirea portofoliului, mai precis: perioada de realizare, ce tipuri de lucrări conține, cum te-ai gândit să le organizezi (cronologic, în ordinea în care le-ai elaborat, în funcție de domeniul disciplinei – redactare, limbă, lectură, interculturalitate etc.), cum vor fi evaluate etc.;
- un cuprins cu lucrările din portofoliu pe care îl vei actualiza în funcție de lucrările incluse pe parcurs;
- lucrările propriu-zise;
- un grafic al revizuirilor portofoliului, făcute pe baza discuțiilor cu profesorul, însotite de observații cu privire la ceea ce ai învățat sau ai schimbat ulterior în lucrările tale etc.;
- o scurtă autoevaluare a portofoliului, cu estimarea calificativului pe care l-ai putea primi, pe baza completării grilei de evaluare propuse mai jos.

CRITERII	Da	Nu	Parțial
Portofoliul meu conține piese variate.			
Piese sunt realizate pe întreaga perioadă stabilită pentru evaluare.			
Lucrările sunt originale.			
Exprimarea este clară, convingătoare și corectă.			
Așezarea în pagină este corectă, am folosit desene și culori pentru a sublinia unele idei.			
Scrisul este cîteș și frumos.			
Se vede un progres de la prima piesă până la ultima piesă.			

Evaluarea portofoliului

Este important să realizezi tu însuți/însăți o evaluare a portofoliului tău, pe baza criteriilor propuse mai sus.

Evaluarea finală se va face de către profesor pe o perioadă pe care o veți stați împreună, feedbackul acestuia putând fi inclus în materialele din portofoliu.

Unitatea I

Călătorie în necunoscut

Lectură

Textul narativ literar în proză • Legarea secvențelor narrative • Naratorul, personajele, autorul • Enumerația • Textul nonliterar, textul discontinuu • Anunțul

Interculturalitate

Contacte culturale

Comunicare orală

Principii de interacțiune în comunicare

Limbă română

Fraza. Norme de punctuație • Conjuncția • Derivarea • Compunerea • Familia lexicală • Pleonasmul • Categoriile semantice • Confuziile paronimice • Îmbinări libere de cuvinte și locuționi • Termeni științifici • Limbaj popular. Variație regională a limbii • Utilizarea corectă a accentului

Redactare

Etapele scrierii • Organizarea unui text în raport cu situația de comunicare • Stil: naturalețe, armonie, varietate, concizie, originalitate

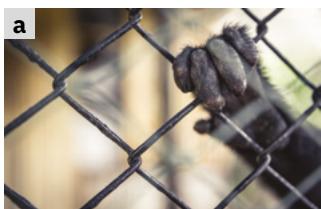
Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul narativ literar în proză

Pentru început

1. Lucrați în perechi. Priviți imaginile de mai jos și asociați-le cu două dintre următoarele cuvinte: aspirație, captivitate, libertate, neputință. Justificați-vă alegerile.

2. Numește câte două sentimente pe care le asoci ezi fie cărei imagini.
3. Ascultă textul alăturat în lectura profesorului tău.

Veronica D. Niculescu (n. 1968)

Este scriitoare și traducătoare. A publicat volume de povestiri și romane. Printre cărțile sale se numără *Orchestra portocalie*, *Roșu*, *roșu, catifea*, *Simfonia animalieră*, *Hibernalia*, *Spre văi de jad și sălbătie*, *Toți copiii librăresei*, *Luchian. Ochii, sufletul, mâna*.

În 2017, a publicat prima carte dedicată copiilor și adolescenților, romanul *O vară cu Isidor*, o poveste despre prietenie și libertate. În 2020, a publicat și continuarea, volumul *Iarna lui Isidor*, iar în 2021, volumul *Pescărușul de la geam*.

A tradus numeroase cărți din limba engleză, din opera unor scriitori celebri, precum Lewis Carroll și E.B. White.

Cum e lumea este un text inedit.

Text de bază

Cum e lumea

de Veronica D. Niculescu

Dimineața devreme, când încă nu mișcă nimeni în toată grădina, un sunet infim trezește puiul de urs. Dormea cu capul pe laba pe potecă, aproape de gard. A deschis ochii și a văzut făptașul: un fluture roșcat care poposise pe un ciulin, dincolo de gratii, făcând tulipina uscată să trosnească. Este un fluture neobișnuit de mare, cu aripi pestrițe, cum n-a mai văzut niciodată. Ursulețul întinde gâtul și adulmecă mireasma dulce a florii. Însă la fluture nu poate ajunge. Nu-i simte atingerea delicată pe vârful nasului. Doar gratiile reci, cu vopsea ușoară, îl aducă în spate.

De jur împrejur, liniște.

Puiul de urs lovește cu labele din față în roata de cauciuc atârnătă de-o sfoară. Întins pe spate, o privește cum se leagănă, icnește a plăcuteală și se uită iarăși la fluture.

După un timp, apare îngrijitoarea cea grasă, împingând roaba pe cărările grădinii zoologice. Le aruncă de mâncare maimuțelor, porcului spinos și păunilor. Face un pic de curătenie prin fiecare cușcă, vorbind cu animalele. Când ajunge la urși, pune sferturi de pâine neagră și mere în toate jgheaburile de pe latura lungă a cuștii, vorbind întruna. Așa vorbește ea, îngrijitoarea cea grasă. Despre vreme și despre durerile de oase care o supără acum, la capătul verii, când se simte toamna în aer. Când vede că puiul de urs este treaz și se uită la ea, se întreaptă de spate, își pune mâinile în șold și îi zice:

— Ia uite, te-ai trezit cu noaptea-n cap, fetițo. Păi, de ce? Ce griji ai tu, să nu poți dormi? Ia spune-mi! Vezi că nu spui? Tu n-ai nicio grija, de-asta taci. Păi, cum să ai, dacă ești doar un copil?

Îngrijitoarea se apărează peste roabă, ia de acolo o pară zemoasă și i-o întinde ursulețului.

— Doar un copil, asta ești mătăluță. Ia la mama! Știi, ușor nu ți-o fi nici ție... Cine știe ce viață te așteaptă. Când mă uit la maică-ta, mă ia cu fiori. E aici de atâția ani. Eu o știu de când era ca tine, aşa. Și-naintea ei a fost maică-sa. Ei, bunică-ta era un urs sălbatic rău. Prost a sfârșit-o ea, Bruna. Știi, știi... Ia și mănâncă, fetițo, zice îngrijitoarea.

Apoi ursulețul rămâne singur din nou. Și ce singur se simte în fiecare dimineață ca asta, când mama și ceilalți doi pui dorm duși, cuibăriți în grota din celălalt capăt al cuștii...

După ce termină para, își amintește de fluturele cel mare. Se ridică pe labele din spate, întinde gâtul încolo și-ncoace, căutând să-l mai vadă. Însă fluturele a sorbit tot ce era de sorbit din floarea mov a ciulinului și a plecat mai departe.

„Departate”, își zice puiul de urs.

Fiindcă, deși s-a născut aici, știe că există o lume întreagă dincolo de cușca asta. De acolo, de departe, vin sunete și miroșuri, nu doar sunetele de pe lacul din preajmă, unde se plimbă vizitatorii cu barca duminica, și nu doar miroșurile de mici și de vată de zahăr din acele duminici. E vorba de un departe mult mai tainic și mai plin de promisiuni, care există în fiecare zi, nu doar în cele de sărbătoare. Acel departe pe care îl bănuiește orice ființă, mică sau mare, un loc mai larg, mai cuprinzător decât cel locuit, locul pe care fiecare dintre noi îl simte pulsând înăuntru, deși el, locul, se află în afară.

Și puiul oftează de se clatină tulpina uscată a ciulului.

S-a născut, ca toți puii de urs, în ianuarie. Medicul veterinar a strigat încântat că este fetiță. Datorită gulerașului alb, pe care nu-l au decât puțini urși bruni, i-au pus numele Bianca.

Bianca are acum șapte luni, e mai mare decât câinii cu care vin oamenii în vizită la zoo, știe să se urce în copacul din cușcă și are gheare lungi cât degetele unui copilaș. E înnebunită după joacă. S-ar juca toată ziua cu frații ei. Când însă ei dorm, ca acum, ea visează cu ochii deschiși și se lasă fermecată de căte-o nălucă venită de departe, de dincolo. Ca fluturele nemaiîntâlnit vreodata.

Ursulețul își suge o gheară și se gândește unde s-o fi dus fluturele. Poate a rămas aici, după colțul cuștii, unde aleea face o buclă ce separă casa urșilor de pădure. Lumea de aici, de lumea de dincolo.

Ceea ce s-a întâmplat în clipele următoare la Zoo Sibiu nu avea să fie deslușit prea curând, deși lucrurile care par incredibile au adesea explicații dintre cele mai simple.

Limpede este un singur lucru acum, când ursulețul Bianca gonește pe alei, pe urmele fluturelui: e splendid în lumea de dincolo de gratii! Pe partea dreaptă este un lac lunguiet, rațe sălbaticice se trezesc și foșnesc în desis, iar în stânga e marginea pădurii. Șiruri de copaci își trimite umbrele lungi până departe, ca pentru a-și marca teritoriul. Valea dintre pădure și lac este ca o palmă întinsă, oferind diamante: iarba este plină de rouă. Ursulețul aleargă îmbătat de fericire, scuturând din căpșorul rotund, împingând cât poate de tare în labă și spărgând valuri de aer cu pieptul. Blănița îi saltă în spinare ca un cojoc cu un număr prea mare.

Când lacul se termină, se termină și pădurea. Acum, în luminisul tăiat de poteca pietruită ce face legătura între grădina zoologică și oraș, ursulețul înaintează nestingherit. Nicăieri, niciun om. Bianca aleargă, aleargă, înnebunită de întinderea nesfârșită pe care a bănnuit-o în unele zile, pe care a visat-o în unele nopți, dar pe care nu și-a putut-o închipui întocmai aşa.

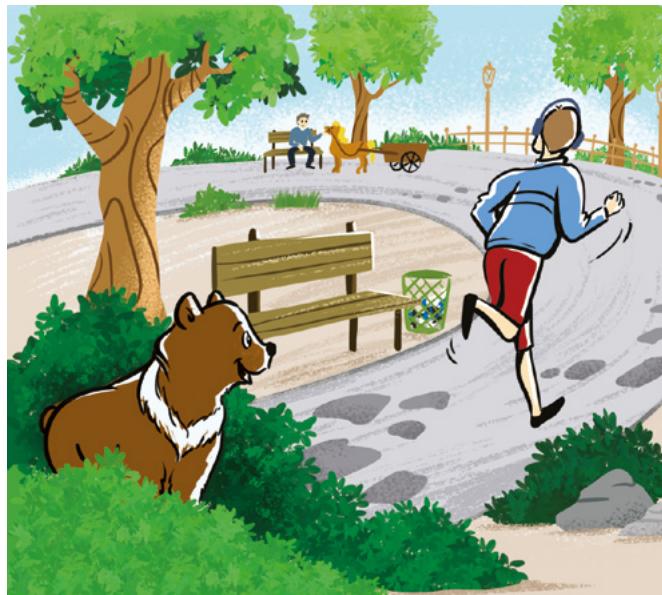
Acum a ieșit de pe alei.

Acum a intrat într-un parc.

Acum s-a ascuns după un tufiș, așteptând să treacă un alergător cu căști la urechi.

Acum aleargă printre tufe și copaci, strivind ierburi înalte și ude, făcând tumbe, oprindu-se ca să adulmece ciuperci și să soarbă apa dimineții adunată în scobiturile buturugilor groase.

Acum se odihnește într-un petic de soare, sprijinită cu spatele de un ciot, cu labele din față întinse pe lângă corp, cu ochii larg deschiși și cu respirația tăiată.

Iar acum pornește din nou înainte, unde vede cu ochii, pe lângă locul de joacă al copiilor, pe lângă căruța miniaturală unde un ponei blond este deja înămat și-un bărbat mustăcios fumează așezat pe o bancă, așteptându-și clienții, copilași pe care să-i plimbe de jur împrejurul Parcului Sub Arini. Apoi pe malul șerpuit al pârâului Trinkbach, unde sunt mușuroaie de cărtiță, până sub un pod mititel. De aici până în orașul care se trezește mai este doar o azvârlitură de băt.

*

Cam în același timp, intr-o cameră din centrul Sibiului sună telefonul. Mara Dumitrescu tocmai se pregătea să plece de-acasă.

— Vai, ce bine că te-am prins. E un urs în oraș! a strigat mama fetei.

— În oraș? Cum să fie? Ce urs?

— Este! Au zis la televizor. E alarmă. Să nu ieși din casă! a turuit mama.

— Cum să nu ies, dacă trebuie să mă duc la serviciu? Și trebuie să trec mai întâi pe la Pașapoarte. Iar exagerăz la știri...

— Nu, Mara, nu te duci nicăieri. Dă drumul la televizor și-o să vezi!

După ce-a terminat conversația, Mara a ezitat două clipe. A aruncat o privire spre telecomandă și una la ceas. Și a plecat imediat.

Trebuia să ajungă la bibliotecă la opt și jumătate, nu-și permitea să întârzie, era angajată abia de o lună. Iar la Pașapoarte, la opt. Of, mama o considera și acum tot o fetiță, deși a terminat facultatea în vara asta. O sună din Deva și dacă se anunță un cutremur în București. Îi înțelegea grijile, dar nici chiar aşa. Acum, astă mai lipsea. Un urs! Ce urs? O fi un urs în Brașov și mama a înțeles că e aici, la Sibiu.

La toate astea s-a gândit Mara Dumitrescu, coborând din cămăruța ei cu chirie și ieșind în piațeta piețuită din centrul vechi, unde era atât de liniște, încât se auzeau porumbeii gângurind pe sub streșinii.

Cândva, orașul acesta fusese pentru ea un teritoriu necunoscut. Se simțiase aici ca o străină. Acum însă îi știe fiecare coton. De la o vreme, își dorește foarte tare să plece. Să călătorească. Să vadă și alte locuri, să cunoască și alte orașe, ba chiar alte țări. De astă gonește așa către Pașapoarte. E încântată că a fost invitată la un festival de poezie în Serbia. În septembrie, o să-și citească poezile pe o scenă de pe malul Dunării, în Belgrad. Mara nu a văzut Dunărea decât o singură dată, și atunci doar din tren.

*

Când urcă de pe malul pârâului și păsește pe asfalt, Bianca intră în oraș.

E uluită de tot ce vede aici. De-o parte și de alta sunt case, cu grădini și garduri înalte. Puiul de urs se miră: oamenii trăiesc de bunăvoie în cuști? Și cum se face că, înaintând spre inima orașului, nu se vede niciun om nicăieri? Pesemne că dorm în cotloanele lor. Dar iată că tremură o perdea la o fereastră. Și încă una. Apoi apar și oamenii, rari, unul ici, altul dincolo.

Un paznic doarme pe o bancă, la intrarea într-un cămin studențesc. Puiul de urs se apropiе și-i adulmecă ghetele, apoi pleacă tiptil mai departe.

O bătrâna care mătură scările Tribunalului o vede cu coada ochiului, însă crede că este un câine.

— Uuui, câtămai dulău! Marș de-aici! strigă ea.

În tot acest timp, „BREAKING NEWS: Un urs în libertate în centrul Sibiului!”. Uriaș, titlul curge pe toate canalele de știri. Vestea, din ce în ce mai umflată, circulă iute. Perdelele tremură tot mai des la ferestre. Ușile și portile se încuie precaut, pe dinăuntru. Clic, clic. Și iarăși clic, clic: pușca unui medic veterinar și a unui vânător, așteptând ivirea ursului în cătare.

*

Când intră în curtea Direcției Generale de Pașapoarte, visând la luminițele de pe Dunăre, Mara Dumitrescu simte în aer o vibrație ciudată, chiar înainte să audă sau să vadă ceva.

Aude niște strigăte, dar înțelege târziu că se strigă la ea.

Vede niște oameni sus, la ferestre, dar nu înțelege ce vor de la ea.

— Ieși!

— Pleacă!

— Domnișoară, n-auzi?! Du-te de-aici!

— Trântește-te la pământ!

Sub bolta de la intrarea în curtea interioară, Mara încremenește privind la toți oamenii ăștia. Par să fie funcționari, dar uite și niște jandarmi, polițiști, uite și doi oameni cu pușca la umăr.

— Ce se întâmplă... bâiguie fata.

Abia atunci, uitându-se înainte, în locul către care sunt atîntite puștile, vede și ea.

În capătul curții, lângă zidul galben cu tencuiulă scorojită, într-un ghiveci mare de lemn, scăldat în lumina soarelui, este ursul. Ridicat între mușcateleurgătoare,

pipăie cu labele din față peretele, căutând să-l escala-deze cumva și să dispară de-aici. Însă zidul este înalt și imposibil de trecut. Ursulețul pricepe și scâncește, privind peste umăr înapoi, în curtea pustie. Știe că este înconjurat de oameni acum. I-a văzut și i-a auzit, sunt sus, de jur împrejur, strigă la el ca la o arătare îngrozitoare:

- Ursul!
- Uite-l!
- Nu-l pierdeți din ochi! Să nu iasă viu de aici!

Însă acolo, la intrare, este încă pustiu. Un singur om, chiar sub boltă, o fată măruntică pe care poate c-ar reuși s-o păcălească, să treacă în goană pe lângă ea, să fugă pe unde-a venit, străduță cu străduță înapoi, prin parc, pe lângă omul cu ponei, pe lângă buturugi și ciuperci, prin valea presărată cu rouă, da, înapoi, pe urmele fluturelui,

și înapoi prin ușă uitată deschisă de îngrijitoarea cea bună, lângă roata de cauciuc, lângă frați, lângă mamă. Să fugă!

Clic, se aude. Clic, iarăși.

Fără să mai stea o clipă pe gânduri, Mara se repede spre urs chiar în clipă în care și ursul pare că dă să fugă înspre ea.

— Foc! se aude un strigăt.

— Nu trageți! strigă fata, cu o forță pe care nu-și închi-puse c-o are.

Din câteva salturi, a și ajuns lângă el. Se pune cu tot trupul ei subțirel în față animalului. Ursul, care părea mai zdravăn când era ridicat pe labele din spate, s-a făcut mic acum, stă ghemuit în spatele ei, mărâind și înfigându-și ghearele în pământ.

O pală puternică de vânt străbate brusc curtea. Un pocnet și pietrele din pavaj se înroșesc într-o clipă.

— Nu, nu!... strigă Mara.

Dar nu, nu se poate să fi tras. S-ar fi auzit mult mai puternic. S-or fi trântit niște ferestre, vreo ușă. Și nu, pe pavaj nu e sânge. Vântul scutură mușcatele din ghiveci. Petale lângă petale se aştern pe jos, în timp ce puștile tremură pe umărul celor care încă așteaptă.

— E doar un pui, le strigă fata, cu brațele deschise. Nu vedeți? Pare mare, dar e numai un pui!

Îi tremură mâinile când spune asta și, fără să-și dea seama de ce, gândul îi zboară dintr-o dată la mama.

Urletele multimii se transformă în vorbe, apoi vor-bele-n șoapte, șoaptele-n răsuflări de ușurare:

- E-un pui! se aude de îci și de colo.
- Da, domnule, e numai un pui.
- N-o fi vrut decât să vadă și el cum e lumea...

Lumea se uită la ursuleț. Ursulețul privește fermecat petalele roșii ale mușcatelor, purtate de vânt prin fața ochilor săi înainte să se aștearnă pe jos. Seamănă atât de mult cu fluturele pe urmele căruia a plecat de acasă!

Impresii după prima lectură

- Completează, în caiet, tabelul de mai jos cu două situații din text care te-au impresionat și menționează emoțiile pe care îi le-a provocat fiecare dintre acestea.

Situării	Emoții

- Între emoțiile identificate de tine sunt și unele contradictorii? Precizează-le.

- Lucrați în perechi. Discutați despre alte modalități în care ar fi putut să reacționeze fata. Voi cum ati fi procedat?
- Autoarea textului *Cum e lumea*, Veronica D. Niculescu, îți adresează două întrebări. Formulează răspunsuri și pune-le în portofoliul tău.

- Ce asemănări ai observat între ursulețul și fata din povestire?
- Ai dorit vreodată să mergi într-un loc necunoscut, unde nu ai mai fost niciodată? Unde și de ce?

Lecția 2. Textul narativ literar. Legarea secvențelor narrative

Explorare

Acțiunea, timpul și spațiul

1. Lucrați în grupe de câte 5-6 elevi pentru a rezolva sarcinile de mai jos.

- a. Delimitați textul *Cum e lumea* în zece fragmente logice și identificați pentru fiecare cuvântul-cheie. Scrieți cuvintele-cheie pe biletele și lipiți-le pe tablă, într-un organizator de tipul celui dat.

	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈	S ₉	S ₁₀
G ₁	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
G ₂	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
G ₃	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
G ₄	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
G ₅	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

S₁, S₂ ... S₁₀ = secvențele textului

G₁, G₂ ... G₅ = grupe

- b. Observați cuvintele-cheie găsite de colegii voștri și analizați diferențele față de cuvintele propuse de grupa voastră, dacă există. Stabiliti varianta care vi se pare cea mai potrivită.
- c. Formulați ideile principale corespunzătoare cuvintelor-cheie stabilite.

2. În ce anotimp se desfășoară acțiunea? Justifică-ți răspunsul printr-o secvență din text.
3. Alege varianta corectă, menținând pasajele din text care te-au ajutat să răspunzi. Acțiunea se desfășoară:
- pe parcursul primelor ore ale dimineții;
 - pe parcursul după-amiezii;
 - pe parcursul unei zile.
4. În text, sunt menționate numele a patru orașe din România. Identifică-le și precizează în care dintre acestea se desfășoară acțiunea.

5. Etichetele date indică locuri ale desfășurării acțiunii. Transcrie-le în caiet pe cele asociate aventurii Biancăi, în ordinea în care le explorează puiul de urs. Precizează care personaj din text se asociază celorlalte locuri ale desfășurării acțiunii. Menționează dacă există vreun loc în care aceste personaje se întâlnesc.

cămăruță

Direcția Generală de Pașapoarte

malul lacului

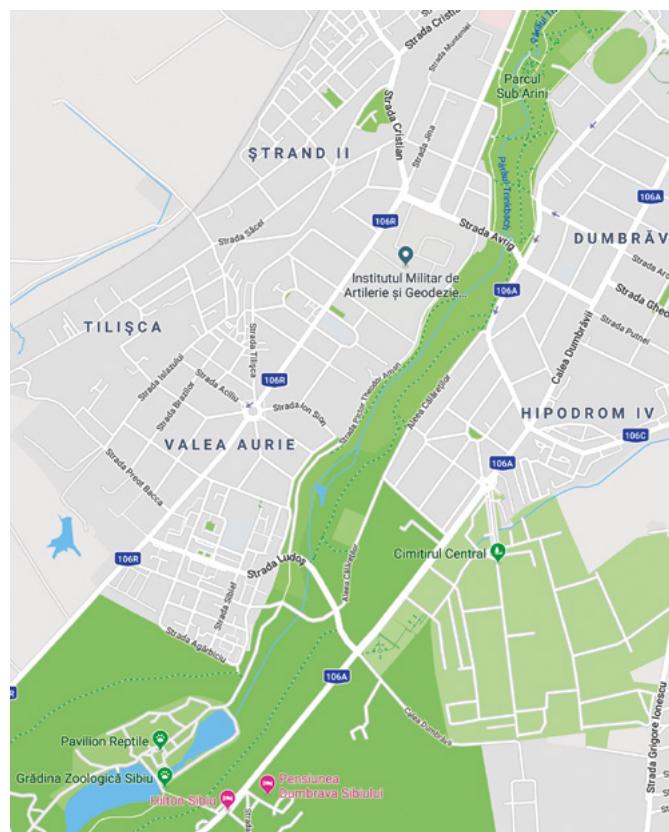
Parcul Sub Arini

piațeta din centru

tribunalul

zoo

6. Folosind aplicațiile Google Maps sau Google Earth, urmărește drumul Biancăi de la zoo până în oraș. Realizează în caiet o hartă a drumului, notând pe ea trei repere spațiale intermediare care nu sunt indicate în text.

Legarea secvențelor narrative. Înlănțuirea. Alternanța

- Selectează, din textul *Cum e lumea*, cuvinte sau grușuri de cuvinte care asigură trecerea de la o secvență narrativă la alta.
- Identifică o secvență în care naratorul întrerupe firul narrativ inițial și introduce un fir narrativ nou. Ce cuvinte utilizează pentru a face această trecere?

Repere

Textul narrativ literar prezintă întâmplări imaginare, desfășurate în timp și spațiu, într-o ordine logică.

► **Înlănțuirea** este procedeul de juxtapunere, de legare între ele a secvențelor același fir narrativ într-o ordine cronologică a întâmplărilor. Trecerea de la o secvență la alta se poate face prin alăturare sau prin utilizarea unor cuvinte, expresii, formule care asigură continuitatea: *apoi, când, după aceea, după un timp, imediat după, la un moment dat, în cele din urmă* etc.

Alternanța este procedeul prin care două fire narrative sunt prezentate ca desfășurându-se în paralel. Naratorul împletește cele două siruri de întâmplări, întrerupând un fir narrativ, pentru a-l continua pe celălalt. În trecerea de la un fir narrativ la altul, naratorul poate utiliza unele cuvinte, expresii sau formule specifice: *în acest timp, în același timp, pe când se întâmplau acestea* etc.

Aplicații

- R.A.I. (Răspunde – Aruncă – Interoghează).** Descrie împreună ideile secundare ale textului. Un elev aruncă o minge de plus sau de hârtie și pune o întrebare al cărei răspuns să reprezinte o idee secundară pentru o secvență a textului. Elevul care prinde mingea răspunde la întrebare și aruncă mingea altui elev, formulând o altă întrebare, al cărei răspuns să reprezinte o idee secundară corespunzătoare următoarei secvențe a textului. Notați, în caiete, ideile secundare formulate.
- Redactează rezumatul textului *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu, utilizând ideile principale și ideile secundare formulate la exercițiile precedente.
- Numește timpul verbal dominant în relatarea întâmplărilor. Care crezi că este efectul pe care îl generează utilizarea acestui timp verbal?
- Indică, din prima parte a textului, o secvență în care este utilizat un alt timp verbal. Care este rolul acestuia?
- Care crezi că este rolul utilizării repetate a adverbului *acum* la începutul enunțurilor din secvența a șasea a textului? Justifică-ți opțiunea.
- Alege una dintre imaginile de mai jos, care consideri că reprezintă cel mai bine raportul dintre firele narrative ale textului. Justifică-ți alegerea.

Provocări

Caută pe internet informații despre Dumbrava Sibiului și fotografii cu aceasta. Alcătuiește un poster cu rezultatele găsite, în care să surprinzi și unele detalii prezente în text.

Portofoliu

Imaginează-ți că ești Mara. Redactează o pagină de jurnal în care să relatezi experiența pe care ai trăit-o când ai salvat puiul de urs, exprimându-ți emoțiile și reacțiile față de eveniment.

Lecția 3. Naratorul, personajele, autorul. Enumerația

Naratorul, personajele, autorul

Explorare

1. Precizează dacă povestitorul întâmplărilor este o voce anonimă, un martor sau un participant la acțiune.
2. Cine este autoarea textului? Alege titlul care îți se pare cel mai atractiv, dintre cărțile pe care le-a scris. Motivează-ți alegerea.
3. Precizează la ce persoană este relatată întâmplarea.
4. Notează, în caiet, personajele care apar în text.
5. Identifică, în ultima secvență a textului, un paragraf în care mai multe personaje se comportă ca unul singur. Prin ce cuvânt sunt numite acele personaje?

Repere

Textul narativ literar este cel în care un narator relatează o povestire imaginată.

► **Naratorul** – vocea anonimă sau personajul care relatează povestirea – este imaginat de autor. Când este personaj, poate fi implicat în acțiune sau poate fi doar un martor neimplicat în aceasta. Dacă este personaj implicat, naratorul relatează povestirea la persoana I. Atunci când naratorul este o voce anonimă, acesta povestește la persoana a III-a. El privește din afară întâmplările, de obicei, știind totul despre acestea și despre personaje.

Personajele sunt ființele umane, animalele sau obiectele implicate în acțiunile dintr-un text narativ. Ele pot fi principale, secundare, episodic sau figuranți, în funcție de importanță pe care o au în desfășurarea întâmplărilor. Dacă un grup de mai multe personaje acționează ca unul singur, acestea au rol de **personaj colectiv**.

Autorul este o persoană care există în lumea reală, având o identitate concretă. Naratorul, personajele și întâmplările din textul narativ aparțin unei lumi imaginate de autor. Lumile ficționale create de scriitori seamănă în grade diferite cu realitatea.

Enumerația

Explorare

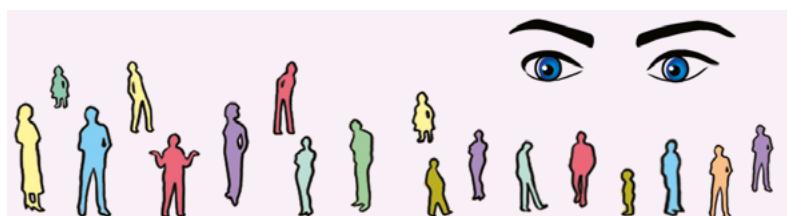
1. Identifică în text pasajul în care sunt numite animalele hrănite de îngrijitoare înaintea puiului de urs.
2. Ce semn de punctuație delimită substantivele însiruite în pasajul de la exercițiul anterior?

Repere

Enumerația este figura de stil care constă în însiruirea mai multor termeni de același fel (substantive, adjective, verbe etc.), pentru a atrage atenția asupra aspectelor descrise, pentru accentuarea ideii exprimate sau pentru detalierea imaginii prezentate. Termenii unei enumerații se despart prin virgulă. Uneori, termenii enumerației sunt așezați la distanță unul de altul. Enumerația se poate combina și cu alte figuri de stil, de exemplu cu personificarea: „Vede Eufratul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrână...” (M. Eminescu, *Scrisoarea III*).

Aplicații

1. Ce legătură crezi că există între imaginea alăturată și raportul narator-personajele?
2. Explică de ce naratorul știe ce se întâmplă simultan în ambele fire narative din textul *Cum e lumea*.

- 3.** Menționează o întâmplare care ar fi lipsit din text dacă relatarea s-ar fi făcut numai din perspectiva:
a. puiului de urs; **b.** Marei.
- 4.** Indică un pasaj din text în care naratorul se oprește din relatată și reflectează asupra vieții.
- 5.** Identifică în text secvența în care sunt menționate trăsăturile fizice ale puiului de urs și menționează-le.
- 6.** Privește ilustrația de la pagina 12. Ce trăsături ale puiului de urs sunt surprinse în text și nu sunt evidențiate în ilustrație?
- 7.** Explică prin ce se deosebește personajul principal din text de celelalte personaje.
- 8.** Prin ce diferă ursulețul Bianca de un ursuleț obișnuit?
- 9.** Îți amintești povestea lui Fram, din cartea la care se face referire mai jos? Prin ce se asemănă Fram cu Bianca? Ce diferențe există între cei doi urși?

Fram, ursul polar de Cezar Petrescu,
ilustrație de Dan Ungureanu

- 10.** Indică figura de stil utilizată în fragmentul: „«Depart», își zice puiul de urs”. În ce alte texte studiate sau citite de tine ai mai întâlnit-o?
- 11.** Notează, în caiet, trăsăturile personajelor ce se pot desprinde din fragmentele date.
- a.** Bianca: „Puiul de urs lovește cu labele din față în roata de cauciuc atârnătă de-o sfoară.”
- b.** Îngrijitoarea: „Doar un copil, asta ești mătăluță. Ia la mama! Știu, ușor nu ți-o fi nici ție...”
- c.** Mara: „Of, mama o consideră și acum tot o fetiță, deși a terminat facultatea în vara asta.”

Portofoliu

Rescrie ce se petrece în curtea Direcției Generale de Pașapoarte din perspectiva Biancăi, la persoana I, punând accent pe sentimentele puiului de urs. Completează un tabel în care să notezi modificările pe care le presupune rescrierea (coloana R), față de textul *Cum e lumea* (coloana T).

- 12.** Ce sentiment al Biancăi se desprinde din fragmentul „„Să puiul oftează de se clatină tulpina uscată a ciulinului.”? Alege dintre următoarele variante sau propune un alt răspuns, motivându-l:

- a.** indiferență;
b. resemnare;
c. teamă;
d. tristețe.

- 13.** Precizează ce rol are enumerația din fragmentul: „să fugă pe unde-a venit, străduță cu străduță înapoi, prin parc, pe lângă omul cu ponei, pe lângă buturugi și ciuperci, prin valea presărată cu rouă.”

- 14.** Ce trăsătură comună au Mara și Bianca? Justifică-ți răspunsul printr-o secvență din text.

- 15. Harta personajelor.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi.

- Pe o foaie mare, scrieți în centru numele personajului principal. Adăugați, sub nume, trăsătura morală cea mai importantă a personajului.
- Notați apoi, în jurul său, celelalte personaje din text. Evidențiați, prin săgeți, legăturile dintre ele.
- Menționați, pentru fiecare, statutul ocupat în text (secundar, episodic, figurant, individual sau colectiv) și câte o trăsătură morală. Puteti introduce în produsele voastre și desene.
- Prezentați hărțile realizate în fața clasei.

- 16.** Ce stare de spirit a mulțimii se desprinde din dialogul de mai jos? Alege dintre următoarele variante: furie, îngrijorare, panică, spaimă.

- Ieșil!
— Pleacă!
— Domnișoară, n-auzi?! Du-te de-aici!
— Trântește-te la pământ!”

- 17.** Transcrie un dialog din text în care se exprimă furia mulțimii. De ce se manifestă oamenii în acest fel?

- 18.** În fragmentul de mai jos este surprinsă schimbarea de atitudine a mulțimii. Ce îi determină pe oameni să-și schimbe perspectiva?

- „Urletele mulțimii se transformă în vorbe, apoi vorbele-n șoapte, șoaptele-n răsuflări de ușurare:
— E-un pui! se aude de îci și de colo.
— Da, domnule, e numai un pui.”

	T	R
Ce sentimente ale Biancăi sunt surprinse		
Ce fapte sunt observate		
Ce fapte nu sunt observate		

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Titlul textului, *Cum e lumea*, nu este urmat de un semn de punctuație. Ce intonație îți se pare potrivită pentru a-l rosti? Ce crezi că a vrut să sugereze autoarea prin acest titlu?

2. Propune un alt titlu care îți se pare potrivit pentru textul Veronicăi D. Niculescu. Justifică-ți propunerea.

3. Îngrijitoarea afirmă despre puiul de urs că este „doar un copil”. Ce activități ale puiului de urs, specifice copilăriei, identifici în prima secvență a textului?

4. În basme, lumea de dincolo este cea în care trăiesc ființele fabuloase. De ce pentru Bianca ceea ce se află în afara cuștii este „lumea de dincolo”?

5. De ce crezi că pe bunica Biancăi o chemă Bruna?

6. În opinia îngrijitoarei, Bianca nu are griji, fiind doar un ursuleț. La ce fel de griji crezi că se referă femeia?

7. Ești de acord cu opinia îngrijitoarei? Recitește primele cinci secvențe din text. Care sunt grijile puiului de urs?

8. Precizează la ce crezi că se referă îngrijitoarea atunci când afirmă: „Ușor nu îți-o fi nici ție...”

9. Care este visul cel mai arzător al puiului de urs? Identifică secvența în care este prezentat acest vis.

10. Bianca trăiește într-o cușcă, la zoo. Crezi că acest fapt determină visul ei sau visul ei ar fi fost același și în alte împrejurări? Formulează-ți răspunsul, referindu-te și la fragmentul redat în continuare:

„... un departe mult mai tainic și mai plin de promisiuni, care există în fiecare zi, nu doar în cele de sărbătoare. Acel departe pe care îl bănuiește orice ființă, mică sau mare, un loc mai larg, mai cuprinzător decât cel locuit, locul pe care fiecare dintre noi îl simte pulsând înăuntrul său, deși el, locul, se află în afară.”

11. Lucrați în perechi. În text se afirmă că „lucrurile care par incredibile au adesea explicații dintre cele mai simple”. Descoperiți la ce situație din text se referă această observație. Fiecare dintre voi își amintește o situație din propria experiență care confirmă această idee și i-o prezintă celuilalt.

12. În text, se afirmă că „ceea ce s-a întâmplat în clipele următoare la Zoo Sibiu nu avea să fie deslușit prea curând”. De ce crezi că naratorul amână oferirea unei explicații despre fuga Biancăi?

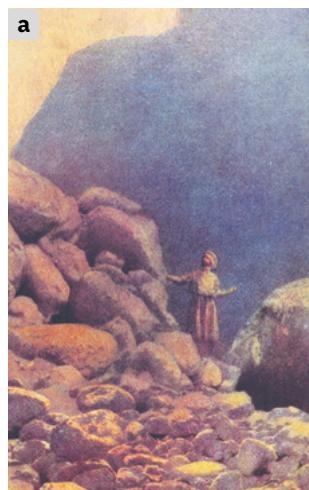
13. Aflați în libertate, puii de urs nu fug niciodată de departe de ursoaice. Cum îți explică faptul că puiul de urs din text fugă? Ce semnificație crezi că are fuga sa? Alege varianta care îți se pare potrivită și justifică-ți opțiunea:

- a. dorința de explorare;
- b. dorința de independență;
- c. dorința de libertate.

14. Îți s-a părut dificil să alegi o variantă la exercițiul anterior? De ce? Explică legăturile ce se pot stabili între cele trei variante.

15. Lucrați în perechi. Priviți imaginile date, care surprind:

- a. o ilustrație din carte *Sinbad marinarul*, în care personajul principal, într-o din călătoriile sale, ajunge în Valea Diamantelor;
- b. o fotografie din Diamond Valley, un loc din centrul Nevadei, SUA.

Locul în care aleargă Bianca este surprins în text astfel: „Valea dintre pădure și lac este ca o palmă întinsă, oferind diamante: iarba este plină de rouă.” Care dintre cele două imagini vi se pare mai potrivită pentru a ilustra acest loc? De ce?

16. Mara își dorește și ea foarte mult să plece, să exploreze teritoriul nostru. Care sunt „gratiile” simbolice cu care se confruntă fata?

17. Mara nu își-a dorit să plece din Sibiu cât timp orașul a fost pentru ea un „teritoriu necunoscut”. Cum îți explică faptul că oamenii sunt atrași de călătorii în locuri noi?

18. Când ajunge în oraș, Bianca se miră că „oamenii locuiesc de bunăvoie în cuști”. Ce semnificație crezi că are această observație?

19. Cum reacționează majoritatea oamenilor din clădirea Direcției Generale de Pașapoarte înainte și după intervenția Marei? Identifică atitudinile acestora, ilustrându-le cu exemple din text.

20. De ce crezi că Mara se gândește la mama ei atunci când rostește replica „Nu vedeti? Pare mare, dar e doar un pui!”.

21. Privește pictura alăturată. Observă atitudinile oamenilor și stabilește asemănări și deosebiri între aceștia și cei din clădirea Direcției Generale de Pașapoarte.

22. Identifică situațiile în care apare în text fluturele. Ce semnificație crezi că are acesta?

23. De ce crezi că Bianca asociază petalele mușcatelor cu fluturele, în ultimul enunț al textului?

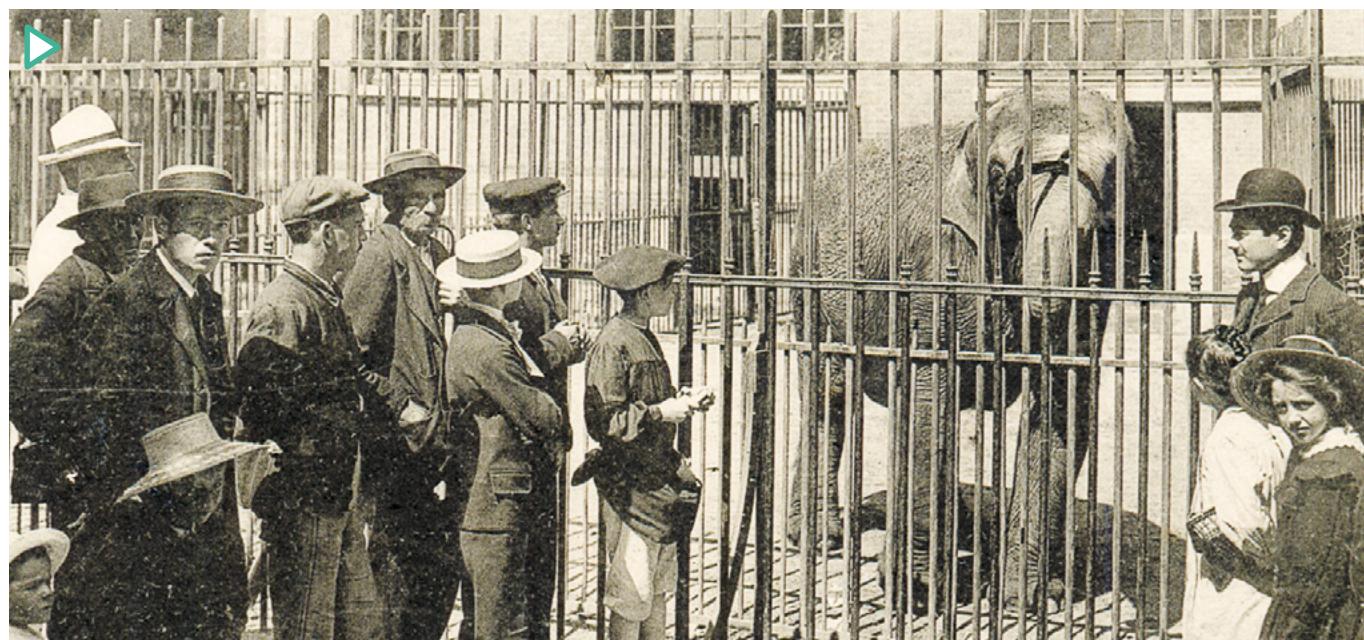
24. Formulează un răspuns de 3-4 rânduri la întrebarea „Cum e lumea?”, referindu-te la situațiile din textul Veronicăi D. Niculescu.

Jules Scalbert (1851-1928), *Jardin des Plantes* (Grădina Botanică), ulei pe pânză

Provocări

- Imaginează-ți ce s-a întâmplat cu puiul de urs după ce a fost salvat de Mara, în acea dimineață. Redactează o narativă de 5-10 rânduri în care să surprinzi evenimentele ce au urmat.
- Seria de filme de animație *Madagascar*, regizate de Eric Darnell și Tom McGrath și produse de DreamWorks Animation, surprinde aventurile unor animale evadate de la zoo. Urmărește-le împreună cu familia ta și alcătuiește un poster în care să integrezi imagini și informații despre această serie de filme.
- În trecut, termenul *menagerie* desemna locurile special amenajate în care erau ținute animale vii, pentru a fi prezentate publicului. Cea mai veche menagerie despre care se cunosc date a existat în capitala Egiptului antic, Nekhen. Aceasta datează din jurul anului 3500 î.H. O alta i-a aparținut primei mari regine a Egiptului, Hatșepsut, în 1500 î.H. În vremurile moderne, prima grădină botanică și zoologică a fost deschisă în 1793, la Paris. În România, prima grădină zoologică a fost deschisă în 1929, la Sibiu, în Pădurea Dumbrava. Alcătuiește o listă cu avantaje și cu dezavantaje ale existenței grădinilor zoologice.

Elefant din India, în Jardin des Plantes (Paris), prima grădină botanică și zoologică modernă

Lecția 5. Textul nonliterar, textul discontinuu. Anunțul

Pentru început

1. Precizează cum te-ai pregăti pentru una dintre situațiile de mai jos.

- Vrei să vizitezi Grădina Zoologică din Sibiu și ai preferat să mergi acolo de Ziua porților deschise. Unde cauți informații despre data în care se desfășoară și despre activitățile acestei zile?
- Vei călători din localitatea unde locuiești spre Sibiu, împreună cu părinții tăi. Aceștia sunt de acord să organizeze vizita astfel încât să poată participa și alți colegi ai tăi de școală, cu condiția să vină însotiti de părinții lor. Pentru a face publică ocazia, concep un mesaj pe care îl lipesci la avizierul școlii. Ce informații importante notezi în el?

- Tu și ceilalți colegi, împreună cu părinții, veți călători cu trenul până la Sibiu. Din gară, va trebui să vă descurcați pentru a ajunge la zoo. De unde te informezi cu privire la mijloacele de transport pe care le poți utiliza?

2. Citește textul alăturat.

Impresii după prima lectură

Completează enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

- Mi s-a părut interesant că
- Mi s-a părut util textul, pentru că
- Am reținut din text că
- Nu am înțeles destul de clar
- Cel mai important lucru pe care l-am aflat este că

Text de bază

Programul Zilei porților deschise

Grădina Zoologică Sibiu organizează vineri, 9 august, Ziua porților deschise, cu ocazia aniversării Zilei internaționale a grădinilor zoologice și a parcilor. Pe parcursul zilei, intrarea va fi liberă atât pentru copii, cât și pentru adulți. Program de funcționare: 11-19.

Cum ajungeți la noi

Grădina Zoologică Sibiu se află în Pădurea Dumbrava, la 5 km de centrul orașului, în direcția Rășinari, pe Drumul Județean 106A.

Pentru a intra în Grădina Zoologică Sibiu, vizitatorii pot utiliza atât intrarea dinspre Calea Dumbrăvii, cât și pe cea dinspre cartierul Valea Aurie (de pe strada Ludoș).

Cu mașina

Din centrul orașului urmați Calea Dumbrăvii și indicațiile spre grădina zoologică. Intrarea și parcarea se află vizavi de Hotelul Hilton.

Cu autobuzul

Gară – Calea Dumbrăvii
(Grădina Zoologică Sibiu)

Traseu 13

Viile Sibiului –
Calea Dumbrăvii
(Grădina Zoologică Sibiu)

Traseu 1

Explorare

1. Precizează care este scopul acestui text. Alege dintre următoarele variante:

a. de a amuza;	c. de a educa;
b. de a convinge;	d. de a informa.

2. Care este tema textului? Ce te-a ajutat să te decizi asupra răspunsului?

3. Indică două informații importante pe care le-ai identificat în text.

4. Observă modul în care este organizată informația în text. Ce particularitate observi în ultima secvență a acestuia, intitulată *Cu autobuzul*?

5. Cine crezi că transmite informațiile din text? Cui i se adresează aceste informații?

Repere

Textul nonliterar se referă la aspecte ale realității. Acesta poate avea scopul de a informa, de a convinge, de a amuza etc. Din categoria textelor nonliterare fac parte: afișul, anunțul, articolul de dicționar, articolul de ziar, biletul, eticheta, fluturașul, interviul, invitația, reportajul etc.

Textul nonliterar poate fi continuu sau discontinuu.

Textul continuu este organizat doar în enunțuri și paragrafe care au unitate de sens.

Textul discontinuu prezintă informații organizate:

- sub forma unor secvențe de text ce pot fi înțelese distinct, separate vizual;
- sub forma unor liste, grafice, diagrame.

 Textele discontinue pot fi: articole de dicționar, anunțuri, fluturași, calendare, infografice, liste, tabele, cuprinsuri, scheme etc.

Anunțul este un text nonliterar prezent în locuri publice, în ziare, în reviste sau pe internet. Anunțul are ca scop prezentarea unor informații despre produse sau servicii, în vederea utilizării sau achiziționării acestora. **Titlul** este o componentă importantă a anunțului, pentru că acesta trebuie să atragă atenția asupra produsului sau serviciului oferit. De asemenea, **descrierea** produsului sau a serviciului trebuie să fie clară, succintă și să pună în evidență caracteristicile cele mai importante.

Anunțul se construiește în jurul unor întrebări esențiale:

- Ce?** – tema anunțului: obiectul, ființa, produsul, serviciul etc.;
- Cum?** – prin ce modalitate se poate beneficia de ceea ce prezintă anunțul;
- Unde?** – locul unde sunt disponibile obiectul, ființa, produsul, serviciul prezentate în anunț;
- Când?** – în ce perioadă sunt disponibile obiectul, ființa, produsul, serviciul prezentate în anunț.

Aplicații

- Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Alcătuiți postere în care să integrați răspunsuri la cele patru întrebări esențiale, cu privire la anunțul de la pagina 20. Prezentați-le în fața clasei.

- Ce caracteristici ale textelor discontinue ai observat în anunțul citit?
- Anunțul citit conține o secvență în care este indicat traseul cu mașina. Ce elemente vizuale crezi că ar putea fi introduse în secvența respectivă, pentru a-i ușura conducătorului auto ajungerea la destinație?
- Lucrați în grupele inițiale, de câte 4-5 elevi. Redactați un anunț care să se refere la un eveniment ce se va petrece în școală voastră. Completați pe o planșă un organizator grafic în care să stabiliți mai întâi răspunsurile la cele patru întrebări esențiale, apoi redactați anunțul propriu-zis.

Provocări

Propune un program, pe zile, pentru săptămâna „Școala altfel”. Toți elevii clasei vor afișa pe un panou sau vor posta programul lor pe grupul clasei din platforma informatică utilizată. Discutați pe marginea propunerilor și votați programul care vi se pare cel mai interesant.

Autoevaluare L1-L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

-
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
 - Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Călătoria este o formă de a descoperi lumea și mulți scriitori o abordează în operele lor. În povestirea *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu, Bianca, puiul de urs, pornește într-o astfel de călătorie și află lucruri noi, atât despre ceilalți, cât și despre sine, unele fascinante, altele înfricoșătoare. Însă nu întotdeauna oamenii asociază explorarea și călătoria cu bucuria de a cunoaște. Uneori, îndepărțarea de locurile cunoscute poate aduce și disconfort, teamă sau melancolie, fiindcă apare dorul de casă.

► Amintirile din copilărie de Ion Creangă au fost scrise în perioada 1881-1888 și au apărut inițial în revista *Con vorbiri literare*. Citește pasajele de mai jos, care surprind plecarea lui Nică de acasă, din satul Humulești (astăzi, parte a orașului Târgu-Neamț), spre școala teologică de la Socola.

Text auxiliar

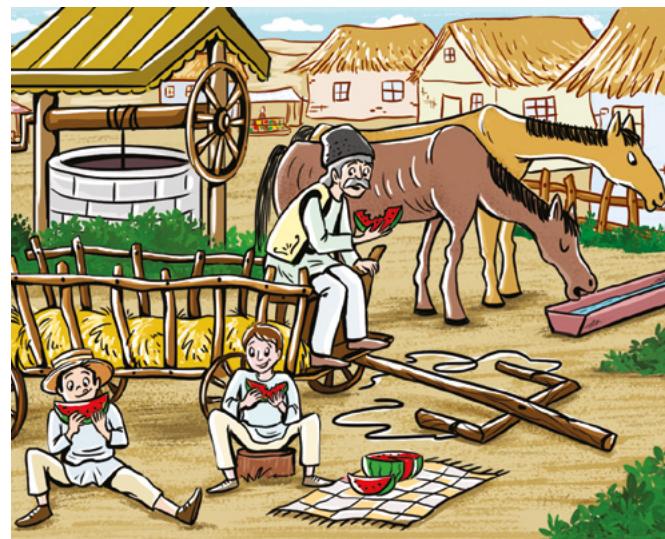
Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la munte strămutat la câmp și pruncul, dezlipit de la sănul mamei sale, aşa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola¹, după stăruința mamei. [...] și Iașii, pe care nu-i văzusem niciodată, nu erau aproape de Neamț, ca Fălticenii. [...] Dar acum se schimba vorba: o cale scurtă de două poște², de la Fălticeni la Neamț, nu se potrivește c-o întindere de șase poște, lungi și obosite, de la Iași până la Neamț. Căci nu vă pară șagă³: de la Neamț până la Iași e câtu-i de la Iași până la Neamț, nici mai mult, nici mai puțin. [...]

Și, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moș Luca, sărutăm noi mâna părinților, luându-ne rămas-bun cu ochii înecați în lacrimi și, după ce ne suim în căruță, supărați și plânsi, ca vai de noi, Luca Moșneagu, harabagiul⁴ nostru, dă bicii cailor [...].

După un scurt popas, făcut la podul de la Timișești, de pe Moldova, pornim înainte spre Moțca și suim încet-încet codrul Pășcanilor. Apoi, din vârful acestui codru, mai aruncăm, nemernicii⁵ de noi, câte-o căutătură jalnică spre munții Neamțului: uriașii munți, cu vârfurile ascunse înouri, de unde purced izvoarele și se revarsă pâraiele cu răpejune, șopotind tainic, în mersul lor neîncetat, și ducând, poate, cu sine multe-multe patimi și ahturi omenești, să le înece-n Dunărea măreață!

— Ei, ei! măi Zaharie, zic eu, coborându-ne la vale spre Pășcani; de-acum și munții i-am pierdut din vedere, și înstrăinarea noastră este hotărâtă cine știe pentru câtă vreme!

— Cum ne-a fi scris de la Dumnezeu sfântul, zise Zaharia, cu glasul aproape stins, și-apoi rămase dus pe gânduri tot drumul, până la Blăgești, peste Siret, unde-a fost și masul⁶ în noaptea aceea.

Dar vai de masul nostru! Aici, pe prispa unui rotar, puțin de nu era să rămânem chiori. De cu seară și până după miezul nopții am stat numai într-o fumăraie de baligi, ca la carantină, și tot ne-au coșit⁷ Tânțarii.

— Așa-i viața câmpenească, zise moș Luca [...]. Cum treci Siretul, apa-i rea și lemnele pe sponci⁸; iar vara te înăduși de căldură, și Tânțarii te chinuiesc amarnic. N-aș trăi la câmp, Doamne ferește!

Și aşa, luându-ne rămas-bun de la gazdă, care era tot afară culcat, pe altă prispa, plecăm. Și cum ieşim în sleah⁹, părerea noastră de bine: întâlnim cătiva oameni, cu niște care cu draniță¹⁰, mergând spre Iași. Ne întovărăşim cu dânsii, de frica láiesilor¹¹ din Ruginoasa, și hai-hai, hai-hai, până-n ziua, iacătă-ne în Târgul-Frumos, unde-am și înjunghiat cătiva harbuji¹² într-ales, de ne-am potolit, deocamdată, și foamea, și setea. Apoi, după ce s-au hodinit caii, am pornit înainte, spre Podu-Leloaie; și de aici, tot înainte spre Iași, mai mult pe jos decât în căruță, căci zmeii lui moș Luca se muiaseră de tot; și țăranii noștri, glumeți cum sunt ei, ne tot șfichiuiau¹³ [...].

¹ *Socola* (s. f.) – mănăstire unde funcționa o școală teologică.

² *poștă* (s. f.) – unitate de măsură a distanțelor, egală cu cca 20 km.

³ *șagă* (s. f.) – glumă.

⁴ *harabagiul* (s. m.) – căruță plătit să transporte mărfuri sau oameni.

⁵ *nemernic* (s. și adj.) – (pop.) om vrednic de milă, sărman.

⁶ *mas* (s. n.) – popas.

⁷ *a se coși* (vb., reg. despre piele) – a se bășica, a se umfla.

⁸ *pe sponci* (expresie cu valoare adv.) – în cantitate mică, puțin.

⁹ *sleau* (var. *sleah*; s. n.) – drum de țară, neamenajat, bătătorit de căruțe.

¹⁰ *draniță* (s. f.) – bucătă de lemn lungă de un metru.

¹¹ *láiei* (s. m.) – rom nomad, care face parte dintr-o ceată.

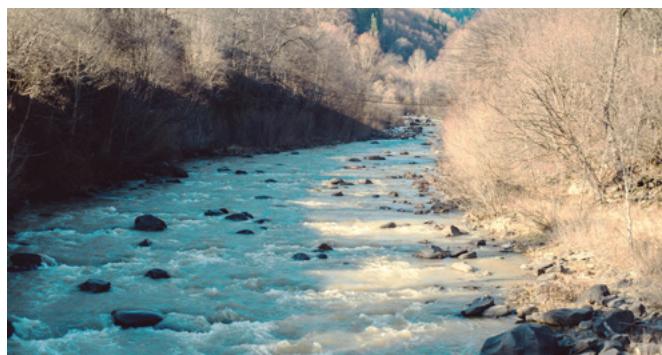
¹² *harbuz* (s. m.) – pepene verde, lubeniță.

¹³ *a șfichiui* (vb.) – a lovi scurt, a biciui, a plesni; (aici) a lua peste picior.

Discutarea textului

1. Cine este naratorul în fragmentul citat?
 2. Care sunt celelalte personaje?
 3. Explică potrivirile care stau la baza comparațiilor din primul enunț, prin care personajul își motivează dificultatea de a pleca de acasă.
 4. Prima dintre comparații se referă la urși. Spre deosebire de textul Veronicăi D. Niculescu, în care Bianca fugă de lângă mama sa, în textul lui Ion Creangă se afirmă că ursul nu se dă ușor scos din bârlog. Cum explici opoziția dintre cele două situații?
 5. De ce crezi că naratorul afirmă că „de la Neamț până la Iași e câtu-i de la Iași până la Neamț, nici mai mult, nici mai puțin”? Ce efect asupra cititorului urmărește el să provoace prin această afirmație?
 6. Exprimă-ți părerea despre imaginea apelor care duc „multe-multe patimi și ahuri omenesti, să le înece”

Portofoliu

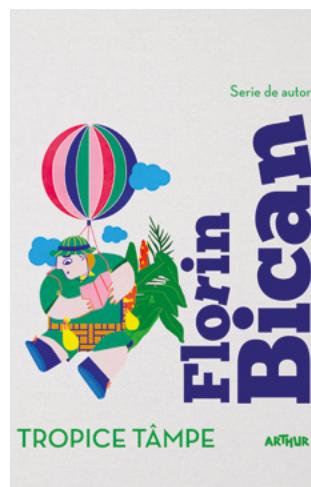
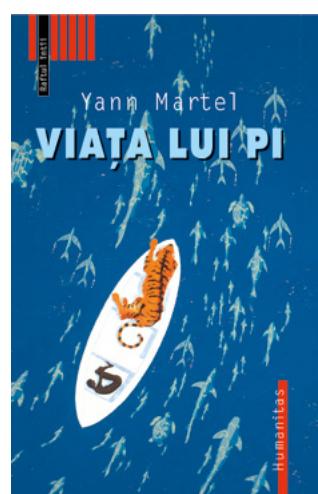
Scrie un text despre impresiile tale cu ocazia unei călătorii într-un loc pe care nu-l cunosteați.

Biblioteci deschise

Pentru a descoperi si tu lumi necunoscute, prin ochii unor personaje deosebite, îți propunem cărțile de mai jos.

În romanul *Viața lui Pi* de Yann Martel, protagonistul trăiește o aventură extraordinară.

Vasul pe care se afla împreună cu familia sa și care transporta multe animale sălbaticе naufragiază. El rămâne pe o barcă împreună cu un tigru. Poate un copil să îmblânzească un tigru flămând?

Tropicătâmpe este un roman scris de Florin Bican. Exploratorul Stanley primește sarcina de a se prezenta la ambasada din Mombasa, unde își spune că trebuie să salveze jungla de... amenințarea betonului! Aventurile lui Stanley te vor amuza străsimic.

Lecția 7. Contacte culturale

Pentru început

Lucrați în perechi. Priviți cu atenție harta alăturată și rezolvați sarcinile de mai jos.

- Selectați cinci orașe marcate pe hartă cu simbolul . Menționați țările și continentul în care sunt situate acestea.
- În 1985, a fost lansată competiția „Capitale europene ale culturii”. Harta alăturată evidențiază câteva orașe desemnate astfel de capitale. Ce orașe din România identificați? Căutați anii în care acestea au avut statut de capitale europene ale culturii.
- Formulați o opinie comună despre rolul unei capitale europene a culturii și despre valorile pe care credeți că trebuie să le promoveze.

Explorare

- În județul Sibiu, există comunități etnice de sași. Fiecare comunitate etnică are propriile tradiții, unele intersectându-se cu tradiții ale populației majoritare din țara în care trăiesc. Lucrați în perechi pentru a rezolva sarcinile de mai jos.

- Priviți imaginea de mai sus și notați o tradiție care vă vine în minte legat de aceasta, specifică poporului român.
- Citiți fragmentul dat, extras din articolul *Și sătui, și cu slănină-n pod*, scris de Mihaela Kloos-Ilea și publicat pe site-ul www.povestisasesti.ro.

„Nu există cetate săsească fără cunoscutul *Turn al Slăninilor* – cămara satului. După ce se ținea

câteva săptămâni la saramură, toată slăinina sătenilor era agățată în podul răcoros și bine ventilațat, ferită de râncezeală. Reguli nescrise și cinstea bine-cunoscută a sașilor făcea ca fiecare să-și știe marfa și să nu poftească la slăinina vecinului. Pe șoricele tablelor [bucăților] de slăinină se încresta numele familiei, apoi se rânduiau în cărlige, după locul rezervat fiecarei. Era și un semn de fală pentru sasul vrednic să aibă cât mai multe table de slăinină, albă ca untul și cât mai groasă. Așa se știa că omul era gospodar, avea animale bine grijite și casa îndestulată.”

Ce valori individuale și ale comunității sunt evidențiate de această tradiție?

- Privește imaginile din josul paginii (b-d), cadre din filmul *Povești cu iz săsesc*, realizat de TVR1, care înfățișează obiceiuri din localitățile Viscri (județul Brașov), Saschiz (județul Mureș) și Mediaș (județul Sibiu). Ce îndeletniciri surprind cele trei imagini? Sunt acestea specifice anumitor comunități etnice?
- Crezi că există vreo legătură între tradiții și îndeletniciri? Se pot transforma îndeletnicirile în tradiții? Argumentează-ți părerea.

Repere

Cultura cuprinde setul de practici, credințe, valori, simboluri și tradiții, felurile de a trăi și de a înțelege lumea ale grupurilor naționale, etnice și religioase.

Obiceiurile sunt caracteristice societăților și comunităților tradiționale și se referă la repetarea periodică a unor evenimente, a unor practici transmise de la o generație la alta, dintr-un trecut străvechi. Totalitatea obiceiurilor unei comunități îi asigură acesteia identitatea culturală distinctă și alcătuiesc patrimoniul cultural al comunității. Acestea sunt atât religioase, cât și laice. Originea obiceiurilor este imposibil de localizat în timp.

Contactele culturale dintre comunități etnice învecinate au dus fie la preluarea unor obiceiuri, fie la îmbogățirea unor obiceiuri deja existente. De altfel, multe obiceiuri ale unei comunități se regăsesc și la alte comunități sub forme diferite, particulare.

Tradiția reprezintă păstrarea și conservarea conștientă a obiceiurilor în societățile moderne. Cuvântul, preluat în română din limba franceză, își are originea în latinescul *traditio*, însemnând „transmitere mai departe, înmânare”. Astfel, unele obiceiuri se pot pierde dacă societățile moderne nu le păstrează sub forma unor tradiții conștientizate. Spre deosebire de obiceiuri, care funcționează în societățile ce le-au dat naștere în mod natural, tradițiile presupun un anumit „public”, se adresează și celor care nu aparțin comunității respective, dar care doresc să îi cunoască particularitățile culturale.

Aplicații

1. Enumera cât mai multe tradiții pe care le cunoști și clasifică-le în două categorii: religioase și laice.
2. În județul Timiș, a cărui reședință de județ, municipiul Timișoara, a fost desemnată capitală culturală europeană pentru anul 2023, există una dintre cele mai mari diversități culturale din România. Lucați în perechi. Priviți fotografiile de mai jos, care surprind detalii ale unor obiceiuri specifice unei comunități etnice din județul Timiș, și citiți informațiile oferite despre acestea. Discutați despre asemănările și deosebirile dintre cele două obiceiuri și despre alte obiceiuri pe care le cunoașteți, specifice românilor sau altor comunități etnice.

Foto Opinia Timișoarei

Chirvaiul sau Kirchweih-ul este o sărbătoare a comunităților de șvabi, asemănătoare sărbătorii hramului (ziua sfântului ocrotitor al unei biserici). Aceasta se întinde pe mai multe zile, cuprinde evenimente ca înălțarea pomului împodobit, marșul perechilor în port popular, precum și un bal.

Foto AGERPRES

Lăzăriță este o ceremonie închinată unei zeițăi vegetale, practicată în comunitatea bulgarilor bănățeni. Ceremonia coincide cu sărbătoarea Floriilor și se adresează doar fetelor. Una dintre fete, numită Lăzăriță, se îmbracă în mireasă și împreună cu o ceată de alte fete colindă la ferestrele caselor.

Provocări

1. Cele trei îndeletniciri surprinse în imaginile b-d, de la pagina anterioară, sunt obiceiuri sau tradiții? Explică.
2. **Miniproiect.** În grupe de câte 4-6 elevi, consultați dosarele de candidatură ale orașelor Sibiu și Timișoara, aflate pe paginile de internet ale primăriilor celor două orașe, pe baza cărora au fost desemnate capitale culturale europene. Realizați, apoi, proiectul unui dosar similar, pentru cel mai important oraș din județul vostru.

Lecția 8. Principii de interacțiune în comunicare

Pentru început

- Privește imaginea alăturată și citește conținutul bulelor de dialog.
- Lucrați în perechi. Continuați dialogul din imagine, respectând următoarele reguli:
 - nu veți depăși zece replici;
 - în urma dialogului, băiatul și fata vor stabili că merg la film, nu la zoo;
 - veți folosi expresiile „sunt sigură că vei înțelege” și „te înțeleg”.

Explorare

- Citește replicile de mai jos. Compara-le cu replicile din dialogul construit de voi. Ti s-ar părea potrivite în cadrul lui? De ce?

a. Adi, eu nu pot să stau prea mult pe afară.

b. Adi, eu știu că în zilele ploioase este închis la zoo, că aşa-i normal, nu? Se deschide numai când se oprește ploaia.

c. Ana, aproape, am auzit că și în alte orașe plouă!

d. Adi, mi-e teamă să nu răcesc de la umezeală și, oricum, afară plouă.

- Alege, pentru fiecare dintre replicile de la exercițiul 1, varianta potrivită:
 - informație falsă, neverificată;
 - informație ilogică;
 - informație insuficientă (parțială);
 - informație fără importanță.
- Ce atitudine a fetei indică replica „Ce-ar fi să ne mai gândim”? Alege dintre următoarele variante:
 - curiozitate; **c.** obrăznicie;
 - indiferență; **d.** politețe.
- Propune o replică rostită de Adi, care să conțină o informație falsă, raportată la contextul de comunicare.
- Propune o altă replică formulată de Ana, care să aibă semnificația unui refuz.
- Lucrați în perechi. Observați în ce măsură replica propusă de voi la exercițiul precedent modifică aspecte precum politețea, fermitatea, tactul sau modestia.
- Există, în dialogul pe care l-ați construit, secvențe care indică politețea? Care sunt acestea?

Repere

Pentru ca un dialog să se desfășoare în bune condiții, trebuie respectate două principii esențiale.

Principiul cooperării presupune contribuția interlocutorilor în cadrul conversației în conformitate cu scopurile curente ale acestora și este condiționat de respectarea a patru reguli:

- informația oferită este suficientă pentru a atinge scopul conversației (nu se spune nici mai mult, nici mai puțin decât este necesar);
- informația oferită este adevărată (nu se minte și nu se folosesc informații neverificate, nedovedeite);
- informația oferită este relevantă (nu se deviază de la scopul general al conversației);
- intervenția participanților la dialog este clară, logică, lipsită de ambiguități.

- + Principiul politeții** are două forme de manifestare:
- politețea pozitivă**, când pune în prim-plan interlocutorul și presupune complimente, flatări, mărci ale solidarității de grup, exagerarea interesului față de interlocutor, exprimarea optimismului în raport cu interlocutorul,

empatizarea cu el, utilizarea prenumelui, a pronumelor de persoana a II-a, singular. De exemplu: *Întotdeauna ai fost mai priceput/pricepută la ...; Sunt sigur/sigură că te vei descurca ... etc.*

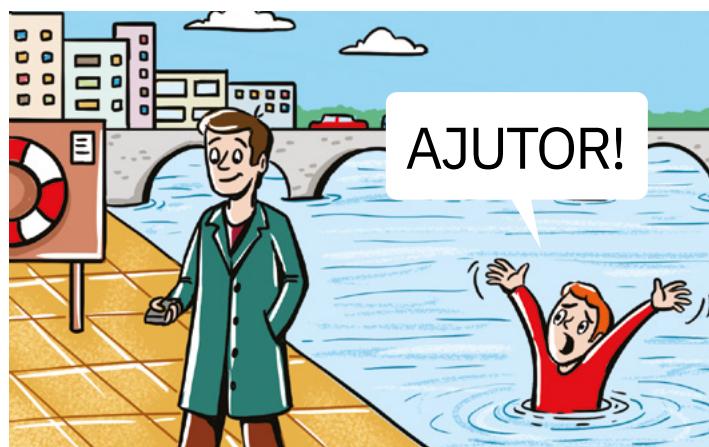
- **politețea negativă**, când presupune distanță, rezervă față de interlocutor, evidențiind subordonarea, când presupune exprimarea scuzelor, a regretului etc. De exemplu: *Aș veni, dar, din păcate ...; Aș zice să mai aşteptăm ...; Domnule director, vă rog să îmi permiteți ...; Vă rămân dator ...*

Aplicații

1. Ce replici de la exercițiul 1, rubrica *Explorare*, pot fi modificate pentru a se adepta situației de comunicare date? Formulează variantele potrivite ale acestora.
2. Printre mărcile politeții pozitive se numără și utilizarea cuvintelor care indică solidaritatea de grup. Explică rolul cuvintelor scrise evidențiat în enunțurile de mai jos în respectarea principiului politeții.
 - a. Lasă, frate, că mergem noi la zoo în altă zi!
 - b. Colega, fii bun și dă-mi radiera ta!
 - c. Măi tăticule, măi, tot nu ți-ai terminat temele?
3. Lucrați în perechi. Faceți un inventar al altor cuvinte care indică solidaritatea de grup.
4. Precizează, pentru fiecare dintre replicile de mai jos, dacă ilustrează politețea pozitivă sau politețea negativă. Justifică-ți opțiunile.
 - a. Aș fi onorat, domnule director, să îmi acordați un interviu!
 - b. Te rog, atenție la băltoace, să nu te uzi pe picioare!
 - c. Ce hanorac frumos ți-au cumpărat ai tăi!
 - d. Mi-ai putea acorda două minute? Nu mai multe!
 - e. Toată recunoștința mea, domnule profesor!
5. Folosirea persoanei a II-a, singular a verbului și utilizarea pronumelor de politețe exprimă respectarea principiului politeții. Care dintre acestea se asociază politeții pozitive și care celei negative? De ce?

Provocări

Observă banda desenată de mai jos. Crezi că respectarea principiilor politeții este întotdeauna cea mai potrivită atitudine? Justifică-ți opinia.

6. Folosește verbele din „salată” în contexte diferite, pentru a exprima politețe pozitivă și politețe negativă.

7. **Joc de rol.** Lucrați în perechi. Alcătuți un dialog în care un elev să fie copilul, iar celălalt să fie părintele. Copilul dorește să îl convingă pe părinte să îl cumpere ultimul tip de smartphone apărut pe piață, iar părintele îl convinge să accepte o variantă mai puțin costisitoare. Câteva perechi de elevi prezintă dialogul în fața clasei. Ceilași elevi din clasă evaluatează dialogurile, în conformitate cu grila de mai jos.

CRITERII			
Informația este suficientă.			
Informația este adevărată, poate fi dovedită.			
Informația este relevantă pentru temă.			
Intervențiile sunt formulate clar, logic.			
Este respectat principiul politeții.			

Lecția 9. Fraza. Norme de punctuație

Pentru început

1. Privește imaginea alăturată și citește replicile din bulele de dialog.
2. Câte predicate există în replica fetei? Dar în replica băiatului?
3. Câte enunțuri există în replica fetei? Dar în replica băiatului?
4. Identifică un enunț simplu și unul complex în cele două replici.
- + 5. Ce rol crezi că are virgula din replica fetei?

Eu l-am văzut.
Un Tânăr supraviețuiește unui dezastru pe mare și începe o călătorie alături de câteva animale; până la urmă, rămâne doar cu un tigru.

Explorare

1. Câte propoziții are enunțul complex din replica fetei? Indică-le și precizează dacă ar putea să existe și independent, păstrându-și sensul deplin.
2. Precizează prin ce semn de punctuație sunt legate cele două propoziții identificate în enunțul complex din replica fetei.
3. Transformă enunțul complex din replica fetei în două enunțuri simple. Explică în ce fel ai procedat.
4. Desparte în propoziții enunțul complex din replica băiatului, trăgând câte o bară oblică între acestea, după modelul următor:
E interesant afișul,^{1/} voi merge la film!^{2/}
5. Prin ce sunt legate între ele propozițiile ce alcătuiesc enunțul complex din replica băiatului?
6. Precizează ce semn de punctuație ar putea înlocui punctul-și-virgula din enunțul complex al băiatului.

Repere

Fraza este un enunț complex alcătuit din două sau mai multe propoziții.

Raportul care se stabilește între două sau mai multe propoziții de același fel dintr-o frază se numește raport de **coordonare**. Coordonarea poate fi realizată prin joncțiune sau prin juxtapunere.

Joncțiunea este relația care se realizează cu ajutorul unor cuvinte specifice, numite **conectori**: *ci, dar, deci, și, iar, ori, sau* etc. De exemplu: *Pi vorbește cu tigrul și îl îmblânzește. Tigrul este fioros, dar Pi nu se sperie. Pi privește în depărtare sau vorbește cu tigrul.*

Juxtapunerea este relația care se realizează în absența unor cuvinte specifice, prin alăturarea propozițiilor. În cazul coordonării prin juxtapunere, a doua propoziție este precedată în vorbire de o pauză, care se marchează grafic prin **virgulă sau prin punct-și-virgulă**. De exemplu: *Pi doarme, tigrul doarme, oceanul doarme și el.*

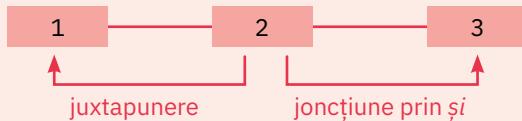
În fraze care conțin mai mult de două propoziții, coordonarea acestora se poate face atât prin juxtapunere, cât și prin joncțiune.

Analiza unei fraze presupune următorii pași:

- identificarea predicatelor;
- identificarea elementelor de relație dintre propoziții (cuvinte de legătură sau semne de punctuație);
- împărțirea frazei în propoziții și numerotarea acestora;
- stabilirea relațiilor dintre propoziții.

Relația de coordonare poate fi ilustrată, într-o schemă, prin așezarea propozițiilor pe același nivel.

Pi se trezește,^{1/} tigrul se trezește^{2/} și oceanul se află în jurul lor.^{3/}

În frază, unele propoziții pot depinde ca sens de altele sau pot avea sens de sine stătător.

Propozițiile cu sens de sine stătător se numesc **propoziții principale**. Într-o frază există obligatoriu cel puțin o propoziție principală.

Propozițiile care depind ca sens de altele se numesc **propoziții secundare**.

Raportul de coordonare se poate realiza atât între propoziții principale, cât și între propoziții secundare.

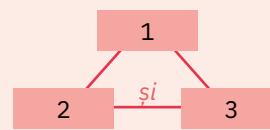
*Tânărul ascultă vântul,¹/ **iar** tigrul rage fioros.²/*

↓ ↓
propoziție principală propoziție principală

*Tânărul aude¹/ că bate vântul²/ **și** că tigrul rage.³/*

↓ ↓ ↓
propoziție propoziție propoziție
principală secundară secundară

Punctul-și-virgula separă în frază propoziții independente sintactic, dar care au o legătură de sens. În vorbire, punctul-și-virgula marchează o pauză mai mare decât virgula. Opțiunea de a utiliza semnul punct-și-virgulă în locul punctului sau al virgulei îi aparține autorului enunțului. De exemplu: *Oceanul se întinde nesfârșit; gândurile lui Pi sunt infinite*.

Aplicații

- Împarte în propoziții frazele următoare și precizează care sunt propozițiile principale, respectiv propozițiile secundare.
 - Ştiu că, pe mare, furtunile apar pe neaşteptate.
 - Am dorit să supraviețuiască și omul, și tigrul.
- Transcrie fiecare propoziție din frazele următoare, extrase din *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu. Analizează-le și precizează tipul de coordonare dintre propozițiile fiecărei fraze.
 - „Ursulețul întinde gâțul și adulmecă mireasma dulce a florii.”
 - „Îngrijitoarea se apăcă peste roabă, ia de acolo o pară zemoasă și i-o întinde ursulețului.”
 - „Pe partea dreaptă este un lac lunguiet, rațe sălbaticice se trezesc și foșnesc în desis, iar în stânga e marginea pădurii.”
 - „Puiul de urs se apropiе și-i adulmecă ghetele, apoi pleacă tiptil mai departe.”
 - „I-a văzut și i-a auzit, sunt sus, de jur împrejur, strigă la el ca la o arătare îngrozitoare.”
 - „Aude niște strigăte, dar înțelege târziu...”
- Realizează schema frazelor date. Indică felul propozițiilor între care se stabilește un raport de coordonare.
 - Fata vedea că unul stătea cu pușca la ochi și că altul își agita brațele.
- Transformă frazele construite la exercițiul 4, înlocuind fiecare conector cu punct-și-virgulă sau cu virgulă.

Portofoliu

Imaginează-ți că ești Pi și scrii un mesaj de ajutor pe care îl arunci în mare, închis într-o sticlă. Redactează mesajul, în 40-50 de cuvinte, având grijă să folosești coordonarea prin juxtapunere și prin joncțiune între propoziții și să includi semnul de punctuație punct-și-virgulă.

- Transformă frazele construite la exercițiul 4, înlocuind fiecare conector cu punct-și-virgulă sau cu virgulă.

Lecția 10. Conjuncția

Explorare

1. Citește, cu atenție, enunțurile asociate fotografiilor și răspunde cerințelor.

Mama **și** puiul din imagine sunt urși-polari. Ursoaică stă pe trepte **și** bea apă.

Trei urși privesc printre gratii, **dar** al patrulea privește peste gard.

În captivitate, urșii lenevesc **sau** se joacă.

Ursului Panda îi este foame, **deci** mănâncă frunze de bambus.

- a. Precizează ce părți de propoziție sunt, în primul enunț, cuvintele *Mama*, respectiv *puiul*.
 b. Propozițiile pe care le leagă cuvântul colorat în al doilea enunț sunt principale sau secundare?

c. Precizează ce fel de propoziții sunt cele pe care le leagă cuvântul marcat prin culoare în enunțul **b**, respectiv în enunțul următor: *Urșilor le place să se joace sau să doarmă*.

d. Ce observi în privința punctuației enunțurilor de sub imaginile **c** și **d**?

2. Menționează care dintre variantele notate pe etichete se potrivesc raporturilor stabilite între propozițiile din enunțurile de mai jos.

concluzie **asociere** **excludere** **opozitie**

- a. Citesc multe cărți, **dar** nu toate mă impresionează.
 b. La ora zece sunt obosit, **deci** merg la culcare.
 c. Colegii mei joacă fotbal **și** merg la cinematograf.
 d. În pauze, colegele mele desenează **sau** discută diverse subiecte.
 e. Nu m-am documentat despre urși, **însă** le cunosc condițiile de viață.
 f. Afară e soare, **iar** tu ai plecat de acasă cu umbrela.

3. Indică sinonime potrivite pentru cuvintele scrise colo-
+ rat în enunțurile de la punctele **a**, **b**, și **d** ale exercițiului anterior.

Repere

Conjuncția este partea de vorbire neflexibilă care leagă, în propoziție, două părți de propoziție de același fel (subiecte, nume predicative, atribute, complemente), iar în frază, două propoziții de același fel sau diferite. De exemplu: *și*, *iar*, *ca să*, *deoarece*, *căci* etc.

Conjuncțiile sunt, după alcătuire:

- **simple**, când sunt alcătuite dintr-un singur termen (*ci*, *dar*, *fie*, *iar*, *însă*, *ori*, *sau*, *și* etc.);
- **compuse**, când sunt alcătuite din doi sau mai mulți termeni (*ca să* etc.).

Conjuncțiile care leagă două părți de propoziție de același fel sau două propoziții de același fel se numesc **conjuncții coordonatoare**.

Conjuncțiile coordonatoare pot fi:

- **copulative**, când exprimă asocierea (*și*, *nici*);
- **disjunctive**, când exprimă excluderea sau alternativa (*sau*, *ori*, *fie*, *ba*); când sunt în perechi, al doilea termen este precedat obligatoriu de virgulă; de exemplu: *Sau vîi, sau pleci.*;
- **adversative**, când exprimă opozitie (*dar*, *iar*, *ci*, *însă*, *or*); înaintea conjuncțiilor adversative se pune totdeauna virgulă; conjuncția *însă* nu se izolează prin virgule când se află în mijlocul unei propoziții (Te-am căutat, *însă* nu te-am găsit. Colegul tău a sosit, al meu *însă* întârzie.);
- **concluzive**, când arată o concluzie (*deci*); conjuncția *deci* nu se desparte prin virgulă în interiorul propoziției (Am *început deci lectia*).

Unele conjuncții nu sunt coordonatoare și au rolul de a lega propoziții care nu sunt de același fel: *că*, *să*, *dacă*, *fiindcă*, *deși*, *încât* etc.

Aplicații

1. Precizează felul conjuncțiilor din textele de mai jos, în funcție de forma lor.

- a. „Vasile avea în familia lui învățători, medici, avocați, dar și circari, marinari, chelneri și balerine care trăiseră prin cele mai îndepărtate locuri.”

Laura Grünberg, *Cocoloș Free Zone*

- b. „Aeroplanul decolase din Regat și trecuse munții ca să aducă vești de la frați.”

Simona Antonescu,
1 Decembrie 1918 – mesaje peste munți

2. Pentru fiecare dintre conjuncțiile colorate în fragmentele de mai jos, extrase din textul *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu, menționează dacă leagă părți de propoziție de același fel sau propoziții de același fel.

- a. „Le aruncă de mâncare maimuțelor, porcului spinos și păunilor.”

- b. „[...] rațe sălbaticice se trezesc și foșnesc în desis, iar în stânga e marginea păduri.”

- c. „Acel departe pe care îl bănuiește orice ființă, mică sau mare, un loc mai larg, mai cuprindător decât cel locuit, locul pe care fiecare dintre noi îl simte pulsând înăuntrul său, deși el, locul, se află în afară.”

- d. „O bătrâna care mătură scările tribunalului o vede cu coada ochiului, însă crede că este un câine.”

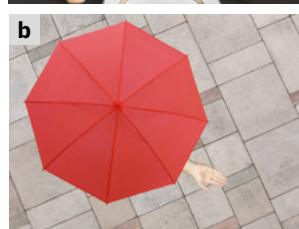
- e. „[...] pușca unui medic veterinar și a unui vânător, așteptând ivirea ursului în cătare [...]!”

- f. „Mara Dumitrescu simte în aer o vibrație ciudată, chiar înainte să audă sau să vadă ceva.”

- g. „Vede niște oameni sus, la ferestre, dar nu înțelege ce vor de la ea.”

3. Menționează, pentru situațiile în care conjuncțiile de la exercițiul anterior leagă propoziții, dacă este vorba de propoziții principale sau secundare.

4. Alcătuiește câte un enunț potrivit pentru fiecare dintre imaginile de mai jos, în care să utilizezi următoarele conjuncții: și, dar, sau, deci.

5. Analizează conjuncțiile scrise colorat în textele de mai jos, după modelul dat.

- a. „Serafim crescă, se căsători și au un băiat.”

K.J. Mecklenfeld, *Pe aripi de vânt*

- b. „Deci, săpând Apolodor,

A găsit o jumătate

Dintr-un antic senator

Cu veșminte colorate.”

Gellu Naum, *A doua carte cu Apolodor*

- c. „Se află peste tot, invizibil, îl atingeai când te așteptai mai puțin, fie pe țărm, fie deasupra punctii vegetale sau pe povârnișul din nord.”

Ioana Nicolaie, *Flautivorul și scarabeul*

- d. „Am auzit de o fată care nu poate să doarmă cu boabe de mazăre sub saltea, însă eu nu vreau să dorm în general.”

Adina Popescu, *Terapia cu prințese*

Model:

„și” – conjuncție simplă coordonatoare copulativă

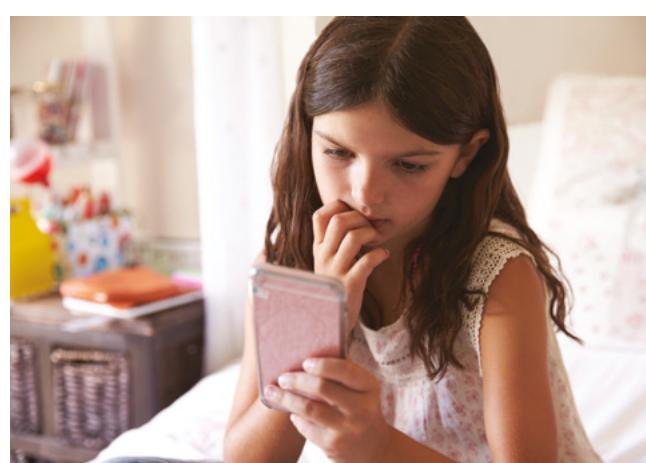
Provocări

Corectează greșelile de punctuație din schimbul de mesaje de mai jos. Explică în ce a constat fiecare greșeală.

Mergem la un film, sau vrei să lenevești în casă?

Cred că va plouă astăzi deci mai bine stăm în casă.

Bine dar e aşa de plăcăsitor...

Lecția 11. Derivarea

Explorare

1. Citește dialogul dintre băiat și bunicul său, apoi răspunde cerințelor date.

— Bunicule, tu l-ai dus pe tata la grădina zoologică când era copilaș?

— Oricărui copil îi place să descopere animalele! L-am dus! Am fost toți trei, împreună cu tatăl meu.

— Mi-ar fi plăcut să mergem toți patru. Ar fi fost și mai mândru atunci că fiul lui are un nepoțel, iar el, un strănepot.

a. Ce parte este comună cuvintelor *copil* și *copilaș*?

b. Ce sunete s-au adăugat cuvântului *copil* pentru a se forma cuvântul *copilaș*? Unde s-au plasat aceste sunete?

c. Ce exprimă cuvintele *copilaș* și *nepoțel*? Alege, pentru fiecare, dintre variantele de mai jos. Justifică-ți alegerea.

- simpatie • aversiune • micșorare • obiectivitate

d. Ce sunete s-au adăugat cuvântului *nepot* pentru a se forma cuvântul *strănepot*? Unde s-au plasat aceste sunete?

e. Care este partea comună a cuvintelor *nepot* și *nepoțel*? Ce diferență observi între cele două cuvinte, în privința părții comune a acestora?

2. Corectează cuvântul scris greșit în propoziția:

Bunicul mi-a spus o poveste neâncipuit de frumoasă.

3. Explică formarea cuvintelor *a închipui* și *școlărel*.

Repere

Cuvântul de bază este elementul fundamental pentru formarea unor cuvinte noi.

Rădăcina este alcătuită din sunetele comune cuvântului de bază și tuturor cuvintelor obținute de la acesta. Între cuvântul de bază și rădăcină pot exista diferențe.

nepot – cuvânt de bază
rădăcina cuvântului *nepoțel*
are forma *nepoț*

măr – cuvânt de bază
rădăcina cuvântului *merișor*
are forma *mer*

verde – cuvânt de bază
rădăcina cuvântului *a înverzi*
are forma *verz*

Sufixe sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate la sfârșitul rădăcinii. De exemplu, cuvântul *inimos* este format de rădăcina *inim*, căreia i se adaugă sufixul *-os*.

inim
↖ ↘
rădăcină sufix

Sufixe sunt:

- **gramaticale**, când creează, în vorbire, forme diferite ale unui cuvânt, de exemplu: în forma verbală *cumpărăse*, grupul de sunete *-se-* reprezintă sufixul timpului mai-mai-ca-perfect al modului indicativ și *-a-* este sufix de perfect simplu;
- **lexicale**, când formează cuvinte noi (*-aș* din *copilaș*).

Pentru a identifica sufixul lexical, se utilizează forma de dicționar a cuvântului. De exemplu, pentru a afla sufixul cuvântului *copilașul*, trebuie trecut cuvântul la forma de dicționar, *copilaș*, identificându-se sufixul *-aș*.

Sufixe diminutivale formează cuvinte care denumesc obiecte sau însușiri considerate de vorbitor mai mici decât cele obișnuite. Cuvintele obținute cu aceste sufixe se numesc **diminutive**. Pe lângă această valoare, diminutivele pot să aibă și alte valori stilistice, exprimând simpatia (Am un nepoțel isteț.), deprecierea (Era un biet funcționărăș.) sau atenuarea (Stai un momențel!).

Prefixe sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate înaintea rădăcinii. De exemplu, cuvântul *străvechi* este format de la rădăcina *vechi*, căreia i se adaugă prefixul *stră-*. Prefixele nu se scriu separat, cu o singură excepție, prefixul *ex-*, cu sensul de „fost”; de exemplu: *ex-președinte*.

Când un cuvânt de bază începe cu litera *i*, cuvintele derivate cu prefix de la acesta se scriu, după prefix, tot cu această literă: *neînceput*.

Derivarea este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul sufivelor și a prefixelor.

Unele derivate sunt formate în același timp cu prefix și cu sufix. Acestea se numesc derivate **parasintetice**; de exemplu *a înlemni*, care are prefixul *în-*, sufixul *-i* și rădăcina *lemn*.

Seriile derivative se formează când baza unui cuvânt derivat este un alt cuvânt derivat; de exemplu: grădină + sufixul *-ar* → grădinar + sufixul *-ie* → grădinărie.

Aplicații

1. Notează rădăcina și sufixul pentru fiecare cuvânt dat.

Cuvânt derivat	Rădăcină	Sufix
cercetaș		
frătește		
locuibil		
multime		
sibian		
tufiș		
ursuleț		
vizitator		

2. Transcrie cuvintele derivate cu sufixe din textele de mai jos. Indică sufixele cu care s-au format și precizează care dintre cuvinte sunt diminutive.

a. „Mă jucam cu vinovăția asta inocentă, parcă așteptând să văd cine o să câștige în cele din urmă: minciunica sau adevărîșorul.”

Călin-Andrei Mihăilescu, *Pinocchio 1*

b. „În minte că în clasa întâi am fost ridicat din bancă și pus să povestesc ce se întâmplă într-o ilustrație [...] agățată de tablă – un băiețel și o fetiță culegeau floricele într-o poieniță de la marginea pădurii.”

Vlad Zografi, *Sfârșitul cărților*

c. „Dar iată că, într-o zi, intră în anticariat o fetiță. Micuță-micuță, cu două codițe [...], cu șorțulețul șifonat și cu șiretul de la unul dintre pantofi târându-se în urma ei ca o codiță lungă-lungă.”

Caius Dobrescu, *Cartea care mirosea urât*

3. Identifică, în textul dat, cuvintele formate prin derivare. Explică formarea acestora.

Soarele strălucește fără sfială. O rază se răsfrângă în ochiul de baltă. Ursulețul presimte arșița zilei.

4. Alcătuiește câte două derivate, unul substantiv și celălalt adjecțiv, pentru fiecare dintre cuvintele de bază de mai jos.

bărbat copil sat student

Provocări

Corectează greșelile din schimbul de replici de mai jos. Explică în ce a constat fiecare greșeală.

- Excampionul de judo a vizitat școala noastră?
- Da, a venit neânsoțit, ne-anunțat, pe neașteptate.

5. Încercuiește prefixele derivateelor date. Precizează ce parte de vorbire este cuvântul de bază, în fiecare caz.

a desface

dezgust

neînțeles

a preîntâmpina

a răsciti

strămoș

6. Alcătuiește cât mai multe diminutive, pornind de la cuvintele de bază de pe panou, utilizând sufixele notate în josul imaginii.

7. Citește fragmentul de mai jos și răspunde cerințelor date.

„Pisoil era, totuși, nu doar curajos, nu doar înțelept, nu doar drăgălaș, dar și un optimist incurabil. A scuturat din cap [...] într-un gest de încurajare, apoi a intrat pe străzile orașului. A hălăduit o vreme pe diverse străduțe, neștiind încotro s-o ia și dându-și seama că uitase să facă un lucru esențial înainte de plecare: să pună lăbuța pe un telefon mobil și să caute o hartă a capitalei Arbundiei, pe care să și-o întipărească bine în memorie. Acum însă era prea târziu, aşa că trebuia să se descurce la fața locului.”

Lucian Dan Teodorovici, *Silvestru și Marele Dictator*

- a. Transcrie diminutivele din text. Încercuiește sufixele cu care s-au format. Precizează valorile stilistice ale acestora.
- b. Explică modul de formare a cuvintelor *a întipări* și *încurajare*.

Lecția 12. Compunerea. Familia lexicală

Explorare

- Citește dialogul dintre un nepot și bunicul său, aflați la zoo în fața unui panou. Explică din ce s-au format cuvintele scrise colorat.

— Nepoate, trebuie să îmi iau ochelarii **ca să** pot citi. **Binevoiește** să citești tu cu voce tare!

— Bine, bunicule, deși credeam că **dumneata** ești **atoțtiitor**.
- Care sunt termenii din care sunt alcătuite cuvintele scrise cu roșu în mesajul de pe panou? Ce sensuri au, separat, termenii care formează cuvintele nou obținute?
- Ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise cu roșu?
- Clasifică cuvintele scrise cu roșu în cuvinte formate prin:
 - a.** alăturarea unor termeni;
 - b.** subordonarea unor termeni față de alții.
- Ordonează termenii următori, punându-i la formele potrivite pentru situațiile în care intră unii în relație cu alții, pentru a obține denumirea instituției care semnează, cu verde, mesajul de pe panou: *grădină, public, serviciu, zoologică*.

Dragi vizitatori, **despre mătasea-broaștei** se știe că este un mediu de alge verzi care plutesc **deasupra** apelor dulci stătătoare și adăpostesc diverse **microorganisme**. Aceasta umple **astfel** și spațiile de la trestii **până la** mal și grosimea ei permite puilor de lișită, dar, **bineînțeles**, și altor păsări mici să păsească pe sol. Aici puteți admira și **douăsprezece** rațe moțate.

SPGZ Sibiu

- Care sunt termenii din care este compus cuvântul **microorganism**? Ce observi diferit la aceștia față de termenii care intră în componența celorlalte cuvinte identificate?
- Indică două cuvinte derivate de la cuvântul de bază **broască**.
- Elimină intrusul din seria: *copil, copilărie, a copilări, copilită, copil de suflet, copilărit, copilărește, copilăresc, copilot*.

Repere

Compunerea este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi, unind sau alăturând doi sau mai mulți termeni diferenți. De cele mai multe ori, termenii care intră în componența unui cuvânt compus își pierd sensul pe care îl au când există independent.

Procedeele de compunere sunt:

- alăturarea** – când termenii din care este compus cuvântul nu depind unul de altul; de exemplu: *câine-lup, despre, după-amiază, anglo-român, pușcă-mitrăieră, Cluj-Napoca, de la, de pe lângă* etc.;
- subordonarea** – când unul dintre termenii din care este compus cuvântul este în relație de subordonare față de celălalt; de exemplu: *coate-goale, capră-neagră, rea-voință, mătasea-broaștei, stea-de-mare, Sighetu Marmației, Valea Călugărească, papă-lapte, pierde-vară, zgârie-brânză* etc.;
- abrevierea (prescurtarea)** – H.G. (Hotărâre de Guvern), C.F.R. (Căile Ferate Române) etc.

Cuvintele compuse pot fi:

substantive	verbe	adjective	pronume	numerale	adverbe	prepoziții	conjuncții
<i>bunăvoință</i>	<i>a binecuvânta</i>	<i>cuminte</i>	<i>dumneavoastră</i>	<i>unsprezece</i>	<i>numai</i>	<i>de pe lângă</i>	<i>ca să</i>

Există și elemente savante de compunere, provenite din greacă și din latină, având circulație internațională: *auto-* („de la sine, însuși, propriu”), *bio-* („referitor la viață”), *geo-* („referitor la pământ”), *hidro-* („referitor la apă”), *macro-* („mare”), *micro-* („mic”), *poli-* („mai mulți”), *pseudo-* („fals”), *tele-* („departe, la distanță”), *zoo-* („referitor la animale”) etc.

Abrevierea se poate face cu inițiale ale cuvintelor (ONU/O.N.U. – Organizația Națiunilor Unite), cu inițiale și fragmente de cuvinte (Tarom/TAROM – Transporturile Aeriene Române), cu fragmente de cuvinte (Petrom – „petrol” și „românesc”) sau cu fragmente de cuvinte și cuvinte (Romgaz – denumirea unei companii de furnizare a gazelor naturale în România).

Cuvintele obținute prin abreviere cu inițiale se scriu cu punct de abreviere sau fără punct de abreviere. Conform DOOM³, este preferată scrierea fără punct.

Nu toate abrevierile sunt cuvinte compuse. Unele abrevieri sunt prescurtări ale unor cuvinte obișnuite: *N* (nord), *dr.* (doctor), *art.* (articol), *ian.* (ianuarie) etc.

Ortografia cuvintelor compuse este complexă. În cazuri de ezitare, se recomandă consultarea DOOM³.

Procedeele de compunere nu trebuie confundate cu ortografia cuvintelor compuse. Compusele care se scriu într-un singur cuvânt pot fi formate atât prin alăturare (*despre*), cât și prin subordonare (*binevoitor*) sau abreviere (*aprozar*). Prezența sau absența cratimei nu constituie un criteriu de clasificare a cuvintelor compuse.

Familia lexicală sau **familia de cuvinte** cuprinde toate cuvintele formate de la un cuvânt de bază prin derivare, prin compunere și prin trecerea unui cuvânt dintr-o clasă gramaticală în alta, cum sunt adjectivele provenite din participiu.

Aplicații

1. Ce sensuri inițiale aveau termenii din care sunt obținute cuvintele următoare și care sunt sensurile cuvintelor obținute prin compunere?

- bunăstare • ciuboțica-cucului • cuminte
- cumsecade • încurcă-lume • papă-lapte
- rareori • răufăcător

2. Menționează ce părți de vorbire sunt cuvintele compuse de mai jos.

3. Numește procedeul de compunere prin care s-a format fiecare dintre următoarele cuvinte:

- Curtea de Argeș • locotenent-major • navă-satelit
- Romarta • româno-francez • Sângeorz-Băi
- Valea Prahovei • zgârie-brânză.

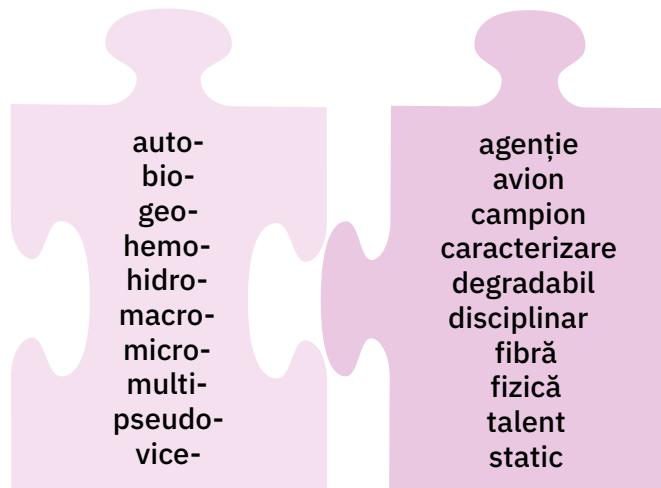
4. Precizează care termen este subordonat celuilalt în cuvintele compuse de mai jos.

- barba-țapului • bine-venit • bou-de-baltă
- galben-verzui • Gura Humorului • pierde-vară
- rea-credință • treizeci • traista-ciobanului

5. Menționează ce modalitate de abreviere este utilizată în alcătuirea următoarelor cuvinte compuse: *Rompetrol*, *SUA*, *Romexpo*, *DEX*.

6. Asociază-i fiecarui cuvânt aflat pe coloana din dreapta câte un element savant din stânga, pentru a obține

cuvinte compuse. Explică ce sens dău cuvintelor obținute aceste elemente savante.

7. Indică varianta corectă a compuselor din propozițiile de mai jos, verificând și în DOOM³ cuvintele la care ai îndoieli.

- Mi-a răspuns cu multă *bună-cuvînță/bunăcuvînță*.
- N-am fost la mare *nici o dată/niciodată*.
- Nu l-am mai văzut *de mult/demult*.
- La cinematograf rulează un *lung metraj/lungmetraj* de animație.
- Din cauza unui *scurtcircuit/scurt circuit* nu am avut curent câteva ore.
- La munte, aerul era *bine făcător/binefăcător*.

8. Alcătuiește familiile lexicale ale cuvintelor de mai jos, precizând cel puțin câte trei derive și câte un compus pentru fiecare.

Provocări

Joc în perechi. Timp de două minute, fiecare elev scrie cât mai multe cuvinte compuse prin abreviere pe care le cunoaște, inclusiv abrevieri ale numelor unor unități școlare din județul vostru. Faceți apoi schimb de caiete și încercați să identificați instituțiile ale căror denumiri abreviate au fost notate de celălalt.

Lecția 13. Pleonasmul

Explorare

1. Citește textele de mai jos. Ce greșeli de exprimare identifici în fiecare dintre cele două situații?

- a. Andrei, pe mine mă apucă o migrenă de cap când te văd! Te rog să cobori jos!
- b. Am recitit din nou povestirea despre ursulețul Bianca. Mi s-a părut foarte superbă, mai ales pentru că Bianca gândește. Am redactat un scurt rezumat al acesteia.

2. Corectează greșelile identificate în enunțurile de la exercițiul anterior și explică, pentru fiecare situație, cum ai procedat.

3. Identifică intrusul din fiecare dintre seriile următoare:

- a. avansează constant, avansează înainte, avansează mereu;
- b. cel mai adekvat, cel mai optim, cel mai potrivit;
- c. curgere de sânge, hemoragie de sânge, hemoragie abundantă;
- d. ceremonie solemnă, eveniment festiv, sărbătoare festivă.

4. Care dintre enunțuri conține o greșală de exprimare?

- a. Vă rog să mă iertați, sunt doar un băiețel mic, mai greșesc uneori...
- b. Vă rog să mă iertați, sunt doar un băiețel, mai greșesc uneori...
- c. Vă rog să mă iertați, sunt doar un băiat mic, mai greșesc uneori...

Repere

Pleonasmul este o greșală de exprimare care constă în alăturarea unor cuvinte sau construcții care au un înțeles identic sau asemănător, unul cuprinzându-se în altul. De obicei, pleonasmul este utilizat din neștiință, vorbitorii necunoscând sensul originar al unor cuvinte: *caligrafie frumoasă* (gr. *kalos* „frumos”), *a avansa înainte* (fr. *s'avancer* „a se apropiă de un anumit punct”).

Pleonasmele se pot clasifica în:

- **lexicale**, prin alăturarea cuvintelor care conțin același sens (*cobor jos*, *iluzie amăgitoare*, *care poate fi locuibil*, *a repeta iar*, *telecomandă la distanță*, *insecticid ucigător* etc.);
- **gramaticale**, prin dublarea, anticiparea sau reluarea aceleiași mărci gramaticale (*și-a spus opinia sa*, *i-am cheamat pe ei*, *ouălele* etc.);
- **lexico-gramaticale**, prin alăturarea cuvintelor care sunt instrumente gramaticale (*dar însă*, *dar totuși* etc.).

Unele pleonasme sunt acceptabile, având rolul de a întări o idee: *cât vezi cu ochii*, *a îngheța de frig* etc.

Aplicații

1. Corectează enunțurile date, eliminând pleonasmele.

- A avut o hemoragie de sânge destul de gravă.
- Situația mi se pare clară și evidentă.
- Pentru miercurea viitoare se anunță o abundență mare de zăpadă.
- Colecția cea mai completă a tablourilor lui Grigorescu se află la Muzeul Național de Artă.
- Am convenit de comun acord să facem o excursie.
- Am restituit înapoi cărțile la bibliotecă.

2. Identifică seria care conține un intrus.

- a. bază fundamentală, mujdei de usturoi, prăslea cel mic;

- b. coexistă împreună, foarte superior, folclor popular;

- c. cel mai optim, babă bâtrâna, conviețuiesc laolaltă;
- d. a-și aduce aportul, nesilit de nimeni, suprapunând peste.

3. Indică litera corespunzătoare enunțurilor corecte date și corectează-le pe celelalte în caiet.

- a. A revenit din nou asupra deciziei sale. b. Matei îi șoptea încet la ureche, în timpul orei, colegei sale.
- c. De Crăciun, întreaga clasă va împodobi cu ornamente un brad. d. Cu ocazia deschiderii anului școlar, directorul a rostit o scurtă alocuție. e. Ajută-te singur, dacă nu te ajută nimeni! f. Colegul meu a anticipat dinainte extemporal la fizică.

Lecția 14. Categoriile semantice (actualizare). Confuziile paronimice

Explorare

1. Indică sinonimele cuvintelor scrise italic în fragmentul dat din textul *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu.

„Un sunet *infim* trezește puiul de urs. Dormea cu capul pe labe pe *potecă* [...]. A deschis ochii și a văzut făptașul: un fluture roșcat care poposise pe un ciulin, dincolo de gratii, făcând tulpina uscată să *trosnească*. Este un fluture neobișnuit de mare, cu aripi pestrițe, cum n-a mai văzut *niciodată*.“

2. Indică antonimele potrivite pentru verbul *a deschide* și pentru adjecтивul *uscată*.

3. Precizează în care dintre enunțuri cuvântul *fluture* are sens propriu de bază, în care are sens propriu secundar și în care are sens figurat. Explică fiecare sens.

- a. Iată un fluture alb!
- b. Dan are fluturi în cap.
- c. Înotătorul a câștigat la proba fluture.

4. Explică ce raport există între cuvântul *mare* din textul dat și cel din enunțul: *Vara îmi place să merg la mare*.

5. Formulează două enunțuri cu sensuri diferite ale substantivului *ochi*, altele decât cele de la exercițiul 1, prin care să ilustrezi polisemantismul cuvântului.

6. Citește dialogul de mai jos. Precizează confuzia făcută și explică din ce motive crezi că apare.

- Temporal, firele narative se desfășoară simultan.
- Vrei să spui temporal.
- Dar e vreo diferență?

7. Alcătuiește enunțuri în care să ilustrezi sensurile cuvintelor confundate în dialogul de mai sus.

Repere

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător sau identic.

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens diametral opus.

Sensul propriu al cuvântului este sensul comun, obișnuit, cunoscut de toți vorbitorii. Sensul propriu poate fi:

- **sens propriu de bază** (Era înalt și avea *umeri* largi.);
- **sens propriu secundar** (Am un sacou cu *umeri* prea largi.).

Sensul figurat al cuvântului este sensul cu valoare expresivă (A reușit în viață sprijinindu-se pe *umerii* altora.).

Omonimele sunt cuvinte cu aceeași formă și cu sensuri complet diferite. Cuvintele care se pronunță la fel se numesc **omofone**, iar cele care se scriu la fel se numesc **omografe**.

Cuvântul polisemantic are mai multe sensuri legate între ele, mai mult sau mai puțin apropiate.

Paronimele sunt cuvinte asemănătoare ca formă, dar al căror înțeles este diferit: *temporal* („care se referă la timp”) – *temporar* („pentru o perioadă de timp”), *oral* („rostit”) – *orar* („program stabilit pe ore”) etc. Paronimele se deosebesc printr-un sunet sau cel mult două, uneori deosebirea constând în ordinea diferită a sunetelor (*a revela/a releva*). Confuzia paronimică este o greșeală care constă în utilizarea unui cuvânt în locul paronimului său.

Aplicații

1. Rescrie enunțurile, înlocuind cuvintele scrise italic cu sinonime contextuale potrivite, apoi cu antonime.

- a. Bianca este un ursuleț *deștept*.

- b. A strigat *aspru* la Maria.

- c. *Primul* gând a fost să se ascundă.

2. Alcătuiește propoziții în care să ilustrezi omonimia cuvintelor *bandă*, *corn*, *galerie*, *magazin*.

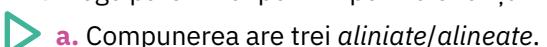
3. Scrie câte două enunțuri pentru a ilustra sensuri diferite ale cuvintelor polisemantice *a deschide* și *uscat*.

4. Alege paronimul potrivit pentru enunțurile date.

- b. Era un *virtuos/virtuoz* al pianului.
- c. Prietenul meu este *originar/original* din Iași.
- d. Suntem *solidari/solitari* cu cei care suferă.

5. Alcătuiește enunțuri în care să ilustrezi sensul cuvintelor din perechile paronimice următoare: *dependentă/dependință*, *a enerva/a inerva*, *glacial/glaciar*.

6. **Joc în perechi.** Scrieți un text împreună, fiecare dintre voi continuând ideea formulată în enunțul anterior de către partener. Fiecare va folosi câte un cuvânt din următoarele perechi paronimice: *complement/compliment*, *familial/familiar*, *jantă/geantă*, *pronume/prenume*.

Lecția 15. Îmbinări libere de cuvinte și locuțiuni. Termeni științifici. Limbaj popular. Variație regională a limbii

Explorare

1. Citește schimbul de replici pe care îl au doi copii după lectura textului *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu.
- Deci **a pus la cale** Bianca o călătorie... **Cine știe ce** planuri a făcut...
- Pune-ți mai bine tu caietul în geantă! Și nu mai **găsi nod în papură** fiecărui lucru!
- Ce **punere la punct!** Din când în când ai limba ca acidul sulfuric!

2. În care dintre replici verbul *a pune* are un sens distinct?
3. Înlocuiește grupurile de cuvinte scrise colorat cu câte un sinonim potrivit.
4. Ce părți de vorbire sunt sinonimele prin care ai înlocuit grupurile de cuvinte scrise colorat?
5. În ce domeniu se folosesc cuvintele *acid* și *sulfuric*?
6. Ce sens are verbul *a coși* din fragmentul de mai jos, extras din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă?
- „De cu seară și până după miezul nopții am stat numai într-o fumăraie [...] și tot ne-au coșit Tânțarii.”
7. Explică diferența dintre grupurile de cuvinte scrise colorat în enunțurile date.
- Copiii au vorbit **verzi și uscate**.
 - Tricourile de pe sărmă sunt **verzi și uscate**.

Repere

Locuțiunile sunt grupurile stabile de cuvinte cu sens unitar, în cadrul cărora termenii componenti își pierd sensul inițial, grupul funcționând ca un singur cuvânt. Locuțiunile au valoarea morfologică a cuvintelor cu care sunt sinonime.

Îmbinările libere de cuvinte sunt grupuri în care fiecare componentă își păstrează autonomia sintactică și de sens, îndeplinind funcție sintactică distinctă. Ele au tendința de a se transforma în locuțiuni. De exemplu, *aurul negru* este o îmbinare liberă de cuvinte, cu sensul de „petrol”.

Termenii științifici sunt cuvinte folosite în diferite domenii științifice: în arheologie (*sit*), biologie (*citoplasmă*), fizică (*densimetru*), lingvistică (*substantiv*), matematică (*ecuație*), medicină (*incizie*) etc.

Limbajul popular este limbajul răspândit pe întreg teritoriul țării, fiind cunoscut de toți vorbitorii, fără a fi literar. De exemplu: *lăngă – „lăngășor”, a umbla lela – „a umbla fără rost*”. În sens larg, limbajul popular se referă și la limbajul urban nonstandard. **Variația regională** se realizează prin pronunții regionale (*șinși – „cinci”*), prin forme gramaticale (*o făcut – „a făcut”, ei mersese – „ei merseseră”*), construcții sintactice (*ei s-a dus – „ei s-au dus”*), prin cuvinte specifice unei anumite zone: *laibăr* (vestă) – Ardeal, *blagă* (bogăție) – Banat etc.

Aplicații

1. Indică sinonime pentru locuțiunile din texte date.

- a. „[...] î căuta să judeci lucrurile de-a fir-a-păr.”
Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*
- b. „Nu trebui să sape cine știe cât ca să ajungă la o străveche galerie de mină.”
Ioana Nicolaie, *Ferbonia*
- c. „Pricoliciul îl privi mai cu băgare de seamă pe Tase și o bănuială încolțită în minte.”
Adina Popescu, *Cartea Pricoliciului*

2. Alcătuiește enunțuri cu următoarele locuțiuni: *a-și băga mințile în cap, cine știe cine, cu capul în nori, deschizător de drumuri, învățare de minte, verzi și uscate*.

3. Transcrie termenii științifici din textul dat și menționează căruia domeniu îl aparțin.

- „Astăzi îsprăvesc trigonometria, mâine până la prânz învăț din algebră combinațiile, binomul lui Newton și triunghiul lui Pascal. După-măsă sfârșesc algebra.”
Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*

4. Identifică un cuvânt care ilustrează variația regională în textul a de la exercițiul 1.

5. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Stabiliți sensul următoarelor cuvinte din diferite regiuni ale țării: barabulă, hulub, lele, lubeniță, oleacă, păpăradă, a sudui. Verificați sensurile, căutând cuvintele în dicționar.

Lecția 16. Utilizarea corectă a accentului

Explorare

1. Citește dialogul de mai jos. Verifică în DOOM³ care dintre copii are dreptate în privința felului în care se pronunță cuvântul *intim*.
- Neavând ochelarii, era să citeșc *intim*, în loc de *infim*.
 — Dar de ce pronunți cuvântul *intim* cu accent pe a doua silabă? Nu cred că e corect!
 — De unde știi tu? Am auzit copii care pronunță aşa.
 — Știu, că am verificat în dicționar. Se accentuează pe prima silabă.

2. Care dintre silabele cuvintelor *infim*, *silabă*, *copii* se pronunță mai intens?
3. Ce se întâmplă cu privire la sensul cuvântului *copii*, dacă îl accentuezi pe prima silabă?

Repere

Accentul reprezintă pronunțarea mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt. Accentul nu se notează în scris cu semn special. Se stabilește un astfel de semn/o convenție doar în lucrările de specialitate. În DOOM³ accentul se notează prin sublinierea vocalei din silaba accentuată.

În limba română, accentul este liber, putând să cadă: • pe ultima silabă: *fe-li-nar*; • pe penultima silabă: *a-ler-gă-tu-ră*; • pe antepenultima silabă: *fă-ri-e*; • pe a patra silabă dinspre sfârșitul cuvântului: *că-lu-gă-ri-ță*; • pe a cincea silabă dinspre sfârșitul cuvântului: *opt-spre-ze-ce-lea*.

Există cuvinte care se scriu identic, dar se accentuează diferit (omografe), accentul deosebind sensul acestora. De exemplu: *acele/ăcele*, *companie/companje*, *veselă/veselă* etc.

Cuvintele polisilabice pot avea, în unele cazuri, pe lângă accentul principal, mai puternic, și un accent secundar, mai slab: *aerodinamic*, *autocamion* etc.

Pentru că accentul poate ridica dificultăți de pronunțare, se recomandă ca în situații de ezitare să se consulte *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM³), lucrarea normativă care precizează cum se pronunță și cum se scriu corect cuvintele. Această lucrare poate fi consultată și online, la adresa www.doom.lingv.ro/.

Aplicații

1. **Joc.** Lucrați în perechi. Discutați despre silaba pe care cade accentul în cuvintele: *butelie*, *caracter*, *olibri*, *simbol*, *prevedere*, *rucsac*. În două minute, alegeti variantele pentru care optați. Confruntați-vă alegerile cu DOOM³. Alcătuți topul câștigătorilor clasei.

2. Citește cu voce tare poezia *Vară* din volumul *Se mută circul înapoi* de Marin Sorescu, după ce ai subliniat vocalele accentuate din fiecare cuvânt. Care dintre cuvinte îți-au creat dificultăți în stabilirea accentului?

„Sar lăcustele, leliete.
 Cheamă niște prepelițe
 Puii sprinteni din polog¹,
 Merge soarele olog,
 Doamne, că încet se mișcă!
 Trică zice-n deal din trișcă²...”

¹ polog (s. n.) – mânunchi de iarbă, de fân sau de grâu.

² trișcă (s. f.) – vechi instrument de suflat, asemănător cu fluiere.

3. Alcătuiește câte o propoziție în care să folosești cuvintele *bărem* și *barem*, *colonie* și *colonie*, respectiv *torturi* și *torturi*.

4. Lucrați în perechi. Alcătuți un dialog în care să utilizați cuvintele: *aripă*, *dușman*, *gărgăriță*, *regizor*, *sever*, *unic*. Câteva perechi ies în fața clasei și citesc dialogurile.

5. **Tombolă de cuvinte.** Extragăți dintr-o pălărie câte un cuvânt dintre următoarele: *acvilă*, *bivolă*, *bucluc*, *cătină*, *fenomen*, *ferigă*, *frângchie*, *furie*, *hulpav*, *iglu*, *ianuarie*, *lipie*, *nuga*, *performer*, *rarism*, *răzmeriță*, *vatman*, *verigă*. Pronunțați-l. Apoi verificați pronunția în DOOM³. Dacă l-ați accentuat corect, treceți în dreapta pălăriei. Dacă ați marcat greșit accentul, treceți în stânga. Elevii din dreapta poartă timp de o săptămână ecusoane de maeștri lingviști.

Autoevaluare L9-L16

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 17. Etapele scrierii. Organizarea unui text în funcție de situația de comunicare

Pentru Început

- Tu cum obții informații despre cărți, filme sau despre locuri în care ai dori să călătoresc?
- Dacă ar fi să le prezintă colegilor tăi un mod de a călători imaginar în locuri necunoscute, ce le-ai propune? Alege dintre variantele:
 - un film despre locuri fantastice;
 - o carte de călătorii;
 - un blog de călătorii.

Reunind voci celebre în distribuție, Hotel Transylvania 3 – producția Sony Pictures Animation, va rula atât în varianta subtitrată, cât și în cea dublată în limba română – în avanpremieră pe 11 și 12 iulie, iar din 13 iulie a.c., pe marile ecrane din toată țara.

Ce fac niște monștri plăcăsiți? Pleacă în vacanță. Și nu orice vacanță, ci o croazieră de lux.

Text de Petre Ivan
www.ziarulmetropolis.ro

Arhiva revistei literare Faleze de piatră

35 mai -13 ani

Posted in Cuvântul adolescentului by Hopernicus on 11/12/2010

Într-o seară, la o oră cam târzie, neavând ce face, am luat o carte de pe un raft. Era „35 mai” de Erich Kastner. Nicu nu mă gândeam ca n-am s-o las din mâna decât după ce am s-o termin. Autorul german împlineste realul cu fantasticul atât de bine într-o poveste trăznită, hazlie a unui școlar-Konrad, a unchiului său, un farmacist cu obiceiuri alimentare neobișnuite și a lui Negro Caballo, un cal de circ, care merge pe patine cu roțile. Toți trei pornesc într-o călătorie imaginată, prin dulapul lui Ringelhuth, în căutarea Mării Sudului, despre care Konrad trebuie să scrie o compunere.

Text de Hopernicus
revistacititordeproza.wordpress.com

c. un blog de călătorii.

Știai că un blog de turism citit la momentul potrivit te poate „salva” în momentele „critice” din vacanța ta? ☺

1. De ce un top cu bloguri de călătorii din România?

Pentru că este foarte important să fii căt mai bine documentați atunci când vrei să pleci într-o vacanță pe cont propriu, iar **blogurile de turism** sunt de departe una dintre cele mai accesibile, sigure, simple, dar și importante metode de informare pe care le ai în orice moment la indemnat.

Pentru că în căutările noastre online de atâjă ani ne-am făcut un „portofoliu” de bloguri pe care le citim cu mare drag, fie atunci când că ne pregătim de următorul city-break, fie efectiv atunci când vrem o sursă de inspirație în alegerea a noi și noi destinații pentru vacanțele noastre.

Un alt motiv pentru care am alcătuit acest top este legat de faptul că nu am găsit pe net o listă concidențială cu recomandări de **bloguri de călătorii** care să ne ajute în căutările noastre.

www.vacante.net

Explorare

- Care crezi că este scopul unor texte asemenea celor surprinse la rubrica *Pentru Început*?
- Pe ce crezi că va cădea accentul în partea finală a textelor, având în vedere scopul pe care l-ai precizat la exercițiul anterior?
- Ce însoțește textul în fiecare dintre cele trei capturi de ecran? De ce?
- Uită-te pe internet la un videoclip în care este prezentată o carte, ținând sonorul închis. Observă cu atenție următoarele aspecte: decorul, mimica, gesturile, obiectele de recuzită utilizate.
- Mentionează care sunt cele cinci etape ale redactării unui text, aşa cum le-ai învățat în clasa a V-a. Crezi că pentru realizarea videoclipului urmărit se respectă etape similare? Explică.

Repere

Redactarea unui text presupune cinci etape succesive, care se numesc **etapele scrierii**. După ce **te pregătești pentru redactare** (etapa 1) și **scrii ciorna** (etapa 2), urmează etapele esențiale ale redactării.

Revizuirea (3)	Editarea (4)	Publicarea (5)
<ul style="list-style-type: none"> • Adaugi exemple și detalii. • Revizuești claritatea ideilor, verificându-le logica (raporturile de tip cauză-efect). • Refaci topica unor fraze. • Te asiguri că ai folosit timpurile verbale corect și coerent. • Verifică dacă ai folosit cuvintele cu sensul potrivit. • Verifică să nu existe repetiții sau pleonasme. • Înlocuești unele cuvinte cu sinonime, pentru varietatea exprimării. • Te asiguri că ai utilizat cuvintele de legătură potrivite între fraze. 	<ul style="list-style-type: none"> • Așezi titlul central. • Rescrie textul, cu atenție la inserarea imaginilor, a subtitrurilor și a paragrafeelor. • Verifică corectitudinea ortografiei și a punctuației. 	<ul style="list-style-type: none"> • Citești textul în fața unui auditoriu sau îl publică într-o revistă sau pe un blog.

Recenzia este un text nonliterar ce are ca scop prezentarea unei opere literare sau științifice, cu comentarii și aprecieri critice. Publicul-țintă al unei recenziile poate fi specializat sau nespecializat.

Prezentarea unui film sau a unui blog se adresează publicului larg și conține, de asemenea, comentarii și aprecieri critice.

Pentru elaborarea unei recenzii sau a unei prezentări se respectă etapele structurării acesteia, mai precis:

↪ **în partea introductivă**, prezentarea unor informații generale:

Recenzie de carte

- cine este autorul
- ce a mai scris
- ce teme a mai abordat
- cum a fost receptat de public și de critica de specialitate
- când a apărut cartea
- la ce editură a fost publicată
- cine a tradus-o, dacă e cazul

Prezentare de film

- cine este regizorul
- ce filme a mai regizat
- ce teme a mai abordat
- cum a fost receptat de public și de critica de specialitate
- când a apărut filmul
- la ce casă de producție
- cine sunt actorii

Prezentare de blog

- cine este autorul
- informații despre statutul lui (ce vârstă are, cu ce se ocupă, ce pasiuni are etc.)
- dacă a mai scris sau mai scrie, unde publică
- când a înființat blogul
- ce tematică abordează pe blog

↪ **în cuprins:**

- realizarea unui rezumat/prezentarea ideilor principale ale filmului/o prezentare generală a blogului;
- punerea cărții/filmului în relație cu alte creații ale celui care le-a semnat (scriitor/regizor);
- evitarea dezvăluirii unor detalii despre punctul culminant sau despre deznodământ, pentru a nu anula plăcere descoperirii lor de către public;
- evidențierea punctelor forte ale cărții/filmului/blogului;
- menționarea minusurilor, a neajunsurilor cărții/filmului/blogului;
- formularea unor aprecieri personale, subiective: ce a plăcut, ce nu a plăcut, căror așteptări le-a răspuns/nu le-a răspuns, ce stare de spirit/emoții a provocat.

↪ **în încheiere:**

- formularea unei concluzii în care se indică impresia generală;
- formularea recomandării (pozitive, negative sau nuanțate) către public.

Recenzia sau prezentarea unui film/blog poate lua și forma unei înregistrări video, caz în care contează:

- decorul: ce apare în cadrul în care se face filmarea;
- mimica: expresiile feței care însotesc informațiile, criticile și aprecierile;
- gesturile: pot indica naturalețea, dezvoltarea, buna dispoziție etc.;
- elementele de recuzită: cartea prezentată, coperta DVD-ului sau afișul filmului, alte cărți ale aceluiași autor etc.

Aplicații

1. Amintește-ți o carte, un film sau un blog pe tema călătoriilor sau a descoperirii lumii, pentru care ai vrea să scrii o recenzie sau o prezentare. Stabilește ce scop ai, ce public-țintă vizezi și răspunde la cele șase întrebări esențiale: *cine? ce? când? unde? de ce? cum?*
2. Realizează planul textului, notându-ți sub formă de idei ce vei evidenția în fiecare parte.
3. Redactează ciorna textului. Concentrează-te asupra conținutului și a dezvoltării ideilor notate în plan.
4. Revizuește-ți textul, conform tuturor aspectelor prezentate în rubrica *Repere*.
5. Editează-ți textul ca produs final.

6. Lucrați în perechi. Faceți schimb de texte și evaluați-vi-le reciproc pe baza grilei date.

CRITERII

Respectă părțile unei compunerii.

Oferă informații generale despre autor și carte/film/blog.

Prezintă pe scurt subiectul.

Nu deconspiră informații care ar putea diminua interesul receptorilor.

Respectă regulile de așezare în pagină, de ortografie și de punctuație.

Provocări

1. Editează în format electronic textul elaborat la rubrica *Aplicații* și încarcă-l pe blogul personal/blogul clasei.
2. **Miniproiect.** Lucrați în perechi. Pe baza textului redactat, realizați o înregistrare video pe care să o publicați pe blogul personal sau pe blogul clasei. În realizarea filmării, țineți cont de recomandările pentru acest tip de prezentare.

Lecția 18. Stil: naturalețe, armonie, varietate, concizie, originalitate

Explorare

- 1.** Lucrați în perechi. Amintiți-vă trăsăturile stilului învățate în clasa a VI-a: proprietatea termenilor, puritatea și originalitatea. Analizați modul în care aceste proprietăți sunt prezente în fragmentul dat.

„Acum a ieșit de pe alei.

Acum a intrat într-un parc.

Acum s-a ascuns după un tufiș, așteptând să treacă un alergător cu căști la urechi.

Acum aleargă printre tufe și copaci, strivind ierburi înalte și ude, făcând tumbe, oprindu-se ca să adulmece ciuperci și să soarbă apa dimineții adunată în scobiturile buturugilor groase.

Acum se odihnește într-un petic de soare, sprijinită cu spatele de un ciot, cu labele din față întinse pe lângă corp, cu ochii larg deschiși și cu respirația tăiată.”

- 2.** Discutați, în aceleași perechi, despre existența următoarelor trăsături ale stilului în textul *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu. Exemplificați cu citate din text.

simplu,
accesibil,
firesc

cu o
sonoritate
armonioasă

concis,
fără repetiții
și paranteze
inutile

variat
în privința
vocabularului

- 3.** Ce criteriu dintre cele menționate la exercițiile **1** și **2** consideri că este cel mai important pentru a citi cu placere un text? Confruntă răspunsul tău cu al colegilor de clasă.

- 4.** Citește textele de mai jos și răspunde apoi la întrebări, justificându-ți de fiecare dată punctul de vedere.

- „Stăteam zile întregi pe spate, cu ochii spre cerul care din pricina tensiunii simțirii mele îmi părea veșnic albastru sau veșnic acoperit de grămezi de nori, uitând de trecerea clipelor și de apropierea noptilor, simțind cum nu puterea pământului urcă în mine și mă îmbată, ci puterea gândirii mele plutește biruitoare pe deasupra pământului.”

Marin Preda, *Marele singuratic*

- „Copilul râde:
«Înțelepciunea și iubirea mea e jocul!»
Tânărul cântă:
«Jocul și-nțelepciunea mea-i iubirea!»
Bătrânul tace:
«Iubirea și jocul meu e-nțelepciunea!»”

Lucian Blaga, *Trei fețe*

- „Coroane-n veci nepieritoare
Dintre frunzișurile mari
Ale bătrânilor stejari
Mi-așterne umbra sub picioare.

Ducându-mi pașii solitari,
Pe sub pădurea cântătoare,
Coroane-n veci nepieritoare
Simt în frunzișurile mari.”

Alexandru Macedonski,
Rondelul coroanelor nepieritoare

- Care dintre cele trei texte îți se pare cel mai clar, cel mai ușor de înțeles?
- În ce text crezi că apare exprimarea cea mai firească, cea mai naturală a ideilor?
- Care este textul care exprimă concentrat cele mai multe idei? Formulează cu propriile cuvinte ideile textului respectiv.
- Care dintre cele trei texte îți se pare că este cel mai armonios, cel mai muzical?
- În care dintre texte ai descoperit vocabularul cel mai divers și mai nuanțat?
- În care dintre texte ai descoperit cele mai surprinzătoare imagini, cele mai neașteptate figuri de stil?

- 5.** Discutați în grupe de câte 3-4 elevi despre textul pe care-l preferați din grupajul de la exercițiul **4**. Argumentați-vă punctul de vedere.

Repere

Stilul (cuvânt provenit din grecescul *stylos*, însemnând „condei”, dar și „mod de a scrie, de a vorbi”) reprezintă ansamblul particularităților de limbaj prin care un text capătă, cum spunea Tudor Arghezi, „relief, culoare și însuflețire”, astfel încât cititorul este cucerit și citește cu plăcere. Stilul reprezintă felul în care ideile sunt îmbrăcate în cuvinte și evidențiază personalitatea autorului. Este celebră ideea că „stilul e omul însuși” (Buffon) sau cea conform căreia stilul este o „imagine a gândirii” (M. Cressot).

- Există **calități generale ale stilului**, care trebuie respectate de toți vorbitorii și de toți cei care scriu. Acestea sunt:
- **claritatea** (obținută prin succesiunea logică a ideilor și prin evitarea termenilor vagi sau a formulărilor confuze);
 - **corectitudinea** (sau respectarea normei limbii literare);
 - **precizia** (utilizarea riguroasă a mijloacelor lingvistice – cuvinte, sensuri, forme, structuri, prin organizarea clară și logică a enunțurilor, fără repetiții);
 - **proprietatea termenilor** (folosirea cuvântului celui mai potrivit în context, în funcție de intențiile de comunicare);
 - **puritatea** (evitarea abuzului de cuvinte foarte noi, învechite sau de regionalisme și a combinării elementelor de limbă scrisă cu acelea de limbă vorbită în lucrările școlare, de exemplu).

Stilul are și **calități particulare**. Între acestea, se numără:

- **naturalețea**, care constă în exprimarea firească, curgătoare/cursivă, necăutată a ideilor, bazată pe o bună cunoaștere a sensurilor limbii și a uzului limbii în diverse contexte;
- **concizia**, care se concretizează într-o exprimare concentrată, bazată pe folosirea mijloacelor lingvistice strict necesare pentru exprimarea ideilor și a intențiilor de comunicare;
- **armonia**, eufonia sau muzicalitatea, ce rezultă din combinarea sau repetarea sunetelor și a cuvintelor care generează o sonoritate plăcută auzului; este valorificată mai cu seamă în poezie, prin rimă;
- **varietatea**, efect obținut prin folosirea unui vocabular divers și nuanțat;
- **originalitatea**, care constă în folosirea expresivă a limbajului, în construirea unor imagini surprinzătoare, astfel încât ideile să aibă impact asupra cititorului/ascultătorului. Un stil original se remarcă prin creativitate (nouitatea ideilor și a modului în care este folosit limbajul, evitarea ideilor comune și a clișeelor), forță de evocare (capacitatea de a transmite emoții și de a impresiona cititorul) și personalizare (valorificarea experienței personale).

Aplicații

1. Pornind de la explicațiile din rubrica *Repere*, acordă celor trei texte de la exercițiul 4 din secvența *Explorare* note de la 1 la 5 pentru fiecare calitate generală sau particulară a stilului. Trage o concluzie privitoare la trăsătura cea mai pregnantă a stilului fiecărui text.
2. Având ca model textul preferat de la exercițiul 4, rubrica *Explorare* sau un fragment compus de autorul preferat, scrie și tu un text într-un stil asemănător, de aproximativ 200 de cuvinte, pe tema călătoriei.
3. Rescrie textul de la exercițiul anterior, încercând de data aceasta să folosești un stil propriu. Alege, în acest scop, trăsăturile de stil care crezi că te pot ajuta să-ți comunică cel mai bine ideile.
4. Rescrie textul de la exercițiul 3, reducându-l la jumătate. Pierde ceva nouă versiune a textului? E mai bună decât textul anterior? Argumentează-ți răspunsul.
5. Autoevaluează-ți activitatea din această lecție, având în vedere grila de mai jos.

CRITERII			
Am reușit să identific trăsăturile importante privitoare la stilul textelor analizate.			
Am reușit să imit stilul textului ales/al autorului preferat.			
În textele redactate am respectat calitățile generale ale stilului.			
În textul redactat la exercițiul 3 am reușit să folosesc un stil personal pentru a-mi exprima ideile.			

Recapitulare

În romanul *Fram, ursul polar* de Cezar Petrescu, băiețelul Petruș, inspirat de întâlnirea cu ursul Fram de la circ, începe să citească tot ce găsește despre expedițiile la Polul Nord și la Polul Sud, visând să ajungă și el explorator. Citește fragmentul de mai jos și răspunde, apoi, la fiecare dintre cerințe.

„Da, undeva, departe, în orașul său, Petruș, băiețașul cu ochi sclipitori și cu nasul cam cârn, nu-l uitase pe Fram. A auzit și el că directorul Circului Struțki l-a trimis îndărât, în ghețurile unde se născuse. Iar de-acolo, din orașul unde vântul și ploile n-au smuls încă toate afișele vechi de pe ziduri, Petruș îl urmărește în vremea aceasta cu gândul și cu închipuirea. Poate că nu l-au uitat nici alți copii, din alte nenumărate târguri prin care a cutreierat Circul Struțki cu Arca lui Noe, plină de elefanți, de tigri, de lei, de șerpi, de maimuțe! Poate că mai istorisesc și acum hâtrele lui năzdrăvăni! [...] Dar Petruș nu se mărginise numai la asemenea săgalnice amintiri. Pentru el amintirile nu erau numai prilej de ghidușii și de hazuri. De dragul lui Fram se așternuse în toată legea la citit felurite cărți despre urși-albi și despre expedițiile polare. Sfârșea una și începea alta. [...] Fetița cu părul bălai și cu ochii albaștri, nepoata fostului profesor, se ținuse de cuvânt. Vorbise cu bunicul, luând povestea pe de parte, cu mici și nevinovate şiretlicuri.

— Bunicule, mai ții minte pe băiatul de lângă noi, de la circ, din seara reprezentăției de adio?

— Ei? Ce-i cu dânsul? [...]

— Grozav îi mai place lui să citească istorii despre urși-albi și despre călătoriile la poli...

— Foarte frumos pentru el. Am văzut eu că are o privire de băiat deștept.

— Da, dar nu are cărți, bunicule!

Bunicul se prefăcuse a se mira, zâmbind pe sub mustățile albe, fiindcă bănuia că nepoțica n-a adus ea vorba fără un anume rost.

— Cum asta, n-are cărți? Și mă întreb, de unde știi mătăluță că n-are cărți?

— Mi-a spus el. Ne uitam amândoi la un afiș vechi al circului, cu desenul lui Fram... «Bietul Fram – zicea el – oare pe unde o mai fi acumă?»... Pe urmă, mi-a povestit cum n-are cărți și eu i-am făgăduit să-i capăt de la mata. Am făcut rău?

— Ai făcut bine. [...]

Astfel a căpătat Petruș cele dintâi cărți despre urșii-albi și despre expedițiile polare. Și astfel, citind mereu, a ajuns un «adevărat specialist», cum îl necăjește mai în glumă, mai în serios, Mihai Stoican, tatăl său, când îl zărește cu cartea în mână și cu nasul în carte.

— Ei, Petruș, ai ajuns la pol sau încă nu?

— Mai am, tată, până s-ajung! Acum de-abia citesc însemnările lui Nansen... [...]

După ce și-a terminat lecțiile pe a doua zi, Petruș rămâne câteodată, până târziu, cu coatele amortite pe masă, citind la lumina lămpii istoria expedițiilor polare din cele mai vechi timpuri. [...]

Călătorește împreună cu expedițiile polare în ținuturile ghețurilor veșnice. Tremură de ger cu eroii acelor fapte mărețe. Rabdă de foame cu dânsii, se tărăie cu dânsii prin troiene și prin vifore, orbit de talazurile ninsoare. [...] Și, odată cu dânsii, scoate un chiot de bucurie când, biruind toate vrăjmășiile, au ajuns la un liman, la un târm necunoscut, ca să înfigă steagul pe creasta unei stânci ori în mijlocul unei banchize, unde nu mai călcase picior omenesc.

Deasupra mesei de lucru se află bătute în perete două hărți alăturate.

Le-a mărit cu mâna lui, după hărțile din cărți și din atlasuri.

Una infățișează Oceanul Înghețat de Nord, cu toate mările, târmurile și ostroavele de-acolo. Cealaltă, Oceanul Înghețat de la Polul Sud. [...] Pe-o hartă stă scris, la mijloc: Polul Nord (6 aprilie 1909). Pe cealaltă hartă: Polul Sud (14 decembrie 1911).

Altora ce-ar putea să le spună aceste hărți, cu semnele și cu numirile lor? S-ar uita înălțând din sprâncene și strângând din umeri. Sunt locuri atât de departe și numiri atât de străine!

Dar lui Petruș toate îi povestesc întâmplări pline de suferință, de avântare și de măreție. Toate îi povestesc despre o biruință a voinței omenești în luptă cu vrăjmășiile naturii, cu pustiurile de gheață, cu necunoscutul, cu frigul, cu foamea, cu furtunile, cu năprasnică dezlănțuire a viscolelor.

Acum cunoaște și el adevarata istorie a lui Fram, celălalt Fram, vestitul vas cu care a străbătut Nansen oceanul și mările de la Polul Nord și cu care Roald Amundsen a plecat să descopere Polul Sud. [...]

În casă, toți dorm. Se audă doar un greier, tărâind mărunt în liniștea nopții: țiric-țiric! țiric-țiric!... Petruș, cu fruntea sprijinită în palmă, citește însemnările lui Nansen, iar gândul și închipuirea îl duc la mii și mii de kilometri de departe de orașul lor, în ghețurile pustiurilor polare.”

1. Trageți la sorți cartonașe pe care sunt scrise următoarele indicații:

Eu sunt ... AUTORUL

- cine sunt?
- în ce raport mă aflu cu textul *Fram, ursul polar*?
- ce știu despre acțiunea din text?

Eu sunt ... NARATORUL

- cine sunt?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Eu sunt ... PETRUŞ

- cine sunt?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Eu sunt ... FETIȚA

- cine sunt?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Eu sunt ...

BUNICUL FETIȚEI

- cine sunt?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Eu sunt ...

MIHAI STOICAN

- cine sunt eu?
- ce rol am în raport cu întâmplările din text?
- particip la acțiune?
- ce știu despre întâmplările relatate?
- ce nu știu despre întâmplările relatate?

Răspundeți în două minute întrebărilor de pe cartonașe. Prindeți cartonașele pe panouri afișate în clasă. Profesorul desemnează câte un elev pentru a prezenta rezultatele fiecărei categorii.

2. Precizează ce tip de text este povestirea *Fram, ursul polar* de Cezar Petrescu. Alege dintre variantele:

a. descriptiv literar;	c. narativ literar;
b. descriptiv nonliterar;	d. narativ nonliterar.

3. Câte fire narrative identifici în textul citat? Acțiunea se desfășoară prin alternanță sau prin înlănțuire? Explică.

4. În text, se spune că orașul în care locuiește băiatul este „undeva, departe”. La ce se referă depărtarea?

5. Indică figura de stil cu ajutorul căreia este descris circul Struțki în secvență: „Circul Struțki cu Arca lui Noe, plină de elefanți, de tigri, de lei, de șerpi, de maimuțe”.

6. Menționează două trăsături fizice ale lui Petruș. Prin ce mijloace de caracterizare sunt evidențiate?

7. Ce caracteristici ale orașului în care locuiește Petruș sunt evidențiate? Ce semnificație crezi că au acestea?

8. Cum se explică faptul că bunicul fetiței are atât de multe cărți? Ce părere ai despre acest fapt?

9. Menționează o trăsătură a băiatului pe care o indică, în mod direct, bunicul fetiței.

10. Cum își convinge fetița bunicul să îi ofere cărți lui Petruș? Ce rol are ea în obținerea cărților de către băiat?

11. Ce reacție are bunicul când află că Petruș nu are cărți? Cum se schimbă atitudinea acestuia după ce află că nepoata a promis că îi va aduce cărți băiatului?

12. Cum îl caracterizează Mihai Stoican pe fiul său în legătură cu pasiunea pentru lectură? Ce semnificație are această trăsătură, exprimată de tată în glumă?

13. În care parte a zilei citește, uneori, Petruș? De ce?

14. Precizează ce se află deasupra mesei lui Petruș. Cum au fost acestea realizate și ce reprezintă? Dar pentru băiat, ce semnificație crezi că au?

15. Care este starea de spirit a lui Petruș în timp ce citește însemnările lui Nansen? Cum se implică emoțional în poveștile despre expedițiile polare?

16. Care sunt obstacolele și victoriile pe care le trăiește băiatul împreună cu eroii cărților sale?

17. Lucrați în perechi. Explicați semnificația secvenței ultimului alineat al fragmentului citat.

18. Alcătuiește planul simplu de idei al textului.

19. Explică semnificația locuțiunilor *a ține minte*, respectiv *în mijlocul*.

20. Precizează în ce mod s-au format următoarele cuvinte din text: *Arca lui Noe, călătorie, departe, despre, fetiță, fiindcă, închipuire, nevinovate, sclipitor, năzdrăvănie, Polul Nord, undeva, a vorbi*.

21. Găsește intrusul în seria dată: *urs, ursar, ursită, ursoaică, ursuleț*.

22. Construiește câte un enunț cu paronimele *atlas/atlaz*.

23. Transcrie, din text, un cuvânt care ilustrează variația regională a limbii.

24. Transcrie, în caiet, cuvintele următoare, subliniind silabele accentuate, după consultarea DOOM³: *ban-chiză, îndărăt, ghidușii, șăgalnice, vifore, viscolelor*.

25. Precizează tipul fiecărei propoziții din enunțul complex dat, menționează ce raport există între acestea și ce parte de vorbire este cuvântul marcat.

„Sfârșea una și începea alta.”

26. Redactează, în 50-100 de cuvinte, o recenzie a unei cărți sau o prezentare a unui film în care personajele sunt animale.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Cățelul – alb cu negru, un ochi acoperit de o pată albă ovală și celălalt de una perfect rotundă, neagră – mătura cu coada praful din curte. Aștepta. Mihai ținea în mâna stângă o bucată de plăcintă cu cartofi. Specia-litatea lui Buna. O ținea ridicată deasupra capului și cățelul Ares se uita când la ea, când în ochii lui Mihai. Aștepta o comandă, dând nerăbdător din coadă.

— Salut! i-a cerut Mihai.

Cățelul s-a ridicat atunci în șezut, cu lăbuțele din față lipite de pieptul blănos. Cu botul întredeschis, părea că zâmbește. [...]

Era o zi însorită care anunța o vară lungă, plină de lumină. Era bine în curtea bunicilor, în satul lor unde animalele își făceau glasul auzit mai mult decât oamenii. Adia un vânticel călduț dinspre ogorul și grădina de zarzavaturi care se întindeau dincolo de marginea curții. Mirosea a promisiune, a spații deschise pe care un băiețel de vîrstă lui Mihai le cutreiera cu pasul lui mic, fără a putea ajunge vreodată la capătul lor.

Mihai venise la bunici doar de două zile, dar deja avea impresia că este acolo de o veșnicie. Întotdeauna

zilele erau mai lungi acolo, iar noaptele, cu toate sunetele muzicale ale satului, îi încărcau bateriile mai repede decât acasă. Lui Mihai îi plăcea să se trezească în zori, aproape odată cu bunicii, și să stea aşa sub așternuturi, ascultând mișcările curții. Atunci era în mijlocul lumii, toate se întâmplau în jurul său. Lumea întreagă îl aștepta pe el, se pregătea să-l primească aşa cum se cuvine pentru o nouă zi. Lui Mihai îi plăcea să audă acest ritual de gătire.

În farfurie mai rămăsese o bucată mică din plăcinta bunicii. Ares se lingea pe bot, uitându-se la ea. «Haide, Mihai, dă-mi-o și pe aia», păreau să spună ochii lui. «Fac ce îmi spui tu, numai să mi-o dai.» Băiatul se amuza teribil. El nu apucase decât să se lingă pe degete. Si, chiar dacă îi era tare poftă, preferase ca prima plăcintă – încă fierbinte când i-o adusese Buna – să i-o dea cățelului.

— Bine, a ta este, i-a zis Mihai. Dar să nu afle Buna. Rostogolește-te!

Cățelul alb cu negru s-a rostogolit în praf, stârnind norișori fini în aerul începutului de vară.”

Mircea Pricăjan, *Pumn de fier*

A. 60 de puncte

1. Transcrie, din textul dat, două diminutive. **6 puncte**
2. Explică modul în care s-au format următoarele cuvinte din text: *întotdeauna, veșnicie*. **6 puncte**
3. Scrie șase cuvinte din familia lexicală a cuvântului *alb*. **6 puncte**
4. Delimitază în propoziții fraza de mai jos, menționând raporturile dintre acestea și valoarea morfologică a cuvântului scris italic.

„Mihai venise la bunici de doar două zile, *dar* deja avea impresia că este acolo de o veșnicie.” **6 puncte**

5. Construiește un enunț în care să folosești locuțiunea *a se linge pe bot*. **6 puncte**
6. Indică două repere spațiale și un reper temporal din textul dat. **6 puncte**
7. Precizează tipul de narator din textul dat, ilustrându-ți opinia printr-un exemplu. **6 puncte**
8. Menționează o caracteristică a satului în care locuiesc bunicii lui Mihai. **6 puncte**
9. Prezintă o trăsătură a lui Mihai, care se desprinde din enunțul: „*Si, chiar dacă îi era tare poftă, preferase ca prima plăcintă – încă fierbinte când i-o adusese Buna – să i-o dea cățelului.*” **6 puncte**
10. Explică, în 30-50 de cuvinte, enunțul: „Lumea întreagă îl aștepta pe el, se pregătea să-l primească aşa cum se cuvine pentru o nouă zi.” **6 puncte**

B. 30 de puncte

Scrie o recenzie de 100-150 de cuvinte, în care să prezinti impresiile tale despre textul *Cum e lumea* de Veronica D. Niculescu.

În redactarea compunerii tale, vei avea în vedere:

- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să incluzi informații generale despre autor;
- să prezinti pe scurt subiectul/despre ce este vorba în text;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să fii atentă/atent la aspectul compunerii, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Unitatea **II**

Aproape de ceilalți

Lectură

Textul narativ literar • Structura textului narrativ • Personajul. Mijloacele de caracterizare • Repetitie

Proiect de grup

Valorile mele, valorile comunității

Interculturalitate

Despre limba și cultura țărilor vecine

Comunicare orală

Fapte și opinii • Textul explicativ

Limbă română

Verbul • Tipuri de verbe • Locuțunea verbală • Modurile și timpurile verbului • Forme verbale nepersonale • Posibilități combinatorii ale verbului • Circumstanțialul de cauză • Circumstanțialul de scop

Redactare

Caracterizarea personajului

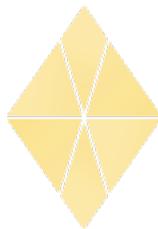
Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul narativ literar

Pentru început

1. Alege șase dintre valorile enumerate mai jos, care sunt importante pentru tine. Notează-le în caiet, în fiecare parte dintr-un *diamant al valorilor*. Poți include și o valoare la care țiii, dar pe care nu o regăsești între cele menționate aici.

Altruism – faci tot ce poți pentru a-i ajuta pe ceilalți.
Autocontrol – rămâi calm și rațional, chiar și atunci când alții te atacă verbal sau fizic.
Compașiune – îți pasă de cei din jur.
Cooperare – lucrezi bine alături de alții pentru a atinge un obiectiv comun.
Corectitudine – îți respectă angajamentele.
Curaj – faci ceea ce crezi că e corect, cu orice risc.
Onestitate – ești sincer și deschis, nu minți.
Perseverență – nu renunți, muncești din greu pentru a-ți realiza un vis și ai încredere în tine.
Respect – cunoști și respectă drepturile, libertatea și demnitatea celorlalți.
Responsabilitate – îți assumi reușitele și eșecurile, nu dai vina pe alții.

2. Pentru a deveni mai buni, avem nevoie de modele. Discutați, în grupe de câte 4-5 elevi, despre persoanele care vă sunt modele și despre ce apreciați la acești oameni.
3. Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Ioan Slavici (1848-1925)

Prozator, dramaturg și jurnalist.
 A surprins în nuvelele și romanele sale viața satului transilvănean, într-o epocă în care societatea trecea prin schimbări profunde.
 A pus accent în scrierile sale pe valori morale fundamentale.

În 1873, a scris nuvela *Popa Tanda*, citită, în 1874, la „Junimea”, societate cu un rol important în dezvoltarea culturii române. Nuvela a apărut în revista *Con vorbiri literare* în iunie 1875, fiind publicată ulterior în volumul de debut al autorului, *Novelle din popor* (1881).

Text de bază

Popa Tanda

de Ioan Slavici

I

Ierte-l Dumnezeu pe dascălu¹ Pintilie! Era cântăreț vestit [...]. Era dascălu în Butucani, bun sat și mare, oameni cu stare și cu socoteală, pomeni și ospețe de bogat. Iară copii n-avea dascălu Pintilie decât doi: o fată, pe care a măritat-o după Petrea Țapului, și pe Trandafir, părintele Trandafir, popa din Sărăceni.

Pe părintele Trandafir să-l țină Dumnezeu! Este om bun; a învățat multă carte și cântă mai frumos decât chiar și răposatul tatăl său, Dumnezeu să-l ierte! și totdeauna vorbește drept și cumpănit, ca și când ar citi din carte. Și harnic și grijitor om este părintele Trandafir. Adună din multe și face din nimica ceva. Strângă, drege și culege, ca să aibă pentru sine și pentru alții.

Mult s-a ostenit părintele Trandafir în tinerețea lui. Școlile cele mari nu se fac numai iac-așa, mergând și venind. Omul sărac și mai are, și mai rabdă. Iară cu capul se lucrează mai greu decât cu sapa și cu furca. Dar toate s-au făcut și nici n-au rămas lucru zadarnic. Trandafirică a ajuns popă în satul sătâne-său, în Butucani, bun sat și mare, oameni cu stare și cu socoteală, dar la pomeni și la ospețe părintele Trandafir nu mergea bucuros.

Minunat om ar fi părintele Trandafir dacă nu l-ar strica un lucru. Este cam greu la vorbă, cam aspru la judecată: prea de-a dreptul, prea verde-fățu. El nu mai sucește vorba, ci spune drept în față, dacă i s-a pus ceva pe inimă. [...] Un om ca el nici doi ani n-a putut să stea în săteni, altă dată în protopop. [...] Cu mult, cu puțin, părintele Trandafir fu trimis de la Butucani la Sărăceni – pentru buna înțelegere între credincioși.

Popă-n Sărăceni? Cine știe ce vrea să zică popă-n Sărăceni! Dar aşa-i trebuie părintelui Trandafir! Cine vrea să sară peste groapă arunce-și mai naînte desagii peste ea. Părintele Trandafir n-avea însă decât o nevastă și doi copii: desagii îi erau deșerți. Pentru aceea îi era atât de greu să sară din Butucani la Sărăceni.

*

Pe Valea-Seacă este un sat pe care oamenii îl numesc Sărăceni. Un sat „Sărăceni” pe o vale „seacă”: mai rău nu poate să sune însămnarea unui loc.

¹ dascălu (s. m.) – cântăreț de biserică, diac, cantor.

[...] Primăvara, când se topește neaua în munți, Răpița se supără, varsă o parte din mânia ei în cracul de pe Valea-Seacă, și asta încetează de a mai fi „seacă”. În câteva ceasuri, Sărăcenii sunt numai prea bogăți de apă. Așa o pat aproape în fiecare an. Când sămănăturile din vale par mai frumoase, Valea-Seacă minte cu numele și spală tot ce-i pică în cale. [...]

Sărăcenii? Un sat cum Sărăcenii trebuie să fie. Ici o casă, colo o casă... tot una câte una... Gardurile sunt de prisos, fiindcă n-au ce îngrădi; uliță este satul întreg. Ar fi prost lucru un horn la casă: fumul află cale și prin acoperiș. Nici muruială² pe pereții de lemn n-are înțeles, fiindcă tot cade cu vremea de pe dânsii. Câteva lemne clădite laolaltă, un acoperiș din paie amestecate cu fân, un cupitor de imală³ cu prispa bătrânească, un pat alcătuit din patru țapă⁴ bătuți în pământ, o ușă făcută din trei scânduri înțepenite c-un par cruciș și cu altul curmeziș... lucru scurt, lucru bun. Cui nu-i place să-și facă altul mai pe plac.

În vârful satului, adeca la cel mai înălțat loc, este o alcătuială pe care sărăcenenii o numesc „biserică”. Ce să fie asta? Este o grămadă de grosi⁵ bătrâni, puși unii peste alții în chip de pereți. [...]

Chiar de la început, părintele Trandafir a înțeles un lucru: cum că în Butucani era mai bine decât în Sărăceni. Oamenii aveau câte ceva; iară de unde este poți lua. În Sărăceni însă toate încuietorile erau de lemn. Și apoi părintele judeca: popa face treaba satului, iară satul să îngrijească de traista popii. [...]

Își puse dar de gând ca să facă din poporenii⁶ săi oameni harnici. [...]

² muruială (s. f.) – (reg.) tencuială cu lut amestecat cu apă.

³ imală (s. f.) – (reg.) lut de lipit, muiat cu apă.

⁴ tap (s. m.) – (reg.) par ascuțit, tărus.

⁵ gros (s. m.) – trunchi de copac tăiat, lung, retezat la capete și curățat de crengi; buștean; bârnă (groasă).

⁶ poporean (s. m.) – (arh.) 1. țaran, sătean; om simplu din popor. 2. enoriaș, locuitor din parohie.

*

În cea dintâi duminecă, părintele Trandafir ține o predică înaintea oamenilor ce s-au adunat în număr mare ca să vadă pe popa cel nou. Nu este mai mare mulțumire pentru omul ce dorește binele altora decât aceea când vede că este ascultat de către alții și că vorbele lui prind rădăcini. [...]

[Părintele citește în acea zi evanghelia despre fiul risipitor, vorbește despre oamenii leneși ca despre niște păcătoși și le dă sfaturi oamenilor din Sărăceni pentru a se schimba. Deși impresionați de vorbele preotului, sătenii nu își schimbă obiceiurile; mai mult, ei încep să vină din ce în ce mai rar pe la biserică.]

Dacă ar fi fost altfel de om, s-ar fi oprit aci. Părintele Trandafir e însă ca și capra în grădina cu curechi⁷. Când îl scoți pe ușă, îți intră prin gard; când astupi gardul, dai că sare peste gard și îți face mai multă pagubă, stricând și streașina gardului. Dar țină-l Dumnezeu! – e numai vorbă! – tot bun om rămâne părintele Trandafir.

– Așteptați! grăi el. Dacă nu veniți voi la mine, mă duc eu la voi!

Și apoi porni popa la colindă. Cât e ziua de mare, gura lui nu se mai oprea. Unde prindea oamenii, acolo îi ținea la sfaturi. La câmp dai de popă; la deal dă popa de tine; mergi la vale, te întâlnești cu popa; intri-n pădure tot pe popa îl află. Popa la biserică, popa la mort, popa la nuntă, popa la vecin: trebuie să fugi din sat dacă voiești să scapi de popa. Și unde te prinde te omoară cu sfatul.

Vrun an de zile a dus-o părintele Trandafir cu sfatul. Oamenii ascultați bucuros; le plăcea să stea de vorbă cu popa și chiar se prindeau de sfaturi. Atâta însă, și mai departe tot povestea cea veche: știau oamenii cum să facă, dar nu făceau. Părintele se cam necăjea. De la o vreme a fost sfârșit cu sfaturile. Nu era om în sat asupra căruia să nu fi descărcat întreaga sa învățătură: nu mai avea ce să spună.

⁷ curechi (s. m.) – (reg.) varză.

„Ei! că nu e bine aşa! grăi iarăşi preotul. Nu merge cu sfatul. Să-ncep cu ceva mai aspru.”

Se începu batjocura. Unde afla un om, părintele Trandafir începea a-l face de râs și a-și bate joc de el în tot chipul. Trece pe lâng-o casă, care nu e tocmai de ieri acoperită: „Măi! dar ișteț om mai ești tu! – grăiește către stăpân – prin vârful casei ai ferestre. Tare iubești lumina și sfântul soare!” [...]

Așa începe și o duce mai departe tot aşa. A ajuns treaba într-atâtă, încât oamenii cale de-o poștă se feresc din drumul popei. A ajuns ca și ciuma. Dar mai rău decât toate este una: după atâtă tândălitură⁸, oamenii i-au pus numele „Popa Tanda”. Apoi Popa Tanda a și rămas. [...]

Doi ani de zile au trecut fără ca părintele Trandafir să fi mișcat satul înație [...] Era lucru minunat: oamenii cunoșteau binele, râdeau de rău, dar nu se urneau din loc.

Ei! spună om cu suflet: să nu se supere părintele Trandafir? Ba să se mânie, greu să se mânie!

El s-a și mâniat. A început să ocărască⁹ oamenii. Cum a purces la sfaturi, la batjocuri, aşa acum la ocări. Unde prindea omul, acolo-l ocăra.

Dar acuma n-a dus-o departe. La început oamenii se lăsau ocărăți. Mai târziu, mai răspundeau și ei câte ceva, aşa, pe sub căciulă. În sfârșit însă, [...] începură și ei să ocărască pe popa.

⁸ tândălitură (s. f.) – faptul de a tândăli; pierdere de vreme; umblare fără rost; a umbla tanda (expr.) – a umbla fără rost.

⁹ a ocărî (vb.) – 1. a mustra, a certa, a dojeni; 2. a vorbi de rău, a defăima, a denigra.

De aici înație trebile se încâlciră. [...] Oamenii începură să spună popii vorba că nu se vor lăsa de râs și de ocară, ci vor merge la episcopie și-l vor scoate din sat. [...] Așa a și mers; poporenii s-au pus în car. La protopop, și de acolo la episcopie. [...]

Părintele Trandafir astă dată n-a avut noroc să tragă folos din răuvoitorii săi. Episcopul era un suflet bun [...]. I s-a făcut milă de bietul popă și i-a dat dreptate, ocărând pe poporeni.

Adeca tot în Sărăceni a rămas Popa Tanda.

*

[...] Părintele Trandafir avea acum [...] o soție bolnavă, trei copii mici, al patrulea de lapte, o casă numai hârb; prin pereți se furișa neaua, cuporul afuma și acoperișul era tovarăș cu vânturile, iar hambarele goale, punga deșartă și sufletul necăjit. [...]

Părintele Trandafir nu era omul care să fi putut afla calea pe care să iasă din această încurcătură. De ar fi fost alții în starea lui, el le putea da ajutor; pe sine însuși nu se putea măngâia. El stete multă vreme gânditor la opaițul ce arunca lumină somnoroasă; împregiurul lui dormeau toți. [...] Copiii lui! soția lui! ce va fi de dânsii? Inima îi era grea, dar nu afla un singur gând măntuitor, un singur chip de scăpare; în lume nu afla nimic de unde ar fi putut prinde speranță.

A doua zi de dimineață era duminecă [...]. Părintele Trandafir intră în biserică. De câte ori a intrat el în astă biserică! [...] Acuma însă îl prinse o frică neînțeleasă, merse cățiva pași înație, se opri, își ascunse fața în amândouă mâinile și începu să plângă greu și cu suspin înăbușit și furios. De ce plângea el? Înaintea cui plângă? Din gura lui numai trei cuvinte au ieșit: „Puternice Doamne! Ajută-mă!...” Si oare credea el că acest gând, cuprins cu atâtă înfocare în desperarea lui, îi va putea da ajutor? El nu credea nimic, nu gândeau nimic: era purtat.

II

Sfânta Scriptură ne învață că întocmai precum plugarul trăiește din rodul muncii sale, și păstorul sufletesc, care slujește altarului, din slujba sa, de pe altar, să trăiască. Si părintele Trandafir și într-asta era credincios către sfânta învățătură; el totdeauna a lucrat numai pentru povătuirea sufletească a poporenilor săi, așteptând ca aceștia, drept răsplătă, să se îngrijească de traiul lui zilnic. Nu însă întotdeauna lumea este întocmită după cum este scris și este poruncă [...]. Din slujba sa părintele trăgea foarte puțin folos, atât cât nu era destul, adeca: patru bucăți de pământ la țarină¹⁰, birul de la poporeni și folosul de la cei născuți și cei morți. Toate la un loc – nimic, fiindcă pe pământ nu răsare aproape nimic, birul nu este decât de nume, cei născuți se botează de milă și celor morți li se face pomană de către popa.

¹⁰ țarină (s. f.) – 1. câmp cultivat; ogor, arătură. 2. (pop.) teritoriul unei comune care constă în pământ arabil, pășuni, păduri etc.

[Părintele Trandafir cumpărase o casă pustie și dărăpanată din apropierea bisericii, dar nu apucase să-i aducă îmbunătățiri, fiind preocupat de soarta săracenilor. Acum el decide să se îngrijească de casa lui.]

În câteva zile totuși patru pereții erau lipiți și muruiți. Acum părintele ședea mai bucuros afară decât în casă, fiindcă din casă nu se vedea atât de bine muruiala casei; și era frumos lucru o casă muruită în Sărăcenii. [...] În cealaltă sămbătă acoperișul era cărpic și tivit pe vârf cu snopi de trestie, peste care erau întinse doauă prăjini legate cu furci. Acum lucrul era chiar bun – și nu scump. Oamenii treceau pe lângă casa popii, clătinau din cap și ziceau câteodată: „Popa e omul dracului!” Iară popa petreceea bucuros pe afară.

[Părintele Trandafir face gard și portiță, iar preoteasa se bucură când vede aceste schimbări. Ea are ideea să sape straturi, pentru a semăna ceapă, morcovii, fasole, cartofi și varză. Curând, familia preotului se bucură de roadele grădinii lor.]

Iară sătenii treceau pe lângă casa popii, priveau prin spini la straturile popii și și ziceau și astă dată: „Popa e omul dracului!”

— Auzi tu, preoteasă, grăi acum popa. Oare n-ar fi bine să sămănăm păpușoi pe lângă gard și împregiu-straturile?

— Ba bine, zău aşa! Mie-mi place păpușoiul verde!

— Și mie, mai ales copt pe jăratec!

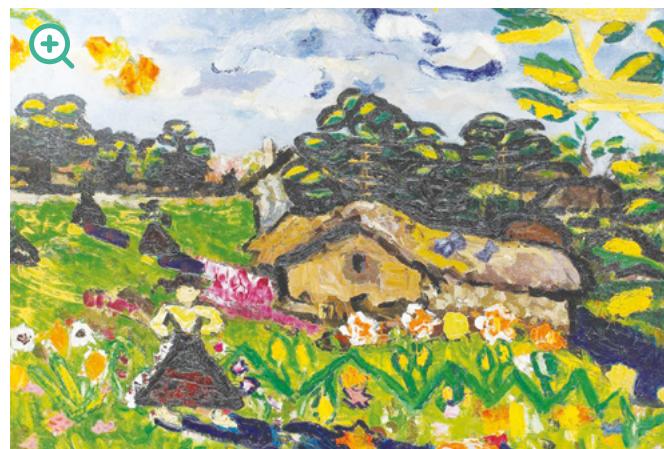
Lucru nou! Popa se ncungiu ră cu păpușoi. Îi râdea inima când gândeau cât se va face de frumoasă treaba, când giur împregiu păpușoiul va crește și va acoperi spinii din gard, care începeau a nu-i mai plăcea părintelui. Dar tot vorba cea veche: un necaz naște pe celălalt. În dosul casei era încă o bucătă de loc, de vreo cinci ori mai mare decât aceea îngrădită. Asta nu mai ieșea din mintea popii. Pentru ce să stea goală? Oare n-ar putea el pune păpușoi și în dosul casei?

În țarinile de pe față oamenii arau și sămânau, în sat însă neațins era pământul, pentru că aici era sat.

Marcul Florii Cucului, vecinul popii, avea un plug cam stricat... dar plug, iară Mitru Cătănaș, vecinul lui Marcu, avea doi boi slabii și un cal spetit. Popa, Marcu, Mitru, boii și calul împreună munciră o zi de dimineață până seara; locul fu arat și semănat cu păpușoi.

Popa de aci înainte sta mai bucuros în dosul casei. Era lucrul minunat și frumos – aşa brazde și printre brazde, pe ici și pe colea, câte un fir de păpușoi abia încolțit. Cu toate acestea, popa se scărpina câteodată, ba foarte adeseori, după ureche. Părea că tot îi mai apăsa ceva pe inimă. Era lucru greu, de care nu cuteaza și se prinde: pământurile din țarină. Până acum le-a fost dat în parte; acum nu știa ce să facă cu ele. I-ar fi plăcut ca să le lucreze însuși. Să-și vadă sămănăturile lui, să meargă la ele cu preuteasa, apoi la toamnă... Era lucru foarte ademenitor!

S-a făcut multă vorbă cu preuteasa asupra acestui lucru. Trebuiau cai, trăsură, plug, slugă, grajd. O mulțime de lucruri trebuiau. Iară popa nu se prea

Ion Țuculescu (1910-1962), *Marginea de sat*

pricepea la plugărie... Si totuși, straturile erau verzi, păpușoiul încolțea. Popa își întări gândul; luă rămășița din zestrea preotesei, care sta încă încuiată în ladă, și se apucă de muncă.

Plugul Marcului era bun pentru început. Un cal cumpără popa de la Mitru; alt cal se afla la un om din Valea-Răpiții; Stan Șchiopul avea un car cu trei roate. Popa îl cumpără, fiindcă a câștigat o roată de la Mitru, ca adaos la calul spetit.

Cozonac clopotarul se prinse să fie slugă la popa, fiindcă casa lui era numai la o săritură de aici. Popa bătu apoi patru stâlpi la capătul casei, doi mai înalți, doi mai scurți, alcătui trei pereți de nuiele, făcu acoperiș de șovar¹¹, și grajdul fu gata.

În vremea asta, părintele Trandafir a îmbătrânit cu zece ani; dar întinerea când încărca preuteasa și copiii în trăsură, da bici la cai și mergea ca să-și vadă holdele.

Sătenii îl vedea, clătinau din cap și iarăși ziceau: „Popa e omul dracului!”

[Părintele este nevoit să facă lese¹² noi pentru căruță și, devenind meșter la împletitul nuielelor, începe să vândă lese la târg și să aibă câștig.]

Ziua sfintelor Rusalii astă dată a fost zi bună. Preuteasa avea rochie nouă, cei trei mai mărișori aveau păpucași din oraș, Măriuca cea mai micuță avea o pălărie de paie cu două flori roșii, iară pereții erau albi chiar și pe dinafără, ferestrele erau întregi, casa era luminioasă. [...]

*

Vremile vin; vremile se duc: lumea merge înainte, iară omul, când cu lumea, când împotriva ei.

III

Drumul de țară vine din oraș, trece pe lângă Valea-Seacă și merge mai departe pe la Valea-Răpiții. Unde se întâlnesc drumurile, la împreunarea celor

¹¹ șovar (s. m.) – papură.

¹² leasă (s. f.) – împletitură de nuiele în formă de grătar, de coș, folosită în diverse scopuri practice; (în text) partea din spate a căruței, unde se punea fânul.

doauă văi, pe Răpița, este o moară, lângă Răpița este o rugă¹³, lângă rugă este o fântână, iar lângă fântână sunt opt paltini frumoși. Locul acesta se zice: „La rugă la Sărăceni!”. De aici până la Sărăceni nu este decât cale de un ceas. Cu toate aceste, de câte ori vine din oraș, sărăceneanul se oprește aci, adapă caii și mai stă puțină vreme, așteptând ca să vie vrun drumet care să întrebe: „Ce sat e acela unde se vede biserică cea frumoasă cu pereți albi și cu turn sclipitor?” Fiind întrebăt astfel, el își netezește mustățile și răspunde privind fălos spre acel loc: „Acolo sus pe Gropnița? Acela e satul nostru, Sărăcenii. Dar clopoțele să le auzi; ce clopote sunt în turnul acela!... S-aude cale de trei ceasuri!” [...]

Drum ca acela care trece prin Valea-Seacă înspre Sărăceni giur împregiur nu este. Neted ca masa și vârtos ca sămburele de cireșă. Se vede că sărăceneii l-au făcut de dragul lor. În dreapta și în stânga, tot

¹³ rugă (s. f.) – (reg.) cruce, troiță.

Impresii după prima lectură

1. Notează primele tale impresii despre textul *Popa Tanda*, completând enunțurile din cele patru cadrane date.

Cel mai mult mi-a plăcut

O trăsătură a personajului principal este

Nu mi-a plăcut

Textul mi-a amintit de

2. Discută cu colegul/colega de bancă dacă ați regăsit în textul *Popa Tanda* valori pe care le-ați selectat ca fiind importante pentru voi în exercițiul introductiv. Indicați-le și precizați căruia personaj îi sunt asociate.
3. Notează, în caiet, o valoare nouă pe care ai identificat-o în text și confruntă-ți răspunsul cu al colegilor de clasă.

zece-cincisprezece pași unul de altul, sunt niște nuci stufoși, la care omul privește cu drag. [...] Pe aicea sărăceanul se simte acasă. [...] Aproape la tot pasul întâlneste câte un cunoscut, cu care mai schimbă vorba „de unde și până unde”. Asta duce un car de var, celălalt un car de poame; mai apoi vine unul cu împletituri, altul cu un car de roate, doage, ori alt lemn lucrat. Iară pe marginea drumului, din când în când, dă de petrarii care ciocănesc din zori de zi până la apusul soarelui. Astă cale nu e pustie!

Unde cotește valea și drumul, acolo sunt vărăriile¹⁴. Aici apoi e târg întreg. Unii încarcă var, alții descarcă piatră și lemne. [...] De la acest loc și satul se vede mai bine. Grădinile sunt însă prea îndesate cu pomi; numai printre crengi ori peste pomi vedem peici, pe colea câte o bucată din pereți și acopereminte caselor. Casa popii este tocmai lângă biserică: nici din asta nu vedem însă decât cinci ferestre și un acoperământ roșu cu două hornuri. În față cu biserică e școala. [...] Iară zidirea cea mare, care se vede mai în vale, este primăria. [...]

Toate s-au schimbat; numai părintele Trandafir a rămas precum a fost: verde, vesel și harnic. Dacă părul cărunt și barba căruntă nu ar avea vremea lui, am crede că copilașii cu care se joacă înspre seară la laiuță¹⁵ cea de dinaintea casei sunt copilașii lui. Unul dintre copilași, pe care l-a ridicat ca să-l sărute, îi fură pălăria din cap și fugă cu ea năstașnic¹⁶. Măriuca deschide fereastra și strigă: „Trandafirică al mamei, nu lăsa pe moș-tătuca cu capul gol”. Apoi fugă de la fereastră, pentru că să prindă pe Ileana, care a furat ceaptă¹⁷ bunichii, s-a împodobit cu ea și vine să se fălească la moș-tătuca. Moș-tătuca râde din toată inima; îi place gluma. Tocmai vine de la vecernie și părintele Coste, și prinde atât pe Ileana, cât și pe Măriuca, le sărută și apoi se pune pe laiuță lângă socrul său. [...] „Bătrânuș! na-ți căciula, nu sta cu capul gol!” grăiește bunica, întinzând căciula pe fereastră.

Un om din sat trece, le poftește „bună odihnă” și-și zice: „Tine-l, Doamne, la mulți ani, că este omul lui Dumnezeu!”

¹⁴ vărărie (s. f.) – loc unde se extrage piatra de var; loc unde se fabrică, se depozitează sau se vinde varul.

¹⁵ laiuță (s. f., variantă pentru *lavită*) – bancă fixată la poarta caselor țărănești.

¹⁶ năstașnic (adj.) – (reg.) vioi, zburdalnic, neastâmpărat.

¹⁷ ceaptă (s. f., variantă pentru *ceapsă*) – (reg.) mică bonetă sau scufiță de pânză albă, bogat împodobită, cu ornamente țesute sau cusute.

Lecția 2. Structura textului narativ

Explorare

1. Investigație. Lucrați în grupe de câte trei elevi, pentru aprofunda diferite aspecte ale textului.

Grupa lingviștilor – Găsiți, în fiecare capitol din *Popa Tanda*, cuvinte-cheie care se referă la:

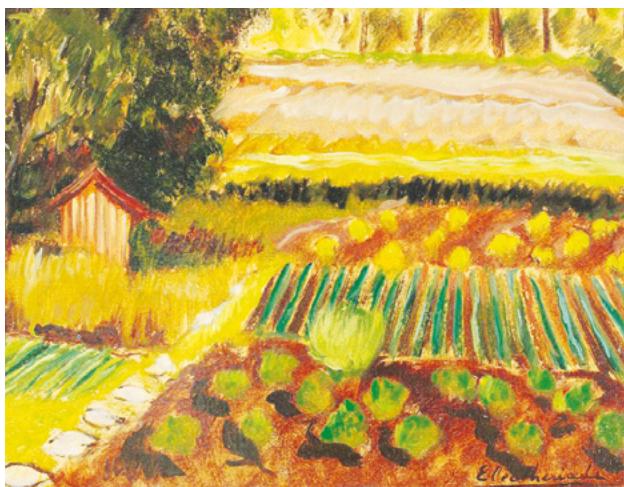
- locurile în care se petrece acțiunea (substantive comune sau proprii); precizați semnificația lor pentru atmosfera în care se petrec întâmplările relatate;
- timpul în care se petrece acțiunea sau durata acțiunii (substantive comune sau adverbe).

Grupa geografilor – Realizați harta satului Sărăceni.

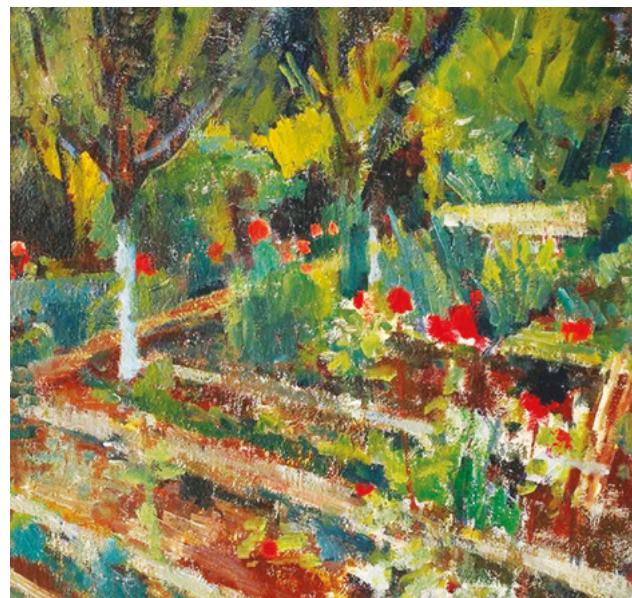
- Alcătuți două variante: conform descrierii din primul capitol și conform descrierii din ultimul capitol. Menționați și locul pe care îl ocupă biserică în sat.
- Indicați în ce regiune este situată acțiunea și precizați pe ce vă bazați.

Grupa istoricilor – Găsiți, în text, indicii referitoare la epoca în care se petrec întâmplările.

- Notați pe o axă a timpului cele mai importante momente din fiecare capitol al nuvelei.
- Aproximați durata desfășurării întregii acțiuni.

Micaela Eleutheriade (1900-1982),
Grădina de zarzavat

Aurel Ciupă (1900-1985), Grădină (detaliu)

Grupa povestitorilor – Formulați ideile principale și propuneți un titlu potrivit pentru fiecare capitol.

Grupa artiștilor plastici – Asociați una dintre cele două picturi de pe această pagină cu următoarea secvență din text și motivați alegerea făcută:

„Părintele rămase uimit. Îi părea că asta ar fi peste puțină. Straturi în Sărăceni!... Dar câteva zile capul îi era plin de straturi, de barabule, de curechi și de fasole; aşa, peste iar câteva zile, locul era săpat, straturile erau făcute. Nu era ziua în care atât popa, cât și preoteasa să nu fi mers măcar de zece ori la straturi, pentru ca să vadă dacă nu erau răsărite semințele. Mare a fost bucuria într-o zi [când preotul a văzut că semințele au început să răsară].”

- Un reprezentant al fiecărei grupe raportează în fața clasei rezultatele investigației. Comparați de fiecare dată concluziile unei grupe cu propriile voastre răspunsuri. Reformulați sau nuanțați-vă concluziile, dacă este cazul.

Repere

Textul epic este o operă literară bazată pe narațiune, în care un narator relatează întâmplări desfășurate într-o succesiune organizată logic și temporal și în care apar personaje cu diferite roluri în realizarea acțiunii.

Începând cu Antichitatea și mult după aceea, epicul a fost reprezentat de epopee, poem epic de mari dimensiuni, în versuri, în care se povestesc fapte eroice, legendare sau istorice (*Iliada* și *Odiseea*, de exemplu). Ulterior, genul epic s-a îmbogățit cu alte specii în versuri (balada, legenda, poemul, fabula) și cu specii în proză (legenda, basmul, povestirea, schița, nuvela, romanul).

Structura textului epic este predominant narativă, având în centru acțiunea, cu accent pe evenimente prezентate în desfășurare și într-o succesiune bazată pe relația cauză-efect.

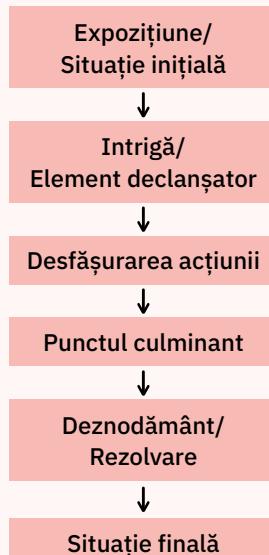
În funcție de amploarea și complexitatea lui, un text epic poate conține una sau mai multe secvențe narrative legate între ele, în care pot fi identificate momentele narațiunii sau etapele acțiunii.

Un text epic poate conține un episod sau mai multe (vezi schemele alăturate).

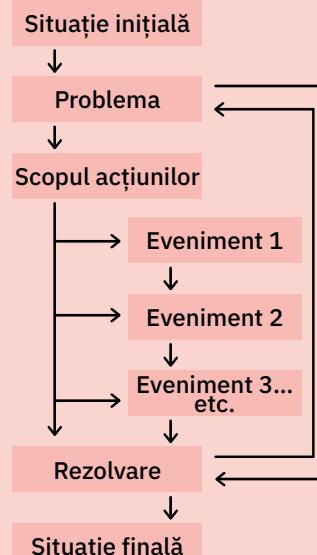
În cadrul textului epic, **descrierea** are rolul de a circumscrie cadrul acțiunii, de a prezenta personajele sau de a contura atmosfera în care se petrec evenimentele. În aceste ultime două situații, descrierea reprezintă o pauză în acțiune. Apare, de obicei, în secvențele inițiale și finale sau pe parcursul desfășurării acțiunii, pentru a crea suspans.

Dialogul dezvăluie relațiile dintre personaje, gândurile sau atitudinile celor care rostesc replicile; uneori, din dialog reiese felul în care evoluează acțiunea.

Structura unei narațiuni cu un singur episod

Structura unei narațiuni cu mai multe episoade

Aplicații

- Completați, în perechi, organizatorul grafic dat.

- Alege, revăzând rubrica *Repere*, structura pe care o crezi potrivită pentru nuvela *Popa Tanda* și notează, în caiet, succesiunea momentelor narațiunii. Confruntă-ți răspunsul cu al colegului/colegei de bancă.
- Textul nu începe prin descrierea circumstanțelor în care se petrece acțiunea, aşa cum încep cele mai multe narațiuni din secolul al XIX-lea. În prim-plan apare, încă din primul paragraf, personajul principal. De ce crezi că procedează astfel autorul?
- Compară cele două descrieri ale satului, de la începutul și de la sfârșitul nuvelei. Notează, într-o diagramă Venn, aspectele comune și pe cele diferite din cele două secvențe descriptive.
- Imaginează-ți că textul epic este un tren cu care călătorești prin universul ficțional creat de autor. Ce părți ale trenului crezi că ar putea reprezenta
- Ce efect crezi că are plasarea simetrică, la începutul și la sfârșitul nuvelei, a secvențelor descriptive?
- Recitește primele cinci aliniate ale textului și identifică elemente ce anticipatează întâmplări din text.
- Cum percepă atitudinea naratorului față de evenimente și personaje? Alege dintre următoarele variante și justifică-ți opțiunea:
 - detașată, prezentând punctul de vedere al unui observator neimplicat în acțiune;
 - marcată afectiv prin faptul că naratorul este și personaj, fiind astfel implicat în acțiune;
 - marcată afectiv prin simpatia/antipatia cu care sunt prezentate anumite personaje.

Provocări

- Comentează următoarea situație: cineva întrebă pe un site dacă satul Sărăceni există pe hartă, iar altcineva îi răspunde că în județul Bacău există un sat cu acest nume. Crezi că satul de pe hartă are legătură cu cel din textul lui Slavici? Justifică-ți răspunsul.
- Imaginează-ți că textul epic este un tren cu care călătorești prin universul ficțional creat de autor. Ce părți ale trenului crezi că ar putea reprezenta

elementele de narațiune, cele descriptive și dialogurile din textul epic?
Justifică-ți alegerile.

- Scrie un text narativ care să conțină cel puțin două episoade.

Lecția 3. Personajul. Mijloacele de caracterizare. Repetitie

Explorare

1. Realizează fișă de identitate a personajului principal, completând, în caiet, informațiile solicitate mai jos.

Nume	
Stare civilă	
Domiciliu	
Profesie	

2. Precizează cine vorbește despre părintele Trandafir în următoarele pasaje:

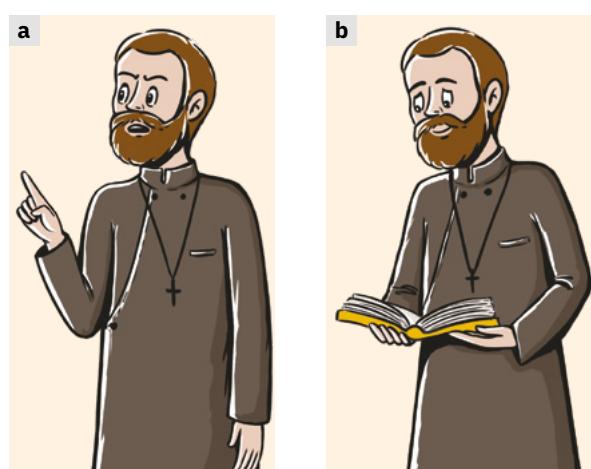
„Este om bun; a învățat multă carte și cântă mai frumos decât chiar și răposatul tatăl său, Dumnezeu să-l ierte! și totdeauna vorbește drept și cumpănit, ca și când ar citi din carte. și harnic și grijitor om este părintele Trandafir. Adună din multe și face din nimica ceva. Strânge, drege și culege, ca să aibă pentru sine și pentru alții.”

„Așteptați!
grăi el.
Dacă nu veniți
voi la mine,
mă duc eu
la voi!”

„Popa e omul dracului!”

Când îl scoți pe ușă, îți intră prin gard; când astupi gardul, dai că sare peste gard și îți face mai multă pagubă, stricând și streașina gardului.”

4. Desenează o axă a timpului. Notează în ordine, deasupra axei, acțiunile părintelui Trandafir, menționate mai jos, prin care încearcă să-i schimbe pe săraceneni.
- Îi batjocorește pe oamenii leneși.
 - Predică în biserică.
 - Își repară casa, își face grădină, se îngrijește de pământurile de pe câmp, face lese pe care le vinde la târg.
 - Umblă prin sat pentru a le da sfaturi săracenenilor.
 - Îi dojenește, îi mustră pe săteni.
5. Notează, dedesubtul axei, ce trăsătură reiese din fiecare acțiune a părintelui Trandafir, luată separat. Menționează, în final, și trăsătura care decurge din toate aceste acțiuni la un loc.
6. Asociază imaginile de mai jos cu acțiunile părintelui Trandafir și explică pe ce indicii din ilustrații te-ai bazat când ai făcut alegerea.

3. Ce trăsătură a preotului Trandafir reiese din pasajul de mai jos? Indică figura de stil prin care este evidențiată.

„Dacă ar fi fost altfel de om, s-ar fi oprit aci. Părințele Trandafir e însă ca și capra în grădina cu curechi.

7. Ce atitudine a sătenilor reiese din replica „Popa e omul dracului”? Unde apare această replică în text, după care fapte ale părintelui Trandafir? De câte ori se repetă?

Repere

Mijloacele de caracterizare a personajului sunt diverse. Acestea conturează profilul fizic și moral al personajului.

Trăsăturile unui personaj pot fi prezentate **direct**, din punctul de vedere al naratorului, al altor personaje sau al personajului însuși.

Trăsăturile unui personaj pot rezulta **indirect**, din acțiunile și comportamentul său, din ceea ce spune și din felul în care se exprimă, din vestimentație sau din mediul în care trăiește și chiar din numele său.

► **Repetiția** este o figură de stil care constă în reluarea unor cuvinte, îmbinări de cuvinte sau enunțuri, cu scopul de a fi evidențiate prin insistență sau de a întări o idee.

Aplicații

- 1. Ce semnificație are numele părintelui Trandafir? Dar porecla acestuia?
2. Lucrați în perechi. Completați tabelul de mai jos, copiat în caiet, pentru a identifica trăsăturile personajului principal, aşa cum sunt acestea prezentate de narator, de alte personaje sau de personajul însuși.

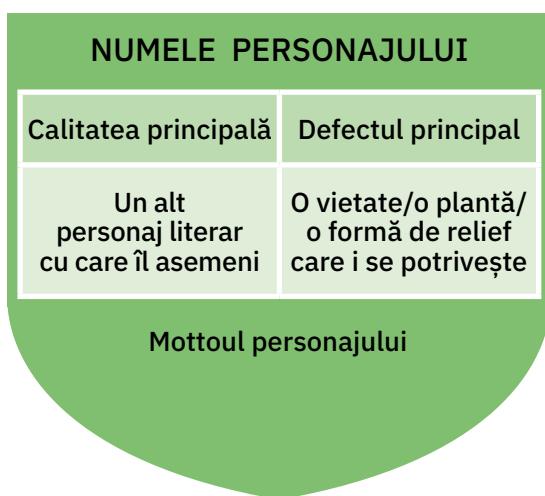
Trăsătura	Cine o prezintă	Exemplu din text

3. Ce rol crezi că are repetitia „Popa e omul dracului!” în text? Ce idee subliniază?
4. Explică de ce replica săteanului din finalul textului, „Ține-l, Doamne, la mulți ani, că este omul lui Dumnezeu!”, este diferită de cea pe care sărăcenenii o repetă pe parcurs.
5. Ce epitet se repetă de mai multe ori când este vorba despre părintele Trandafir?
6. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Notați pe un poster trăsăturile părintelui Trandafir. Puneți-le în stânga pe cele numite direct de narator sau de către personaje și în dreapta pe cele deduse de voi din numele, acțiunile, cuvintele personajului. Observați în ce măsură trăsăturile notate în cele două părți ale posterului sunt similare sau dacă printre acestea apar unele contradictorii. Trageți o concluzie privitoare la trăsăturile dominante ale personajului.

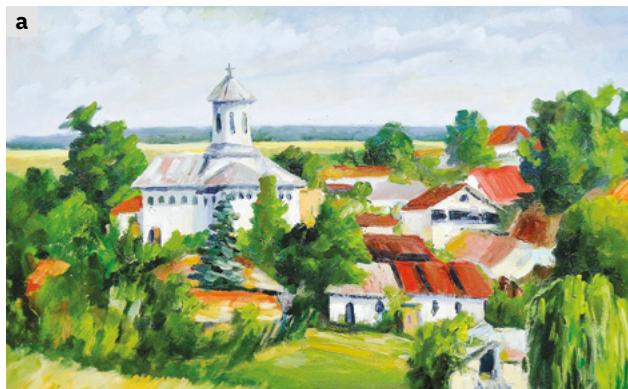
Trăsături numite în text de narator sau de personaje	Trăsături care reies din numele, acțiunile, cuvintele personajului

Provocări

1. Realizează un blazon al personajului principal, completând fiecare căsuță conform indicațiilor.

7. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Priviți, cu atenție, cele două picturi de mai jos și decideți împreună, prin discuții, care se potrivește mai bine cu descrierea satului, din finalul textului.

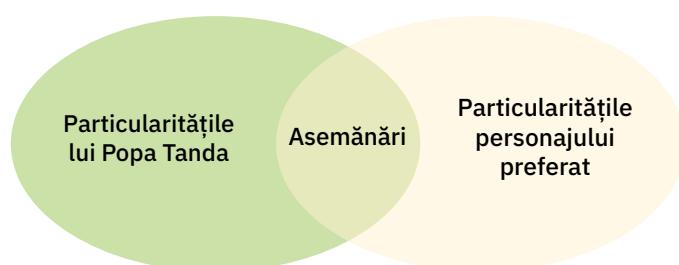
Dorin Apreutesei (n. 1958), *Vedere sat Siliștea-Gumești*, ulei pe pânză; colecție particulară

Ion Grigore (1940-2016), *Peisaj 9*

8. Consideri că felul în care arată satul când preotul este deja bătrân reflectă ceva din personalitatea acestui personaj? Explică.

2. Gândește-te la personajul tău preferat, fie că este vorba de un personaj dintr-un text studiat la școală, fie că ai ales un personaj din lecturile tale particolare sau dintr-un film. Realizează o diagramă Venn, prin care să evidențiezi trăsăturile pe care personajul ales le are în comun cu Popa Tanda și trăsăturile individuale ale fiecărui dintre cele două personaje.

Lecția 4. Conflictul. Complexitatea personajului

Explorare

1. În text apar mai multe conflicte.
 - a. La început, este prezentat conflictul dintre părintele Trandafir și protopopul care îl transferă din Butucani în Sărăceni. De la ce pleacă acest conflict?
 - b. Un alt conflict este cel dintre părintele Trandafir și săracenii. Explică din ce se naște acest conflict și ce motivații are fiecare parte pentru a reacționa într-un anumit mod. Selectează citate din text pentru a-ți susține punctul de vedere.
2. Recitați și comentați pasajele în care sunt prezente frământările interioare ale părintelui Trandafir privind relația lui cu sătenii și responsabilitatea față de familia sa.

3. Personajul Popa Tanda nu are doar trăsături pozitive. El intră în conflict cu protopopul și cu sătenii, ceea ce îi afectează linisteaua sufletească. Notează, într-un grafic precum cel de mai jos, atât trăsăturile pozitive, cât și pe cele negative ale personajului. Care dintre acestea predomină?

Trăsături pozitive

Trăsături negative

Repere

Conflictul dintr-un text epic reprezintă o ciocnire între două sau mai multe personaje sau o tensiune între atitudini, concepții sau trăiri ale aceluiași personaj.

Conflictul poate fi:

- **exterior**, când se manifestă între două personaje sau între personaj și societate;
- **interior**, când reprezintă un zburător interior, o pendulară a unui personaj între diverse stări, sentimente, emoții sau gânduri.

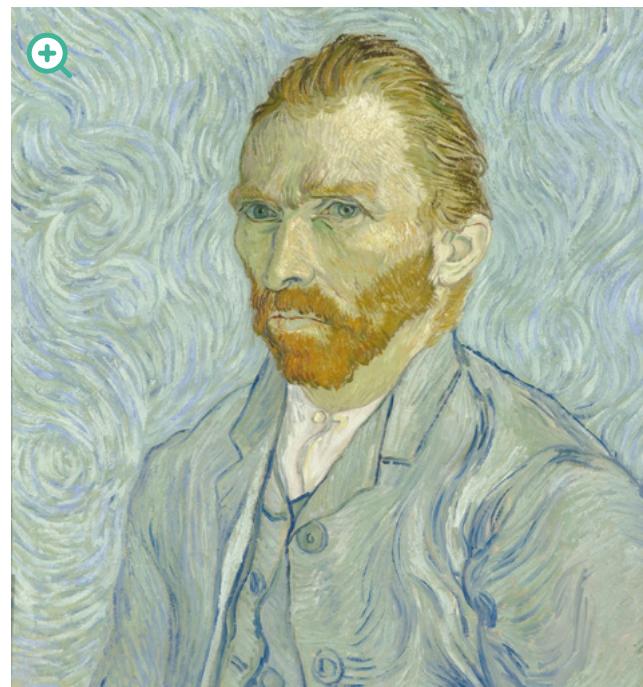
În funcție de felul în care evoluează pe parcursul unui text literar, personajele pot fi **simple** sau **complexe**.

Personajele simple nu se schimbă de-a lungul unui text literar, fiind egale cu sine. Ele pot fi asociate cu imaginiile bidimensionale.

Spre deosebire de acestea, personajele complexe evoluează, își schimbă trăsăturile pe parcursul textului și sunt surprinzătoare. Ele pot fi asociate cu imaginile tridimensionale, care au profunzime.

Aplicații

1. Ce fel de personaj reprezintă sătenii din Sărăceni?
2. Crezi că un conflict între o singură persoană și un sat întreg este dificil pentru ambele părți sau doar pentru una dintre părți? Explică acest dezechilibru numeric eșecul repetat al părintelui Trandafir?
3. Care este momentul când părintele își dă seama că strategia lui trebuie schimbată radical? În ce anume constă această schimbare?
4. Cum explici schimbarea de comportament a unor dintre săteni, care îl ajută pe preot în activitățile sale?
5. Ce gând crezi că revine în mod repetat în mintea părintelui Trandafir atunci când caută soluții pentru a-i aduce pe locuitorii din Sărăceni pe drumul cel bun?
6. Care sunt gesturile sau comportamentele imprevizibile ale părintelui Trandafir?
7. Ce fel de personaj îți sugerează tabloul alăturat: este vorba de un personaj simplu sau de unul complex? Argumentează-ți răspunsul.

Vincent Van Gogh (1853-1890), Autoportret (1889)

8. Pentru a surprinde complexitatea personajului Popa Tanda, alcătuți grupe de câte 4-5 elevi și încercați să priviți personajul prin „lentile” diferite. În funcție de numărul de elevi din clasă, două sau mai multe grupe pot avea aceeași sarcină.

a. Puneți-vă „lentilele” astrologului (A). Identificați, în fiecare zodie, trăsături care credeți că sunt și ale părintelui Trandafir. Stabiliți semnul zodiacal căruia îi aparține. Este important să aduceți argumente din text pentru a vă susține răspunsul.

A

 BERBEC plin de inițiativă dinamic hotărât impulsiv	 TAUR tenace ferm pragmatic încăpățânat	 GEMENI carismatic foarte talentat perspicace neliniștit
 RAC intuitiv sensibil sociabil practic	 LEU optimist creativ popular vivace	 FECIOARĂ perfecționist creativ inteligent încăpățânat
 BALANȚĂ intuitiv aventuros indolent indecis	 SCORPION descurcăreț întreprinzător puternic dominant	 SĂGETĂTOR idealistic compătimitor încăpățânat lipsit de tact
 CAPRICORN muncitor încăpățânat întreprinzător franc	 VÂRSĂTOR creativ meditativ excentric încăpățânat	 PEȘTI compătimitor adaptabil supersensibil risipitor

b. Puneți-vă „lentilele” psihologului (B). Identificați temperamentul părintelui Trandafir, în funcție de trăsăturile care apreciați că-l caracterizează. Este important să aduceți argumente din text pentru a vă susține răspunsul.

c. Puneți-vă „lentilele” unui angajator care vrea să identifice trăsăturile de lider (C) ale părintelui Trandafir. Ce fel de lider este preotul? Credeti că ar putea fi un lider bun? Este important să aduceți argumente din text pentru a vă susține răspunsul.

B

COLERICUL (furiosul) îndrăzneț direct fără teamă lipsit de tact hotărât dedicat		SANGVINICUL (energeticul) echilibrat vesel entuziasmat popular superficial dornic de nou
FLEGMATICUL (timidul) calm cumpătat tenace fire închise independent		MELANCOLICUL (meditativul) perfecționist emotiv sensibil precaut rezervat

C

OPT tipuri de lider	VIZIONARUL Urmează-mă și vei descoperi ceva nou!	FUNCȚIONARUL Îmi pare rău, planul nostru nu prevede asta!	CEL DISPUS LA COMPROMISURI Ce ziceți? Poate ar trebui să votăm!	DICTATORUL Când eu îți spun să faci ceva, tu întrebă doar cum să execuți!
	LIDERUL VESEL Sunteți nemaipomeniți! Cine vrea pizza?	PAPAGALUL Strategia noastră este exact cea de data trecută.	OPORTUNISTUL Facem aşa cum vrea șeful!	ANTRENORUL Trageți tare și dați 110%!

Provocări

Pune-te în pielea sau „în papucii” personajului principal. Alege sarcina care îți este mai la îndemână.

- Scrie o pagină de jurnal, din care să reiasă ce fel de om ești.
- Prezintă-te în fața colegilor într-un monolog de un minut.
- Mimează în fața colegilor de clasă una dintre trăsăturile tale.
- Desenează un autoportret, încercând să sugerezi o trăsătură morală pe care o consideri esențială.

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Părintele Trandafir parurge un drum dificil, sinuos, până ajunge să vadă împlinită cauza pentru care luptă. Comentează, din acest punct de vedere, următoarele replici, observând și locul lor în text:

- „Popa e omul dracului!”
- „Tine-l, Doamne, la mulți ani, că este omul lui Dumnezeu!”

2. În text apar proverbe, zicători sau considerații generale asupra unor situații de viață. Dintre cele selectate mai jos, pe care ai alege-o ca motto pentru nuvela *Popa Tanda*? Justifică-ți opțiunea.

- a. „Omul sărac și mai are, și mai rabdă. Iară cu capul se lucrează mai greu decât cu sapa și cu furca.”
- b. „Cine vrea să sară peste groapă arunce-și mai nainte desagii peste ea.”
- c. „Popa face treaba satului, iar satul să îngrijească de traista popii.”
- d. „Sfânta Scriptură ne învață că întocmai precum plugarul trăiește din rodul muncii sale, și păstorul sufletesc, care slujește altarului, din slujba sa, de pe altar, să trăiască.”
- e. „Vremile vin; vremile se duc: lumea merge înainte, iară omul, când cu lumea, când împotriva ei.”

3. Ioan Slavici este un scriitor care crede că literatura poate educa oamenii. Acesta mărturisea: „În gândul meu, rostul scrierii a fost totdeauna îndrumarea spre o viețuire potrivită cu firea omenească”. Formulează morala pe care o desprinzi din textul *Popa Tanda*.

4. Ce semnificație are scena finală în care, alături de părintele Trandafir și de soția sa, apar următoarele două generații ale familiei: fiica, ginerele și nepoții?

5. Care crezi că este semnificația parbolei fiului risipitor, rostită de părintele Trandafir în prima sa predică ținută în biserică din Sărăceni? Poți alege dintre variantele propuse sau poți formula alt răspuns:

- cei care greșesc sunt întotdeauna iertați când își recunosc greșeala;
- copiii plecați se întorc întotdeauna la părinți;

- părerea de rău pentru greșelile făcute nu este niciodată inutilă sau prea târzie, cu condiția să fie sinceră;
- uneori, oamenii pot învăța din greșeli.

6. Privește pictura de mai jos, *Întoarcerea fiului risipitor* de Bernardino Licinio. Identifică personajele principale și observă care este atitudinea tatălui și cea a fiului risipitor. Ce personaje din nuvela *Popa Tanda* ar putea fi asociate cu tatăl și cu fiul risipitor? Explică.

Bernardino Licinio (1489-1549), *Întoarcerea fiului risipitor*, Muzeul Național de Artă al României, București

7. Construiește un *diamant al valorilor* pentru părintele Trandafir, pe modelul celui de la pagina 48.

8. Regăsești în *diamondul* părintelui Trandafir vreuna dintre valorile tale? Numește-o/numește-le.

9. Dezbateți în grupe de câte 4-5 elevi următoarea idee:

Valorile părintelui Trandafir seamănă cu ale unui supererou precum Superman sau Spiderman.

Aduceți argumente pro și contra acestei afirmații. Prezentați apoi colegilor de clasă, printr-un raportor, concluziile voastre.

Portofoliu

1. Redactează un text despre o personalitate de azi, care consideri că poate fi un model pentru generația ta.
2. Alege un simbol și o culoare care crezi că pot fi asociate cu nuvela *Popa Tanda*. Justifică-ți opțiunea în câteva rânduri.

Autoevaluare L1-L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Ai citit în prima parte a secțiunii de lectură despre un preot care încearcă și, în final, reușește să schimbe în bine viața sătenilor din Sărăceni. Ai descoperit un om care a reușit să transforme o întreagă comunitate. Există însă și oameni care fac minuni la scară mai mică, așa cum există și copii care vor să facă tot binele din lume, dar nu știu de unde să înceapă. Află mai multe despre cum își construiesc oamenii valorile, parcurgând fragmentul următor, extras din romanul *Inocenții* de Ioana Pârvulescu.

Citește fragmentele date și notează-ți, în caiet, primele impresii: ce ți-a plăcut în acest fragment, ce nelămuriri ai, cu ce personaj te identifici, precum și părerea ta despre societatea secretă menționată în text.

Text auxiliar

Mama-mare [...] a scos din poșetă cinci carnetele cu coperte ale căror desene imita pielea de crocodil. Eram foarte atenți la ce urmează. Și ne-a spus că de azi vom face parte din SIL. E o societate secretă. Că a fost la librărie să cumpere pentru fiecare un carnetel care nu trebuie pierdut, nici arătat.

[...] Nu oricine are calități suficiente ca să devină membru SIL, asta e limpede. În casa noastră am fost doar cinci din cei 12 locuitori [...]. Cei cinci sunt, în ordinea vîrstei: mama-mare, pe numele ei Ana-Dora-Sara, care a fost inițiatotoarea și președinta de onoare a selecției și exclusivistei societăți. Dina, care a intrat la 11 ani, Doru, care a intrat la 9, Matei, la 6, iar eu, Ana, sunt membră SIL de la 4 ani. [...]

Cu un pix roșu, și el abia cumpărat, mama-mare a scris pe toate carnetele *Societatea SIL* 5. [...].

Pe ceea ce aş numi azi forțat¹ sunt trecute scopurile societății în general (pentru că erau și scopuri particulare). 1. sănătate, 2. bună purtare, 3. bună învățătură, 4. îndreptarea lumii. Toate scopurile sunt pe viață. Scopurile particulare erau cu aproape: să nu ne certăm unii cu alții, să vorbim politicos cu oamenii mari, să fim foarte ordonați. Aici mama-mare ne-a detaliat: când venim acasă să nu ne „aruncăm paltonul, sweaterul², fularul, mănușile peste tot”, să avem un loc unde să le punem, mereu același. În privința sănătății erau expuse regulile de igienă și un fel de reguli sportive și medicale pentru a obține un trup sănătos. Mama-mare era nevastă de medic și, în plus, făcuse studii pedagogice. La pagina I mai erau înșirate patru lucruri, pe-atunci de neînțeles, numite „Virtuțile mele”: cumpătare, curaj, prudență, dreptate. [...]

Scopul ultim, îndreptarea lumii, era grozav pentru toti. Ne-am hotărât s-o facem de îndată. Zile întregi am tot căutat pe cine sau ce am putea îndrepta.

Curios, deși lumea e mare și strâmbă, și oamenii la fel, mari și strâmbi, multă vreme n-am găsit nimic și pe nimeni demn de a fi îndrepat. Noi nu intram în discuție, firește. [...] Până la urmă s-a ivit un prilej.

La una din porțile mari, din lemn, de pe Strada Caselor, [...] aveam un prieten: un câine-lup sau, în orice caz, o corcitură de ceva cu câine-lup. După ce ne-am contrazis o zi întreagă în legătură cu numele cel mai potrivit, am convenit să-l botezăm Mitică sau Miticuțu (adică Miti-cuțu). [...] Cel mai liber câine pe care l-am văzut vreodată, și foarte inteligent. [...] De câte ori treceam pe acolo ca să urcăm pe Tâmpa, aveam grija să-i aducem ceva de mâncare, și uneori Miticuțu venea cu noi.

Într-una din zile nu l-am mai găsit la poartă. [...] Din vecini a ieșit o femeie care ni s-a părut de la început rea și ne cam intimida. Am întrebat-o totuși de Miticuțu, ea a spus că nu-l cheamă așa, ci Wolf, și că l-au luat hingherii. Ne-a mai spus, fără milă, că l-au dus să-l omoare și că din pielea lui vor face mănuși. Cred că nu iubea câinii și pe copii nici atât, poate chemase chiar ea hingherii? Am mai văzut-o, de câteva ori, și mereu cu groază. Ca membru SIL, te simțeai obligat să-o îndrepți pe scorpie, dar, vorba e, cum? Nu ne dădea nimic prin gând.

[După ce unchiul copiilor îl salvează pe Miticuțu și îl aduce acasă, unde copiii au mare grija de el, membrii SIL își amintesc de scopul lor final, acela de a îndrepta lumea. Ei se apropiie cu băgare de seamă de femeia cea rea, bănită și încep să-o urmărească. După câteva zile în care răutatea femeii se confirmă prin felul cum se purta cu toată lumea, femeia moare în somn.]

¹ forțat (s. n.) – foaie liberă de hârtie, albă sau colorată, cu ajutorul căreia se face legătura dintre blocul de carte și coperte.

² sweater (lb. eng.), cu varianta în română *sveter* (s. n.) – pulover gros.

Ni s-a părut o moarte prea usoară pentru un om atât de rău, dar președinta societății a spus că nu trebuie să judecăm aşa, că e rău și nu e demn de un membru SIL, nu știm ce viață a avut femeia și de ce ajunsese în halul

ăla și că în niciun caz nu trebuie să faci rău cuiva. „Păi atunci, pe cine și cum să mai îndrepti?”, am întrebat, pe bună dreptate, zic eu. „Cu voi trebuie să începeți!”, a spus mama-mare ca și cum era un lucru evident.

Discutarea textului

1. SIL este o abreviere. Alege dintre variantele următoare pe cea care crezi că se potrivește descrierii societății menționate în text și justifică-ți opțiunea.
 - a. Societatea Inventatorilor Liberi;
 - b. Societatea Înțelepților Lumii;
 - c. Societatea (de) Îndreptat Lumea;
 - d. Societatea Isteților Lăudăroși.
2. Cine narează întâmplările și ce rol are în cadrul narării: este doar observator sau este și personaj implicat în evenimentele relatate? Menționează două trăsături ale acestuia, care reies din vorbele sau din comportamentul său.
3. Menționează personajul care își asumă rolul de a le transmite copiilor niște valori pentru toată viață. Notează două trăsături ale acestuia, pe baza unor exemple din text.
4. Membrii SIL au câteva scopuri. Pe care dintre ele îți le-ai asuma și tu?
5. Crezi că valorile pe care bunica le propune nepoților sub denumirea *virtuțile mele* pot conduce la realizarea scopurilor SIL? Motivează-ți răspunsul.
6. Care dintre aceste virtuți crezi că are cea mai importantă contribuție la „îndreptarea lumii”?
7. Identifică, în text, argumentul prin care bunica încearcă să-i convingă pe copii că răzbunarea pe care voiau să pună în aplicare față de vecina cea rea nu este demnă de un membru SIL.
8. Mama-mare îi sfătuiește pe copii să înceapă chiar cu ei „îndreptarea lumii”. Cum interpretezi acest sfat? Ce ar trebui să facă nepoții, după părerea ta? Tu cum ai proceda în locul lor?
9. Consideri că valorile individuale sau valorile unui grup restrâns pot influența viața unei comunități? Redactează un text de 10-15 rânduri, în care să-ți argumentezi răspunsul.

Portofoliu

Realizează un *diamant* al virtuților membrilor SIL, aşa cum rezultă acestea din text. Apoi, confruntă diamantul membrilor SIL cu diamantul valorilor tale.

Biblioteci deschise

Îți propunem și alte texte care pun în evidență asumarea unor valori ce te pot călăuzi în viață și care dezvăluie felul în care se construiește relația cu ceilalți.

Să creștem mici
de Laura Grünberg
Îți dezvăluie ce soluții
există dacă ești pe cale
să devii un *omar*, adică
un adult cam nesuferit,
care se ia prea în serios.
Omicii sunt gata să-ți
dea sfaturi pentru
vindecarea omaritei și
pentru salvarea lumii
de acreală, plăcuteală
și lipsă de imaginație.

Vei putea descoperi în *Bunica mi-a zis să-ți spun că-i pare rău*, romanul autorului suedez Fredrik Backman, nu doar personaje extraordinare (o bunică excentrică, fost medic în zone calamitate, o nepoată foarte isteață, o comunitate ciudată a vecinilor de bloc), ci și cum să-ți accepți pe cei care sunt diferiți de tine.

Proiect de grup. Valorile mele, valorile comunității

Sarcina de lucru

Alcătuți grupe de câte 4-5 elevi. Este de dorit ca, în măsura posibilului, să existe grupe care să reprezinte comunități diferite (în funcție de etnie, culte religioase etc.). În cazul în care nu aveți o astfel de situație în clasă, veți trage biletele pe care sunt notate etniile și cultele religioase prezente în regiunea în care locuți. Astfel, fiecare grupă va prezenta două materiale referitoare la comunitatea selectată:

- un poster cu valorile comunității respective, sub forma unui *diamant al valorilor*;
- un document (de tip PowerPoint sau orice altă aplicație de realizare a prezentărilor) în care să propuneți activități de voluntariat prin care viața comunității respective poate fi îmbunătățită.

Timp de realizare: trei săptămâni

Pași pentru realizarea proiectului

Săptămâna I

- Decideți responsabilitățile fiecărui elev din grupă: cine va realiza documentarea privind comunitatea pe care trebuie să o prezentați, cine va face posturul, cine va face prezentarea digitală, cine va prezenta cele două materiale.
- Căutați informații privind domeniile activității de voluntariat. Puteți porni chiar de la exemplele oferite în continuare:

- volunteerul profesor îl poate sprijini pe acei copii din comunitate cu probleme de adaptare sau de învățare;
- volunteerul multimedia poate fotografia/filma locuri, tradiții, case, personalități ale comunității;
- volunteerul grafician poate îmbunătăți aspectul clădirilor deteriorate din comunitate;

- volunteerul medic poate ajuta la reabilitarea unor instituții medicale sau la sprijinirea celor aflați în suferință (vizitarea unor bătrâni singuri, oferirea de alimente etc.);
- volunteerul verde se ocupă de reciclarea materialelor și de păstrarea curată a mediului în care locuiește comunitatea;
- volunteerul translator poate oferi ajutor la comunicația între membri ai comunității care vorbesc limbi diferite, pentru că aparțin unor etnii diferite;
- volunteerul jurnalist poate lua interviuri privitoare la tradițiile comunității și face cunoscute valorile comunității prin articole, emisiuni radio sau TV, postări pe bloguri etc.

Săptămâna II

- Fiecare membru al grupei le prezintă colegilor ce a descoperit pe parcursul investigației și ce propunerii are.
- Selectați cele mai bune idei și propunerii.
- Pregătiți cele două materiale.

Săptămâna III

- Prezentați proiectul vostru în fața colegilor.
- Discutați aspectele comune și pe cele diferite privitoare la valorile comunităților studiate, aşa cum au fost acestea prezentate de colegi.
- Evaluăți proiectele prezentate pe baza grilei:

CRITERII		Smiley	Neutral	Unsmiley
Conținutul	Posterul prezintă idei clare privind valorile comunităților avute în vedere, evitând stereotipurile.			
	Prezentarea digitală conține idei valoroase, ce pot fi puse în aplicare și care pot îmbunătăți viața comunității.			
Prezentarea	Ambele materiale au fost prezentate într-un mod antrenant și atractiv.			

Lecția 7. Despre limba și cultura țărilor vecine

Pentru început

1. Crezi că substantivele ce denumesc obiectele de mai jos sunt înțelese de toți vorbitorii de română? De ce?

Explorare

1. Fiecare dintre cele patru cuvinte provine dintr-o limbă vorbită în țările vecine României. De ce crezi că există, în limba română, cuvinte împrumutate din aceste limbi?

2. Lucrați în perechi. Priviți cu atenție timbrul de mai jos și citiți explicația. Precizați ce informații ati aflat referitor la scrierea limbii române în Republica Moldova până la o anumită dată. Știți ce grafie se folosea anterior?

Timbru poștal din Republica Moldova, emis în 2009, pentru sărbătorirea a 10 ani de la revenirea la grafia latină

3. Notează trei elemente pe care le consideri reprezentative pentru cultura română, despre care i-ai putea vorbi unui prieten din altă țară. Te poți gândi la obiceiuri, tradiții, sărbători, personalități, gastronomie etc.

2. Citește fragmentele din DEX asociate acestor cuvinte. Care este originea fiecărui cuvânt?

BORCÁN, borcane, s. n. [...] – Din bg. *burkan*.

PAHÁR, pahare, s. n. 1. [...] – Din magh. *pohár*, sb. *pehar*.

PÉRNĂ, perne, s. f. 1. [...] – Din sb. *perina*.

POLONÍC, polonice, s. n. [...] – Din ucr. *polonnyk*.

4. În tabelul de mai jos, sunt prezentate limbile de stat și limbile regionale sau minoritare cu statut oficial, care pot fi utilizate în scopuri administrative, juridice și publice (inclusiv în învățământ) în România și în țările vecine. Analizați informațiile din tabel și precizați:
- în ce țări vecine României limba română este recunoscută ca limbă oficială;
 - ce limbi ale minorităților provenind din țările învecinate au statut oficial în România.

Țara	Limba de stat	Limbi regionale sau minoritare cu statut oficial
Bulgaria	bulgară	–
Republica Moldova	română	rusă, ucraineană, găgăuză
Serbia	sârbă	bosniacă, croată, slovacă, rusă, bulgară, maghiară, albaneză, română
Ucraina	ucraineană	belarusă, bulgară, tătară crimeeană, găgăuză, germană, greacă, maghiară, idiș, polonă, română, rusă, slovacă
Ungaria	maghiară	bulgară, germană, greacă, croată, armeană, polonă, română, rromani și băiașă, ruteană, slovacă, slovenă, sârbă, ucraineană
România	română	bulgară, cehă, germană, greacă, croată, maghiară, polonă, rromani, rusă, slovacă, sârbă, turcă, ucraineană

Repere

România se învecinează cu cinci țări: Ucraina, Republica Moldova, Bulgaria, Serbia și Ungaria.

Limbile și cultura acestor țări au interferat de-a lungul timpului, datorită contactelor între locuitorii lor. De aceea, unele cuvinte sau obiceiuri dintr-o țară se regăsesc și în limba sau cultura țărilor vecine.

În fiecare dintre aceste țări, există minorități naționale. În cele mai multe cazuri, limbile materne ale minorităților sunt recunoscute ca limbi oficiale, putând fi folosite în administrație, justiție, învățământ etc.

În Republica Moldova, limba română a fost decretată limbă oficială în **CULTURA DE SUPRAFAȚĂ**

13 martie 2023, înlocuind denumirea impropriu de „limbă moldovenească”. Între limba vorbită în Republica Moldova și limba română standard există diferențe, în special, la nivelul lexicului și al pronunției. Aceste diferențe sunt minore, astfel încât vorbitorii din România și Republica Moldova se pot înțelege între ei, aşa cum, în România, oltenii se pot înțelege cu ardelenii sau cu muntenii, bănățenii cu moldovenii sau cu maramureșenii.

Cultura unei comunități reprezintă un mod de viață, cuprinsând comportamente, credințe, valori, limbă și tradiții împărtășite de membrii unei societăți.

► Unele dintre aceste elemente sunt concrete și ușor de identificat, dar altele sunt mai profunde și nu pot fi percepute direct. Un model ce pune în evidență această viziune asupra culturii este **aisbergul cultural**, care cuprinde cultura de suprafață (cea de deasupra apei, vizibilă) și alta de profunzime (cea care se află dedesubtul apei, care poate fi descoperită vizitând țările respective, trăind o vreme acolo sau citind despre ele).

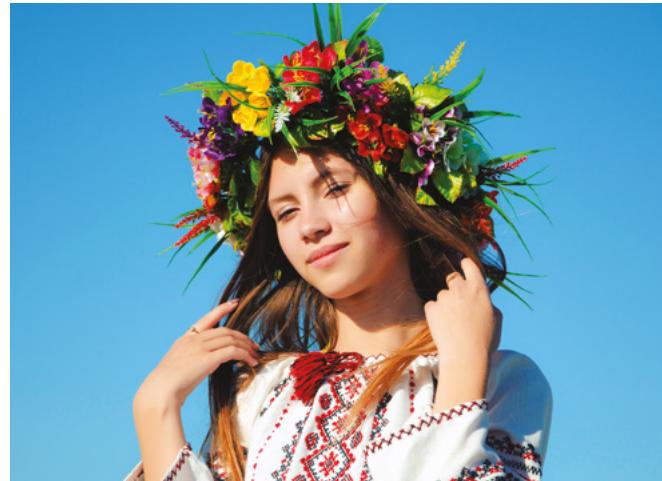
Aplicații

1. Lucrați în cinci grupe. Fiecarei grupe i se va atribui, prin tragere la sorți, câte o țară cu care România se învecinează: Ucraina, Republica Moldova, Bulgaria, Serbia și Ungaria. Realizați un poster pentru țara care v-a fost repartizată, după ce vă documentați cu privire la următoarele aspecte:

- limba oficială și alfabetul folosit pentru scrierea ei;
- obiceiuri și tradiții care v-au atras atenția;
- personalități din diverse domenii;
- drapelul național;
- gastronomie;
- locuri și obiective turistice pe care le-ați vizita dacă ați călători în țara respectivă.

2. Prezentați-le colegilor voștri posterul grupei.

3. Veți lucra tot în cinci grupe, dar, de data aceasta, în fiecare grupă va fi câte un coleg care a prezentat o

altă țară. Pe baza prezentărilor anterioare, căutați asemănări și deosebiri între cultura acestor țări și cultura română. Puteți realiza o diagrame Venn.

4. Comparați, apoi, concluziile grupelor.

Portofoliu

Notează răspunsuri la întrebările de mai jos, alegând, de fiecare dată, una dintre variantele: „des”, „rar”, „niciodată”. Reflectează apoi la atitudinea ta față de alte culturi, notându-ți gândurile pe o foaie pe care o vei pune în portofoliu.

- 1.** Cât de frecvent încerc să mă documentez despre alte culturi?
- 2.** Îi aprobat pe cei care spun glume umilitoare privitoare la membrii altor culturi?
- 3.** Cât de frecvent încerc să cunosc copii care provin din alte culturi?
- 4.** Cât de des evit să mă port într-un mod care poate fi ofensator pentru membrii altor culturi?

Provocări

Dacă în școală voastră există copii care aparțin unor minorități sau veniți din alte țări, realizați un festival intercultural, în cadrul căruia fiecare să prezinte ceva specific culturii sale (un cântec, un dans, un port tradițional, un fel de mâncare etc.).

Lecția 8. Fapte și opinii. Textul explicativ

Pentru început

- Formulează, oral, două enunțuri despre părintele Trandafir. În primul menționează o faptă sau un comportament al său identificate în text, iar în celălalt exprimă-ți o părere despre fapta sau comportamentul respectiv.
- Argumentează ce exprimă fiecare dintre enunțurile de mai jos: un fapt, o certitudine sau o opinie, o apreciere subiectivă.

I Andrei este cel mai deștept din clasă.	II Azi-dimineață au fost 8° Celsius.	III Cele mai importante valori sunt curajul și altruismul.	IV Andreea a obținut punctaj maxim la test.
V Satul acesta este frumos.	VI Este cea mai bună carte a acestui autor.	VII Romanul a apărut în 2 000 de exemplare.	VIII Vremea este plăcută în dimineața astă.

- Discutați în grupe de câte 4-5 elevi. Ce răspunsuri vă așteptați să descoperiți la întrebările de mai jos: unele certe, măsurabile, care pot fi dovedite sau unele probabile, posibile?
 - De ce planetele sunt rotunde?
 - De ce binele nu este o valoare pentru toți oamenii?
 - Cum se produce curentul electric?
 - Cum le vin scriitorilor ideile când creează un personaj?

Explorare

- Identifică, în explicațiile următoare, secvențele în care se oferă informații exacte și secvențele în care sunt exprimate opiniiile autorilor.
 - „Noi folosim cuvântul *bun* sau *bine* pentru a descrie ceva ce ne place, ceva ce ne face viața mai bună și acele gesturi frumoase pe care oamenii le fac pentru alții. [...] Bunătatea este foarte importantă, deoarece ea chiar face lumea noastră mai bună.

Oamenii au început să discute despre ce presupune bunătatea încă de când s-au întrebat «Cum este cel mai bine să ne purtăm și să-i tratăm pe ceilalți?» Filozofii greci din Antichitate au început o dezbatere despre bunătate care continuă și azi. Ei ne-au învățat că bunătatea nu are legătură numai cu faptele noastre, ci și cu modul nostru de gândire. [...] Când ne gândim dacă lucrurile pe care vrem să le facem sunt bune, este bine să vorbim și cu alți oameni, să aflăm cum gândesc și alte comunități, să aflăm motivele pentru care consideră că ceva este bun sau rău.”

Anthony C. Grayling, filozof, *De unde vine binele?*, în vol. *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*, îngrijit de Gemma Elwin Harris

- „Astronomii știu deja de secole că Pământul și celelalte mari planete – Mercur, Venus, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus și Neptun – se învârt, toate, în jurul Soarelui. [...] În prezent astronomii au descoperit că majoritatea stelelor pe care le vedem pe cerul noptii au planete care gravitează în jurul lor. Unele dintre aceste planete sunt cât Jupiter, altele sunt cât

Pământul nostru. Nu-i ușor să vezi aceste planete, mai ales pe cele care sunt de mărimea Pământului. Luminozitatea lor este de un milion de ori mai mică decât a stelei în jurul căreia gravitează. E ca și cum ai căuta un licurici în lumina unui reflector puternic.”

Martin Rees, astronom al Casei Regale a Marii Britanii, *De ce strălucește universul?*, în vol. *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*, îngrijit de Gemma Elwin Harris

- Precizează ce anume predomină în fiecare text de la exercițiul anterior: informațiile exacte sau opinile.

Repere

În comunicare, sunt folosite enunțuri care includ trimiteri la fapte și opinii.

Faptele se referă la întâmplări, lucruri sau fenomene care există și pot fi observate, măsurate, dovedite. Acestea prezintă certitudini. Cuvintele-cheie care sunt asociate faptelor pot fi numerale, verbe precum *a verifica*, *a înregistra*, *a dovedi*, substantive ca *document*, *raport*, *fotografie*, *martor*.

Opiniile reprezintă puncte de vedere, păreri, judecăți personale referitoare la idei, comportamente, persoane etc. Cuvinte-cheie ce pot fi folosite în exprimarea opiniilor sunt adjective ca *bun*, *rău*, *plăcut*, verbe precum *a crede*, *a considera*, substantive ca *interpretare*, *punct de vedere*, *perspectivă* sau adverbe precum *întotdeauna*, *niciodată*.

Distingând faptele de opinii, identificăm intenția vorbitorilor, care poate fi de a informa asupra unor fapte sau de a convinge că opinia lor este justă.

Textul explicativ prezintă cum sau de ce se întâmplă ceva și are scopul de a face pe cineva să înțeleagă aceste lucruri. O explicație poate cuprinde atât fapte, cât și opinii.

Structura textului explicativ este următoarea:

Precizarea temei
(la ce se referă
explicația)

- a. Explicația formulată pe modelul: De ce? Pentru că...
b. Explicația formulată pe modelul Cum? Astfel...

Formularea
unei concluzii/
a unei evaluări

Aplicații

1. Ștafeta faptelor și a opinioilor. În prima rundă, fiecare dintre voi va spune rapid câte un fapt despre imaginea de mai jos. Cel care greșește iese din joc. În a doua rundă, fiecare dintre elevi își va exprima opinia despre ceea ce vede în imagine. La fel ca în prima rundă, cel care greșește iese din joc. Jocul se termină după ce toți elevii au participat măcar o dată la fiecare rundă.

2. Urmărește prezentarea lui Adrian Covaci, intitulată *O materie care nu se predă la școală: eșecul*, pe site-ul <https://www.youtube.com/watch?v=eLq9VfJ5I2w> (consultat în 10 ianuarie 2024). Redăm mai jos începutul și câteva fragmente:

„Pentru noi, elevii, școala este locul în care ne consumăm un sfert din timp [...] Dar din toată abundența asta de materii nu sunt multe care să ne ajute în orice domeniu am alege. Nu avem ceea ce se numește *soft skills*. În schimb, eu cred că există o astfel de materie, care ar putea fi integrată. În clasa a V-a, eram genul de elev care vrea să memoreze și să învețe cât mai mult. Astfel, împins de părinți și de profesori, am ajuns la olimpiada de educație tehnologică (o materie care presupune multă memorare) și am luat locul doi. [...] Anul următor nu puteam stagna, trebuia să iau locul întâi la olimpiada de educație tehnologică. [...] Mă duc acolo, în sală, și nu fac nimic. Zero. Am fost distrus. [...] Acea materie despre care vă vorbeam ar trebui să explică cum să te dezvolți pe baza eșecului.”

Precizează ce model explicativ folosește vorbitorul. Analizează dacă în prezentare predomină faptele sau opinioile și trage o concluzie privind scopul comunicării: de a informa sau de a convinge.

3. Explică, apelând doar la fapte, cum te pregătești tu pentru a avea performanțe școlare sau extrașcolare.
4. Formulează o opinie cu privire la prezentarea făcută de Adrian Covaci și confrunt-o cu opinioile altor colegi.
5. Evaluează-ți activitatea din această oră, având în vedere următoarea grilă:

CRITERII	+	0	-
Atunci când ascult sau urmăresc un discurs, fac diferență între fapte și opinii și înțeleg intențiile de comunicare.			
Pot prezenta explicații clare, apelând exclusiv la fapte.			
Pot exprima puncte de vedere sau opinii, pe care le pot întări cu informații concrete, cu fapte.			

Lecția 9. Verbul. Tipuri de verbe. Locuțiunea verbală

Pentru început

- Lucrați în perechi. Grupați verbele marcate prin culoare din replicile celor doi copii în predicative și nepredicative.
- Precizează care dintre verbele nepredicative identificate sunt auxiliare și menționează ce mod și ce timp formează acestea.
- Indică verbul copulativ din replicile date și menționează numele predicative împreună cu care formează un predicat nominal. Precizează partea de vorbire prin care este exprimat de fiecare dată numele predicativ.
- Formulează două enunțuri despre imaginea alăturată, folosind un verb predicativ și unul copulativ.

Tipuri de verbe

Explorare

- Notează, în caiet, toate verbele predicative și copulative din articolul alăturat.
- Alcătuieste un tabel în care să notezi verbele auxiliare și pe cele copulative din articolul dat.
- Indică modul și timpul verbelor predicative identificate la exercițiul 1, rubrica *Explorare*.
- Indicatelele nominale din textul dat și prin ce parte de vorbire se exprimă numele predicativ. Grupează-le în funcție de ce arată despre subiect, menținând cine este, ce este și cum este percepț.
- Precizează valoarea verbului *a fi* în exemplele:
 - Malala este o eroină a zilelor noastre.
 - L-aș fi ajutat, dacă știam că are nevoie de mine.
 - A fost în acea comunitate un individ care a schimbat destinul tuturor.
 - Sper că vei fi un bun voluntar.
- Prin ce se asemănă preotul din articol cu părintele Trandafir? Formulează un enunț care să conțină un verb predicativ și un altul în care să includi un verb copulativ pentru a evidenția asemănările dintre cei doi.

Teodor Albu este preot într-un sat în care este multă săracie. Astă l-a determinat pe omul bisericii să nu lase soarta oamenilor din sat la voia întâmplării, aşa că a ales să se implice în viața comunității.

În urmă cu trei ani, preotul Teodor Albu a constatat că mulți dintre copiii care locuiau în sat nu beneficiau de o masă caldă la ei acasă. Așa că a înființat o associație de binefacere și, prin intermediul ei, a început să asigure în fiecare zi câte un prânz celor mici.

Astfel, când ies de la școală, copiii vin la cantină, unde primesc zilnic o masă caldă.

Oamenii din sat sunt fericiti că îl au între ei

pe preotul Albu și consideră că acesta este îngerul lor păzitor. Ei spun că, fără părintele Teodor Albu, viața comunității ar fi mult mai săracă.

Repere

Verbul este partea de vorbire flexibilă care arată acțiunea, starea sau existența. Verbele sunt:

- predicative**, când pot să alcătuiască singure predicat (El citește mult.);
- nepredicative**, când nu alcătuesc singure predicat.

Verbele nepredicative sunt:	a avea	a vrea	a fi
auxiliare (când ajută la formarea unor moduri și timpuri compuse)	indicativ, perfect compus (<i>am lucrat</i>); condițional-optativ, prezent (<i>aș lucra</i>) și perfect (<i>aș fi lucrat</i>).	indicativ, viitor standard (<i>vei lucra</i>) și viitor anterior (<i>vei fi lucrat</i>).	indicativ, viitor anterior (Vor <i>fi</i> aflat <i>vestea</i> deja, când vei veni la mine.); conjunctiv, perfect (Ce bine era să <i>fi</i> plouat!); condițional-optativ, perfect (Aș <i>fi</i> venit să te ajut, dacă mă rugai.).
copulative	asociate obligatoriu cu un nume predicativ, formând împreună un predicat nominal; fac legătura între subiect și numele predicativ: <i>Sunt elev. Felicia este isteață.</i>		

Verbul *a fi* poate fi copulativ (*Sunt curajos.*), predicativ (*Sunt multe cărți pe raft.*) sau auxiliar (*Aș fi plâns.*).

Verbele predicative au funcția sintactică de predicat verbal atunci când au categoria gramaticală a modului.

Verbele copulative alcătuiesc, împreună cu numele predicativ, un predicat nominal atunci când au categoria gramaticală a modului.

Alte verbe copulative

Explorare

- Explică de ce nu este posibil enunțul: Mihai a devenit. Ce ai adăuga pentru ca enunțul să capete sens?
- Lucrați în perechi. Menționați valoarea verbelor *a ieși*, *a ajunge* și *a se face* în următoarele enunțuri și indicați un sinonim potrivit pentru acestea:
 - După ce termină cursurile de teologie, iese preot.
 - Am ajuns olimpic pentru că am învățat mult.
 - Tata s-a făcut avocat, ca toți din familia lui.
- Construiți enunțuri în care verbele *a ieși*, *a ajunge* și *a se face* să aibă valoare predicativă.
- Completează oral enunțurile de mai jos cu substantive potrivite. Care sunt predicatele în propozițiile create?
 - Fericirea înseamnă
 - O victorie înseamnă
 - Cooperarea înseamnă
- Indică enunțul în care verbul *a rămâne* nu are valoare predicativă. Între ce cuvinte face legătura?
Bunica a rămas frumoasă peste ani. Am rămas acasă.
- Descrie fotografia de la începutul acestei lecții, completând enunțurile următoare cu adjectivele potrivite:
 - Copiii par
 - Cerul pare
 - Copacii par

Repere

Verbele copulative nu au sens deplin singure și cer obligatoriu un nume predicativ, pentru ca enunțul să aibă înțeles. Verbul copulativ și numele predicativ alcătuiesc împreună un predicat nominal.

Verbele copulative cele mai frecvente sunt:

- a fi*, când are alt sens decât „a se afla”, „a exista”, „a dura” etc.: *El este perseverent. Ana este pictoriță.*;
- a deveni*, care este întotdeauna copulativ: *A devenit profesor. Ea a devenit obraznică.*;
- a ajunge, a ieși, a se face* când înseamnă „a deveni”: *A ajuns faimoasă. S-a făcut inginer. A ieșit paramedic.*;
- a însemna*, când nu are sensul „a nota” și arată echivalența dintre subiect și numele predicativ: *Prietenia înseamnă respect necondiționat.*;
- a rămâne*, când are sensul „a-și păstra calitățile, însușirile”: *El a rămas nedumerit.*;
- a părea*, când în propoziția din care face parte există subiect: *Ei păreau veseli.*

Aplicații

1. Identifică predicatele verbale și pe cele nominale din enunțurile de mai jos.
- Am ajuns acasă. A ajuns persoană importantă.
 - S-a făcut cuminte. Ea face supă de legume.
 - Tatăl meu este IT-ist. Pe strada mea sunt plopi.
 - Elevii au ieșit în curte. Amicii lui au ieșit ingineri.
 - Vocația înseamnă dăruire. Însemnez în agenda ziuă mea de naștere.
 - Pare că plouă. Ea pare veselă.

2. Precizează valoarea morfologică a verbului evidențiat în exemplul următor:

„Dar țină-l Dumnezeu! – tot bun om rămâne părintele.”

3. Analizează predicatele nominale din fragmentele date, după modelul de mai jos.

- „Trandafirică a ajuns popă în satul tătâne-său, în Butucani.”
- „Câtă vreme vor fi sărăcenii leneși, ei vor rămânea săraci ...!”
- „Toate s-au schimbat; numai părintele Trandafir a rămas verde, vesel și harnic.

„a ajuns popă” – predicat nominal, alcătuit din verbul copulativ „a ajunge”, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul singular + numele predicativ „popă”, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul nominativ, nearticulat

Portofoliu

Scrie-i unui prieten despre planurile tale privind studiile și cariera, folosind cât mai multe dintre verbele copulative indicate în rubrica *Repere* de la pagina 68. Subliniază-le. Schimbă caietul cu colegul/colega de bancă și evaluați-vă reciproc texte.

Locuțiunea verbală

Explorare

1. Indică un sinonim pentru grupul de cuvinte colorat.

„Oamenii ascultau bucuros; le plăcea **să stea de vorbă** cu popa.” (Ioan Slavici, *Popa Tanda*)

2. Ce parte de propoziție este substantivul (*cu*) *popa*, care determină grupul de cuvinte scris colorat la exercițiul 1?

Repere

Locuțiunea verbală este grupul unitar de cuvinte, sinonim cu un verb, care are întotdeauna în componență un verb.

Locuțiunile verbale se comportă în propoziție ca un verb, fiind determine de complemente și circumstanțiale. Ele nu pot fi determinate de atribute, substantivele din componență lor fiind, de obicei, nearticulate.

Locuțiunile verbale al căror verb are categoria modului îndeplinește în propoziție funcția sintactică de predicate verbale. Locuțiunile verbale apar frecvent în limbajul oral.

Aplicații

1. Combină cuvintele date, astfel încât să obții locuțiuni verbale. Poți folosi prepozițiile de mai multe ori. Alcătuiește, apoi, enunțuri cu acestea.

2. Indică verbe sinonime pentru locuțiunile verbale de mai jos.

a da de-a dura a da socoteală a spăla putina

a face din Tânăr armăsar a da zor a lua la rost

3. Lucrați în perechi. Identificați exemplele în care există locuțiuni verbale și argumentați-vă alegerea.

a. I-a părut rău că a întârziat.

b. A ajuns la sapă de lemn.

c. A tras folosul cel mai mare din această situație.

d. Le-am dat de veste imediat ce am ajuns.

4. Identifică locuțiunile verbale din exemplul de mai jos și analizează-le după modelul dat.

„Când mi-l aduc aminte pe dânsul, mi se desfășoară înaintea ochilor întreaga lume a tinerețelor.”

Ioan Slavici, *Budulea Taichii*

„aduc aminte” – locuțiune verbală alcătuită din verb, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul singular + adverbul „aminte”

„Unde află un om, părintele Trandafir începea a-l face de râs și a-și bate joc de el în tot chipul.”

Ioan Slavici, *Popa Tanda*

Lecția 10. Modurile și timpurile verbului

Modurile

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Citiți fragmentul de mai jos și notați în caiet, pe două coloane, verbele predicative și pe cele copulative.

Unii copii au o familie care ar da orice să îi sprijine. Alții însă nu sunt la fel de norocoși, pentru că nu este nimeni lângă ei care să îi ghideze. Deși au pornit la drum la fel de încrezători ca orice alt copil, ei nu au avut sprijinul de care ar fi putut să beneficieze în anumite momente dificile. Să fi primit doar puțin ajutor și ar fi reușit să nu rămână în urma celorlalți elevi din clasă.

Ai avut, cu siguranță, colegi cu o situație asemănătoare, pentru că nu au primit asistență necesară. Ai putea încerca să-i ajuci. Acesta este momentul să devii voluntar. Astfel, le vei putea da o mână de ajutor colegilor tăi, care merită o nouă șansă. Nu-i lăsa să abandoneze școala! Dăruiește-le puțin din timpul tău! Ajută-i să devină oameni împliniți!

- Propune un sinonim pentru locuțiunea verbală din text.
- Grupează verbele identificate în funcție de mod.
- Precizează modul care nu are forme specifice pentru timp. Indică pentru ce persoane are forme acest mod.
- Care dintre timpurile indicativului nu sunt prezente în textul dat? Cum explici lipsa acestora? Formulează câte un enunț cu verbe la aceste timpuri ale indicativului.

Repere

Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta felul în care vorbitorul consideră acțiunea.

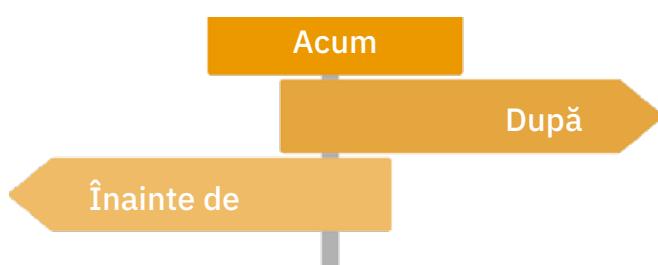
Verbele care au categoria gramaticală a modului își modifică formă după persoană și număr și au funcția sintactică de predicat în propoziție. Cele patru moduri sunt:

Indicativul	arată o acțiune sigură, reală	De exemplu: <i>Ei au plecat</i> în excursie.
Imperativul	arată o acțiune posibilă, realizabilă, exprimând un ordin, un îndemn, un sfat, o rugămintă	De exemplu: <i>Plecați mai repede!</i>
Conjunctivul	arată o acțiune posibilă, realizabilă	De exemplu: <i>Vreau să plec acasă.</i>
Condiționalul-optativ	arată o acțiune posibilă sau dorită, a cărei realizare depinde de o condiție	De exemplu: <i>Aș pleca la munte.</i>

Indicativul

Explorare

1. Desenează în caiet un indicator asemănător celui de mai jos și notează verbele la modul indicativ din textul dat în dreptul săgeții potrivite. Reține că adverbul *acum* desemnează momentul vorbirii, prezentul.

Un om călătorea cu trenul. La o hurducătură mai puternică, își pierde o sandă. Omul și-o scoate și pe cealaltă și o aruncă.

Un altul, care stătea lângă el și asistase la gestul lui, l-a întrebat de ce a făcut asta.

— Ce să fac cu o singură sandă? răspunse omul. Dacă va găsi cineva o singură sandă, la ce îi va folosi? Măcar aşa le va găsi pe amândouă.

Adaptare după *Cele două sandale*, din Jean-Claude Carrière, *Cercul minciinoșilor*.
Povești filozofice din toată lumea

2. Precizează timpurile verbelor la modul indicativ din textul de la exercițiul 1, rubrica *Explorare*.
3. Indică sufixele și desinentele următoarelor verbe din text: *călătorea, aruncă, asistase, răspunse*.
4. Care dintre formele de viitor (viitor standard, viitor anterior sau viitor în trecut) este prezentă în text?
5. Formulează enunțuri cu formele de viitor care nu apar în text.
6. Poate fi asociat proverbul „Lăcomia strică omenia.” cu povestirea *Cele două sandale*? Explică.
7. Ce exprimă prezentul indicativului în proverbe? Poți alege dintre următoarele variante:
- o acțiune petrecută în momentul vorbirii;
 - un adevăr general;
 - o acțiune repetată în mod obișnuit;
 - o acțiune petrecută în viitor.

Repere

Indicativul este singurul mod care are forme pentru toate timpurile (prezent, trecut și viitor).

Prezentul arată desfășurarea acțiunii în momentul vorbirii. Suffixele de prezent (scrisе cu roșu) sunt variate în funcție de conjugare (*cântăți, păreți, oferim, coborâm, lucrez, lucrează, povestesc, povestești, hotărăsc, hotărăști*).

Prezentul este folosit și în enunțuri cu valoare de adevăr universal, în proverbe (*Leneșul mai mult aleargă*) sau în enunțuri care se referă la adevăruri științifice (*Sistemul nostru Solar este parte a galaxiei Calea Lactee*).

Trecutul arată desfășurarea acțiunii înainte de momentul vorbirii. Are patru forme:

- **imperfectul** exprimă o acțiune trecută, desfășurată în paralel cu o altă acțiune trecută; suffixele de imperfect sunt *-a-* și *-ea-* (*cântam, cântai, cânta, cântam, cântăți, cântau; păream, păreai, părea, păream, păreai, păreau*);
- **perfectul compus** indică o acțiune trecută, terminată în momentul vorbirii; este alcătuit din forme specifice ale verbului auxiliar *a avea* (*am, ai, a, am, ați, au*) + participiul verbului de conjugat (*lucrat, apărut, mers*); unele forme regionale includ particulele *o și or* la persoana a III-a singular și plural (*o venit, or venit*);
- **perfectul simplu** arată, în limba literară, o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii, fiind timpul povestirii la persoana a III-a; suffixele de perfect simplu sunt: *-a-, -u-, -se-, -i-, -â-*; desinента de perfect simplu este alcătuită din două părți: segmentul *-ră-* (cu realizare zero la singular) și un segment final pentru persoană și număr, comun cu alte timpuri (*lucrai, lucrăși, lucră, lucrărăm, lucrărăți, lucrără*); în română actuală vorbită, se folosesc numai regional, în Oltenia, Banat și Crișana, exprimând un proces încheiat de curând (*Abia venii*);
- **mai-mult-ca-perfectul** exprimă o acțiune trecută, terminată înaintea altei acțiuni trecute; este alcătuit din sufijul de perfect simplu + sufijul *-se-* de mai-much-ca-perfect + desinenta compusă din două părți, la fel ca în cazul perfectului simplu (*lucrasem, păruseși, veniserăm, hotărâserăți*).

Viitorul arată o acțiune care se va desfășura după momentul vorbirii. Are trei forme:

- **viitorul standard**, care are forme diferite pentru limba scrisă, alcătuite din verbul auxiliar *a vrea* + infinitivul verbului de conjugat (*voi veni*), și pentru limba vorbită, unde se folosesc verbul *a avea* + verbul de conjugat la conjunctiv (*am să ascult*) sau *o invariabil* + conjunctivul verbului de conjugat (*o să ascult*); regional și familiar, se utilizează *oi, ăi* (*ei, îi, oi*), *o* (*a*), *om, ăti* (*eți, îți, oți*), *or* + verbul de conjugat la infinitiv (*oi veni, ăi veni, or veni*);
- **viitorul anterior**, care exprimă o acțiune viitoare, terminată înaintea altei acțiuni viitoare; este alcătuit din verbul auxiliar *a vrea* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat (*va fi venit*); este folosit rar în română actuală și în totdeauna în relație cu viitorul standard (*Când Andra va ajunge la școală, orele vor fi început*.);
- **viitorul în trecut**, care indică o acțiune viitoare desfășurată în trecut, în raport cu altă acțiune din trecut; este alcătuit din imperfectul verbului *a avea* și conjunctivul verbului de conjugat (*Abia după ce am citit cartea aveam să înțeleg de ce mi-ai recomandat-o*.)

Imperativul

Explorare

1. Citește sfaturile oferite celor care vor să devină voluntari și notează verbele la imperativ în caiet.
- Află mai întâi calitățile de care ai nevoie pentru a deveni voluntar! Poate fi vorba de entuziasm, de energie, de anumite aptitudini.

- Fii sincer, deschis și organizat!
- Nu ezita să întrebă atunci când nu știi cum poți ajuta!
- Fii curajos! De cele mai multe ori cel mai greu lucru în voluntariat este să faci primul pas.

2. Precizează la ce persoană sunt verbele la imperativ din textul dat.
 3. Ce formă verbală nepersonală este folosită la forma negativă a imperativului, la persoana a II-a, singular?
- ▶
4. Trece la forma negativă verbul din enunțul *Fii sincer!*.
 5. Formulează și tu un sfat pentru cei care vor să devină voluntari, folosind un verb la modul imperativ, la persoana a II-a, plural.

Repere

Modul imperativ nu are forme specifice de timp. Are forme doar pentru persoana a II-a, singular și plural.

Are formă afirmativă (*Vino! Veniți!*) și formă negativă. La persoana a II-a, singular, forma negativă este alcătuită din adverbul *nu* + verbul de conjugat la infinitiv (*Nu veni!*), iar la persoana a II-a, plural, din adverbul *nu* + imperativul afirmativ (*Nu veniți!*).

La persoana a II-a, singular, verbul *a fi* are formele *fii* (*Fii vesel!*), respectiv *nu fi* (*Nu fi trist!*).

Conjunctivul

Explorare

1. Notează, în caiet, verbele la modul conjunctiv din mesajul redat alături.
2. Indică timpurile verbelor la modul conjunctiv din textul de la exercițiul anterior.

To... Cc... Subject <input style="width: 100%; height: 30px;" type="button" value="Send"/>	<p>Hei, Adi!</p> <p>Am încercat să te sun, dar nu aveai semnal. Să ți se fi descărcat bateria? Voi am să te rog să-mi împrumuți cartea pe care trebuie să-o citim pentru cercul de lectură. Să știi că m-am făcut curios după ce mi-ai spus despre ea. Să nu uiți să mi-o aduci mâine, te rog!</p> <p>Luca</p>
---	--

3. Formulează un răspuns pentru Adi, folosind cel puțin un verb la conjunctiv prezent și altul la conjunctiv perfect. Subliniază-le.

Repere

Modul conjunctiv arată o acțiune posibilă, realizabilă. Marca gramaticală a modului conjunctiv este conjuncția *să*. Modul conjunctiv are două timpuri:

- **prezent** – arată o acțiune desfășurată în momentul vorbirii sau după momentul vorbirii; este alcătuit din conjuncția *să* + forme identice cu cele de indicativ prezent ale verbului de conjugat, cu excepția persoanei a III-a, singular și plural (*să vin, să vii, să vină, să veniam, să veniți, să vină*);
- **perfect** – arată o acțiune desfășurată înainte de momentul vorbirii; este alcătuit din conjuncția *să* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat; are aceeași formă la toate persoanele, la ambele numere (*să fi venit*).

Modul condițional-optativ

Explorare

1. Notează, în caiet, verbele la modul condițional-optativ din fragmentul de mai jos, extras din textul *Cel mai mult și mai mult*, semnat de Simona Popescu.

„Și era vorba de-un nou-născut care urla ca din gură de șarpe, nici că se orea. [...] și-atunci regele-tată-l întrebă ce să-i dea, ca să tacă, ce vrea el, ce vrea? Iar

prințisorul a spus [...]: «Cel mai mult și mai mult eu aş vrea să fiu... nemuritor.» [...] Cine și-ar dori să fie nemuritor, mă-ntrebam? Eu mi-ăș fi dorit să-i salvez pe toți, tot ce-am iubit [...].”

2. Precizează la ce timp sunt verbele la modul condițional-optativ din textul de la exercițiul anterior.

Repere

Modul condițional-optativ are două timpuri:

- **present** – care arată o acțiune desfășurată în momentul vorbirii sau după momentul vorbirii; se formează cu verbul auxiliar *a avea* + infinitivul verbului de conjugat (*aș veni*);
- **perfect** – care arată o acțiune desfășurată înainte de momentul vorbirii; se formează cu verbul auxiliar *a avea* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat (*aș fi venit*).

Aplicații

1. Identifică modul și timpul verbelor din textul următor:

„Un om asculta poveștile spuse de un întelept vestit și vedea că fiecare le tălmăcea când intr-un fel, când într-altul. S-a plâns: la ce bun să mai spui povești?

Povestașul i-a răspuns:

— Dar tocmai de asta sunt atât de prețioase! Ce însemnatate ai da tu unei cești pe care n-ai putea să-o umpli decât cu apă, ori unei farfurii din care n-ai putea mâncă decât carne? Și încă ceva: în ceașcă și în farfurie nu începe oricât. Ce să spunem atunci despre limbă, care pare foarte darnică, fiindcă ne dă o hrană mult mai bogată și mai îmbelșugată?

A tăcut o clipă, apoi a adăugat:

— Putem să punem întrebarea: «Există un singur tâlc al poveștii? O pot tălmăci într-un singur fel sau în mai multe feluri?» Dar adevărata întrebare sună astfel: «Omul căruia îi spun povestea va învăța ceva din ceea ce îi spun?»

Adaptare după *Care este tâlcul poveștilor?*,
în Jean-Claude Carrière, *Cercul mincinoșilor*.

Povești filozofice din toată lumea

2. Precizează ce timp se folosesc în vorbirea directă și ce timpuri sunt utilizate în partea narativă a textului de la exercițiul anterior. Care dintre acestea sunt asociate trecutului și, respectiv, prezentului?

3. Indică un verb din text care se află la forma negativă.

4. Menționează formele de imperativ ale verbului *a vedea* pentru persoana a II-a, singular și plural.

5. Ce părți de propoziție sunt verbele identificate la exercițiul 1?

6. Cum ai proceda pentru a învăța ceva din texte pe care le citești? Răspunde printr-un enunț în care să folosești verbe la modul condițional-optativ.

7. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Identificați formele regionale ale verbelor din enunțurile date. Indicați pe hartă regiunea/regiunile unde credeți că sunt folosite.

- a. Ana o fost acasă ieri. Dar ei n-or trecut pe la ea.
b. Văzui ce făcu, aşa că plecai și eu repejor spre gară.
c. Védem noi cum rezolvăm.
d. Martorul să vie și să spue cum a fost!

Provocări

1. Scrie o scurtă narativă referitoare la o experiență personală, care să ilustreze proverbul „Prietenul la nevoie se cunoaște”. Încercuiește verbele folosite pentru nararea evenimentelor și precizează timpul modului indicativ pentru care ai optat.

2. Redactează, împreună cu un coleg/o colegă, zece reguli de bună purtare. Poți folosi, la alegere, verbe la modul imperativ, forma pozitivă și forma negativă, sau verbe la modul conjunctiv, timpul prezent.

3. Ce planuri ai pentru următorul weekend? Răspunde folosind verbe la condițional-optativ și la modul conjunctiv.

Lecția 11. Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul

Infinitivul

Explorare

1. Identifică verbele la infinitiv din exemplele de mai jos. Prin ce se deosebește forma acestora?

- A respecta diversitatea este important.
- Dorința ei este de a pleca în tabără în vacanța de iarnă.
- Poți intra și tu în associația de voluntari.
- Putem vorbi pe WhatsApp sau pe Skype în fiecare zi.

2. Precizează prin ce se deosebește forma infinitivului colorată în exemplul următor de cele de la exercițiul 1: *Dacă ar fi mai atenți la explicații, ar avea mai mult de câștigat. Fire-ar ei de aiuriți!*

3. Verbele la infinitiv din exemplele de la exercițiul 1 îndeplinesc rolul de centru sau de adjunct? Precizează funcțiile sintactice ale acestora.

4. Lucrați în perechi. Precizați funcțiile sintactice ale verbelor la infinitiv din exemplele de mai jos.

- A citi este o bucurie pentru mine.
- Poți ajuta și tu, dacă ești dispus de a dona niște haine.
- El se tem de a nu greși rezolvarea la test.
- Dorința lui de a reuși este susținută de multă muncă.
- Dorința Anei este de a se înscrie într-un club de voluntari.

5. Înlocuieste formele verbale nepersonale din exemplele de mai jos cu verbe care au categoria modului.

- A cântă este o bucurie.
- Gândul de a pleca la munte mă încântă.
- Dacă ești dispus de a ne confrunta, eu sunt gata.
- Visul lui este de a ajunge arhitect.

Repere

Infinitivul denumește o acțiune sau o stare și reprezintă forma din dicționar a verbului. **Forma de infinitiv** poate apărea:

- cu prepoziția *a*: *A ajuta* este o dovedă de generozitate. Am preluat ideea lui *de a face* voluntariat.
- fără prepoziția *a*: *Pot rezolva* toate exercițiile.

Infinitivul are marca *a* și sufixe diferite pentru fiecare conjugare a verbului (vezi alăturat).

Verbele la infinitiv pot îndeplini următoarele funcții sintactice:

- subiect: *A visa* este minunat.
- nume predicativ: Pasiunea lui este *de a explora* culturi diferite.
- complement direct: Pot *învăța* din greșeli. Învață *a scrie* corect!
- complement prepozițional: Se gândește *la a da* un mesaj.
- atribut verbal: Andrei este mereu cuprins de teama *de a vorbi* în public.

conjugarea I

a lucra

conjugarea a II-a

a vedea

conjugarea a III-a

a râde

conjugarea a IV-a

a vorbi

conjugarea a V-a

a hotărât

Participiul

Explorare

- Precizează modurile și timpurile formate cu ajutorul participiului în verbele din replicile celor patru copii.
- Ce parte de vorbire devin participiile scrise colorat în replicile copiilor? Explică.
- Notează forma negativă a următoarelor adjective provenite din participii, după modelul *făcut-nefăcut*: • citit
 - mâncat
 - aflat
 - visat
 - hotărât
 - copt
 - ars
- Arată cum sunt formate următoarele adjective provenite din participii și explică ortografia acestora: *nemai-încercat, nemaipomenit*.

Repere

Participiul arată o acțiune terminată, suferită sau îndeplinită de o ființă sau de un lucru.

Participiul ca formă nepersonală intră în componența unor moduri și timpuri compuse, când este precedat de un verb auxiliar: indicativ, perfect compus (*am vorbit*); indicativ, viitor anterior (*voi fi vorbit*); conjunctiv, perfect (*să fi vorbit*); condițional-optativ, perfect (*aș fi vorbit*).

Participiul are **sufixe specifice**, cu realizări diferite în funcție de conjugare:

-at	pentru verbele de conjugarea I (cântat, lucrat);
-ut	pentru verbele de conjugarea a II-a (văzut, plăcut) și pentru unele verbe de conjugarea a III-a (trecut, făcut);
-s	pentru unele verbe de conjugarea a III-a (mers, rămas);
-t	pentru o serie restrânsă de verbe de conjugarea a III-a (cupt, rupt);
-it	pentru verbele de conjugarea a IV-a (citat, vorbit);
-ât	pentru verbele de conjugarea a V-a (doborât, părât).

Când apare independent, participiul devine **adjectiv provenit din participiu** și îndeplinește funcția sintactică de atribut adjectival (cartea *citată*, prietenei *apropiate*) sau de nume predicativ (Amintirile sunt *plăcute*).

Forma negativă a adjectivului participial se obține cu ajutorul prefixului *ne-* (*neafiat*, *nedormit*). Între prefixul *ne-* și participiu se poate intercală semiadverbul *mai* (*nemaiauzit*, *nemaivăzut*). Cu valoare verbală, participiul negativ apare doar într-o formă verbală nepersonală ce va fi studiată ulterior.

Aplicații

1. Grupează verbele de mai jos în funcție de conjugare. Prin ce diferă forma infinitivelor de mai jos față de forma de dicționar?

- a asculta • a coborî • a dovedi • a durea • a cânta
- a doborî • a face • a învinge • a mâncă • a merge
- a munci • a părea • a povesti • a urî • a vedea

2. Folosește verbele următoare pentru a construi, pe rând, enunțuri cu infinitivul și cu verbe la diferite moduri și timpuri.

a veni a oferi a studia

3. Lucrați în perechi. Analizați verbele la infinitiv din exemplele de mai jos, urmând modelul dat.

- A învăță este dorința lui cea mai mare.
 - Am fost impresionată de ambiția ei de a reuși.
 - Dorința mea este de a studia arhitectura.
 - M-am temut de a intra în rândul voluntarilor, dar acum sunt fericit că am reușit.
 - Oana are teama de a merge la dentist.
- „a învăță”** – verb predicativ, conjugarea I, infinitiv, funcția sintactică de subiect

4. Alege forma corectă a verbelor la infinitiv din exemplele următoare:

- E greu a ști/a știi cum să procedezi în asemenea situații. • Poți veni/venii până la mine?
- Mi-ar place/plăcea să merg la bunică. • A crezut că a tace/a tăcea este cea mai bună strategie.

5. Notează participiul verbelor de la exercițiul 1, rubrica *Aplicații* și subliniază sufixele specifice acestei forme verbale nepersonale.

6. Precizează verbele la participiu și adjectivele provenite din participiu din exemplele de mai jos.

Am colindat prin tot satul, până ce toată lumea a înțeles de ce acești copii încercați de nevoi trebuie să fie ajutați. I-aș fi ajutat și eu, dacă aș fi știut ce înseamnă un copil întristat de greutățile vieții.

7. Lucrați în perechi. Menționați modurile și timpurile formate cu ajutorul participiului în exemplele date.

- Am vorbit cu toți colegii mei.
- Vor fi văzut filmul când vom merge în vizită la ei.
- Să fi știut despre această comunitate, aş fi încercat să fiu de folos.
- Aș fi mers la ziua ei, dacă m-ar fi invitat.
- A vizitat muzeul din oraș.

8. Lucrați în grupe de câte 3-4 elevi. Formulați enunțuri pentru a explica zicătorile de mai jos, urmând modelul.

- „a avea ac de cojocul cuiva”
- „a avea mai mult noroc decât minte”
- „a da mărgăritare porcilor”
- „a despica firul în patru”
- „a face pe cineva cu ou și cu oțet”
- „a face pe cineva de două parale”

„A avea ac de cojocul cuiva” înseamnă
a ști cum să pui la punct pe cineva.

9. Imaginează-ți că faci parte din echipa de jurnaliști ai revistei online a școlii. Redactează un scurt articol, de maximum zece rânduri, despre o activitate de voluntariat, în care să folosești trei timpuri în care intră participiul. Subliniază-le.

Lecția 12. Forme verbale nepersonale: gerunziul și supinul

Gerunziul

Explorare

1. Citește *poemul-diamant* în care este prezentat personajul Popa Tanda. Ce fel de acțiune exprimă formele verbale nepersonale din al treilea și din al cincilea rând? Poți alege dintre variantele:

- a. o acțiune trecută;
- b. o acțiune viitoare;
- c. o acțiune în desfășurare.

Popa Tanda
harnic, hotărât,
predicând, sfătuind, dojenind,
preot, soț, părinte, bunic
muncind, oferind, izbândind,
responsabil, apreciat,
un exemplu.

2. Observă sufixele specifice în următoarele verbe: *predicând, părând, făcând, sfătuind, ocărând*. Precizează la ce conjugare apare un sufix diferit.

3. Folosind sufixele de la exercițiul anterior, notează, în caiet, gerunziul verbelor: *a asculta, a clipe, a coborî, a curge, a explica, a înțelege, a pârî, a vedea, a vorbi*.

4. Trece la forma negativă verbele scrise colorat în poemul de la exercițiul 1.

5. Lucați în perechi. Indicați funcția sintactică a formelor verbale subliniate în următoarele exemple:

- Andrei vine spre noi *plângând*. • *Ieșind* din casă, a auzit un zgomot ciudat. • *Și-a scuturat părul* *șiroind* de apă. • Aud *viscolind* afară.

Repere

Gerunziul denumește o acțiune în desfășurare, fără referire precisă la momentul vorbirii.

Sufixele specifice de gerunziu sunt **-ând** (de exemplu: *apărând, lucrând, mergând, hotărând*) și **-ind** (de exemplu: *evidențind, fugind, muncind, subliniind*).

Gerunziul are formă afirmativă (de exemplu: *auzind*) și formă negativă (de exemplu: *neauzind*), obținută cu prefixul *ne-*. Între forma de gerunziu și prefixul de negație se poate intercală semiadverbul *mai* (de exemplu: *nemaiauzind*). Gerunziul poate primi clitic pronominale, care sunt atașate după verb (de exemplu: *văzându-mă, văzând-o*).

Când se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat, gerunziul devine adjecтив, construcția numindu-se gerunziu acordat (de exemplu: A răspuns cu buzele *tremurând*).

Verbele la gerunziu pot îndeplini funcțiile sintactice menționate în tabelul alăturat.

circumstanțial de mod	Cântă <i>atingând</i> clapele pianului cu grație.
circumstanțial de timp	Trecând prin parc, a văzut-o pe Maria.
atribut verbal	Cu hainele <i>fluturând</i> , alerga spre pădure.
complement direct	Văd <i>fulgerând</i> în noapte.

Supinul

Explorare

1. Citește mesajul primit de Andrei de la un vecin plecat în concediu, pe care s-a oferit să-l ajute. Notează, în caiet, formele verbale nepersonale scrise colorat.

Dragă Andrei, ca să-ți fie mai ușor **de reținut**, îți scriu o listă cu ce ar fi **de făcut** cât sunt eu plecat:

- **de scos** câinele la plimbare de două ori pe zi;
- **de strâns** rufulle puse la uscat;
- **de luat** storcătorul de fructe de la reparat;
- **de udat** florile o dată la trei zile;
- **de verificat** cutia poștală la sfârșitul săptămânii.

Mulțumesc mult!
Mihai

2. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Comparați cuvintele evidențiate prin culoare în mesajul de la exercițiul 1, care reprezintă verbe la supin, cu infinitivul, participiul și gerunziul. Aveți în vedere:

- a. ce fel de acțiune exprimă și de care dintre celelalte două forme verbale nepersonale se apropie mai mult;
 - b. structura; prin ce se aseamănă și prin ce diferă de structura celorlalte trei forme verbale nepersonale.
- 3.** Ce funcții sintactice au primele trei verbe la supin de la exercițiul 1?

Repere

Supinul este o formă verbală nepersonală care denumește acțiunea, la fel ca infinitivul.

Supinul este alcătuit din prepoziție + forma de participiu a verbului. Prepozițiile care pot intra în alcătuirea supinului sunt: *de, din, după, la, pentru* etc.

Supinul are formă afirmativă (de exemplu: Justifica-re ei este *de înțeles*.) și formă negativă (de exemplu: Justificarea ei este *de neînțeles*.).

Funcțiile sintactice ale supinului sunt menționate în tabelul alăturat.

subiect	<i>De spus e ușor, de făcut e mai dificil.</i>
nume predicativ	<i>Îndemnul lui este de urmat.</i>
atribut verbal	<i>În supermarket, se găsesc cartofi de copt, cartofi de prăjit și cartofi de fierb.</i>
complement direct	<i>Am terminat de citit, acum încep să scriu.</i>
complement prepozițional	<i>M-am plăcuit de așteptat în stație.</i>

Aplicații

1. Identifică verbele la gerunziu din exemplele următoare, extrase din nuvela *Popa Tanda* de Ioan Slavici, și analizează-le după modelul dat.

- a. „Școlile cele mari nu se fac numai iac-așa, mergând și venind.”
- b. „[...] săraceneanul se oprește aici, adapă caii și mai stă puțină vreme, așteptând ca să vie vrum drumeț...”
- c. „«Bătrânușo! na-ți căciula, nu sta cu capul gol!» grăiește bunica, întinzând căciula pe fereastră.”
- d. „[...] el își netezește mustățile și răspunde privind fălos spre acel loc...”.
- e. „I s-a făcut milă de bietul popă și i-a dat dreptate, ocărând pe poporenii.”

„mergând” – verb predicativ, conjugarea a III-a, gerunziu, funcția sintactică de circumstanțial de mod

2. Identifică verbele la supin din exemplele următoare, extrase din romanul *Inocenții* de Ioana Pârvulescu. Analizează-le după modelul dat.

- a. „Terminasem și eu de făcut, ce-i drept, cu ajutor, pasta de pește.”
 - b. „Mama-mare s-a întrerupt din povestit.”
 - c. „M-am sculat în picioare, să vin mai aproape, să văd mai bine. O greșală de neierat.”
 - d. „Părea ușor de înțeles, parcă știam deja esperanto.”
- „**de făcut**” – verb predicativ, conjugarea a III-a, supin, funcția sintactică de complement direct

3. Alcătuiește câte un enunț pentru fiecare funcție sintactică a gerunziului și a supinului menționată la rubrica *Repere*. Schimbă apoi caietul cu colegul/colega de bancă și verificați-vă reciproc rezolvările.

Provocări

1. Scrie un poem-diamant cu titlul *Voluntarii*. Urmează modelul alăturat.
2. Notează cinci recomandări pentru a-ți îmbunătăți abilitățile de redactare. Folosește supinul de fiecare dată.

Rând	Structura poemului-diamant
1	substantiv
2	adjectiv – adjectiv
3	gerunziu – gerunziu – gerunziu
4	substantiv – substantiv – substantiv – substantiv
5	gerunziu – gerunziu – gerunziu
6	adjectiv – adjectiv
7	substantiv

Lecția 13. Posibilități combinatorii ale verbului. Circumstanțialul de cauză

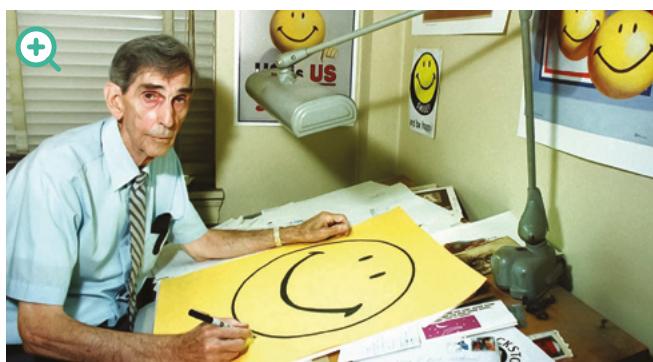
Posibilități combinatorii ale verbului. Actualizare

Explorare

1. Identifică verbele care au categoria modului din următorul text:

În 1963, o companie de asigurări încerca să găsească o modalitate de a ridica moralul angajaților și a apelat la artistul american Harvey Ball. Acesta a desenat celebrul Smiley face în doar zece minute; „fața zâmbitoare” a cucerit rapid oamenii și a devenit simbol al bunăvoiinței și al veseliei. Totuși, pentru că ajunse prea comercial, Smiley putea risca să-și piardă înțelesul original. De aceea, în 1999, Ball a propus instituirea Zilei mondiale a zâmbetului și a faptelor bune, care se sărbătorește în prima zi de vineri din octombrie. În această zi, oamenii sunt veseli și fericiti, pentru că pot sărbători distractiv și creativ zâmbetul, în școli, în spitale, în parcuri sau pe străzi. Mottoul acestei zile îndeamnă la fapte bune: „Zâmbiți, faceți o faptă bună și ajutați-i pe oameni să zâmbească!”

După http://stiri.tvr.ro/7-octombrie-zia-zambetului-si-a-faptelor-bune_915616.html#view, consultat la 7 noiembrie 2023

2. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi și rezolvați sarcinile de mai jos, apoi confruntați soluțiile grupelor.
- Grupați verbele identificate la exercițiul 1, având în vedere funcția sintactică pe care o îndeplinesc în propoziție: predicat verbal sau predicat nominal.
 - Precizați prin ce sunt exprimate numele predicative din componența predicatorilor nominale identificate anterior.
 - Extrageți, din textul dat, două propoziții cu subiecte neexprimate diferite, precizând felul fiecărui.
 - Identificați următoarele tipuri de complemente care intră în relație cu verbele din textul de la exercițiul 1: complement direct, complement indirect, complement prepozițional. Precizați părțile de vorbire prin care se exprimă complementele identificate.
 - Găsiți circumstanțialele de loc, de timp și de mod care intră în relație cu verbele în textul de la exercițiul 1. Precizați părțile de vorbire prin care se exprimă circumstanțialele identificate.
 - Găsiți, în text, două verbe la infinitiv care au funcții sintactice diferite: de atribut verbal și de complement direct.

Repere

Verbul ocupă doar poziția de **centru** al **grupului verbal** atunci când are categoria modului. El poate îndeplini funcția sintactică de:

- predicat verbal**, când este exprimat prin verb predicativ;
- predicat nominal**, când un verb copulativ se asociază cu un nume predicativ.

În calitate de centru, verbul la mod personal se poate combina cu:

- numele predicativ, care constituie o poziție sintactică distinctă în cadrul predicatorului nominal și intră într-o relație ternară cu verbul copulativ și cu subiectul, cărora li se subordonează;
- subiectul (exprimat sau neexprimat), care se află într-o relație de interdependentă cu predicatorul;
- diferite tipuri de complement, care se subordonează verbului și intră în alcătuirea grupului verbal:
 - complement direct: Am văzut *un film* extraordinar ieri.
 - complement prepozițional: A apelat *la voluntari*.
 - complement indirect: Preotul li s-a adresat *sătenilor*.

- diferite tipuri de circumstanțiale, care intră în componența grupului verbal:
 - circumstanțial de loc: A intrat *în biserică*.
 - circumstanțial de timp: Vine *sâmbăta* viitoare pe la noi.
 - circumstanțial de mod: Ea îi ajută *cu prietenie* pe toți colegii săi.

Formele verbale nepersonale la infinitiv, supin și gerunziu pot îndeplini diferite funcții sintactice, dintre care cele mai frecvente sunt:

- atributul verbal (dorința *de a reuși*, porumb *de fierb*, lacrimi *șiroind*);
- complementul direct (Pot *învăța* din greșeli. Am terminat *de învățat*.);
- complementul prepozitional (M-am plăcuit *de citit*. Se teme *de a repeta* greșala.).

Circumstanțialul de cauză

Explorare

- Lucrați în perechi. Observați planșa din romanul grafic *Zâmbește* de Raina Telgemeier. Precizați unde credeți că se petrece scena, cine rostește cele două replici și în ce ordine.

- Precizează dacă partea de propoziție scrisă cu roșu constituie o complinire obligatorie, fără de care propoziția nu are sens sau una facultativă, care oferă informații în plus. Justifică-ți răspunsul.
- Ce crezi că exprimă partea de propoziție scrisă colorată? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

din ce cauză a leșinat?

„Fiica mea tocmai a leșinat **din neglijență** voastră!!”

- Pune întrebările potrivite pentru a afla cauza unor acțiuni în exemplele de mai jos. Subliniază cuvintele care răspund la întrebările tale.

- A făcut niște greșeli de redactare din grabă.
- Sărăcenenii s-au înfuriat de atâtă ocară.
- A plâns de bucurie, alinând copiii bolnavi.
- Neînvățând serios, nu poți lua notă bună la test.
- Toată lumea l-a lăudat pentru reușită.

- Privește imaginea și formulează enunțuri în care să exprimi posibile motive pentru care fata zâmbește. Folosește pentru exprimarea cauzei una dintre prepozițiile *de*, *din*, *pentru*, *după* + substantiv.

Repere

Circumstanțialul de cauză este un subordonat facultativ al unui verb și arată cauza unei acțiuni sau a apariției unei însușiri. Răspunde la întrebările: *din ce cauză?*, *din ce pricină?*.

Circumstanțialul de cauză poate fi exprimat prin:

- substantiv, pronume sau numeral cu valoare pronominală în acuzativ, cu prepozițiile *de*, *din*, *pentru*, *după*: *A plâns de emoție*. *Să nu te superi pentru mine!*
- adjectiv precedat de prepoziție: *De zgârcit*, *nu le-a dat copiilor nimic*.
- verb la gerunziu: *Citind cu atenție textul*, *ai înțeles personajul*.

De obicei, circumstanțialul de cauză se află după elementul de care depinde: *Cântă de bucurie*.

Când este exprimat prin adjectiv precedat de prepoziție sau prin verb la gerunziu, circumstanțialul de cauză (împreună cu determinantele sale) plasat în fața cuvântului de care depinde este urmat obligatoriu de virgulă: *De invidios*, *nu l-a felicitat*. *Nevăzând groapa*, *a alunecat*.

Aplicații

1. Citește textul de mai jos și notează, în caiet, predicalele verbale.

„O faptă bună pe zi”

Cum și-a propus un Tânăr britanic să schimbe lumea cu gesturi simple. Mii de oameni îl urmăresc pe net.

Fiecare dintre noi poate să facă lumea un pic mai bună. Fiind nemulțumit de **isprăvile** teribile cu care colegii săi de generație se laudă **pe internet**, un Tânăr britanic a pornit **cu entuziasm** **projecul „o faptă bună pe zi”**. A decis să facă **zilnic** câte **un gest** frumos și, ca să-i inspire și pe alții, filmează totul și publică **pe blogul** lui. Are deja mulți fani, dintre care unii îl urmează exemplul.

Proiectul lui Cameron a început **la un fast-food**. Din grija pentru o familie săracă prezentă **acolo**, Tânărul a plătit **atunci masa** acelei familii. Apoi, a donat o mulțime de lucruri **unei fundații** de caritate, a făcut mâncare **pentru niște vecini** în vîrstă și a dăruit un trandafir **unei fete** părăsite de iubit.

Adaptare după <https://stirileprotv.ro/stiri/international/o-fapta-buna-pe-zi-cum-si-a-propus-un-tanar-britanic-sa-schimbe-lumea-cu-gesturi-simple-mii-de-oameni-il-urmaresc-pe-net.html>, consultat la 10 ianuarie 2024

2. Indică, din al doilea paragraf al textului de la exercițiul 1, un subiect exprimat și unul neexprimat.

Provocări

Redactează un articol pentru revista școlii despre o faptă bună pe care ai făcut-o sau pe care o poți face pentru comunitatea ta. Subliniază predicalele verbale și încercuiește-le pe cele nominale. Precizează circumstanțele faptei bune la care te referi, utilizând circumstanțialele învățate. Subliniază-le conform indicațiilor:

- circumstanțial de loc (galben);
- circumstanțial de timp (albastru);
- circumstanțial de mod (verde);
- circumstanțial de cauză (roșu).

3. Precizează complementele directe, indirecte și prepoziționale, dintre cele colorate cu verde.
4. Menționează tipurile de circumstanțiale, dintre cele colorate cu mov.
5. Identifică cele două circumstanțiale de cauză din text.
6. Propune prepoziții potrivite pentru spațiile goale, astfel încât să obții circumstanțiale de cauză.
 - a. ... timiditate, nu a reușit să facă o demonstrație clară.
 - b. ... atâta ger, s-a făcut polei.
 - c. A pierdut autobuzul ... aiurit.
 - d. A primit observații ... greșelile de exprimare.
 - e. ... efortul depus pentru concurs, a fost cam obosit.
7. Asociază acțiunile sau trăsăturile din prima coloană cu posibilele cauze menționate în coloana a doua. Notează, în caiet, combinațiile realizate.

<ol style="list-style-type: none"> a. La dentist, a urlat b. L-a ajutat c. A suferit d. Are ochii roșii e., nu a vrut să recunoască. 	<ul style="list-style-type: none"> • din milă • de încăpățânat • de durere • pentru fratele ei • de plâns
--	--
8. Precizează ce fel de circumstanțiale pot fi considerate verbele la gerunziu din exemplele următoare:

 - a. Văzând cățelul, Dana s-a speriat.
 - b. Urcând scările, Alin a alunecat.
 - c. Ascultând muzică foarte tare în căști, nu ne-a mai băgat în seamă.
 - d. Vorbind pe Skype, a uitat de teme.
 - e. Ajutând necunoscuți, Sorin a consumat mult timp, dar a aflat multe despre sine.

Lecția 14. Circumstanțialul de scop

Explorare

1. Citește prezentarea filmului *Dă mai departe* (*Pay it forward*). Notează, în caiet, verbele care determină părțile de propoziție scrise colorat.

Trevor McKinney, elev în clasa a VII-a, primește spre rezolvare o temă ciudată de la noul lui profesor de științe sociale. Pentru a schimba lumea, profesorul îi provoacă pe elevi să găsească soluții. Varianta lui Trevor se bazează pe o progresie: el ajută trei oameni, care, la rândul lor, trebuie să facă fiecare câte o faptă bună pentru a ajuta alți trei oameni. Pentru aplicarea ideii sale, băiatul nu pregeță niciun efort, iar rezultatele apar într-un cerc tot mai larg.

2. Lucrați în perechi pentru a rezolva sarcinile date.
- La ce întrebări răspund părțile de propoziție scrise colorat la exercițiul 1? Urmați modelul de mai jos.
- în ce scop primește?**
- ↓
- Trevor primește spre rezolvare o temă.
- Menționați ce arată părțile de propoziție indicate la exercițiul 1: o cauză, un scop, o modalitate.
 - Precizați unde se situează, față de elementele de care depind, părțile de propoziție scrise colorat.
 - Completați enunțul *Dă mai departe pentru...*, precizând cât mai multe scopuri pentru acest gest.

Repere

Circumstanțialul de scop este un subordonat facultativ al unui verb, arătând scopul (finalitatea) pentru care se realizează o acțiune. Circumstanțialul de scop poate depinde de un verb care are categoria modului sau de o formă verbală nepersonală: *Au ieșit la strâns gunoaiele. S-a remarcat, muncind pentru a-și împlini visul.* Întrebările la care răspunde circumstanțialul de scop sunt: *cu ce scop?, în ce scop?*

Circumstanțialul de scop poate fi exprimat prin:

- substantiv sau substitut al acestuia, precedat de prepoziție: *Au muncit pentru ajutorarea comunității.;*
- verb la infinitiv cu prepoziție: *Lucrează pentru a ajuta comunitatea.;*
- verb la supin: *Au plecat la cules mere.*

Circumstanțialul de scop poate sta înainte sau după cuvântul de care depinde. Când stă înaintea acestuia, circumstanțialul de scop se desparte prin virgulă de restul comunicării: *Pentru a reuși, a făcut eforturi mari.*

Aplicații

1. Identifică circumstanțialele de scop din prezentarea autoarei volumului aflat la baza filmului *Dă mai departe*.

(+) CATHERINE RYAN HYDE este o autoare americană de succes, care scrie pentru a inspira încredere și optimism oamenilor. Romanul *Dă mai departe* are la bază un fapt real. Implicată într-un accident în care mașina i-a luat foc, doi necunoscuți s-au grăbit pentru a o ajuta. Aceștia au plecat înainte ca ea să apucă să le mulțumească, așa că a scris cartea pentru a le mulțumi tuturor anonimilor care fac fapte bune.

2. Analizează circumstanțialele de scop din textul de la exercițiul 1, după modelul dat.

„pentru a inspira” – circumstanțial de scop, exprimat prin verb predicativ, conjugarea I, infinitiv, precedat de prepoziția simplă „pentru”

3. Indică felul circumstanțialelor din enunțurile date.
- S-a supărat pentru o vorbă. L-a sunat pentru a-i spune o vorbă.
 - Pleacă la cumpărături. Pleacă la magazinul care s-a deschis recent.

Autoevaluare L9-L14

- Completează, în caiet, următoarele afirmații:
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
 - Cel mai dificil mi s-a părut

Provocări

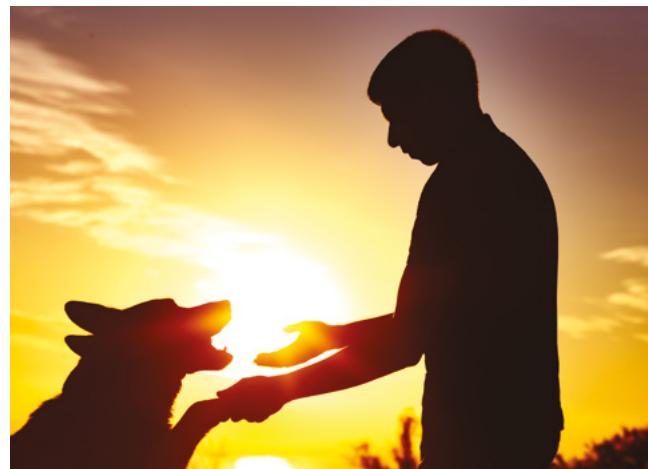
Caută pe internet informații despre fapte bune făcute de 2-3 vedete internaționale. Scrie apoi un articol de 10-15 rânduri despre fapta bună care te-a impresionat cel mai mult, folosind trei circumstanțiale de scop. Subliniază-le.

Lecția 15. Caracterizarea personajului

Pentru început

1. Ce ai dorit să afli despre un personaj dintr-o carte care îți-a fost recomandată de un prieten? Poți alege una sau mai multe variante dintre cele de mai jos sau poți propune alte răspunsuri.
 - vârstă • statut în familie/societate
 - preocupări • trăsături fizice • trăsături morale
2. În ce măsură crezi că exercițiul de a înțelege un personaj, de a-i analiza comportamentul te ajută să cunoști mai bine oamenii și pe tine? Explică.
3. Ce ar putea ilustra, după părerea ta, imaginea alăturată? Felul în care percep un personaj la începutul sau la finalul lecturii unui text?

Explorare

1. Precizează trăsăturile morale ale preotului Trandafir ce reies din fragmentele următoare:
 - „Este om bun; a învățat multă carte [...] și totdeauna vorbește drept și cumpănat, ca și când ar citi din carte. Și harnic și grijitor om este părintele Trandafir.”
 - „Un lucru! Își zise părintele mai în urmă. În satul sărac popa nici spice n-are de unde culege. Câtă vreme vor fi sărăcenenii leneși, ei vor rămânea săraci și eu flămând!”
 - „Și apoi porni popa la colindă. Cât e ziua de mare, gura lui nu se mai oprea. Unde prindea oamenii, acolo îi ținea la sfaturi.”

2. Indică, pentru fiecare fragment de la exercițiul 1, mijloacele de caracterizare folosite:
 - mijloace directe, prin numirea trăsăturilor personajului de narator, de către alte personaje sau de către personajul însuși, prin autocaracterizare;
 - mijloace indirecte, care sugerează trăsături ale personajului ce rezultă din numele, faptele, gândurile, sentimentele, din felul în care vorbește sau se comportă acesta, din relațiile cu alte personaje.

Repere

Caracterizarea personajului este o compunere în care sunt prezentate trăsăturile unui personaj dintr-o operă literară, pe baza a ceea ce fiecare cititor reține drept relevant pentru personalitatea aceluia personaj. Într-o caracterizare, sunt analizate trăsăturile fizice și morale ale unui personaj, prin raportare la mijloacele folosite pentru a ilustra diferite aspecte privitoare la el.

O caracterizare cuprinde referiri la:

- identitatea (numele și, eventual, porecla, vârsta etc.) și statutul personajului (rolul său în familie, în societate), locul și rolul său în operă (personaj principal, secundar etc.);
- trăsăturile fizice ale personajului (figură, mimică, statură, gesturi, îmbrăcăminte etc.);
- trăsăturile morale ale personajului (numite de narator, de către alte personaje, de către sine însuși sau rezultate din acțiuni, gânduri, comportament, limbaj, vestimentație, relații cu alte personaje etc.);
- personaje asemănătoare din alte texte citite;
- valorile la care se raportează personajul.

Fiecare însușire a unui personaj trebuie justificată prin exemple din text. Mijloacele de caracterizare a personajului se subordonează, într-o caracterizare, trăsăturilor pe care le pun în evidență. Mijloacele de caracterizare a personajului pot fi directe și indirekte.

Aplicații

1. Realizează caracterizarea personajului Popa Tanda din nuvela lui Ioan Slavici, urmând pașii indicați mai jos.

- a.** Recitește exercițiile referitoare la personajul Popa Tanda pe care le-ai rezolvat anterior (paginile 55-58), pentru a-ți reaminti trăsăturile sale.
- b.** Schițează un plan al caracterizării, notând ideile pe care le-ai putea include în fiecare paragraf, pornind de la sugestiile de mai jos.
 - Primul paragraf (introducerea) poate cuprinde informații despre locul și statutul personajului în text (personaj principal/secundar etc.), elemente relevante privind identitatea sa (numele și porecla, profesia etc.), parcursul personajului în nuvelă.
 - Al doilea paragraf poate include referiri la trăsăturile fizice ale personajului; pentru fiecare trăsătură se vor da exemple din text, menționându-se mijlocul de caracterizare și, dacă e cazul, figurile de stil folosite.
 - Al treilea paragraf și următoarele 2-3 paragrafe pot conține prezentarea celor mai importante trăsături morale ale personajului, reieșite din caracterizarea directă și indirectă. Se vor da exemple din text pentru fiecare trăsătură menționată.
 - Penultimul paragraf poate include comparații între personajul caracterizat și alte personaje din nuvelă sau din alte texte citite.
 - Paragraful final (încheierea sau concluzia) poate cuprinde o concluzie referitoare la valorile umane reprezentate de personaj și părerea ta despre personaj (ce îți place și de ce, ce nu îți place și de ce, dacă este un personaj memorabil sau nu).
- c.** Schimbă planul tău cu schița colegului/colegei de bancă. Oferă sugestii de îmbunătățire a planului sau semnalează ideile care nu îți s-au părut clare.
- d.** Scrie ciorna caracterizării, concentrându-te pe legătura dintre idei.

e. Realizează revizia ciornei, răspunzând la întrebările de mai jos.

- Am inclus tot ce era important pentru caracterizarea personajului Popa Tanda?
- Între idei există o legătură logică?
- Am inclus suficiente exemple și detalii pentru a contura o imagine complexă a personajului?
- Există repetiții? Ar trebui să elimin ceva?
- Trebuie să reformulez anumite idei, care nu mi se par clare când citesc textul?
- Există vreo informație discutabilă, pe care ar trebui să-o verific?
- Am pus citatele într-ghilimele?
- Am construit bine paragrafele, astfel încât fiecare să introducă o idee nouă?
- Am respectat normele de exprimare corectă?

f. Scrie varianta finală a caracterizării.

2. Evaluează-ți caracterizarea, având în vedere grila dată.

CRITERII			
Caracterizarea are o structură clară, cu o introducere, un cuprins și o încheiere.			
Fiecare paragraf are o idee clară.			
Între paragrafe și în interiorul lor există o legătură logică între idei.			
Am susținut cu exemple convingătoare trăsăturile personajului și am indicat mijloacele directe și indirekte de caracterizare.			
Am reușit să conturez o perspectivă clară asupra personajului, oferind informații privitoare la rolul său în text.			
Am comparat personajul cu alte personaje din nuvelă sau din alte texte.			
Mi-am exprimat un punct de vedere față de valorile pe care personajul le reprezintă.			

Recapitulare

► Citește fragmentele de mai jos, extrase din *Povestea ceasului cu inimă* de Vladimir Colin, apoi răspunde la fiecare dintre cerințe.

„Trăia odată, demult, într-un oraș mare, un ceasornic bătrân, adică un meșter care face și drege ceasuri deșteptătoare, ceasornice, pendule și ornice cu cuc. Într-o zi, plimbându-se printr-o pădure de la marginea orașului, văzu un ceas aruncat la rădăcina unui stejar. Dar ce ceas? O minune de ceas! Era mare cât un băiat sau o fetiță de patru ani, avea limbile de aur și cifrele de pietre scumpe. [...] Îl privi din față, îl privi din spate, apoi trase cu urechea. Dar ceasul nu făcea tic-tac.

— E stricat, de bună seamă, își spuse meșterul. Am să-l iau eu, am să-l dreg și-o să vestesc în tot orașul, ca acela care l-a pierdut să și-l poată lua.

[...] Cum a ajuns acasă, ceasornicul s-a pus pe treabă, a desfăcut cutia ceasului și a văzut că ceasul nu făcea tic-tac numai pentru că nu avea pitic. Nu știați? Păi sigur, pe vremea aceea, în fiecare ceas locuia câte un pitic. El era cel care mișca roțile dințate și bătea cu un ciocanel, făcând tic-tac, tic-tic-tac... ehei, nu origine era în stare să-l vadă! Nu-l puteau vedea decât cei care făcuseră nouăzeci și nouă de fapte bune – și încă și aceia îl vedea cu mare, cu nespus de mare greutate. Dacă era atât de mic!... [...]

Meșterul văzu, aşadar, că ceasul cel minunat nu merge pentru că n-are pitic. [...] Dar ceasornicul nu se sperie și nici nu se amărî. Se potrivea numai bine căci, iată, doar cu o zi în urmă cineva călcase **din greșeală** pe un ceas și – cum cel ce făcuse boroboata era un om mare și gras – ceasul se făcuse praf. Meșterul îl scose mai mult mort decât viu pe bietul pitic al ceasului, care plângea cu lacrimi uriașe cât o gămălie de ac. Și-l vârâse deocamdată într-un sertar. [...]

— Piticuțule – spuse ceasornicul, deschizând sertarul – ia te uită ce ceas a găsit tata pentru tine...

— Ura-a-a! strigă piticul și, **de bucurie**, își azvârli căciulița cât colo.

Apoi se grăbi să intre în noua locuință, unde se puse pe treabă de îndată, ciocănind cu multă tragere de inimă și făcând tic-tac, tic-tic-tac, aşa cum numai un pitic vrednic poate să facă. [...]

Și măcar că meșterul așezase ceasornicul la vedere în vitrină și dăduse răvaș prin oraș, zilele treceau fără să se ivească pagubașul. Dar, într-o zi, împăratul ieși la plimbare și trecând prin fața dughenei văzu în vitrină ceasul cu limbi de aur și cifre de pietre prețioase. [...] Ei, n-a mai avut ce face meșterul și i l-a vândut. Iar împăratul a luat ceasul și l-a așezat binișor în sala tronului [...].

Din ziua aceea se petrecu însă un lucru tare ciudat. Prima, de pildă, împăratul pe câte un boier care venea să se plângă că-l necăjesc țaranii. Abia îi spunea împăratul: „Vorbește! Îți dau voie să vorbești o oră...”, că ceasul cu limbi de aur și arăta că ora trecuse! Pleca boierul supărat, fără să apuce să deschidă măcar gura.

Dacă venea însă o văduvă, care îl învinuia pe boier că-i fură și ultima bucătică de pâine, împăratul îi spunea:

— Ei, vorbește și tu! Îți dau voie să vorbești o clipă...

Și iată că după ceasul cu limbi de aur clipa ținea, ținea și nu se mai sfărșea... Pleca văduva numai când spuse tot ce avea pe inimă!

Dacă au văzut aşa, s-au strâns boierii într-o zi și s-au dus la împărat.

— Măria Ta, nu se mai poate... Ceasul Măriei Tale ne face viață amără. [...] Nu mai putem trăi **de răul** lui.

Întâia oară nici n-a vrut să-i asculte împăratul. A doua oară tot aşa. A treia oară, l-a chemat pe meșterul ceasornic **pentru a repară** ceasul.

[...] (Meșterul) luă aşadar ceasul, îl duse acasă și-l desfăcu. Piticul ceasului stătea la datorie; nu dormea, nu căasca și ciocănea harnic tic-tac, tic-tic-tac.

— Ce-i, piticuțule? întrebă meșterul. De ce se plâng Măria Sa?

— Meștere, meștere – oftă piticul – ce să fac dacă am o inimă? Inima ține cu oamenii nevoiași și nu-i iubește pe boierii hrăpăreți... Atunci pun ceasul să meargă mai încet sau mai repede, după cum cred eu că-i bine.

Meșterul dădu din cap. Doar avea și el o inimă și-l înțelegea tare bine pe piticul cel inimos! [...] Și, cum se frământa el aşa, deodată își aduse aminte că în orașul acela venise cu o zi în urmă un ceasornicar, despre care se zvonea că-i tare priceput. Se duse la el **pentru a-i cere sfat**.

— Las' pe mine! spuse acesta. [...]

Și, cum era un om rău, care ținea să-l bucure pe împărat, născoci un pitic de fier, atât de îscusit lucrat, încât putea face tot ce făcea și piticii adevărați. La fel ciocânea tic-tac, tic-tac, la fel punea ceasul în mișcare, dar... n-avea inimă.

Tare s-au bucurat boierii și împăratul când li s-a infățișat ceasul cu limbi de aur și pitic de fier. L-au

așezat în sala tronului și de atunci din nou vorbiră boierii câte o oră, iar nevoiașii câte o clipă...

Apoi, îmbătrânind, piticii din ceasornice se mutară rând pe rând în țara poveștilor și în locul lor fură așezați pitici de fier sau arcuri, lanțuri, pendule și cuci.”

- 1.** *Povestea ceasului cu inimă* este un text care are trei episoade narrative legate prin înlănțuire. Delimitază aceste episoade în funcție de problema care trebuie rezolvată în cadrul fiecărui și propune un titlu pentru fiecare episod.
- 2.** Identifică indicii de timp și de spațiu din text. Explică semnificația faptului că aceștia nu oferă informații exacte privind plasarea în timp și în spațiu a întâmplărilor.
- 3.** Menționează personajele din text și grupează-le în două categorii: personaje care fac fapte bune și personaje cu un comportament negativ.
- 4.** Realizează o diagramă Venn în care să indici trăsăturile comune și pe cele diferite ale bătrânlui ceasornicar și ale ceasornicarului nou sosit în oraș.
- 5.** Ce trăsături ale regelui reies din faptul că este de partea boierilor și nu are răbdare pentru ascultarea necazurilor oamenilor sărmani?
- 6.** Numește o trăsătură fizică și două trăsături morale ale piticului care locuiește în interiorul ceasului. Indică pasajele din text relevante pentru trăsăturile respective. Menționează mijlocul de caracterizare folosit.
- 7.** Alege varianta considerată potrivită și justifică-ți opțiunea. Piticul reprezintă:
 - a.** „inima” ceasului;
 - b.** „inima” comunității;
 - c.** „inima” regelui.
- 8.** Ce persoane ar putea avea rolul piticului din ceas pentru un conducător din zilele noastre sau pentru o comunitate? Justifică-ți opinia în fața unui coleg. Ascultă cu atenție și părerea colegului și comentaze-o.
- 9.** Indică repetiția din secvența următoare și explică rolul acesteia: „Meștere, meștere – oftă piticul – ce să fac dacă am o inimă?”.
- 10.** Notează, în caiet, un predicat verbal și un predicat nominal din primul paragraf al textului. Analizează-le.
- 11.** Precizează două forme verbale nepersonale diferite, din primele două alineate ale textului. Indică funcția sintactică pe care o îndeplinește fiecare.

- 12.** Notează sinonime pentru următoarele locuțiuni verbale din text: *a face viața amară, a-și aduce aminte*.

- 13.** Identifică și analizează complementele și circumstanțialele colorate în fragmentul următor. Indică și cuvintele de care depind acestea.

„Și măcar că meșterul așezase **ceasornicul** la vedere în **vitrină** și dăduse **răvaș prin oraș**, zilele treceau fără să se ivească păgubașul. Dar, **într-o zi**, împăratul ieși **la plimbare** [...] și văzu **în vitrină ceasul** cu limbi de aur și cifre de pietre prețioase. [...] Ei, n-a mai avut ce face meșterul și **l-a vândut**. Iar împăratul a luat ceasul și **l-a așezat binișor în sala** tronului [...].”

- 14.** Precizează tipul celor cinci circumstanțiale evidențiate cu galben în text și precizează prin ce este exprimat fiecare.

- 15.** Realizează caracterizarea piticului din ceas, în 15-20 de rânduri. Ai în vedere următoarele:

- identitatea personajului, tipul personajului, locul pe care-l ocupă în text;
- trăsăturile fizice și morale ale personajului, care reies din ce spune naratorul sau celealte personaje despre el, din comportamentul său și din felul în care gândește, simte și vorbește personajul;
- compararea cu alte personaje din același text sau din alte texte citite;
- semnificația personajului în cadrul operei și, mai larg, din perspectivă general umană;
- opinia ta despre personaj.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Nici nu se oprișe trenul, că Olguța și sărise iute de pe scară, [...] cum sărea și dimineața din pat pe covoraș.

— Vai, Olguța! vrei să mă îmbolnăvești? tipă doamna Deleanu, alergând spre ea. [...]

În urma Olguței se coborâră bagajele, [...] apoi domnul Deleanu [...]; după el, cu mișcări liniștite și ochi mari [...], privind și respirând vacanța, Monica.

— Îți pare bine că ai venit la noi, Monica? o întâmpină doamna Deleanu, luând-o în brațe [...].

— Da.

Pălăria de păi, cu boruri rotunde și panglică neagră, [...] îi aluneca pe spate, atârnându-i de gât. Doamna Deleanu surâse părului descoperit: era auriu [...].

— Pfuuu! izbucni Olguța, dând cu ochii de Dănuț.

Șopti ceva la urechea Monicăi.

— Pfuuu! pufniră amândouă.

Deșteptat din posomorală și uitare, Dănuț o măsură pieziș pe sora lui. [...]

Între timp, doamna Deleanu se urcase în trăsură.

— Bine, da' cu mine nu vine nimeni?

— Eu, tante Alice, se oferi Monica. [...]

Picioarele Monicăi nu ajungeau până la podeaua trăsurii; atârnau. Totuși, nu și le legăna. [...] și mâinile Monicăi pluteau liniștite pe genunchii împreună.

Numai vârfurile degetelor se ridicau uneori... și iar se lăsau, și iar tresăreau de emoție...

[...] Monica avea abia zece ani și purtase de trei ori haina de doliu, pe care copilăria ei o îmbrăcăse acum pentru ultima oară, fiindcă de acum înainte nu mai avea pe nimeni... Rochia neagră, pentru moartea bunicii, i-o făcuse doamna Deleanu...

— Monica, ce culoare îți place ție mai mult?

Ochii fetiței priviră grav pe doamna Deleanu. Prințând privirea îndreptată asupra rochiței de doliu, își plecă genele negre pe ochii de miere brună. [...] Lacrimi mari îi alunecă de-a lungul feței... Mânuștele ei strânsărochița ca pe o păpușă primejduită.

— Pui mic, pui mic, n-am vrut să te supăr!

Îi luă capul măhnit pe genunchi, pentru a-i murmură descântecul cu vorbe dulci, inventat pentru dureurile copiilor și ale îndragostitilor. [...]

— Iartă-mă, tante Alice, n-am să mai fac!... Îmi place albastrul, șopti Monica. [...]

Drumul de foșnete și de miresme ducea spre cerul apropiat – cu părul auriu, cu obrajii palizi, cu cozile pe spate, cu mâinile împreunate – pe Monica.”

Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*, volumul I

A. 60 de puncte

1. Analizează, din secvența evidențiată cu verde, un predicat verbal și un predicat nominal. **6 puncte**
2. Notează un sinonim al locuțiunii verbale din enunțul: „Pfuuu! izbucni Olguța, dând cu ochii de Dănuț.” **6 puncte**
3. Precizează felul complementelor din exemplele:
 - a. „Doamna Deleanu surâse părului descoperit.”; b. „Mânuștele ei strânsărochița”.**6 puncte**
4. Alege varianta corectă. Circumstanțialele *iute*, *dimineața*, *din pat*, din prima frază, sunt, în ordine:
 - a. de timp, de loc, de mod;
 - b. de loc, de mod, de timp;
 - c. de mod, de timp, de loc.
 - d. de timp, de mod, de loc.**6 puncte**
5. Indică felul circumstanțialelor evidențiate cu galben în text. **6 puncte**
6. Asociază personajele de pe primul rând cu statutul acestora, de pe rândul al doilea.

A. Olguța;	B. doamna Deleanu;	C. Monica;	D. Dănuț.	6 puncte
a. mama Olguței și a lui Dănuț;	b. fratele Olguței;	c. sora lui Dănuț;	d. prietena Olguței.	6 puncte
7. Menționează o trăsătură a Olguței, care reiese din primul alineat al fragmentului dat. **6 puncte**
8. Alege, dintre variantele de mai jos, răspunsul pe care-l consideri corect. Doamna Deleanu este:
 - a. o mamă și o soție grijulie, care are grija doar de familia ei;
 - b. un om care luptă pentru binele comunității în care trăiește;
 - c. un om bun, care o ia sub protecția ei pe Monica, rămasă singură pe lume;
 - d. o persoană care își dorește să fie respectată de ceilalți.**6 puncte**
9. Notează două trăsături ale Monicăi, precizând și mijlocul de caracterizare prin care sunt evidențiate. **6 puncte**
10. Exprimă-ți, în 6-10 rânduri, opinia referitoare la oamenii care îi ajută pe ceilalți, plecând de la ceea ce face doamna Deleanu pentru Monica. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează un text de cel puțin 200 de cuvinte, în care să o caracterizezi pe Monica, având în vedere fragmentul dat. În redactarea textului tău, vei avea în vedere conținutul și structura specifice unei caracterizări, coerența și corectitudinea exprimării, lizibilitatea și aşezarea în pagină.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Unitatea III Harta sentimentelor

Lectură

Structura textului poetic • Textul liric • Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor • Limbajul figurat. Metafora

Interculturalitate

Tradiții și obiceiuri legate de sentimente și emoții

Comunicare orală

Atitudini comunicative • Textul descriptiv

Limbă română

Substantivul • Prepoziția • Posibilități combinatorii ale substantivului (inclusiv atributul substantival) • Adjectivul • Posibilități combinatorii ale adjectivului (inclusiv atributul adjectival)

Redactare

Textul descriptiv • Comentarea unor pasaje dintr-un text.
Descrierea unei emoții

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Structura textului poetic

Pentru început

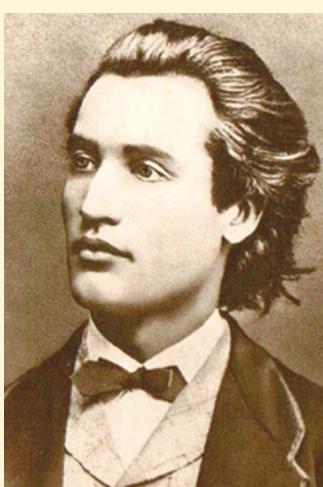
- Scrie cuvântul *dragoste* în mijlocul unei foi. Notează în jurul lui către cine sau către ce se poate îndrepta acest sentiment. Spune colegilor tăi ce ai scris.
- Cum crezi că se manifestă iubirea față de natură și de om în pictura de mai jos? Ce emoții îți produce acest tablou?

Theodor Aman (1831-1891), *Cu barca*

- Ascultă poezia alăturată, în lectura profesorului tău.

Mihai Eminescu (1850-1889)

Este cel mai important poet român. Aparține perioadei marilor clasici, alături de Ion Creangă, I.L. Caragiale și Ioan Slavici. S-a născut la 15 ianuarie 1850, la Botoșani și a copilărit la Ipotești. A debutat la 16 ani cu poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*,

dedicată profesorului său de română. La puțin timp, a publicat în revista *Familia*, condusă de Iosif Vulcan, poezia *De-aș avea...*. A făcut parte din gruparea „Junimea”, condusă de Titu Maiorescu. A murit la 15 iunie 1889, la București.

Poezia *Lacul*, apărută la 1 septembrie 1876 în revista *Convorbiri literare*, abordează două teme predilecție ale poetului, dragostea și natura.

Text de bază

Lacul

de Mihai Eminescu

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresăringîn cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept;

Să sărim în luntrea mică,
Îngânați de glas de ape,
Și să scap din mâna câрма,
Și lopețile să-mi scape;

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândeい lune –
Vântu-n trestii lin foșnească,
Unduoioasa apă sună!

Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin și sufăr
Lângă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr.

Impresii după prima lectură

- Ce îți-a plăcut mai mult în poezie?
- Te-a nedumerit ceva?
- Care este imaginea din text pe care ai reținut-o la prima lectură?
- Crezi că poezia sugerează că iubirea aduce fericire sau suferință?

Structura textului poetic

Explorare

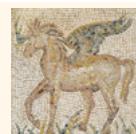
- Menționează artele cărora le-ai putea asocia poezia. Justifică-ți răspunsul.
- Ce elemente de organizare a textului în pagină demonstrează că *Lacul* este o poezie?

3. Lucrați în perechi. Dați răspunsurile la întrebările din cadrul alăturat. Pentru detalii despre ce reprezintă desenele, consultați varianta digitală a manualului.

4. Desparte în silabe primul vers din poezie, marcând silabele accentuate. Observă succesiunea de silabe accentuate și neaccentuate. Stabilește ce structură se repetă regulat în vers. Ce îți sugerează această succesiune de silabe accentuate și neaccentuate, veselie sau tristețe?

Câte strofe are textul?

Cum se numesc strofele cu patru versuri?

Ce măsură au versurile din prima strofă?

Ce fel de rimă are poezia?

Repere

Poezia este o operă literară cu anumite caracteristici formale (rimă, măsură, ritm, organizarea versurilor). Pot exista texte narrative în versuri, dar și texte în versuri care transmit mai ales emoții, stări, sentimente și idei. Denumirea vine din limba greacă, de la *pōesis*, care înseamnă „facere”, „creare”. Până în Evul Mediu, poezia a fost mereu asociată cu muzica.

Versificația sau **prozodia** se referă la regulile de construcție a poeziei.

Versul este un rând dintr-o poezie, sfârșit cu un spațiu gol. Versul poate începe cu literă mare sau cu literă mică.

Măsura reprezintă numărul de silabe dintr-un vers. Aceasta poate fi scurtă, de 5-6, 7-8 silabe, sau lungă, de 12-18 silabe, existând și măsuri medii, de 9-11 silabe. Măsura poate fi constantă în toată poezia sau poate varia.

Strofa este o grupare de versuri, în număr variabil, despărțită de alte asemenea unități printr-un rând alb (numit blanc).

Rima constă în potrivirea sunetelor de la sfârșit de vers, începând cu ultima vocală accentuată. Tipurile de rimă dintr-un catren sunt:

- **rimă împerecheată** – primul vers rimează cu al doilea și al treilea cu al patrulea (**a a b b**);
- **rimă încrucișată** – primul vers rimează cu al treilea și al doilea cu al patrulea (**a b a b**);
- **rimă îmbrățișată** – primul vers rimează cu al patrulea și al doilea cu al treilea (**a b b a**);
- **monorimă** – rimează toate versurile din strofă (**a a a a**).

Există și **rimă imperfectă**, când se potrivesc numai vocalele accentuate de la sfârșit de vers, consoanele fiind diferite (*creștet – veșted*), și **semirimă**, când se combină încrucișat versuri cu rimă cu versuri fără rimă (**a b c b**).

Ritm constă în succesiunea regulată și armonioasă a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers.

Aplicații

1. Precizează tipul de rimă din catrenele de mai jos.

 a. „Peste vârfuri trece lună,
Codru-și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.”

Mihai Eminescu, *Peste vârfuri*

b. „Ți-aduci aminte cum pe-atunci
Când ne primblam prin văi și lunci,
Te ridicam de subsuori
De-atâtea ori, de-atâtea ori?”

Mihai Eminescu, *De ce nu-mi vii*

2. Ce măsură au versurile de la exercițiul precedent?

3. Găsește o rimă. Un elev ieșe în fața clasei și spune, pe rând, cinci cuvinte la care ceilalți trebuie să găsească rime. După cinci cuvinte, jocul se oprește. Câștigă elevii care găsesc cele mai multe rime pentru un cuvânt.

Provocări

Alcătuiește o listă cu trei cântece pe care le-ai asocia poeziei *Lacul* de Mihai Eminescu. Justifică-ți opțiunile.

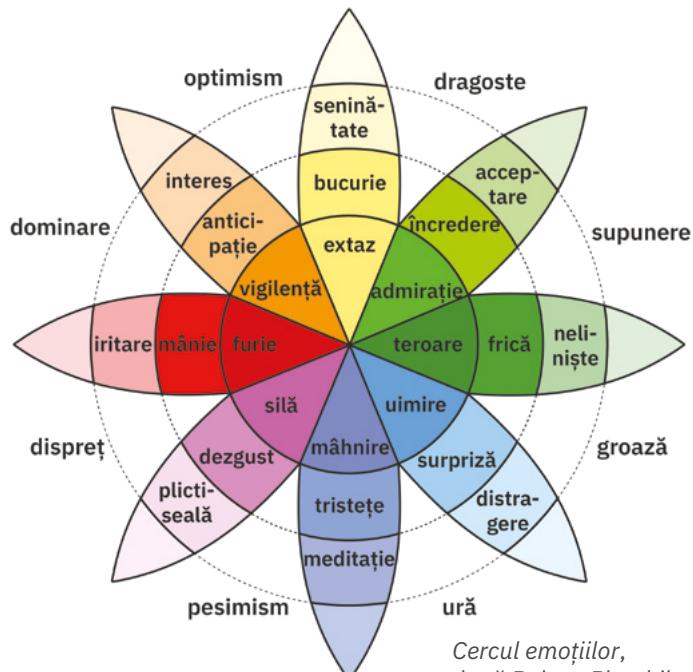

Lecția 2. Textul liric. Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor

Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor în textul liric

Explorare

- Colorile iubirii.** Asociază iubirii o culoare, justificându-ți alegerea. Lipește apoi pe un panou în formă de inimă o fașie de hârtie cu acea culoare.
- Explică diferența dintre sentiment și emoție, știind că sentimentul implică reacții mai puțin intense ale organismului, fiind o atitudine afectivă complexă a omului față de realitate, de lungă durată și conștientizată.
- Dragostea este un sentiment sau o emoție? Justifică-ți alegerea.
- Recitește poezia *Lacul* de Mihai Eminescu. Găsește în figura alăturată cel puțin patru emoții (scrise pe partea colorată) trăite de îndrăgostit și două sentimente (scrise în zona albă). Menționează versurile în care sunt surprinse aceste emoții și sentimente.
- Diagramă T.** Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Realizați o diagramă în care să grupați emoțiile identificate la exercițiul precedent în pozitive și negative.

Repere

Transmiterea de emoții, sentimente și stări într-o operă artistică se numește **lirism**.

Textul liric exprimă în special stări, emoții, sentimente, dar și idei, aspirații, fiind caracterizat de subiectivitate, pentru că autorul imaginează un univers ce reprezintă percepțiile sale asupra lumii.

Aplicații

- Menționează dacă verbele la modul indicativ din prima și din ultima strofă ale poeziei *Lacul* redau o acțiune, o stare sau un sentiment.
- Identifică, în poezie, verbele care surprind încordarea așteptării îndrăgostitului.
- Tânărul trăiește o stare de visare cu ochii deschiși, imaginându-și întâlnirea cu iubita. Care sunt gesturile prin care acesta își dezvăluie emoțiile și sentimentele?
- Explică rolul verbelor la modul conjunctiv din text, alegând dintre următoarele variante:
 - sugerează acțiuni posibile în viitor;
 - sugerează acțiuni dorite, realizabile;
 - sugerează acțiuni imposibil de realizat;
 - sugerează acțiuni sigure.
- Pornind de la răspunsul de la exercițiul anterior, explică de ce la întâlnirea imaginară dintre cei doi tineri se instalează tăcerea și nemîșcarea, fiindcă nu vorbesc și el nu mai vâslește.
- Ce stări generează peisajul în sufletul Tânărului? De ce?

Caracteristicile textului liric

Explorare

- Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Găsiți, în poezia *Lacul*, părțile de vorbire la persoana I, singular și plural. Ce semnificație dați utilizării acestora?
- Cui crezi că îi aparține vocea care se exprimă folosind persoana I, singular: autorului ca persoană din lumea reală sau unui îndrăgostit imaginar? Justifică-ți opinia.

Claude Monet (1841-1926), *Nuferi*

3. Explică de ce, în versurile date, persoana I, singular nu poate fi identificată cu autorul.

- a. „sunt o motocicletă parcată sub stele, lângă vitrina magazinului de reparat televizoare.
din gang vine curent. sunt palidă slăbită.”
Mircea Cărtărescu, *O motocicletă parcată sub stele*

- b. „Sunt pipa unui scriitor;
Se vede din întreaga-mi mină.”

Charles Baudelaire, *Pipa*

4. Găsește în versurile de mai jos prin ce alte mijloace lexico-gramaticale se exprimă emoții și sentimente, semne ale subiectivității unui text.

- a. „Și te-ai dus, dulce minune,
Ş-a murit iubirea noastră –

Floare-albastră! floare-albastră!...

Totuși este trist în lume!”

Mihai Eminescu, *Floare albastră*

- b. „«O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!» [...]
Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupră-mi clătinând.”

Mihai Eminescu, *O, rămâi...*

- c. „Cucul cântă, mierle, presuri –
Cine știe să le-asculte?
Ale păsărilor neamuri
Ciripesc pitite-n ramuri
Și vorbesc cu atât de multe
Înțelesuri.”

Mihai Eminescu, *Freamăt de codru*

Repere

Vocea care enunță discursul poetic este ficțională, existând numai în interiorul textului și reprezentând un eu imaginär. Această voce nu este a autorului ca persoană cu existență reală, ci reprezintă o ipostază umană (îndrăgostitul, copilul, geniul, inadaptatul, contemplatorul naturii, revoltatul etc.).

Subiectivitatea este vizibilă în utilizarea persoanei I, singular, care exprimă impresii personale, dar și a persoanei I, plural, care sugerează ideea de cuplu sau de colectivitate. De asemenea, persoana a II-a, singular și plural, presupune comunicarea unor sentimente și idei individuale. Când textul este la persoana a III-a, subiectivitatea se observă în exclamații și în interogații la care nu se așteaptă răspuns, în cuvinte care exprimă senzații, emoții, sentimente (*ah!*, *vai!*, *of!*).

Aplicații

1. Precizează stările trăite de Tânăr în timpul plimbării de-a lungul malurilor, evidențiindu-le pe acelea influențate de natură.
2. Menționează ce emoții exprimă verbele *suspin* și *sufăr* din ultima strofă a poeziei *Lacul*. Cum explică resemnarea îndrăgostitului?
3. Explică de ce crezi că iubitei nu i se face un portret, rămânând o proiecție imaginară.

4. Ce semnificație dai scrierii cu italicice a pronumelui prin care este numită fata îndrăgită?
5. Ce anume din gesturile imaginante de îndrăgostit dezvăluie admirarea față de fată și ce din gesturile ei ar arăta acceptarea prețuirii lui?
6. Selectează versul care sugerează armonia dintre cei doi îndrăgostiți, imaginată de Tânăr.

Provocări

Explică, din perspectiva mitului prezentat mai jos, expresia *a-ți găsi jumătatea*.

Există un mit grecesc prezentat de filozoful Platon în lucrarea *Banchetul*, numit mitul androginului. Se spune că, la începuturi, oamenii nu arătau ca astăzi, fiind sferici ca astrii și reprezentând o unitate alcătuită din bărbat și femeie. Puternice, aceste ființe i-au înfruntat pe zeci, aşa că Zeus i-a cerut lui Apolo să-i separe, pentru a fi mai slabii. Cele două jumătăți, bărbatul și femeia, s-au pierdut în lume, Tânărul nefericite să refacă unitatea originară pierdută. Zeii l-au trimis atunci pe Eros, zeul iubirii, să ajute jumătățile pierdute să se regăsească. Privind cele două jumătăți îmbrățișate, Hefaistos este cel care le va uni, pentru că „dragostea nu este altceva decât un nume pentru dorința noastră pătimășă de a fi din nou întregi”, cum spune Platon.

Lecția 3. Limbajul figurat

Explorare

1. Alcătuiește o listă cu elementele cadrului natural din poezia *Lacul* de Mihai Eminescu.
2. Care sunt culorile prezente în text? Precizează elementele naturale asociate cu acestea și epitetele cromatice prin care sunt prezentate.
3. În ce moment al zilei își imaginează Tânărul că s-ar putea produce întâlnirea? Indică versul care te-a ajutat să-l identifici.
4. Cadrul natural descris în prima strofă crezi că sugerează același moment? Justifică-ți răspunsul.
5. Precizează felul epitetelor din strofa a IV-a, raportându-te la partea de vorbire prin care se exprimă și la elementele pe care le descriu. Ce sugerează acestea?
6. Identifică personificarea din prima strofă. Ce rol are?
7. Menționează cuvântul care se repetă în strofa a II-a pentru a evidenția că întâlnirea este numai proiecția unei dorințe, că este o visare cu ochii deschiși.
8. Găsește consoana care se repetă în primele două versuri ale poeziei. Ce sugerează această repetiție?
9. Indică efectul sonor al repetiției consoanei *l* din primul vers și a vocalei *u* din ultimul vers al strofei a IV-a.
10. Stabilește ordinea obișnuită a cuvintelor din primele două versuri ale poeziei. Ce rol are schimbarea ordinii firești a cuvintelor în propoziție?
11. Ce trăsături ale elementelor descrise sunt evidențiate prin comparațiile din versurile de mai jos, selectate din *Călin [file din poveste]* de Mihai Eminescu?
 - „Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic.”
 - „Arde-n candel-o lumină cât un sămbure de mac.”
12. Precizează rolul enumerației din versurile date, extrase din *Trecut-au anii...* de Mihai Eminescu.

„Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri.”

Repere

Epitetul este figura de stil care constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb prin cuvinte ce evidențiază însușiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii. Epitetul poate fi exprimat prin adjecțiv („nuferi galbeni”), prin adverb („să-mi cadă lin pe piept”) sau prin substantiv ce indică nume de metale prețioase, pietre prețioase, materii etc. („mândra glăsuire a pădurii de argint” – *Călin [file din poveste]* de Mihai Eminescu).

Personificarea este figura de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor ființe necuvântătoare, unor lucruri sau unor fenomene ale naturii. Personificarea se obține combinând un substantiv cu un verb care arată o acțiune omenească („lacul... tresărend”), cu un adjecțiv care arată o însușire omenească („blândeî lune”) sau punând substantivul la cazul vocativ („Doină, doină, cântic dulce” – Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*).

Comparația este figura de stil cu ajutorul căreia se exprimă un raport de asemănare între două persoane, obiecte sau acțiuni, cu scopul de a evidenția unul dintre termeni. Între termenii comparației, apar prepoziții sau adverbe cu rol de legătură: *ca, precum, cât, asemenea, aidoma, asemănător, întocmai* etc.

Enumerația este figura de stil care constă într-o însiruire de termeni de același fel (substantive, adjective, verbe etc.) pentru evidențierea unei anumite idei. Însiruirea se poate face fără întreruperea termenilor sau cu intercalarea altor cuvinte între termeni.

Aplicații

1. Identifică, în strofa a III-a a poeziei *Lacul*, epitetul care se combină cu altă figură de stil. Care este aceasta?
2. Explică rolul plasării la începutul enunțului a epitetului *singuratic* din ultima strofă.
3. Selectează enumerația din text și arată ce exprimă.
4. Indică rolul epitetelor cromatice din poezie.
5. Compară descrierile lacului din prima și din ultima strofă, care dă simetrie textului. Crezi că există legătură între imaginile lacului și trăirile îndrăgostitului?

Provocări

Scrie propria definiție a dragostei, folosind o figură de stil, ca în exemplele date.

„Iubire, bibelou de porțelan,
Obiect cu existență efemeră.”

Ion Minulescu, *Romanță fără ecou*

„Am iubit iubirea pură,
Floare roșie pe gură
Și în inimă arsură.”

Nicolae Labiș, *Am iubit...*

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- De ce crezi că Tânărul din poezia *Lacul* alege un loc izolat de lume pentru a se gândi la iubirea sa?
- Există, în text, trei cercuri protectoare, create de natură în jurul îndrăgostitilor. Identifică-le.
- Poți asocia cu un obiect luciul apei lacului? Ce se poate vedea în luciul apei, raportându-te la planul ceresc și terestru? Ce crezi că simbolizează lacul?
- Alege, dintre simbolurile date ale nufărului, pe cele care îți se par mai potrivite în text. Justifică-ți alegerea.
 - abundență • armonie • bucurie • frumusețe
 - perfecțiune • puritate • renaștere • viață
- Ce fel de spațiu reprezintă barca pentru îndrăgostiti, în poezia *Lacul*?
- Găsește o altă semnificație a bărcii, ținând seama de faptul că luntrea lui Caron leagă, la greci, lumea vie de lumea lui Hades, stăpânul împărației subterane a morților.
- Citește fragmentul dat, privitor la simbolismul lunii. Explică felul în care, asemănător astrului, prin iubire, omul învinge moartea, se transformă și se eternizează.

Provocări

În ansamblul sculptural *Calea eroilor* de la Târgu-Jiu, creat de Constantin Brâncuși, iubirea joacă un rol important. Asociază semnificațiile următoare cu piesele acestui complex, aflate în imaginile a-c:

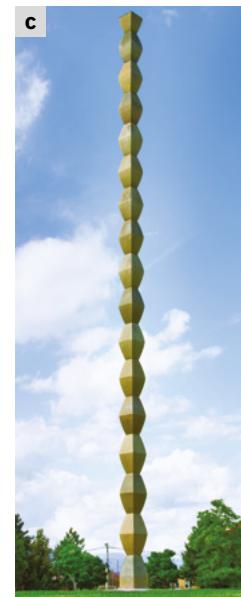
- iubirea care poate învinge timpul și condiția umană limitată de moarte;
- eternizarea omului prin sirul nesfârșit al urmașilor;
- mișcarea ciclică și de neoprit a timpului în cursul celor 12 luni ale anului.

Masa tăcerii

Poarta sărutului

Coloana infinită

Portofoliu

Prezintă, într-o jumătate de pagină, un cuplu celebru de îndrăgostiti din literatură. Discută cu alți colegi de clasă și alegeti patru cupluri diferite, pe care să le prezentați din *scaunul autorului* la evaluarea portofoliilor.

„Simbolismul lunii este corelat cu acela al soarelui. Caracterele fundamentale sunt două și derivă, pe de o parte, din faptul că luna este lipsită de lumină proprie și nu este decât o reflectare a soarelui, pe de alta, din aceea că traversează diferite faze și își schimbă formă. [...] În această dublă calitate, luna este simbolul transformării și al creșterii.[...]

Timp de trei nopți, în fiecare lună, ea e moartă, dispărând. Apoi, reapare și sporește în strălucire. La fel și decedații se presupune că obțin o nouă modalitate de existență. Luna este pentru oameni simbolul acestei trecheri de la viață la moarte și de la moarte la viață.”

Jean Chevalier, Alain Gheerbrant,
Dicționar de simboluri

- De care moment din evoluția universului amintesc întunericul nopții, apa lacului, lumina lunii? Cum interprezi titlul poeziei din această perspectivă?
- Explică, urmărind pe verticală peisajul, legătura dintre planul terestru și planul celest în poezia *Lacul*. Ce rol are luna în relația de iubire?

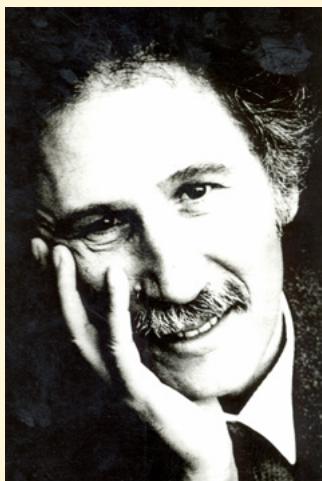

Lecția 5. Textul liric

Pentru început

- Piramida.** Scrie, într-un minut, o listă cu patru jocuri de copii și două jocuri de oameni maturi. Apoi, grupați-vă în perechi și, tot într-un minut, fiecare elev adaugă în lista proprie jocurile menționate de colegul său/colega sa și care nu erau în lista lui. După aceea, formați o grupă din două perechi și stabiliți, tot într-un minut, o listă cu toate jocurile găsite. Un reprezentant al fiecărei grupe citește lista rezultată și pe o planșă, profesorul realizează o listă a clasei.
- Predicție.** Despre ce joc crezi că ar putea fi vorba într-o poezie cu titlul *Am legat...?*
- Aștepți poezia alăturată în lectura profesorului tău.

Marin Sorescu (1936-1996)

Poet, dramaturg și prozator, a debutat cu volumul *Singur printre poeți* (1964), urmat de alte volume, printre care *Poeme, Moartea ceasului, Tinerețea lui Don Quijote, Suflete, bun la toate, Descântoteca, La liliieci*. S-a impus ca un poet modern ce sfidează formulele consacrate. Aceeași

renunțare la tiparele tradiționale au dovedit-o piesele sale de teatru, printre care se numără *Iona, Matca, Râceala*, și volumele de proză, *Trei dinți din față, Viziunea vizuinii*. A scris și volume pentru copii: *Unde fugim de-acasă?, Cocostârcul Gât-Sucit, Lulu și Gulu-Gulu, Cirip-Ciorap*. A fost membru al Academiei Române.

► Poezia *Am legat...* face parte din volumul *Poeme* (1965), pentru care a primit Premiul Uniunii Scriitorilor.

Text de bază

Am legat...

de Marin Sorescu

Am legat copacii la ochi
Cu-o basma verde
Și le-am spus să mă găsească.

Și copaci m-au găsit imediat
Cu un hohot de frunze.

Am legat păsările la ochi
Cu-o basma de nori
Și le-am spus să mă găsească.

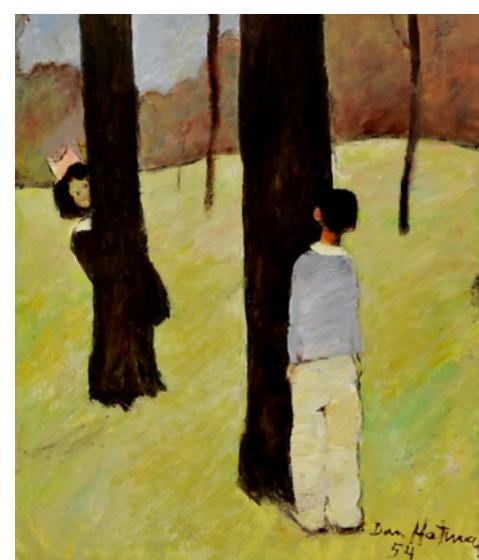
Și păsările m-au găsit
Cu un cântec.

Am legat tristețea la ochi
Cu un zâmbet,
Și tristețea m-a găsit a doua zi
Într-o iubire.

Am legat soarele la ochi
Cu nopțile mele
Și i-am spus să mă găsească.

Ești acolo, a zis soarele,
După timpul acela,
Nu te mai ascunde.

Nu te mai ascunde,
Mi-ai zis toate lucrurile
Și toate sentimentele
Pe care am încercat să le leg
La ochi..

Dan Hatmanu
(1926-2018),
*De-a v-ați
ascunselea*

Impresii după prima lectură

- 1. S-a confirmat sau nu predicția ta? Dacă se află în lista ta, este un joc de copii sau de oameni maturi?
2. În *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, de-a v-ați ascunseleapare cu denumirea „de-a mijoraca”, iar Tudor Arghezi are o poezie intitulată *De-a v-ați ascuns...*. Ce alte denumiri ale acestui joc mai cunoști? De la ce verbe s-au obținut aceste denumiri?
3. Menționează o imagine din text care te-a surprins sau care te-a încântat. Justifică-ți alegerea.

Explorare

1. Precizează câte strofe are poezia. Cum le poți clasifica după numărul de versuri?
2. Ce observi în privința rimei în poezie? Dar a măsurii versurilor?
3. De ce crezi că versificația nu respectă regulile tradiționale? Alege dintre variantele de mai jos sau propune altele, justificându-ți opinia.
- Poetul nu este interesat de sonoritatea plăcută a versurilor.
 - Poeziile sunt mai ușor de scris fără rimă, ritm și măsură constantă.
 - Varietatea tipurilor de strofe dă impresia de diversitate într-un text.
 - Regulile tradiționale pot îngrădi exprimarea firească a emoțiilor și a sentimentelor.
4. **Investigație.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Completați, în caiete, un organizator precum cel de mai jos.

Ce se leagă la ochi?

Care sunt obiectele folosite pentru a lega la ochi?

Ce „instrumente” sunt utilizate pentru găsire?

5. Cui i-ar putea fi atribuită vocea ficțională din text: unui copil, unui adolescent, unui om matur, unui creator? Justifică-ți alegerea.
6. Privește cele două tablouri alăturate și tabloul de sub poezie. Precizează în ce anotimpuri se desfășoară jocurile. Ce indicii te-au ajutat să răspunzi?
7. Care crezi că este anotimpul din poezie? Motivează-ți răspunsul.
8. Explică diferența dintre jocul din poezia *Am legat...* și cel reprezentat în tablouri. Referă-te la cine sunt cei care se deplasează căutând și cei care stau nemîșcați, ascunzându-se.
9. Indică legile naturale nesocotite în poezia *Am legat...*. Căruia fapt crezi că i se datorează ignorarea acestor

legi? Poți alege dintre variantele următoare sau poți propune altceva:

- necunoașterea mecanismelor realității;
- imaginația și creativitatea scriitorului;
- inadaptarea la realitatea imediată;
- dorința de a inventa un nou limbaj poetic.

10. Recitește fragmentul în care sunt reproduse cuvintele soarelui și indică o marcă a politeții pozitive din acesta. Menționează dacă apare această marcă în poezia *Lacul* de Mihai Eminescu, precizând care dintre cele două texte îți se pare mai apropiat de vorbirea cotidiană.

11. Cel care inițiază jocul afirma că a legat la ochi mai multe elemente. Ce mărturisește însă când, în ultima strofă, folosește verbul *am încercat*?

12. Te așteptai ca cel care se ascunde prin legarea la ochi a elementelor din jur să fie găsit atât de ușor? Este aceasta o situație tristă sau amuzantă?

André-Henri Dargelas (1828-1906), *Baba-oarba*

(Probabil) Friedrich Eduard Meyerheim (1808-1879),
Trei copii jucându-se baba-oarba în pădure

Repere

În **poezia modernă** din secolul XX, pentru a exprima cât mai bine sentimentele, versificația nu mai respectă regulile tradiționale, inovând în mai multe direcții:

- **strofele** nu își mai păstrează structura; în același text pot fi folosite strofe alcătuite din două versuri (distih), din trei versuri (tertină), din patru versuri (catren), din cinci versuri (cvintet) sau din mai multe versuri;
- se renunță la rimă, ritm și la măsura constantă;
- apar **versurile albe**, care nu au rimă, dar își păstrează ritmul și măsura și **versurile libere**, care nu au rimă și ritm, iar măsura lor este variabilă.

Tot ca o modificare a regulilor artistice tradiționale, se urmărește înnoirea și în ceea ce privește concepțiile despre poezie. Astfel, apar:

- **vorbirea colocvială** în locul exprimării pretențioase;
- încifrarea limbajului, folosindu-se, uneori, **ironia** prin care se sugerează contrariul a ceea ce se afirmă; aceasta poate fi **verbală** (când un enunț este folosit cu sens contrar sensului literal) și **situatională** (când apare o opoziție între ceea ce se așteaptă să se întâmpile și ce se petrece);
- **teme** noi, inspirate din existența cotidiană (de exemplu, jocul) sau perspective noi pentru teme vechi.

Aplicații

1. Indică unde apare în poezie îmbinarea liberă de cuvinte *a lega la ochi* și unde apare locuțiunea *a lega la ochi*. Ce sens are locuțiunea?
2. Ce fel de versuri are poezia? Justifică-ți răspunsul cu exemple din text.
3. Menționează două teme comune ale textelor lirice din această unitate. Cum se modifică acestea la Marin Sorescu?
4. Precizează figura de stil prin care spațiul conturat în poezie capătă caracter ludic și magic.
5. Găsește, în text, un exemplu de ironie verbală și altul de ironie situatională.
6. Citește poezia de mai jos. Prezintă un element de conținut comun între aceasta și *Am legat...* de Marin Sorescu, valorificând câte o secvență relevantă din fiecare text.

„Doi și cu doi fac patru
patru și cu patru opt
opt și cu opt fac șaisprezece...
Repetați! spune profesorul
Doi și cu doi fac patru
patru și cu patru opt
opt și cu opt fac șaisprezece...
Dar iată pe cer
pasărea-liră
copilul o vede
copilul o aude
copilul o roagă:
Pasare scapă-mă
pasare dragă
joacă-te cu mine!
Atunci pasărea coboără
și se joacă cu copilul
Doi și cu doi fac patru...
Repetați! spune profesorul

Vasili Kandinski
(1866-1944),
Cerul albastru

Și copilul se joacă
pasărea se joacă cu el...
Patru și cu patru fac opt
opt și cu opt fac șaisprezece
dar șaisprezece și cu șaisprezece ce-or fi făcând?
Şaisprezece și cu șaisprezece nu fac nimic
și-n primul rând
n-au niciun chef să facă treizeci și doi
și-o șterg afară cât pot mai curând.
Și copilul a ascuns pasărea
în pupitru
și toți copiii
o aud cântând
și toți copiii
muzica aud
și opt cu opt se cară binișor
patru cu patru doi cu doi
o șterg frumos la rândul lor
și unu și cu unu nu fac nici unu și nici doi
ci fug și nu se uită niciunul înapoi
Și pasărea-liră cântă
și copilul cântă
și profesorul strigă:
Termină măscăriciule! Nu trăncăni în gol!
Dar toți ceilalți copii
ascultă muzica
pe când pereții clasei
se prăbușesc domol.
Și geamurile redevin nisip
cerneala redevine apă
și creta stâncă lângă mare
pupitrele în arbori se prefac
penițele în păsări călătoare...”

Jacques Prévert, *Ora de dictare*
(traducere de Gellu Naum)

7. Ce rol crezi că are prezența limbajului matematic și a celui colocvial într-un text liric, aşa cum este cel de la exercițiul 6?

Lecția 6. Limbajul figurat. Metafora

Explorare

1. Limbajul figurat seamănă cu un joc de-a v-ați ascunselea, ca în poezia lui Marin Sorescu. Scriitorii ascund înțelesurile adevărate ale cuvintelor în spatele sensurilor proprii. Cititorii trebuie să le descopere după aceste măști. Găsește sensurile neobișnuite ale cuvintelor *hohot și basma* din poezia *Am legat...*, obținute prin eliminarea primului termen al unei comparații. Pentru aceasta, completează propozițiile date cu răspunsul la întrebările: *Ce este ca un hohot? Ce este ca o basma?*
- ... de frunze este ca un hohot.
 - ... acoperit de nori este ca o basma.

2. Găsește un sinonim contextual pentru verbul *a lega* din fragmentele de mai jos, extrase din poezia lui Marin Sorescu.
- „Am legat copacii la ochi
Cu-o basma verde
Și le-am spus să mă găsească.”
 - „Am legat tristețea la ochi
Cu un zâmbet,
Și tristețea m-a găsit a doua zi
Într-o iubire.”

Repere

Cuvintele cu sens figurat pot fi obținute și dintr-o comparație din care se elimină prepoziția, al doilea termen (comparantul) luând locul primului termen (comparatul). De exemplu, foșnetul de frunze este asemănat cu un hohot.

Metafora este figura de stil prin care se trece de la semnificația obișnuită a unui cuvânt la o altă semnificație, pe baza unei comparații subînțelese.

Tradițional, se numește chiar „comparație prescurtată”. Denumirea vine din limba greacă, unde înseamnă „transfer”, „transport”.

Ca părți de vorbire, metaforele pot fi **substantive** sau **verbe**. Se pot combina și cu alte figuri de stil, precum epitetul (de exemplu, „hohot de frunze”), repetiția, enumerația etc.

Metaforele pot fi clare, când termenul la care se referă este amintit în text (*Lună tu, stăpâna mării...*; **metaforă explicită**) sau mai puțin clare, când termenul la care se referă nu apare în text (*zale argintie*; **metaforă implicită**).

3. Care este sensul figurat al cuvântului *zâmbet* din strofa de la exercițiul anterior?

4. Ce părți de vorbire sunt cuvintele cu sens figurat *a lega* și *zâmbet*, identificate la exercițiile precedente?

5. Indică termenul din care s-a obținut sensul figurat al cuvântului scris colorat în versul de mai jos. Ce te-a ajutat să-l identifici?

„Lună tu, **stăpâna** mării, peste-a lumii boltă luneci”
Mihai Eminescu, *Scrisoarea I*

6. În Evul Mediu, substantivul *zale* era o denumire pentru armură. Menționează ce sens crezi că are în versurile de mai jos. Îți-a fost mai greu sau mai ușor să identifici sensul față de exercițiul precedent? De ce?

„Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară.”
Vasile Alecsandri, *Iarna*

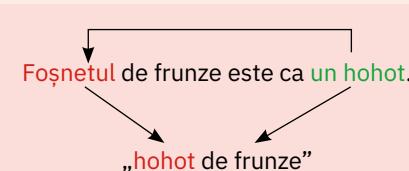
7. Care este ființă la care se referă textul de mai jos? Ce anume din text te-a ajutat să o recunoști?

„**Și el este, când se-adună**
Gogoloi să-l ții în mână,
Dar nu poți, de ace-i plin,
De te-nțepă, e un chin.”

Folclor

8. Menționează ce figură de stil sunt cuvintele scrise colorat în exemplele: „**basma verde**”, „**basma de nori**”, „**hohot de frunze**”. Care îți se par neașteptate?

9. Precizează cu ce figură de stil se combină repetiția verbului *am legat* în poezie.

Aplicații

1. Menționează litera corespunzătoare fragmentelor în care metaforele sunt clare.

a. „Stăpâne codru, crai bătrân:
Mai tii-le tu minte, oare?...”

Octavian Goga, *Reîntors*

b. „Pe vodă-l zărește călare trecând
Prin șiruri, cu fulgeru-n mâna.”

George Coșbuc, *Pașa Hassan*

c. „În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămână
Un bătrân și o bătrână –
Două jucării stricate –
Merg ținându-se de mâna...”

Ion Minulescu, *Acuarelă*

d. „O fată frumoasă e
mirajul din zariște,
aurul graiului,
lacrima raiului.”

Lucian Blaga, *Catrenele fetei frumoase*

2. Ce crezi că sugerează metafora mai puțin clară din versurile de la exercițiul precedent?

3. Identifică metaforele din fragmentele de mai jos și menționează ce sugerează acestea.

a. „Printre valuri care plâng,
Și sub bolți întunecate,
Șiruri de-aste încețate
Felinare se răsfrâng.”

Alexandru Macedonski, *Rondelul Parisului iad*

b. „dimineața strămutase balul
Fetelor-lumini în casa mea.”

Magda Isanos, *Dimineața*

c. „Și eu am umblat odată cu o amintire
În mâini strângând-o atent, să nu-mi scape
(îmi alunecase odată – și se rostogolise de-a dura
pe jos, am șters-o frumos, cu mânecca hainei
nu mi-a fost frică, amintirile mele sunt minge –
nu se sparg niciodată, numai dacă-mi scapă
din mâini, se pot rostogoli foarte departe.”

Mircea Ivănescu, *dar sunt și amintiri adevărate*

4. Precizează epitetele din versurile de la punctul a de la exercițiul 3. Cu ce figură de stil se combină?

Provocări

Metafora poate să apară și în alte arte – pictură, sculptură, film. Care crezi că este metafora din tabloul alăturat?

5. Reconstituie comparațiile din care au apărut metaforele scrise colorat în fragmentele următoare, ca în modelul dat.

Secera de argint
strălucea
noaptea pe cer.

Luna ca o seceră
de argint strălucea
noaptea pe cer.

a. doritul soare / Strălucește și disimardă **oceanul**
de ninsoare.”

Vasile Alecsandri, *Iarna*

b. „În **cuibar** rotind de ape, peste care luna zace.”

Mihai Eminescu, *Călin (file din poveste)*

c. „S-a abătut un stol de corbi cu glas de toacă –
Seminte de-ntuneric risipite...”

Otilia Cazimir, *Ianuarie*

d. „Amurg de iarnă, sumbru, de metal,
Câmpia albă – **un** imens **rotund**.”

George Bacovia, *Amurg de iarnă*

e. „un vânt răzleț își șterge **lacrimile** reci pe geamuri.”

Lucian Blaga, *Melancolie*

6. Transformă comparațiile de mai jos în metafore, ca în modelul dat.

Ninsoarea
ca o **îmbrățișare**
mă cuprindea.

Îmbrățișarea
ninsorii
mă cuprindea.

- Cad peste oraș fulgi de zăpadă ca lumini albe.
- Privirea ei ca o lance de aur îmi zdoreea sufletul.
- Cuvintele lui ca un potop nesfârșit se revârsau peste mine.
- Glasul cântăreței ca un clinchet de cristal răsună în sală.
- „Mama spunea că viața e ca o cutie de ciocolată.”
(replică din filmul *Forrest Gump*)

7. Identifică metaforele din enunțurile de mai jos, care aparțin limbajului bancar și economic.

Aș vrea să închid acest depozit, fiindcă nu mai am bani lichiizi. • Furtuna bursieră s-a linșitit. • Cumpărătorii ar dori înghețarea prețurilor în magazine.

Salvador Dalí (1904-1989), *Persistența memoriei*

Lecția 7. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1.** Ce reprezintă pentru tine jocul identificat în poezia *Am legat...*: o competiție, o distracție, modalitate de a învăța ceva, o evadare în imaginar, o modalitate de autocunoaștere, altceva? Justifică-ți alegerea.
- 2.** În jocul de-a vătăi ascunsele, căutătorul se stabilește printr-o numărătoare. Acesta trebuie să se întoarcă, să închidă ochii și să-i lase pe ceilalți să se ascundă. Menționează trei reguli ale jocului care sunt schimbată în poezia *Am legat...* de Marin Sorescu. Ce dorește omul să obțină prin aceste modificări?
- 3.** Prima dată, căutătorii din text sunt copaci. Amințește-ți de la biologie din ce este alcătuit un copac. Ce părți ale lumii unește acesta, simbolic?
- 4.** În poezia lui Marin Sorescu, omul dorește să le ascundă copacilor condiția sa de muritor, aceștia răspunzându-i cu un „hohot de frunze”. Compară această interpretare cu semnificația versurilor din *Revedere* de Mihai Eminescu, în care codrul spune:
- „Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor.”
- 5.** În Biblie, este menționat un pom al cunoașterii binei și răului. Omului i-a fost interzis să guste din roadele sale, dar, fiindcă Adam și Eva au încălcat această poruncă, au fost izgoniți din rai. Ce crezi că ar însemna pentru om regăsirea acestui copac?
- 6.** Ce reprezintă păsările din poezie pentru om?
- 7.** Mai jos, sunt prezentate câteva păsări celebre din cultura omenirii. Ai putea lega simbolistica vreunei din păsările din text?
- Pasărea măiastră din folclorul românesc vine de pe tărâmul celălalt, având puteri supranaturale. Ea cântă când crede că nu este nimeni în preajmă și întinerește pe oricine reușește să o asculte.
 - Pasărea Phoenix este născută dintr-un ou de aur, din apele primordiale și poate renăște din propria cenușă.
 - Porumbelul alb apărut la botezul lui Isus reprezintă Duhul Sfânt și cel cu ramura de măslin îl aduce lui Noe vestea că apele potopului s-au retras.
- 8.** Ce semnificație dai „cântecului” folosit de păsările din poezie pentru a-l găsi pe om?

- 9.** Compară spațiul din poezie cu tabloul de mai jos. Ai în vedere: • ce fel de elemente sunt alăturate în peisaj; • asemănarea cu un peisaj din realitate; • justificarea dacă este sau nu o descriere.

René Magritte, *Regatul fermecat*
(sau *Domeniul fermecat*), Muzeul Albertina, Viena

- 10.** Omul s-a ascuns mai întâi de lumea exterioară, copaci, păsări, dar se ascunde și de propriile trăiri, fiindcă vrea să lege la ochi tristețea. Zâmbetul îi exprimă cu adevărat trăirea? Justifică-ți răspunsul.

- 11.** De ce masca omului cade în fața iubirii?
- 12.** Ultimul căutător este soarele, simbol al divinului și al cunoașterii. Prin ce figură de stil este prezentat? Ce poruncă îi dă acesta omului?
- 13.** Cum este timpul astrelor, raportat la cel al omului? Ce îndemn cu privire la trăirea timpului de către om desprinzi din poezia lui Marin Sorescu, prin comparație cu versurile eminesciene de mai jos?

„Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa prea repede
Ce ni s-a dat?” (*Stetele-n cer*)

- 14.** Ce încearcă omul să încele, de fapt, legând la ochi „toate lucrurile / și toate sentimentele”?
- 15.** Revenind la primele tale impresii după lectura textului (exercițiul 1, pagina 95), cum îți se pare acum jocul din text: amuzant sau grav? De ce?
- 16.** În postfața volumului *Tinerețea lui Don Quijote*, Marin Sorescu spunea că „poetul ori e un gânditor, ori nu e nimic”. Ce reflecție despre condiția umană crezi că se ascunde în spatele jocului din *Am legat...*? Poți porni de la îndemnul din finalul textului.

Autoevaluare L1-L7

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Provocări

Astăzi, oamenii obișnuiesc să comunice mult prin intermediul rețelelor sociale. Crezi că se ascund sau nu în spatele unor măști pe aceste rețele?

Lecția 8. Noi pagini – alte idei

Ai aflat în prima parte a secțiunii de lectură că texte lirice exprimă sentimente și emoții, dar și gânduri ale omului în relație cu semenii săi, cu natura, timpul, cunoașterea și creația.

Mircea Cărtărescu (n. 1956) este cel mai cunoscut scriitor contemporan, impunându-se ca lider al generației anilor '80. Atras atenția criticii literare încă de la debutul său cu volumul de poezii *Faruri, vitrine, fotografii...*, dar și prin proza sa, din care probabil ai mai citit în manuale. În poezie, a surprins aspecte din viața cotidiană, creând imagini ce deschid perspective inedite asupra realității înconjurătoare.

Citește poezia *Iarna*, din volumul *Dublu CD* (1998), apoi răspunde la cerințele date.

Text auxiliar

Iarna, în lumina albastră a aragazului
stăm în bucătărie
vorbim discuții până spre dimineață...
Focul albastru pâlpâie la cele patru ochiuri
și noi stăm față-n față, cu pahare aburite în mâini
și ne-apucă, aşa, ne cuprinde un farmec...
vorbim în semiîntuneric
nu ne privim în ochi
ne spunem ce n-am fi visat să ne spunem vreodată...
Privim focul albastru cu vinișoare roșcate
simțim căldura,
ne apucăm câteodată de mână
și-ncepem iar cu autoanaliza sau cu micile bârfe sau
firește, cu situația.
Geamurile sunt înghețate până sus
câteodată le mai deschidem
când se face prea cald
și aerul negru de afară se umple de aburi.
Toate luminile sunt stinse la blocul de vizavi
toți dorm.

La lumina albastră a aragazului
bucătăria noastră micuță se face și mai mică
ne-mbracă strâns, iar noi vorbim discuții
și suntem unul singur
cu adevărat noi suntem unul singur.

Marc Chagall (1887-1985), Aniversare

Discutarea textului

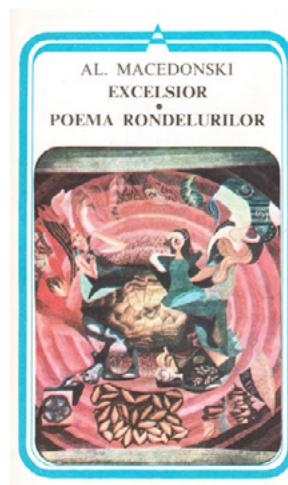
1. Ce emoții ai trăit când ai citit poezia: bucurie, plăcere, tristețe, surpriză, nedumerire, altceva? Ce anume din text îți-a produs această stare?
2. Precizează spațiul prezentat în poezie. Ce obiecte din viața cotidiană sunt menționate?
3. Ce anotimp și ce parte a zilei sunt surprinse în poezie?
+ Care sunt cuvintele care te-au ajutat să le identifici?
4. Cine crezi că sunt cele două figuri umane din text? Indică părțile de vorbire care le desemnează.
5. Care sunt simțurile folosite pentru a înfățișa locul? Selectează fragmente din text pentru a-ți susține afirmațiile.
6. Identifică repetiția și epitetele cromatice din prima strofă. Ce sugerează acestea?
7. Precizează ce semnificație crezi că are metafora din versul următor:
„și ne-apucă, aşa, ne cuprinde un farmec...”
8. Compară versul de la exercițiul precedent cu următorul fragment din poezia *Lacul* de Mihai Eminescu:
„Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândei lune.”
9. Explică efectul produs de geamurile „înghețate până sus” și de „aerul negru de afară” asupra spațiului în care se găsește cuplul.

- 10.** Ce îți sugerează aburii care ies pe geamul deschis?
- 11.** Indică gesturile prin care cei doi își dezvăluie sentimentele.
- 12.** În text, apare pleonasmul *verbim discuții*. Alege una dintre variantele de mai jos care indică explicații posibile pentru folosirea acestui pleonasm. Justifică-ți opțiunea.
- necunoașterea utilizării corecte a limbii române;
 - fericirea cotidiană, lipsită de atitudine pretențioasă, intelectuală;
 - ironie la adresa traiului cotidian al intelectualului;
 - sfidarea utilizării limbajului pretențios în poezie.
- 13.** De ce crezi că se repetă pleonasmul identificat?
- 14.** Ce valoare expresivă are diminutivul din ultima strofă?
- 15.** Prin ce figură de stil este surprinsă perceperea diferită a bucătăriei, în finalul textului?
- 16.** Repetitia „lumina albastră a aragazului” creează în text o simetrie. Prin ce se deosebește aceasta de repetitia „focul albastru” care se referă la același lucru?
- 17.** Cum îți explici că o scenă banală din viața cotidiană capătă valoare poetică?
- 18.** Asociază poezia *Iarna* de Mircea Cărtărescu cu o altă operă literară, prezintând o valoare morală/culturală comună celor două texte, prin referire la o secvență relevantă din fiecare. Poți folosi și mitul lui Filemon și Baucis, rezumat alăturat.
- 19.** Identifică, în tabloul *Aniversare* de Chagall, din pagina 100, simboluri pe care le poți asocia cu poezia *Iarna* de Mircea Cărtărescu.

Biblioteci deschise

Îți propunem două volume de poezie în care vei găsi o diversitate de emoții, sentimente și reflectii asupra vieții.

Volumul *Poema rondeleurilor* de Alexandru Macedonski (1854-1920), publicat în 1927, după moartea scriitorului, conține poezii cu formă fixă, dovedind că prozodia este un meșteșug și o posibilitate de transmitere inedită a emoțiilor și a sentimentelor.

Volumul *Cântecele inocenței și ale experienței* de William Blake (1757-1827) a apărut în două etape, prima în 1789, însoțită de ilustrațiile autorului și peste cinci ani a doua parte. Cartea prezintă copilăria inocentă și maturitatea omului, puse în oglindă.

Jean-Bernard Restout, *Filemon și Baucis arătându-le ospitalitate lui Zeus și Mercur* (1769)

Într-o seară, Zeus și Hermes, deghizați în oameni simpli, nu au găsit într-un sat adăpost și hrana. Au zărit o colibă umilă și au bătut la ușă. Au fost primiți de doi bătrâni săraci, căsătoriți de peste 70 de ani și care trăiau mulțumiți cu dragostea lor. I-au ospătat pe străini cu ce aveau și, înțelegând că sunt zei, au vrut să sacrifice și singura lor gâscă. Zeus le-a spus că nu este cazul și le-a cerut să-i urmeze pe muntele din apropiere, fiindcă avea să transforme satul într-un lac. A lăsat numai o insulă pe locul casei bătrânilor, ridicând un templu. Când Zeus a vrut să-i răsplătească, cei doi au cerut doar un lucru: să se sfârșească împreună. Astfel, atunci când le-a venit clipa să părăsească lumea, Filemon și Baucis s-au transformat în doi copaci îmbrățișați, el, un stejar falnic și ea, un tei cu mireasmă amețitoare.

Lecția 9. Tradiții și obiceiuri legate de sentimente și emoții

Pentru început

1. Linia valorică. Au apărut, mai ales în ultimele decenii, zile dedicate sărbătoririi emoțiilor și sentimentelor. De exemplu:

- Ziua internațională a fericirii, sărbătorită din 2012 în 20 martie;
- Ziua internațională a respectului, sărbătorită din 2008 în 18 septembrie;
- Ziua internațională a amabilității, sărbătorită din 1998 în 13 noiembrie, când se sărbătoresc și bu�ătatea;
- Ziua internațională a toleranței, sărbătorită din 1995 în 16 noiembrie.

Consideri că este bine sau nu să se sărbătorească asemenea zile? Scrie pe un bilet răspunsul tău. Grupează-te cu elevii care au aceeași opinie, într-o parte a clasei. Discută cu ceilalți din grupul tău și stabiliți două argumente pe care să le prezentați colegilor de

clasă care sunt de altă părere, pentru a-i convinge să vi se alăture.

2. Există un sentiment al cărui nume este greu de tradus în alte limbi, dorul. Din 2015, în 13 mai se sărbătoresc în România Ziua dorului. Când și-a fost dor de cineva sau de ceva ultima dată?

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Discutați despre cântecele populare în care se exprimă sentimente. Completați primele două rubrici ale tabelului dat și prezentați-le celorlalte grupe. Citiți apoi informațiile de mai jos.

Știu	Vreau să știu	Am învățat

Dorul este un sentiment complex care exprimă dorința puternică de a revedea pe cineva sau ceva drag, de a reveni la o stare emoțională care te-a marcat, fiind un amestec de bucurie, tristețe, suferință. Este un cuvânt care prin multiplele sale sensuri exprimă viața afectivă profundă și bogată a românilor, atașați de comunitatea în care trăiesc, de țară, de persoanele apropiate. Cuvântul vine din latina populară, de la *dolus*, care înseamnă durere fizică și morală, dar în română se îndepărtează de sensul originar, căpătând o semnificație specială. În poezii lirice specifice folclorului românesc, numite doine, dorul este un cuvânt-cheie, ca în fragmentele următoare:

a. „Mult mi-e dor și mult mi-e sete
Să văd frunza-n codru verde,
Să mai strâng vreo șapte cete!”
Flori alese din poezia populară

b. „Cine n-are dor pe luncă
Nu ști’ luna când se culcă
Și noaptea câtu-i de lungă!”
Doine și strigături din Ardeal,
J.U. Jarnik și A. Bîrseanu

c. „Coborând din deal în vale
Mi-a ieșit doru-n cărare.
Doru prinde-a mă-ntreba:
Doru-mi-i de cineva?
Eu la dor am prins a-i spune:
— Măi dorule, măi nebune!
Mai văzut-ai om pe lume
Să nu-i fie dor de nime?”

Izvoare fermecate,
Cicerone Theodorescu

d. „Frunză verde mărăcine,
Nimic se prinde de mine!
De când dorul m-a lovit
Mințile mi-au rătăcit;
De când dorul m-a cuprins
Sufletul mi s-a aprins!”
Poezii populare ale românilor,
Vasile Alecsandri

În folclor, dorul se asociază, adeseori, cu sentimentul de iubire, de care este legat unul dintre miturile fundamentale ale culturii române moderne, mitul Zburătorului. Imaginat ca o ființă fantastică malefică, simbolizând criza adolescentină, Zburătorul apare doar noaptea, ca un șarpe cu aripi, ca o flacără sau ca un zmeu, intrând în casă pe horn, pe gaura cheii, prin crăpăturile ușii sau ale ferestrelor și transformându-se într-un flăcău frumos. Fetele chinuite de Zburător slăbesc și se îmbolnăvesc de „lipitură”, fiind salvate de babe prin descântece.

Mitul este amintit prima dată de Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei* și a fost valorificat de Ion Heliade Rădulescu în balada *Zburătorul*. Mihai Eminescu a folosit acest mit în *Călin (file din poveste)* și în *Luceafărul*.

În mediul folcloric, există și obiceiuri legate de apariția sentimentului de iubire, cele mai cunoscute fiind cele de **Dragobete**, sărbătorit la 24 februarie. Acesta este considerat un protector al iubirii, la fel ca Eros. Dragobetele este un obicei local și simbolizează renașterea naturii primăvara, când păsările își găsesc perechea. În această zi, prin tradiție, fetele și băieții merg la pădure să adune flori. La prânz, tinerii joacă „zburătorul”. Fetele fug și băieții aleargă să le prindă.

În societatea contemporană, au apărut și obiceiuri împrumutate din culturile occidentale, aşa cum este **Ziua Îndrăgostitilor**, sărbătorită în 14 februarie, de Sfântul Valentin, cel care îi căsătorea pe îndrăgostiți. Tradiția vine din zona anglo-saxonă, unde 14 februarie se numea „ziua căsătoriei păsărilor”, anunțând primăvara. Încă de pe la 1800, tinerii își trimiteau

atunci felicitări făcute din dantelă și satin, cu mesaje de dragoste.

Sentiment uman definitoriu, iubirea este un simbol al armoniei și al cunoașterii lumii în cultura română și în cea europeană.

Repere

Sentimentele și emoțiile legate de anumite obiceiuri și tradiții sunt prezente frecvent și în lirica și epica populară, fiind adeseori surse de inspirație pentru operele culte.

Doina este opera lirică a folclorului românesc prin care se redau sentimente variate (dor, dragoste, revoltă etc.). Expresie a unui sentiment individual, doina capătă valoare general umană, transformându-se într-un dialog al omului cu întreaga lume. Mai greu de definit din punct de vedere literar, sub aspect muzical, doina este o melodie cu scară unitonală și ritm liber. George Enescu consideră că dorul, sentimentul cel mai des cântat în doină, este o „caracteristică originală a cântecelor românești”. Valoarea doinei a fost recunoscută în 2009, când a fost inclusă de UNESCO în lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității.

Mitul este o povestire fabuloasă care cuprinde credințele populare despre originea universului, a fenomenelor naturale, despre zei și eroi legendari. Mircea Eliade arată că mitul plasează întâmplările într-un timp al „începuturilor” în care ființe supranaturale acționează în vederea apariției unei noi realități, ce poate fi un comportament uman, o specie vegetală, un fenomen natural.

Ritualul este un ceremonial desfășurat după anumite reguli, într-un cadru solemn, în momente importante ale existenței umane (nașterea, căsătoria, moartea), în anumite etape ale muncilor tradiționale (semănat, recoltat), la trecerea de la un anotimp la altul. În cultura română, ritualul este strâns legat de folclor și se însoțește de cântece, rar de versuri recitate, ca în cazul plugușorului sau al orațiilor de nuntă.

Aplicații

- Precizează ce sentiment dominant este transmis în versurile doinei de mai jos. Ce relație se stabilește între sufletul omului și doină?

„Doină, doină, cântic dulce!
Când te-aud nu m-aș mai duce.
Doină, doină, viers cu foc!
Când răsună eu stau în loc. [...]”
Doină zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai țin.
Doină cânt, doina șoptesc,
Tot cu doina viațuiesc.”

Poezii populare ale românilor,
culegere de Vasile Alecsandri

- Reuniți-vă în grupele inițiale și completați a treia rubrică din tabelul din pagina precedentă. Un reprezentant al grupei prezintă fișa voastră în fața clasei.

Provocări

Citește mitul lui Eros și Psyche din *Prima mea carte de mitologie* ori dintr-un alt volum care istorisește mituri. Rezumă narațiunea și prezint-o din scaunul autorului.

Lecția 10. Atitudini comunicative

Pentru început

1. Citește replicile din imaginile **a** și **b**. Ce sentimente exprimă în fiecare băiatul care oferă floarea?

a

2. Ce atitudine exprimă reacția fetei? Dar atitudinea profesoarei din ilustrație, față de un fost elev?

b

Respectul și toleranța în comunicare

Explorare

- Precizează ce fel de politețe, pozitivă sau negativă, manifestă fata și profesoara. Care sunt mijloacele lingvistice de încurajare sau de descurajare a băiatului?
- Menționează mijloacele lingvistice de manifestare a respectului, folosite de băiat în dialogul cu profesoara.
- Ce replici dovedesc intoleranță în dialogul alăturat?

- M-am gândit să-i facem o surpriză Alinei de ziua ei.
 - Da' de ce? Că...
 - Taci, mă, că vreau să văd ce zice!
 - Ce nu-ți convine? Alina ne-a ajutat mereu...
- Formulează câteva reguli ale unui dialog în care să se manifeste respect și toleranță față de interlocutori.

Repere

În funcție de relațiile dintre participanții la dialog, acesta este:

- dialog formal**, când respectă anumite reguli de desfășurare, participanții având poziții anterior stabilite; se utilizează formule de adresare protocolare, afectivitatea este redusă și enunțurile sunt elaborate;
- dialog informal**, când se folosesc diverse teme fără anumite reguli, participanții neavând anterior poziții stabilite; se utilizează formule de adresare apropiate, se exprimă afectivitatea, enunțurile nu sunt aşa de elaborate.

Respectul se poate manifesta prin:

- utilizarea de formulări-clîșee ce trimit la statutul social al receptorului; de exemplu: *domnule director*;
- folosirea de pronume de politețe; de exemplu: *dumneavaastră, dumneata* etc.;
- folosirea de forme verbale reverențioase; de exemplu: utilizarea persoanei a II-a, plural față de o singură persoană, înlocuirea modului imperativ cu modul conjunctiv, folosirea modului condițional-optativ etc.

Toleranța se manifestă printr-un comportament care să permită participarea tuturor la dialog. Pentru aceasta, cei care discută trebuie:

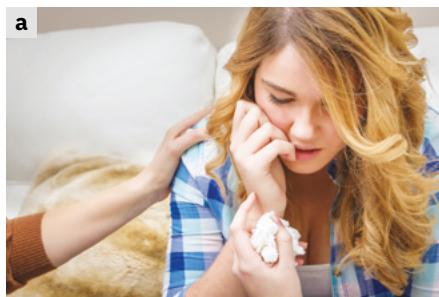
- să accepte puncte de vedere diferite și să manifeste curiozitate față de părerile altora;
- să se stăpânească să reacționeze verbal și nonverbal în timpul unei replici;
- să nu-i jignească pe cei cu păreri diferite, încercând să le înțeleagă perspectiva asupra subiectului;
- să cedeze cuvântul după o replică rezonabil de lungă;
- să nu se îndepărteze de la subiect, dovedind flexibilitate și adaptându-se la situații noi.

Modalitatea de exprimare și de recunoaștere a emoțiilor

Explorare

- Precizează mijloacele paraverbale și verbale prin care se transmite emoția în enunțurile de mai jos.
 - a. Pentru mine e floarea?
 - b. E o floare... pentru mine.
 - c. O, e o floare pentru mine!
 - d. Floa-re... e pentru mine?

2. Menționează prin ce se transmite emoția în fiecare dintre imaginile de la **a** și **b**.

3. Ascultă melodia *Cine iubește și lasă* a Mariei Tănase (**c**). Definește tonalitatea prin trei adjective.

Repere

Emoțiile pot fi exprimate sau recunoscute din gesturi, mișcări ale corpului, mimică, intonație interogativă, asertivă, exclamativă. Emoțiile se pot transmite și prin alte modalități lingvistice: inversiune, pauză, repetiție, folosirea unor cuvinte care exprimă stări sufletești (*vai, ah, o etc.*), silabisire.

Aplicații

1. Indică tipul de dialog din exemplele de mai jos, în funcție de participanți. Ce elemente verbale te-au ajutat să stabilești felul dialogului?

- a.** – Nu vă supărăți, domnule profesor, am de făcut un proiect despre *dor* în poezia românească. Ați putea să-mi recomandați niște texte?
– Cum să nu! Poți să citești *Mai am un singur dor* și *O, rămâi...* de Mihai Eminescu, *Dorul și Dorul-dor* de Lucian Blaga, *Cântec de dor* de Nichita Stănescu. A! și ceva mai narativ, *La oglindă* de Coșbuc.
– Mulțumesc, domnule profesor!
- b.** – Bună ziua! Am o comandă online de livrat pentru dumneavastră. Vă găsesc în Sabinetor, 15?
– Da, în cât timp ajungeți?
– În cinci minute sunt acolo!
– Vă aștept! Mulțumesc!
- c.** – Salut! Am venit să-mi dai și mie laptopul tău până mâine, c-al meu s-a stricat și am maaare nevoie de niște chestii de pe net.
– Ți-l dau. Da' numă' până mâine!
– Bine, mă! Promit! Hai, salut!

2. **Joc de rol.** Jucați cele două situații propuse în continuare. Colegiile voștri vă vor evalua, utilizând grilele date.

- a.** Trei elevi din consiliul elevilor merg să discute cu directorul în vederea organizării unei activități culturale despre tradițiile românești.
- b.** Un elev intră în secretariatul școlii pentru o adeverință, dar secretara, ocupată, nu îl remarcă.

CRITERII – Respect	😊	😐	☹️
folosirea de formule reverențioase și de formule de polițe			
utilizarea adecvată persoanei a II-a			
folosirea de mijloace nonverbale și paraverbale potrivite			

CRITERII – Toleranță	😊	😐	☹️
acceptarea de păreri diferite și manifestarea curiozității și a empatiei față de interlocutori			
centrarea pe subiect, cu intervenții rezonabil de lungi și adaptate la context			
folosirea de mijloace nonverbale și paraverbale			

3. **Cele patru colțuri.** Lucrați în patru grupe, plasate în cele patru colțuri ale clasei. Două grupe formulează câte un argument pro și celelalte două câte unul contra pentru următoarea problemă: Este nevoie să-ți exprimi sau nu explicit sentimentele față de cei din familie? În urma prezentărilor, elevii se pot regrupa după argumentul cel mai puternic.

Provocări

Urmărește pe internet filmul *Minunea* (2017, regizor Stephen Chbosky), ecranizare a romanului de R.J. Palacio, și găsește zece situații în care emoțiile și atitudinile de respect și de toleranță sunt exprimate nonverbal.

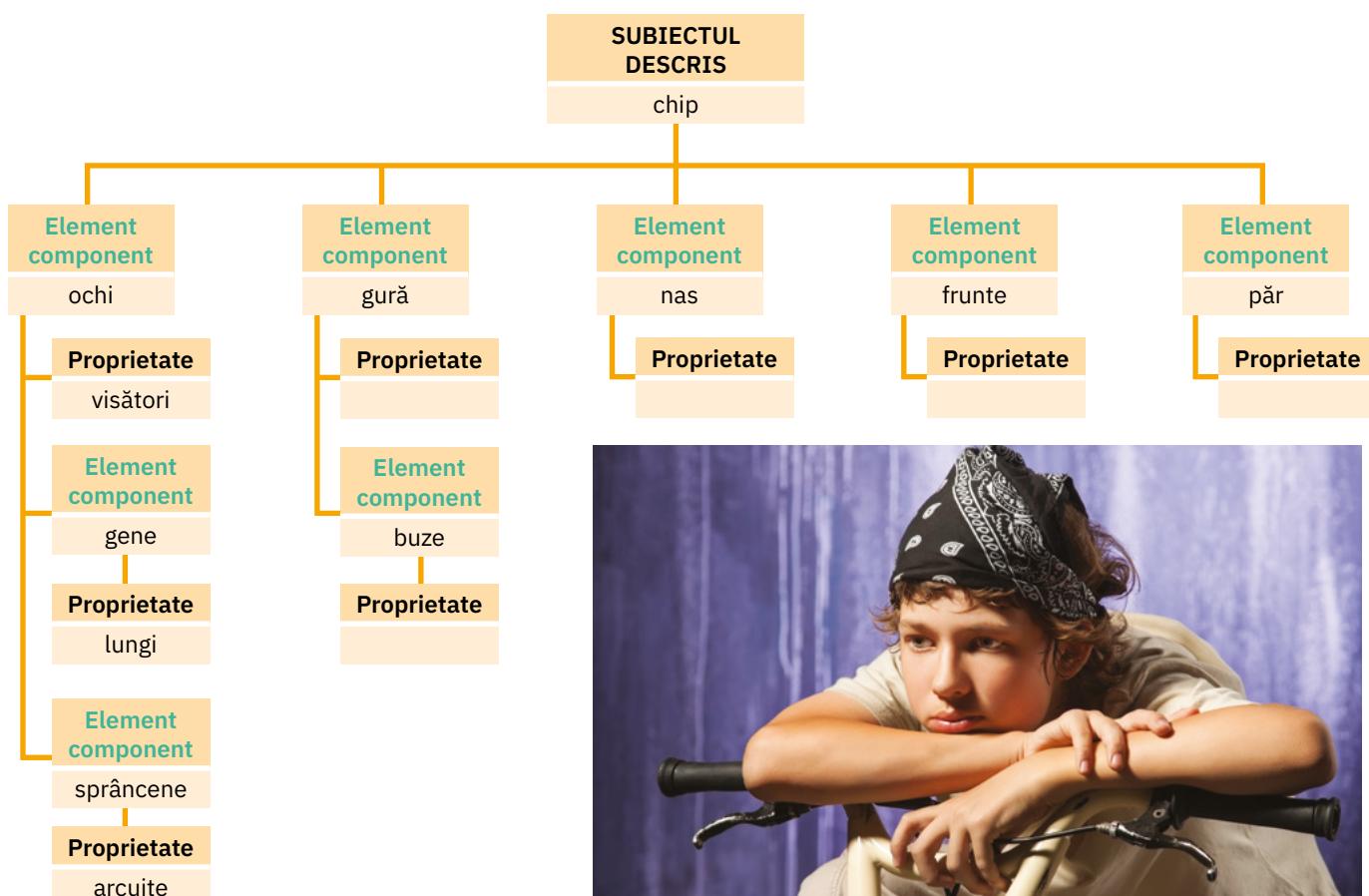
Lecția 11. Textul descriptiv

Explorare

- Joc. Sunetele emoțiilor.** Pronunță sunetele sau cuvintele prin care omul poate exprima bucuria, tristețea, frica, surpriza.
- Menționează ce emoții exprimă fata din imaginile de mai jos.

- Descrie oral înfățarea fetei din fiecare imagine de la exercițiul precedent, urmărind pentru fiecare emoție identificată:
 - ținuta capului;
 - ridicarea sau coborârea colțurilor gurii;
 - închiderea sau deschiderea gurii;
 - gradul de deschidere a ochilor;
 - poziția sprâncenelor;
 - ridicarea obrajilor;
 - prezența unei cute între nas și colțurile gurii;
 - apariția și poziționarea crețurilor de pe frunte;
 - felul în care sunt ținute mâinile.
- Povestește cum te-ai simțit într-o situație trăită de tine în care cei din jur au putut să-ți citească pe față emoțiile, pozitive sau negative. Ce crezi că ai fi putut face pentru a te stăpâni și a nu ţi se citi pe chip intensitatea trăirii?
- Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Descrieți chipul băiatului din imaginea de mai jos, completând mai întâi, în caiet, schema dată. Un reprezentant al grupei va face descrierea oral, pe baza schemei completeate.

- 6.** Exprimă-ți impresia despre imaginea băiatului de la exercițiul precedent, adăugând două figuri de stil textului descriptiv elaborat de grupa din care ai făcut parte. Cum și se pare textul nou, față de primul? Citește și versurile de mai jos, care conțin figuri de stil privind elemente ale corpului.

a. „Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.”

Mihai Eminescu, *Crăiasa din povești*

b. „Pe umeri pletele-i curg râu –
Mladie ca un spic de grâu,
Cu șorțul negru prins în brâu,
O pierd din ochi de dragă.”

George Coșbuc, *Numai una*

c. „Aramă grea ca vinul – părul,
sprâncenele ușor piezișe,
o cută verticală pe frunte,
vădind trecutul de răstriște.”

Lucian Blaga, *Portret*

d. „Și viața mea se iluminează,
sub ochiul tău verde la amiază,
cenușiu ca pământul în amurg.
Oho, alerg și salt și curg.”

Nichita Stănescu, *Viața mea se iluminează*

Repere

Descrierea prezintă caracteristicile unui obiect, ale unei ființe ori ale unui peisaj pentru a-i oferi destinatarului o reprezentare asupra acestora. Descrierea poate fi:

- **obiectivă**, când oferă informații conforme cu realitatea;
- **subiectivă**, când oferă informații care constituie impresii personale ale celui care face descrierea, putând să exprime sentimentele și emoțiile resimțite.

În realizarea unei descrieri, mai întâi se numește obiectul descris, apoi i se indică elementele componente și proprietățile particulare sau ale elementelor componente, precizând impresia generală lăsată de acesta.

Descrierea obiectivă se face doar la persoana a III-a, iar cea subiectivă mai ales la persoana I. Pentru descrierea subiectivă, pot fi folosite și persoana a III-a și a II-a.

În descrierea obiectivă, limbajul este neutră, cu vocabular specializat, fără figuri de stil. În descrierea subiectivă, limbajul conține figuri de stil.

Aplicații

1. Descrie oral un coleg/o colegă de clasă, referindu-te la chipul acestuia/acesteia. Ceilalți elevi ar trebui să ghicească din prima încercare despre cine este vorba.
2. Realizează, oral, o descriere subiectivă a ochilor unei persoane îndrăgite. Folosește o comparație și două epitetă care să arate culoarea și forma ochilor.
3. Descrie oral figura persoanei din imaginea alăturată. Este vorba despre actrița Audrey Hepburn, în rolul principal din *My Fair Lady* (1964), ecranizare după piesa de teatru *Pygmalion* de George Bernard Shaw.

Julie Andrews și Rex Harrison în musicalul *My Fair Lady* (1956)

Provocări

Mitul lui Pygmalion și al Galateei este mitul creatorului îndrăgostit de propria operă. Pygmalion a fost un rege din Cipru, cu un mare talent de sculptor. Îndrăgostit de o sculptură a sa ce înfățișa femeia ideală pentru el, Afrodita îi dă viață acelei statui, Galateea, și Pygmalion se căsătorește cu ea.

Există și musicaluri, și ecranizări ce valorifică acest mit. Caută pe internet filmele *My Fair Lady* (1964) și *The Makeover* (2013). În *My Fair Lady*, profesorul Henry Higgins îl reprezintă pe Pygmalion și Eliza Doolittle, o florăreasă modestă, pe Galateea. În *The Makeover*, rolurile se inversează, profesoara fiind Hannah Higgins, iar cel transformat, Eliot Doolittle, un simplu comerciant. După ce vezi filmele recomandate, descrie-le colegilor tăi schimbarea fizică a celor două personaje principale care o întruchipează pe Galateea.

Lecția 12. Substantivul

Pentru început

Joc. Scrie, în două minute, cât mai multe substantive comune și proprii din câmpul lexical al sentimentelor. Câștigă cel/cea care dă cele mai multe exemple de ambele tipuri.

Substantivul – actualizare

Explorare

1. Citește versurile de mai jos și menționează emoția pe care o prezintă.

„Mă scald în zi ca un copil în râu.
N-am ieri, nici mâine, și voioasă-n uliți
privesc cum trece soarele cu suliții,
și mă gândesc la vară și la grâu.
Voi scrie despre-acea necruțătoare
bucurie de-a fi Tânăr sub soare;
cu fruntea lângă cer voi scrie despre viață.
Tu sărută-mi cartea, dimineață...”

Magda Isanos, *Mă scald în zi*

2. Analizează substantivele scrise italic în versurile date, precizând și funcția lor sintactică.

3. Menționează cazul și funcția sintactică a substantivelor scrise italic în textul următor:

Le-am vorbit *colegilor* mei de clasă despre plăcutul sentiment *al solidarității*. Această legătură dintre noi înseamnă *interese* și *responsabilități* comune.

4. Indică substantivul colectiv din textul de la exercițiul precedent.

5. Explică modul în care s-au format următoarele substantive colective: *adunătură, aluniș, frunzăraie, rufărie, studențime, tineret, trifoiște*.

6. Identifică substantivele care nu se pot număra (nonnumărabile) din lista de mai jos, indicând felul acestora.

+ ac • călăi • lapte • ochi • pace • unt • volei

7. Menționează, din textul de mai jos, substantivele formate prin compunere, indicând tipul compunerii.

În mine era un valvărtej de emoții și, deși eram un gură-cască, amuțisem la vederea blocului-turn în care se afla sediul CEC-ului.

8. Găsește cuvintele de la care s-au format prin derivare substantivele de mai jos. Ce observi în privința genului substantivelor obținute cu ajutorul sufixelor?

- doctoriță • elevă • gâscan • lupoaică
- mireasă • prințesă • rățoi • româncă

9. Precizează cuvântul care nu apare în limbajul obișnuit, utilizat în versurile de mai jos.

„Soțul Girafei, domnul Giraf,
E controlor de linie la firma «Telephone & Telegraph».”

Alexandru Mușina, *Domnul Giraf*

Repere

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, stări sufletești, în sens larg, obiecte. Substantivele sunt:

- **comune**, când denumesc clase de obiecte de același fel;
- **proprii**, când denumesc individualități.

Substantivele pot fi **simple** și **compose**. Substantivul are trei genuri: **masculin, feminin și neutru**. În limba română, se pot forma substantive feminine de la masculine și invers, cu ajutorul unor sufixe, numite **sufixe motionale**.

Există substantive nume de animale, de funcții sociale etc. care au o singură formă pentru masculin și feminin. De exemplu: *albină, călăuză, crap, elefant, părinte, rector, star, vultur*.

Substantivele au două numere: **singular**, când indică un obiect și **plural**, când indică două sau mai multe obiecte.

Există substantive **numărabile** și **nonnumărabile**. Cele nonnumărabile pot fi: **defective de plural (singularia tantum)**, adică au numai singular (*jale*), și **defective de singular (pluralia tantum)**, adică au numai plural (*zori*). O categorie separată a substantivelor nonnumărabile sunt substantivele masive, care denumesc materii și care își

păstrează caracteristicile, chiar dacă sunt împărțite, existând o diferență de sens între *cumpăr ulei* (materia) și *am cumpărat trei uleiuri diferite* (sortimente).

Substantivele colective au la forma de singular înțelește de plural. Pot fi obținute și prin derivare cu sufixe.

Substantivele pot fi nearticulate și articulate cu **articol hotărât** sau cu **articol nehotărât**.

Substantivul are cinci cazuri:

- **nominativ**, când este subiect și nume predicativ;
- **acuzativ**, când este complement direct, complement prepozițional, circumstanțial și atribut prepozițional;
- **dativ**, când este complement indirect;
- **genitiv**, când este atribut genitival (uneori, precedat de articol genitival);
- **vocativ**, când arată o chemare, o atenționare și nu îndeplinește funcție sintactică.

Locuțiunea substantivală

Explorare

Găsește un sinonim pentru grupurile de cuvinte scrise colorat în enunțul dat.

Constat că **părere de rău** că nu toți prietenii mei au **tragere de inimă** pentru învățat.

Repere

Locuțiunea substantivală este grupul unitar de cuvinte care este sinonim cu un substantiv și se comportă în propoziție ca substantivul, fiind determinat de atribut. Cele mai multe locuțiuni substantivale provin din locuțiuni verbale în care verbul este substantivizat.

Aplicații

1. Indică pluralul substantivelor compuse date.

- cal-putere • câine-lup • dreptunghi • după-amiază
- floare-de-colț • locotenent-colonel • mamă-mare
- nou-născut • ONG • prim-ministru • răufăcător

2. Selectează substantivele colective din lista de mai jos.

- alunel • colectiv • dăscălime • făget • flotă
- roi • frunzărie • frunzucă • haită • juriu
- maldăr • porumbiște • rufărie • stejăriș

3. Precizează substantivele colective de la exercițiul 2 formate prin derivare, indicând sufixele cu ajutorul cărora s-au obținut.

4. Formează feminine sau masculine de la substantivele: *avocat, broască, curcă, preot, șoarece, șofer, tigru, țăran, vrabie, zmeu*.

5. Identifică locuțiunile substantivale din versurile date.

a. „În taina farmecelor sale

E-un «nu știu ce» și-un «nu știu cum.»

Mihai Eminescu, *De-or trece anii...*

b. „Cum n-oi mai fi prieag

De-atunci înainte,

M-or troieni cu drag

Aduceri-aminte.”

Mihai Eminescu, *Mai am un singur dor*

Provocări

Scrie o poezie, punând întrăbări asemănătoare celor de la exercițiul 7. Subliniază substantivele, precizându-le cazul.

6. Transformă locuțiunile verbale de mai jos în locuțiuni substantivale.

- a băga de seamă • a lua la rost • a părea rău
 • a pune la cale • a rămâne în urmă • a scăpa din vedere • a trage pe sfoară

7. Analizează substantivele din versurile date, indicând și funcția lor sintactică.

„De ce nu răsare iarba verde și fragedă
 Pe spinarea fierbinte a fiarelor din pădure?

De ce nu le cresc pomilor aripi
 Și păsărilor rădăcini?”

Ana Blandiana, *Întrebări*

Lecția 13. Prepoziția

Felul prepozițiilor

Explorare

1. Precizează felul prepozițiilor din textul de mai jos.

Alex a venit în clasa noastră de la o școală mică din Brașov și pare foarte timid. Nu vorbește cu băieții și pe fete le ocolește. În recreație, nu participă la discuțiile noastre. Îl voi invita la patinoarul din mallul de lângă blocul meu.

2. Menționează funcția sintactică a cuvintelor în față cărora se află prepozițiile identificate la exercițiul precedent. Ce rol au prepozițiile?

3. Precizează în care dintre exemplele alăturate prepozițiile au sens și în care au numai rol de legătură.

- Îl aştepț pe Alex.
- Pun merele pe masă.
- Mergem la patinoar.
- Stau lângă mall.
- Fac un gest de prietenie.

Repere

Prepoziția este partea de vorbire neflexibilă care leagă un atribut, un complement sau un circumstanțial de cuvântul determinat. Prepozițiile sunt:

- **simple**, când sunt alcătuite dintr-un singur termen: *cu, de, în, la, lângă* etc.;
- **compuse**, când sunt alcătuite din doi sau mai mulți termeni: *de la, de pe, de pe la, de pe lângă, despre, înspre* etc.

Unele prepoziții sunt purtătoare de sens (*sub, lângă, spre, în* etc.), altele au numai rol de legătură (*de, la, a* etc.). Unele prepoziții au sens în anumite contexte (Stă *pe* scaun.), iar în alte contexte sunt lipsite de sens (Îl aştepț *pe* el.).

Locuțiunea prepozițională

Explorare

Înlocuiește cu o prepoziție grupurile de cuvinte scrise colorat în textul alăturat, făcând modificările necesare.

Am încercat să mă port frumos **față de** Alex, pentru că am înțeles reținerea lui **cu privire la** integrarea într-un colectiv nou. De azi, voi fi mai des **în preajma** colegului meu pentru a ne împrieteni.

Repere

Locuțiunea prepozițională este grupul unitar de cuvinte care se comportă ca o prepoziție. De exemplu: *față de, în loc de, în afara, cât despre, de-a curmezișul, în mijlocul, de jur împrejurul, de-a lungul* etc.

Nu trebuie confundate cu locuțiuni prepoziționale grupurile ce conțin adverbe care îndeplinesc separat funcție sintactică, de tipul: *aproape de ..., departe de ..., alături de ...*.

Locuțiunile prepoziționale nu trebuie confundate cu îmbinările libere de cuvinte care au tendința de a deveni locuțiuni, dar care, permitând asocierea cu un adjecțiv, dovedesc slaba coeziune a grupului: *cu scopul* (cu scopul mărturisit), *din punct de vedere* (din punct de vedere economic).

Regimul casual al prepoziției și al locuțiunii prepoziționale

Explorare

1. Ce caz crezi că cer prepozițiile scrise colorat în textul de mai jos? Justifică alegerea cazului.

M-am împrietenit **cu** Alex. Am luptat **contra** ironiilor colegilor **de** clasă. Mă port așa **grătie** educației primite.

2. Identifică locuțiunile prepoziționale din textul de mai jos? Ce caz crezi că cer acestea?

Cu **privire la** Alex, **în loc de** vorbe prefer faptele. Am patinat **de-a lungul** gheții când ne-am întâlnit.

Repere

Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cer în limba română cazurile:

- **acuzativ**, majoritatea prepozițiilor (*către, cu, din, de, după, în, la, pe, prin* etc.) și locuțiunile prepoziționale care au ca ultim termen o prepoziție de acuzativ (*față de, în loc de, în afară de, în decurs de* etc.);
- **genitiv**, prepozițiile *asupra, contra* și cele provenite din adverbe prin articulare (*deasupra, dedesubtul, înaintea, înăuntrul* etc.) și locuțiuni prepoziționale ca *în față, în spatele, în mijlocul, în urma, în jurul, în preajma* etc.;
- **dativ**, prepozițiile *datorită, mulțumită* (provenite din participii), *grație* (provenită din substantiv).

Cuvintele *asemenea, aidoma, aşijderea, conform, contrar, potrivit* sunt adverbe, nu prepoziții.

Într-o enumerare de substantive în cazul genitiv cerute de o prepoziție sau de o locuțiune prepozițională specializată, articolul genitival apare înaintea fiecărui termen: *Ninsoarea s-a abătut asupra satelor, a orașelor, a câmpilor.* În felul acesta, prepozițiile care cer genitivul se pot deosebi de cele care cer dativul.

Aplicații

1. Grupează prepozițiile din text în simple și compuse.

„O altă poveste cu aripi, foarte frumoasă, se află într-o poezie. [...] Se numește *Albatrosul* și a fost scrisă de Charles Baudelaire. E vorba acolo despre un albatros care ajunge pe puntea unui vapor. [...] Pare o pasare care se încurcă în propriile-i aripi, fără nicio legătură cu splendoarea din timpul zborului. [...] Ei, și Baudelaire îl compară pe poet cu albatrosul. Adică poetul [...] e un om ca toți oamenii, mai stângaci ca semenii lui. [...] și totul vine de la sensibilitatea lui neobișnuită.”

După Simona Popescu,
Pește-pasare și alte povești cu aripi și lacrimi

2. Precizează cazul cerut de prepozițiile din textul dat.

M-am bucurat că ieri a ieșit soarele pe cer și deasupra casei noastre au zburat vrăbii, ascunse până în acel moment în magazia din curte. Datorită ciripitului lor m-am înveselit. Împotriva așteptărilor mele, nu s-au năpustit asupra boabelor puse deasupra pervazului.

Provocări

Este greșită adăugarea la prepoziția *ca* a conjuncției *și* pentru evitarea cacofoniei: *L-am ajutat ca și coleg de clasă*. Eronată este și extinderea acestei construcții când nu apare o cacofonie: *Ca și prieten, sunt săritor*. Astfel de greșeli se evită prin reformularea enunțului și prin utilizarea altor prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *L-am ajutat în calitate de coleg de clasă. Ca prieten, sunt săritor*. Folosirea grupării *ca și* este permisă când în enunț apare comparativul de egalitate: *Sunt la fel de înalt ca și Dan*. Ascultă pe internet melodia trupei Taxi intitulată *Ca și*, în care se ironizează folosirea excesivă a acestei exprimări greșite. Notează, săptămâna următoare, măcar trei greșeli de acest fel pe care le vei auzi în emisiuni de televiziune sau de radio.

Lecția 14. Posibilități combinatorii ale substantivului

Explorare

1. Identifică substantivele cu funcție sintactică de subiect din textul de mai jos, precizând felul subiectului.

Mihai este un elev foarte bun, dar m-a speriat ieșirea lui furioasă de ieri, când am primit rezultatele la testul de la limba română. A trântit penarul pe podea, a rupt niște pixuri ale prietenilor lui, a țipat la Alina, i-a spus cu ciudă Anei că este mai deștept decât ea. Orgoliul și dorința de a lua numai notă maximă i-au provocat reacția.

2. Menționează felul subiectelor neexprimate din textul de la exercițiul precedent.

3. Indică substantivul cu funcție sintactică de nume predicativ din textul de la exercițiul 1, precizându-i cazul.

4. În ce caz crezi că sunt substantivele cu funcția sintactică de nume predicativ din propozițiile de mai jos?

- Problema lui este de autoeducație. • Dan este contra proiectării nemulțumirii tale asupra altora. • Nota este în funcție de pregătirea ta.

5. Menționează substantivele centru din textul de la exercițiul 1, precizând funcția sintactică a adjuncțiilor acestora și partea de vorbire prin care se exprimă.

6. Precizează cazul substantivelor care sunt atribuite substantivele prepoziționale în exemplele de mai jos.

- Își arată respectul față de părinți. • Aruncă pixurile dinăuntrul penarului. • Scaunul din fața băiatului este roșu. • Reușita grăție ajutorului primit l-a bucurat.

7. Ce funcție sintactică și ce caz crezi că au substantivele scrise colorat în enunțurile date?

- Profesorul **Georgescu** este întreagător. • Acordarea de premii **elevilor** merituoși este importantă.

8. Menționează funcția sintactică și cazul substantivelor care sunt adjuncți ai verbului în enunțurile date.

- Am un rucsac frumos. • Îi împrumut Mariei un pix.
- El s-a năpustit asupra colegilor săi. • Mă gândesc la excursia plănită. • Emil stă lângă fereastră. • Ana pune carte deasupra băncii. • Dan aleargă în jurul careului de sport. • Plecăm la mare în iulie. • A muncit zile întregi. • Au sosit acasă înaintea mamei. • Mihai aşteaptă cu răbdare. • Am spart paharul dintr-o gheșală. • Am învățat pentru test.

9. Precizează ce parte de vorbire determină complementul prepozițional din propoziția de mai jos.

de ce **plini**?

Pomii se încovoiae **plini de chiciură**.

Repere

Față de un verb centru cu funcția sintactică de predicat, substantivul îndeplinește ca adjunct două funcții sintactice mai speciale: subiect și nume predicativ. **Subiectul** intră cu predicatul verbal sau nominal într-o relație de interdependență, adică verbul impune cazul nominativ substantivului cu funcția de subiect, iar subiectul impune persoana și numărul verbului predicator. Subiectul poate fi **exprimat** și **neexprimat**.

Subiectul exprimat	simplu , când are un termen;
	multiplu , când are doi sau mai mulți termeni coordonați între ei.
Subiectul neexprimat	subînțeles , când a fost exprimat anterior în enunț, apărând la persoana a III-a, singular și plural;
	inclus , când poate fi dedus din desinența verbului la persoana I și a II-a, singular și plural.

Numele predicativ intră în componența unui predicator nominal și poate fi exprimat prin substantiv în cazul:

- nominativ: Ana este o prietenă bună.;
- acuzativ cu prepoziție/locuțiune prepozițională: Penarul este din plastic.; Reacția este cu privire la purtarea lui.;
- genitiv cu prepoziție/locuțiune prepozițională: El este contra conflictelor.; Ea este de partea Inei.

În calitate de **centru**, substantivul are adjuncți care îndeplinesc funcția sintactică de **atribut**. După partea de vorbire prin care se exprimă, atributul poate fi: substantival, pronominal, adjetival, verbal, adverbial.

Atributul substantival poate fi:

Felul atributului	Cazul substantivului atribut	Exemplu
atribut substantival genitival	genitiv fără prepoziție	Cartea <i>copilului</i> e pe masă.
atribut substantival prepozițional	acuzativ cu prepoziție și locuțiune prepozițională	Cartea de la <i>bunica</i> este frumoasă. Atitudinea <i>față de colegi</i> este nepotrivită.
	genitiv cu prepoziție și locuțiune prepozițională	Lupta <i>contra violenței</i> este importantă. Catedra din <i>fața băncilor</i> este nouă.
	dativ cu prepoziție	Succesul <i>datorită perseverenței</i> este lăudabil.
atribut substantival în nominativ	nominativ	Orașul <i>Brașov</i> este frumos.
atribut substantival în dativ fără prepoziție	dativ	Predarea limbii române <i>străinilor</i> este dificilă. Dan este nepot de soră <i>Marie</i> .

Ca **adjunct al verbului și al adjecțivului**, substantivul are următoarele funcții sintactice:

complement direct	când stă în cazul acuzativ fără prepoziție sau cu prepoziția <i>pe</i>	Citesc o revistă. Îl văd <i>pe Dan</i> .
complement indirect	când stă în cazul dativ	Îi dau <i>băiatului</i> un sfat.
complement prepozițional	când stă în cazul acuzativ sau genitiv cu prepoziție	Mă gândesc <i>la vacanță</i> . Ina este capabilă <i>de efort</i> . Luptă <i>contra violenței</i> .
circumstanțial de loc	când stă în cazul acuzativ sau genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională	Pune cărțile <i>în bibliotecă</i> . Caută pixul <i>dedesubtul caietelor</i> . Se joacă <i>în spatele blocului</i> .
circumstanțial de timp	când stă în cazul acuzativ sau genitiv cu prepoziție sau fără prepoziție	Am stat la bunici trei săptămâni. A ajuns după ora stabilită. A venit <i>înaintea dirigintei</i> .
circumstanțial de mod	când stă în cazul acuzativ cu prepoziție	Scrie <i>fără grabă</i> .
circumstanțial de cauză	când stă în cazul acuzativ cu prepoziție	E roșu <i>de furie</i> .
circumstanțial de scop	când stă în cazul acuzativ cu prepoziție	Mergem <i>la cumpărături</i> .

Aplicații

1. Identifică substantivele cu funcție sintactică de subiect și de nume predicativ din enunțurile date.

- Frustrarea este starea afectivă negativă cauzată de nereușita de a-ți îndeplini dorințele. • Supărarea, neliniștea, îngrijorarea, agresivitatea sunt reacții la frustrare. • Fericirea și reușita în viață nu depind însă de dorințele imediate și răbdarea, buna cunoaștere a puterilor proprii, controlul emoțiilor, renunțarea la ținte de neatins în momentul prezent sunt soluții pentru căștigurile valoroase și de durată. • Adolescentul de azi crede că telefonul mobil este ca aerul, blugii sunt doar din cea mai recentă colecție, tricoul este cu imprimeu modern. • Când Tânărul se va înțelege pe sine, vor dispărea tristețea, nervozitatea, agresivitatea și va fi fericit.

2. Menționează funcția sintactică a adjunctilor substantivelor centru de la exercițiul precedent.

3. Precizează ce funcție sintactică au substantivele adjuncti ai verbelor din enunțurile de mai jos.

- Fă temele singur! • Nu abandona lucrul din furie, pentru că trebuie să știi că toți am trăit momente asemănătoare. • Muncește pentru atingerea țintelor propuse și ai răbdare! • Dacă te simți obosit, fă o

pauză, plimbă-te în jurul casei, discută cu un prieten despre un subiect interesant, apleacă-te asupra unei cărți și reia lucrul cu placere. • Gândește-te la bucuria reușitei! • Dovedește-le părintilor și colegilor tăi că poți să termini un proiect început! • Mergi la bibliotecă pentru documentare și citește lucrări de specialitate!

4. Analizează substantivele din fragmentul de mai jos, după modelul dat.

„Duduia Lizuca putu să-si usuce lacrimile. Apoi, observă, aproape, pe prietenul ei Patrocle și-i zâmbi. Patrocle era un cătel roșcat, care începu a-i lingă mâna, plină încă de șerbet de portocale. După ce o curăță, se întoarse pe labele dinapoaia trupului, se înălță și își puse capul pe pieptul fetiței. Cucoana Emilia și madam Neicu tocmai ieșeau din cameră și se îndreptau spre porția de la stradă. Bătrâna puse mâna în creștetul copilului:

— Ce ai, fetițo, întrebă ea. Ai plâns?

Lizuca respinse mâna și rămase în fața casei.”

După Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*

„**duduia**” – substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărât „-a”, funcția sintactică de subiect

Lecția 15. Adjectivul

Felul adjetivelor și gradele de comparație

Explorare

1. Identifică adjectivele propriu-zise și adjectivele provenite din alte părți de vorbire din textul de mai jos.

Mama mi-a făcut o bucurie foarte mare, fiindcă mi-a luat rochia roșie dorită din toamnă. Prețurile crescânde îngreunează achiziția unui asemenea articol și perioada reducerilor finale este cea mai bună pentru a-ți lua produse șic.

2. Precizează dacă adjectivele identificate la exercițiul precedent sunt variabile sau nu, indicând numărul de forme flexionare al celor variabile.
3. Menționează cum se realizează acordul adjetivelor cu substantivele determinate.
4. Lucrați în perechi. Grupați adjectivele de la exercițiul 1 în adjective care au grade de comparație și adjective care nu au grade de comparație. Precizați la ce grad sunt adjectivele din prima categorie.

5. Explică formarea superlativului absolut în cazul adjetivelor scrise colorat în exemplele date.

- Costumul meu de schi este **formidabil de călduros**.
- Maria este **din cale-afară de generoasă**.
- Jacheta este **frumoasă foc**, dar **scumpă de speriat**.
- **Ce frumoasă** rochie ai!
- Prăjitura este **dulce, dulce**.

6. Ce efect are antepunerea adjetivului în versurile date?

„Dar pentru noi ninsoarea calmă
Dă suflet albelor albine.”

Constanța Buzea, *Mim fără lumină*

7. Indică mijloacele de formare a adjetivelor date.

- a. căldicel • cenușiu • dulcișor • fugar • fumuriu • gălbui • mărginaș • necinstit • osos • părintesc • slăbuț • străvechi • școlar • tomnatic
- b. atotștiutor • cumsecade • instructiv-educativ • româno-francez • roșu-aprins • roz-oranj

Repere

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă înșușirea unui obiect în sens larg. Adjectivul determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume sau număr cu valoare pronominală). Adjectivele pot fi: **propriu-zise** (emoție puternică) sau **provenite din verb la participiu** (rochie cumpărată), **din verb la gerunziu** (lumânare fumegândă) sau **din adverb** (oameni bine).

Adjectivele sunt:

- **variabile**, când își modifică forma în vorbire; în funcție de gen și de număr, adjectivele variabile pot avea **patru forme flexionare** (*bun*), **trei forme flexionare** (*grijuliu*) sau **două forme flexionare** (*limpede*);
- **invariabile**, când nu își modifică forma în vorbire (*bordo, ditamai*).

Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

Gradele de comparație			Exemple, explicații
pozitiv			bun
comparativ	de egalitate		construit cu grupurile de cuvinte <i>tot atât de, la fel de, tot aşa de, deopotrivă de – tot atât de bun</i>
	de inegalitate	de superioritate	construit cu adverbul <i>mai – mai bun</i>
		de inferioritate	construit cu adverbele <i>mai și puțin – mai puțin bun</i>
superlativ	relativ	de superioritate	construit cu articolul demonstrativ <i>cel, cea, cei, cele</i> și adverbul <i>mai – cel mai bun</i>
		de inferioritate	construit cu articolul demonstrativ <i>cel, cea, cei, cele</i> și adverbele <i>mai și puțin – cel mai puțin bun</i>
	absolut	de superioritate	construit cu adverbele <i>foarte, tare, prea – foarte bun</i>
		de inferioritate	construit cu adverbele <i>foarte, tare, prea și puțin – foarte puțin bun</i>

Mijloace expresive de redare a superlativului absolut	Exemple
adverbe legate de adjecțiv prin prepoziția <i>de</i>	<i>grozav, nemaipomenit, neînchipuit, aşa, atât, oricât de bun</i>
verbe la supin puse după adjecțiv	<i>frumoasă de speriat, de nespus</i>
grupuri locuționale	<i>din cale-afără de, cu totul și cu totul, peste măsură de bun</i>
adjective puse înaintea adjecțivului și legate de adjecțiv prin prepoziția <i>de</i>	<i>putred de bogat; chinitor de rece</i>
adverbe provenite din substantive	<i>singur cuc, sănătos tun, foc de frumoasă</i>
adverbele <i>ce</i> și <i>cât</i> în enunțuri exclamative	<i>Ce bun tort! Cât de frumoasă fată!</i>
repetarea adjecțivului, a unor vocale sau consoane din adjecțiv, silabisirea adjecțivului	<i>mare-mare, buun, acrrru, fru-moa-să</i>
prefixe (<i>prea-, răs-, arhi-, extra-, super-, ultra-</i>) și sufixe (<i>-isim</i>)	<i>ultraparfumat, rarism</i>

Există adjective care nu au grade de comparație, pentru că:

- sunt la origine, în limba latină, comparative sau superlative: *superior, maxim, anterior, suprem, extrem* etc.;
- însușirea este negrabilă: *viu, complet, veșnic, unic, principal* etc.;
- sensul cuvântului nu permite comparația: *acvatic, biologic, petrolifer* etc.

Adjecțivul stă, de obicei, după substantiv, dar poate sta și înaintea acestuia. Când stă înaintea substantivului, adjecțivul preia, în cele mai multe contexte, articolul hotărât de la substantivul determinat: *Bunul tată mă ocrotește.*

Adjectivele pot fi obținute prin **derivare** cu sufixe (*amăriu*bi*, băiețesc*bi*, dănic*bi** etc.) și prefixe (*nedemn, subacvatic*) și prin **componere** (*roșu-închis, galben-pai, cumsecade*).

Locuțiunea adjecțivală

Explorare

1. Găsește câte un sinonim pentru grupurile scrise colorat.

Ana este o fată **foarte de treabă**, nu e **cu nasul pe sus**.

2. Indică partea de vorbire determinată de grupurile de cuvinte scrise colorat la exercițiul precedent.

Repere

Locuțiunea adjecțivală este grupul unitar de cuvinte care este sinonim cu un adjecțiv și se comportă în propoziție ca adjecțivul. Locuțiunile adjecțivale pot avea grade de comparație.

Aplicații

1. Transcrie textul dat în caiet, făcând acordul adjecțiilor dintre paranteze cu substantivele determinate.

Ieri, (*hazliu*) băieți din clasa mea ne-au înveselit, propunându-ne să spunem ce ne sugerează (*cenușiu*) nori de pe (*trist*) cer de iarnă (*târziu*). Mi s-a părut că văd fluturi (*străveziu*), peștișori (*argintiu*), sălcii (*pletos*), elefanți (*greoi*), pisicuțe (*jucăuș*). Aștept (*vesel*) și (*cald*) primăvară ca să reluăm (*provocator*) joc.

2. Identifică locuțiunile adjecțivale din rețeta alăturată.

3. Analizează adjectivele din textul rețetei, după modelul dat.

„**pozitivă**” – adjecțiv propriu-zis, variabil, cu patru forme flexionare, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „atitudine” (feminin, singular, acuzativ), gradul de comparație pozitiv

Rețeta bucuriei

- Să ai o atitudine pozitivă față de lume, admirând o zi însorită și lucruri mărunte, mâncând o plăcintă gustoasă, purtând un tricou șic, discutând cu un prieten cumsecade!
- Fii respectuos și amabil cu cei care te încinjaoră!
- Oferă-le o mare parte din timpul liber apropiatilor!
- Fii foarte atent să-ți satisfaci fel de fel de nevoi, dar nu sări peste cal!
- Dezvoltă-ți talentele înăscute, fixează-ți un scop de seamă în viață, învață lucruri noi, fii modest, echilibrat și mai puțin nerăbdător!

Lecția 16. Posibilități combinatorii ale adjективului

Adjectivul adjunct

Explorare

- Observă imaginea alăturată și citește replica fetei, care discută cu mama ei. Indică funcția sintactică pe care o au adjectivele.
- Precizează de ce părți de vorbire depind adjectivele identificate la exercițiul precedent. În ce fel de grupuri intră adjectivele ca adjunct?
- Menționează adjactivul centru din replica fetei.
- Identifică părțile de vorbire determinate de adjective din enunțurile mai jos, precizând felul adjactivelor.
 - Pentru un adolescent, o notă proastă poate fi o ne-norocire.
 - Dumneata cel mai înalt, vino la mine!
 - Emoțiile crescânde l-au copleșit.
 - Trei mai prietenoși l-au încurajat.

Prietenii îmi spun că am un comportament ciudat, fiindcă uneori sunt visătoare și alteori sunt foarte veselă. Par capabilă de emoții mai puternice decât ale lor și... și... când îl văd pe un anumit băiat mă făstâcesc.

Repere

Adjactivul se combină în propoziție cu alte cuvinte, fiind adjunct sau centru.

În calitate de **adjunct**, adjactivul are funcția sintactică de:

- atribut adjectival** în grupul nominal;
- nume predicativ** în grupul verbal.

Atributul adjectival poate determina:

- un substantiv: Fata s-a bucurat de *nota mare*.;
- un pronume: *Dumnealui* mai îndrăzneț a vorbit.;
- numeral cu valoare pronominală: *Doi* mai triști scriu poezii.

Atributul adjectival se poate exprima prin:

- adjectiv propriu-zis, la orice grad de comparație: El are o dispoziție schimbătoare.;
- adjectiv provenit din verb la participiu: Emoția trăită l-a îmbujorat.;
- adjectiv provenit din verb la gerunziu (gerunziu acordat): Vocea tremurândă i-a dezvăluit emoția.;
- adjectiv provenit din adverb: Dan este un băiat bine.

Numele predicativ se află într-o relație ternară, depinzând de subiect și de verbul copulativ: El pare vesel.

Adjectivul centru

Explorare

- Menționează adjectivele centru din enunțurile date.
 - Olga este bucuroasă de reușita lui Dan la olimpiada de chimie. • Încrederea în sine este necesară adolescenților. • El este apt de a câștiga sprijinul colegilor de clasă. • Anca a fost fericită la bunici. • Sorin este bolnav de două zile. • El este ușor buimac. • Mama l-a certat pentru paharul spart din neatenție. • Testele proiectate pentru autocunoaștere sunt utile.
 - Precizează ce părți de propoziție determină adjectivele centru de la exercițiul precedent și prin ce parte de vorbire sunt exprimate acestea.

Repere

În calitate de **centru**, adjecțivul este determinat de:

complement prepozițional	El este plin <i>de griji</i> . El este hotărât <i>de a spori</i> influența lui asupra prietenilor. El este vrednic <i>de respect</i> .
complement indirect	Ea este recunoscătoare <i>colegilor</i> de clasă.
circumstanțial de loc	Ea este veselă <i>la petreceri</i> .
circumstanțial de timp	El este îngândurat <i>de zile bune</i> .
circumstanțial de mod	Este un copil frumos <i>sufletește</i> .
circumstanțial de cauză	Ana este slabă <i>de nemâncată</i> .
circumstanțial de scop	Este foarte atentă <i>pentru a înțelege</i> lecția.

În calitate de centru, adjecțivul are dublu rol, putând fi, în același timp, adjunct și centru, de exemplu: Fata *surprinsă* de emoțiile ei vorbește cu mama. Adjecțivul *surprinsă* este adjunct pentru substantivul *fata* și centru pentru complementul prepozițional *de emoțiile*.

Aplicații

1. Identifică atributele adjecțivale din textul dat, precizând felul adjecțivelor prin care se exprimă.

Influența puternică a grupului asupra adolescențului aflat în căutarea identității personale se poate observa în marea plăcere de a petrece timpul liber cu prietenii. Dorința crescândă de a cumpăra haine gata de la firme celebre pentru a arăta bine exprimă preocuparea majoră pentru acceptarea de către ceilalți.

2. Indică adjecțivele care sunt nume predicative în enunțurile de mai jos.

- Băieții au fost mai prietenoși cu membrii echipei de fotbal decât cu participanții la cros. • Adina pare foarte timidă. • Ce Tânăr a rămas bunicul! • Sportivul ar fi ajuns mai puternic dacă se antrena mai mult.

3. Precizează adjecțivele centru din enunțurile date.

- Dorința de independență a adolescenților este demnă de apreciere.
- Sprijinul părinților este util tinerilor încă nesiguri de capacitatele lor.
- Ascunsă în dulap, pisica se simte în siguranță.
- Era voios pentru nota mare de la lucrare.
- El era trist de două săptămâni.
- A fost amabilă pentru a face o bună impresie.
- El avea un comportament puțin obraznic.

4. Menționează ce părți de propoziție depind de adjecțivele centru de la exercițiul precedent.

5. Analizează adjecțivele din fragmentul următor, după modelul dat.

„Era o fată mai degrabă scundă, cu pielea incredibil de albă. Eu aveam pielea la fel de albă, numai că eram brunet. [...] Era extrem de exigentă. Își juca rolul de senioră la o curte medievală cu o artă

desăvârșită. Era stăpâna plină de capricii care putea decide după voie în privința vieții și inimii slujitorului ei. [...] Întrucât liceul «Gheorghe Lazăr», așezat în centrul Bucureștiului, strângea elevi de pe o rază foarte mare, aveam neșansa ca, după terminarea orelor de școală, să apucăm în direcții diferite.”

Gabriel Liiceanu, *Crini din clasa întâi de liceu*
„scundă” – adjecțiv propriu-zis, variabil, cu patru forme, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „o fată” (feminin, singular, nominativ), gradul pozitiv, funcție sintactică de atribut adjecțival

Autoevaluare L12-L16

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 17. Textul descriptiv

Pentru început

Realizează-ți oral un portret, găsind câte un adjetiv pentru a-ți prezenta ochii, părul, mâinile și statura. Creează o comparație pentru o trăsătură a ta de caracter pe care o consideri importantă.

Explorare

Observă tabloul alăturat și răspunde cerințelor.

- Ce impresie îți lasă tabloul? • Ce detalii remarcă la ochi (culoare, formă, expresie)? • Cum sunt nasul, buzele, fruntea? • În ce fel evidențiază coafura chipul femeiei? • Care este poziția mâinilor și ce exprimă acestea? • Ce haine poartă? Cum își se par bijuteriile? • Ce se vede în planul îndepărtat și ce îți sugerează? • Care crezi că sunt trăsăturile ei morale cele mai importante? Ce elemente din pictură îți sugerează aceste trăsături de personalitate?
- Realizează o listă cu detaliile pe care ai vrea să le prezinti. Notează adjective, verbe sinonime, figuri de stil care te-ar ajuta să le prezinti, ca în modelele:
Ochi: vii, pătrunzători, triști, melancolici etc.
Tânără poartă/s-a îmbrăcat cu/s-a înveșmântat cu/și-a pus/are o rochie albă.
Are un șal subțire ca o boare de vînt.
- Alcătuiește un plan al descrierii tinerei din tablou. Redactează o ciornă în care să faci descrierea tinerii, în 150-300 de cuvinte.

Constantin Lecca (1807-1887),
Portretul Ecaterinei Manu

Repere

Pentru a redacta descrierea unei persoane, a unui obiect sunt recomandabile pentru **stabilirea conținutului**:

- realizarea unei scheme cât mai exacte a elementelor componente și a proprietăților acestora;
- precizarea, în cazul descrierii unei persoane, a unor detalii semnificative vizând chipul, statura, îmbrăcământea;
- indicarea, pentru descrierea unei persoane, a unor trăsături morale sugerate de înfățișarea fizică, a unui comportament, a unor emoții trăite de persoana respectivă;
- menționarea unei impresii lăsate asupra celui care face descrierea.

Aplicații

Verifică prima variantă a textului, transcrie-o și apoi autoevaluează-te pe baza grilei de mai jos.

TEXTUL DESCRIERII

Prezintă Tânără din tablou, surprinzându-i chipul, statura și îmbrăcământea, trăsăturile de personalitate.

Are exprimare clară, corectă, expresivă.

Respectă structura textului descriptiv, referindu-se la elementele și la proprietățile subiectului descrierii.

Respectă normele de ortografie și de punctuație, este așezat corect în pagină și are scrisul lizibil.

Lecția 18. Comentarea unor pasaje dintr-un text. Descrierea unei emoții

Explorare

1. Numește emoția dominantă descrisă în textul dat.

.... Să fie o dimineață copilăroasă și moale
 Prin care, trecând, lumina să scoată
 Foșnet de frunză uscată;
 Să miroasă-n odaie
 A creioane ascuțite prelung
 Și-a hârtie neîncepută; [...]
 Bucuroasă, buimacă,
 Să trag pe mine o haină,
 Să ies năucită în stradă
 Cu picioarele goale-n pantofi
 Și să întreb fericită:
 Știți cumva în ce an suntem?"

Ana Blandiana, *Dorința*

2. Ce alte emoții identifici?

3. Ce fel de text literar este: epic sau liric? De ce?

4. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Comentați primele șase versuri ale textului *Dorința*:

- formulați o idee generală despre versurile date;
- găsiți o legătură între dimineață, lumină și hârtia *neîncepută*;
- precizați simțurile implicate în descrierea emoției;
- identificați figurile de stil și precizați ce sugerează;

Camil Ressu (1880-1962), *Portret de fată* (detaliu)

- explicați utilizarea verbelor la conjunctiv;
- redactați o primă formă a textului, apoi revizuiți-o.

5. Descrie o emoție trăită de tine în copilărie. Pentru aceasta, elaborează o ciornă în care:

- să precizezi momentul trăirii emoției, starea de spirit, dacă erai singur/singură sau cu cineva;
- să prezinti, mai întâi, o impresie generală asupra momentului care tă-a produs emoția;
- să menționezi detaliile (obiecte, flori, sunete, misiuni etc.) care te fac să-ți amintești de acea emoție;
- să folosești persoana I, singular și timpul trecut.

Repere

În comentarea unor pasaje dintr-un text literar, este recomandabil să se aibă în vedere următoarele aspecte:

- citirea cu atenție a întregului text și stabilirea dacă este liric sau epic, pentru a fi abordat în mod specific;
- identificarea ideilor din fragmentul dat, care pot fi relaționate cu întregul text sau cu alte lucrări;
- prezentarea semnificației textului și relaționarea acesta cu figurile de stil sau cu alte mijloace de expresie;
- oferirea de exemple convingătoare din textul dat și susținerea afirmațiilor cu citate introduse corect;
- utilizarea unui limbaj clar, concis, sobru, fără exprimări metaforice, aprecieri superlatitive, enunțuri exclamative, expresii tocite prin uz.

În descrierea unei emoții personale, sunt recomandabile:

- precizarea momentului în care s-a produs;
- trecerea de la impresii generale la detalii particulare;
- folosirea persoanei I, numărul singular și a timpului trecut.

În ambele tipuri de compuneri, trebuie să fie respectate normele de redactare și scrisul să fie lizibil.

Aplicații

1. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Transformați ciorna elaborată la exercițiul 4, *Explorare*, într-un text de 5-10 rânduri în care să reuniți toate observațiile grupei și să prezentați semnificația versurilor date. Un reprezentant al grupei citește comentariul din *scaunul autorului*.

2. Descrie, într-o compunere de 150-300 de cuvinte, pe baza ciornei elaborate la exercițiul 5, *Explorare*, o emoție trăită de tine. Apoi, schimbă compunerea ta cu un coleg/o colegă de clasă. Fiecare citește compunerea celuilalt, apoi discutați. Revizuiște-ți textul pe baza sugestiilor primite. Transcrie-l și apoi afișează-l pe un panou.

Recapitulare

Citește fragmentele de mai jos, extrase din poezia *Pelerinaj sentimental* de Otilia Cazimir și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

„Grădina mea – grădina copilăriei mele –
Avea odată straturi și alei.
Pe brazde negre înfloreau pansele
Și le stropeau pe însurat bătrâni mei
C-o stropitoare verde, smălțuită.
Erau pe-aicea flori de mărgărită
Și micșunele¹ cu parfum de mosc²...

Grădina noastră... n-o mai recunosc.
Dar prin perdeaua de cireși și nuci,
Mă cheamă-n umbră casa părăsită. [...]

E tot sub streșini cuibul rândunicii,
Și poate că-i aceeași rândunică.
M-apropii, cu sfială și cu frică:
În casa asta mi-au murit bunicii...
Și simt că-n zâmbetul meu Tânăr port
Surâsul lor, de-atâta vreme mort.

La ușa ce se văietă prelung
Mă-ntâmpină parfum încis și greu,
Și-n pragul putred, din trecut, m-ajung
Vechi amintiri din ceea ce-am fost eu.

Odăile pustii mi se arată
Atât de mari cum îmi păreau odată,
Pe vremea când le măsuram, tiptil,
Cu pași mărunți și șovăielnici de copil.
Era atât de nalt pe-atunci plafonul scund,
Și ușile erau atât de grele
Când încercam să mă ascund,
Ținându-mi răsuflarea, după ele...

De-atâta colb, ferestrele-s opace.
Pe brazda-ngustă-a picăturilor de ploaie
Pătrunde cenușie în odaie,
În raze lungi, lumina care moare.

Și – uite: nu mai are niciun geam
Fereastra lângă care aşteptam,
Înfrigurată și nerăbdătoare,
Întâiul fulg molatic de ninsoare.

În colț era oglinda veche și pătrată.
În apa-i de lumină înghețată
Puneau de-a pururi înserările târzii
Fantome plutitoare, fumurii.

Păianjenul tăcerii țese moi
Și diafane pânze de mătasă
Și, răstignită pe păreții goi,
Singurătatea stăpânește-n casă. [...]

Și-mi pare că, de m-as întoarce fără veste,
Ar răsări, când s-ar deschide ușa,
Un zâmbet grav și dulce de bunică,
Doi ochi mirați și palizi de brândușă
Și-un cuvios parfum de levăntică.

Cu glas tremurător și ușurel,
Bunicul m-ar chema-n iatac³ la el.
Cu mâini subțiri, m-ar ridica în brață.
Aș aștepta să iasă din scrinul⁴ vechi de nuc
Feliile de pâine cu dulceață
Și vrafurile cărților cu poze
În care-aș regăsi, sub scoarțe moi de piele,
Poveștile copilăriei mele.
Și pe divanul înflorat cu roze
Aș adormi-n iatacul cald și bun,
În miros de gutui și de tutun..."

¹ micșunea (s. f.) – plantă erbacee, cu flori parfumate, galbene-aurii.

² mosc (s. n.) – substanță folosită în parfumerie și medicină, cu miros pătrunzător și placut, secretată de masculul moscului, animal originar din Asia.

³ iatac (s. n.) – cameră mică de culcare, dormitor.

⁴ scrin (s. n.) – dulăpior cu mai multe sertare suprapuse în care se ține mai ales lenjerie; comodă.

1. Ce stare și-a produs lectura textului? Îți-a amintit vreo emoție trăită de tine?
2. Numește patru emoții, stări sau sentimente trăite de cel care se întoarce în locurile copilăriei.
3. Indică două modalități de exprimare a subiectivității în textul dat și exemplifică-le.
4. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Identificați figurile de stil din strofa a IX-a a textului de la pagina anterioră, menționând ce sugerează acestea.
5. Precizează ce locuri sunt evocate și care dintre ele declanșează rememorarea copilăriei. Cum arată acestea când sunt revăzute peste ani?
6. Care sunt simțurile prin care sunt evocate locurile copilăriei? Exemplifică prin versuri din text.
7. Comentează ultimele două versuri din strofa a doua.
8. Lucrați în perechi. Completați, în caiete, un tabel asemănător celui dat. Confruntați-vă răspunsurile cu cele ale colegilor voștri dintr-o altă grupă. Reuniți-vă două perechi. Realizați o planșă pe care un reprezentant al grupului de patru elevi să o prezinte în fața clasei.

Emoțiile și stările provocate în copilărie de locurile și obiectele din casă	Emoțiile și stările provocate la maturitate de locurile și obiectele din casă

9. Care sunt figurile protectoare ale copilăriei, aşa cum reiese din poezia *Pelerinaj sentimental*?
10. Menționează care sunt, în ultima strofă a poeziei, lucrurile ce amintesc de vremea copilăriei. Ce semnificație crezi că au?
11. Stabilește tipul de rimă din catrenele poeziei.
12. Ce măsură au versurile din prima strofă?
13. Indică funcția sintactică a substantivelor din fragmentul dat.

„Erau pe-aicea flori de mărgărită
Și micușunele cu parfum de mosc...”
14. Menționează ce fel de locuțuni există în următorul enunț:

Omul este copleșit de aducerii-aminte în fața casei bunicilor.
15. Analizează substantivele din strofa a VI-a, precizând și funcția sintactică a acestora.
16. Precizează cazul cerut de prepozițiile și locuțunile prepoziționale din enunțurile date.
 - În decurs de câțiva ani, casa s-a dărăpatat.

- În grădină sunt multe flori.
- De jur împrejurul casei, zboară rândunele.
- Lucrurile sunt neschimbate înăuntru casei.
- Am avut o copilărie fericită datorită bunicilor.

17. Extrage, din poezie, câte două adjective cu patru, cu trei și cu două forme.
18. Explică formarea adjecțivelor date, selectate din text.

nerăbdător

molatic

fumuriu

ușurel

19. Analizează adjectivele din versurile de mai jos, indicând și funcția sintactică a acestora.

„Pe vremea când le măsuram, tiptil,
Cu pași mărunți și șovăielnici de copil.
Era atât de nalt pe-atunci plafonul scund,
Și ușile erau atât de grele
Când încercam să mă ascund,
Ținându-mi răsuflarea, după ele...”

20. Menționează locuțunile adjecțivale din enunțul de mai jos, precizând și gradul de comparație al acestora.

Bunicii mei erau oameni foarte de treabă și tare la locul lor.

21. Realizează oral portretul unuia dintre bunicii tăi sau al altiei persoane care îți-a ocrotit copilăria.

22. Redactează o compunere de cel puțin 150 de cuvinte în care să descrii bunicii evocați în textul *Pelerinaj sentimental*.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Azi sunt îndrăgostit. E-un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
Izvoarele s-au luminat și sună
Oglinzile ritmându-și-le-n dans,
Și brații mei viuiesc fără furtună
Într-un amețitor, sonor balans,
În vîi vibrează struguri străvezii –
Cristalurile cântecelor grele –
Și stropi scăpărători de melodii
Ca roua nasc în ierburile mele.
Eu curg întreg în acest cântec sfânt:
Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sunt.”

Nicolae Labiș, *Primele iubiri*

A. 60 de puncte

- Identifică substantivele din al doilea vers din textul dat, precizând cazul și funcția sintactică a acestora. **6 puncte**
- Indică numărul de forme flexionare ale adjecțiilor *sonor* și *străvezii*. **6 puncte**
- Construiește două enunțuri în care adjecтивul *greu* să fie, pe rând, la comparativ de egalitate și la superlativ absolut. **6 puncte**
- Menționează ce caz și ce funcție sintactică au adjecțiile *îndrăgostit* și *scăpărători*. **6 puncte**
- Precizează funcția sintactică a cuvintelor *un curcubeu* și *fără furtună*. **6 puncte**
- Numește sentimentul dominant exprimat în versurile date și explică din ce aspecte ale textului rezultă. **6 puncte**
- Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
Epitetul *grele* din versul „Cristalurile cântecelor grele” sugerează că este vorba de:
 a. cântece greu de executat; c. cântece cu emoții puternice;
 b. cântece greu de înțeles; d. cântece pline de tristețe. **6 puncte**
- Transcrie comparația din text, precizând ce sugerează. **6 puncte**
- Identifică metafora din primul vers, menționând ce sugerează. **6 puncte**
- Comentează, în 6-10 rânduri, ultimele două versuri din textul dat. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează o compunere de cel puțin 150 de cuvinte, în care să descrii un prieten.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să precizezi detalii semnificative privind chipul, statura, îmbrăcămîntea obișnuită a persoanei alese;
- să menționezi două trăsături morale și două activități preferate ale prietenului tău;
- să folosești în compunerea ta patru epítete și o comparație;
- să respecti normele ortografice și de punctuație;
- să ai o așezare în pagină corectă și un scris lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Unitatea IV

Cu noroc, fără noroc

Lectură

Textul narativ literar • Spațiul, timpul, acțiunea • Narratorul și personajele • Textul multimodal (actualizare). Enciclopedia

Interculturalitate

Elemente de mitologie românească: Baba-Dochia și tradiția mărțișorului

Comunicare orală

Structura textului narativ oral • Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral

Limbă română

Pronumele personal • Pronumele personal de politețe • Pronumele reflexiv • Pronumele și adjecтивul pronominal posesiv • Pronumele și adjecтивul pronominal demonstrativ • Pronumele și adjecтивul pronominal nehotărât • Pronumele și adjecтивul pronominal interrogativ • Pronumele și adjecтивul pronominal relativ • Pronumele și adjecтивul pronominal negativ • Adjectivul pronominal de întărire • Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjecтивului pronominal (inclusiv atributul pronominal și atributul adjecтивal)

Redactare

Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat • Integrarea părților

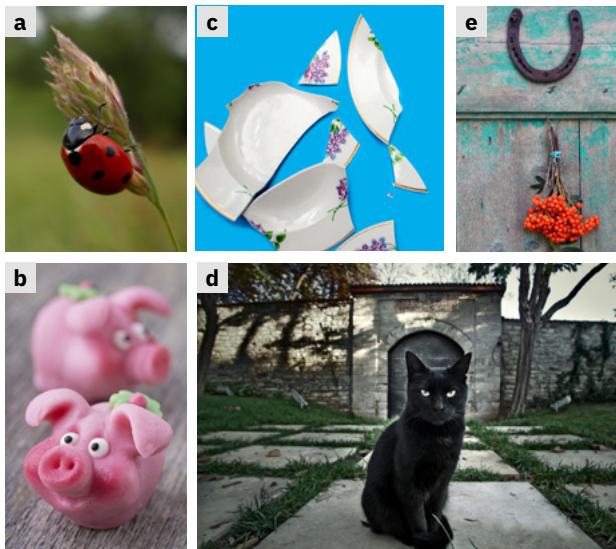
Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul narativ literar

Pentru început

1. Crezi că ești o persoană norocoasă? Ce înseamnă a avea noroc? Dar a avea ghinion?
2. Există, la toate popoarele, numeroase credințe despre obiecte și fiențe care atrag fie norocul, fie ghinionul. Privește imaginile de mai jos și indică-le pe cele despre care cunoști o astfel de superstiție.

3. Ascultă textul alăturat în lectura profesorului tău.

I.L. Caragiale (1852-1912)

Scriitor clasic, considerat cel mai important dramaturg al literaturii române, prozator și jurnalist. Atât în comediiile *O noapte furtunoasă*, *O scrisoare pierdută*, *D'ale carnavalului* etc., cât și în textele din volumul *Momente*, scriitorul este un observator ironic al slăbiciunilor omenești, al minciunii

și al ridicolului din viața publică sau din cea privată. O altă parte a operei sale cuprinde narațiuni în care apar evenimente stranii și personaje cu frământări interioare: *La conac*, *La hanul lui Mânjoală*, *O făclie de Paște*, *În vreme de război* etc.

Două loturi este un text mai amplu, publicat între 1898 și 1899 în revista *Gazeta săteanului*, sub titlul *Două bilete pierdute și retipărit* în volumul *Momente* (1901) cu noul titlu.

Text de bază

Două loturi

de I.L. Caragiale

— Asta e culmea!... culmea!... strigă d. Lefter, ștergându-și fruntea de sudoare, pe când madam Popescu, consoarta¹ sa, caută fără preget în toate părțile... Nu e și nu e!...

— Femeie, trebuie să fie-n casă... Dracu n-a venit să le ia!...

Dar ce au pierdut? ce caută?

Caută două bilete de loterie, cu cari d. Lefter Popescu a câștigat.

Însă oricine mă poate întreba:

— Bine, dacă a pierdut biletele, de unde știe d. Lefter de câștig?

E lucru simplu. Biletele le-a fost cumpărat cu bani împrumutați [...] de la d. căpitan Pandele, fiindcă îi spusese să mulți, când se tot plângăea că n-are noroc la joc, să-ncerce a juca cu bani de-mprumut... și a făcut învoială, pe onoare, față cu martori, să dea din câștig, dacă s-o întâmplă, zece la sută căpitanului.

Când a cumpărat biletele, d. Lefter a râs pesimist:

— Ti-ai găsit! eu și noroc!

Dar d. căpitan Pandele, mai optimist:

— De unde știi dumneata norocul meu?

Ș-a pus pe d. Lefter să-i însemneze în carnet numerele biletelor.

A trecut mult de la aceasta. Lotăriile, amâname de atâtea ori, s-au tras în sfârșit amândouă în aceeași zi. La prima (Lotăria «Societății pentru fundarea unei Universități Române în Dobrogea, la Constanța»), lotul² cel mare de 50.000 lei l-a câștigat numărul 076.384; iar la a doua (Lotăria «Asociației pentru fundarea și înzestrarea unui Observatoriu Astronomic la București»), lotul cel mare de 50.000 lei l-a câștigat numărul 109.520.

D. Lefter, până adineaori, habar n-avea că se trăseseră ieri amândouă lotăriile. Era seară; omul sedea la masă cu consoarta sa în sălița de intrare, vorbind în tincă despre cum se scumpește viața din zi în zi, când aude o birje oprindu-se-n poartă, apoi pași apăsați în curticică și pe urmă bătând cineva tare grăbit la geamul d afară. D. Lefter sare să deschidă, bănuind în gând: „Hai! iar ne cheamă deseară la serviciu extraordinar

¹ consoartă (s. f., fam.) – soție, nevastă.

² lot (s. n., inv.) – loz.

Imaginile care ilustrează acest text sunt capturi din filmul *Două lozuri* (1957), regizat de Gheorghe Naghi și Aurel Miheleș, ecranizare după textul *Două loturi* de I.L. Caragiale; în rolurile soților Popescu, Grigore Vasiliu-Birlic și Dorina Done

turbatul (turbatul e șeful), să ne canonească³ până la miezul nopții, ca să se recomande ministrului că e grozav!” – iar madam Popescu se repede în odaie, fiindcă era în *négligé*⁴. D. căpitan Pandele intră ca o furtună și, vorbind din ce în ce mai tare, ca și cum d. Lefter ar fi surd:

– Bine, nene, păcatele mele! de ce n-ai venit la berărie?... se poate să fii așa de indiferent? te caut ca un nebun de atâtea ceasuri?

– Ne-a ținut până adineaori turbatul la cantălerie⁵... De ce?

– Leftere!... nu știi nimica?

– Ce?

– Ieri s-a tras lotăriile noastre!

– Ei?

– Am câștigat!

– Nu mă-nnebuni!... Cât?

– La amândouă am câștigat loturile mari! ale mari de tot!

Și căpitanul pune pe masă listele oficiale și alături carnetul său. În adevăr, carnetul sună tocmai ca-n liste: 076.384 *Universitate-Constanța*, 109.520 *București-Astronomie*.

Cititorul a înțeles acumă ce cauță de trei zile pe brânci soții Popescu.

D. Lefter a trimis turbatului o scrisoare, cerând, cu tot respectul, un concediu de două-trei zile, pe motiv că nu se simte deloc bine. Așa și e; e bolnav.

După o muncă zadarnică de atâta vreme, după ce toată casa a fost răsturnată de zece ori, când așa, când aminterea, d. Lefter a căzut pe o canapea sfărâmat de

oboseală; [...] a moțait de câteva ori și-a adormit. Femeia a șezut și ea pe un scaun că nu mai putea de picioare și de mijloc – se-nțelege, de atâta alergătură și de-atâtea ridicături. Să fi atipit d. Lefter ca vreun sfert de ceas și, deodată, se scoală drept, cu față luminată de raza adevărului...

– Știu unde sunt! acum știu!... uf!... le-am găsit!

– Unde?

– În jacheta mea a cenușie de vară... Cu ea eram la berărie când le-am cumpărat. Țiu minte bine, le-am pus în buzunarul de la piept, înăuntru... Acolo, sunt!... sigur!... Adu-mi jacheta!

Pe cât își aducea mai lîmpede aminte domnul Lefter, pe atât madam Popescu se turbura, se roșea, se-ngălbenea...

– Care jachetă? întreabă ea aiurită, ca de pe altă lume.

– Cea cenușie.

– Leftere! zice femeia punând mâna la sânul stâng, ca și cum ar fi simțit un junghi grozav.

– Ce?

– Am... dat-o.

– Ce-ai dat?

– Jacheta!

– Care jachetă?

– A cenușie!

– Cui?

– N-ai spus tu că n-o mai porți?

– Cui? cui ai dat-o, nenorocito!

– La o chivuță⁶.

– Pentru ce?

– Pe farfurii.

– Când?

– Alaltăieri...

– Alaltăieri!... fără s-o cauți prin buzunare!

³a canoni (vb., fam.) – a chinui.

⁴négligé (fr.; în română: *neglijeu*) – îmbrăcăminte comodă purtată de femei în casă.

⁵cantălerie (s. f., pop.) – cancelarie; birou sau secție a unei instituții publice.

⁶chivuță (s. f., reg.) – femeie (de obicei, de etnie romă) care se ocupă, în principal, de spoitul caselor.

— Am căutat-o, răspunde femeia îngrozită de vina ei; nu era nimic.

— Tac! strigă crunt d. Lefter... Pe câte farfurii ai dat-o?

— Pe zece... Destul m-am tocmit: n-a vrut să-mi dea o duzină⁷ întreagă, răspunde ea fără să mai ştie ce spune.

— Unde sunt farfurile?... Voi să văz farfurile! Adu farfurile! porunceşte strănic d. Lefter.

Consoarta sa, fără să mai zică o vorbă, se supune; i le aduce şi le pune pe masă. Frumoase farfurii! [...] Domnul Lefter ia una ş-o sună – portelan.

— Bravo! bun gust ai! zice rânjind sardonic⁸.

Şi, pac! trânteşte una jos... tăndări! şi pe urmă, paf! alta asemenea.

— Leftere!

— Aşa sunt eu, galant⁹, cocoană! când am chef, sparg: sparg, cocoană, când am chef, farfurii de câte zece mii de franci una! sparg, mă-nțelegi, sparg al dracului!

Şi iar pac! paf! până la a din urmă, pe când cocoana se scutură la fiecare, parcă ar arde-o cu un bici de foc. După ce le isprăveşte pe toate, d. Popescu îşi scoate batista, îşi sterge sudoarea frunţii şi se aşază grav pe scaun, apoi, cu tonul sever, dar calm, al judecătorului ne-nduplecăt către criminalul care-i stă de faţă-n picioare:

— La care chivuţă? o ştii?

— La Țâca, aia Tânără, frumoasă, care vine totdeauna pe aici, răspunde vinovata, plângând cu inima frântă de târzie căinţă¹⁰.

— Ştii unde se află această chivuţă?

— Zice că stă tocmai la margine, în mahala la Farfuriilor.

— Destul, nenorocito!

⁷ duzină (s. f.) – grup de 12 obiecte de acelaşi fel.

⁸ sardonic (adj.) – (despre râs) care exprimă batjocură necruătoare sau satisfacţie diabolică.

⁹ galant (adj.) – (despre bărbătaş) curtenitor, atent (faţă de femei); generos.

¹⁰ căinţă (s. f.) – regret, remușcare.

Peste un ceas, pe-nserate, o birje trece în goana mare prin strada Emancipării din Farfurii: pe capră, alături cu birjarul, un sergent; în fund, d. Lefter şi d. căpitan Pandele: iar, dinainte, încă un sergent şi d. comisar al secţiei respective, Turtureanu, deja conteresat cu cinci la sută asupra câştigului – se-nțelege, câştig, dacă se vor găsi cele două bilete. Comisarul ştie unde stă chivuţa Țâca. [...]

La vederea mormanelor de vechituri, d. Lefter treseare; se repede şi-ncepe să scotocească luând şi examinând pe rând bucătică cu bucătică, fir cu fir. [...] Fatalitate! jacheta cenuşie nu se află. Când gânduri peste gânduri îi clocotesc în cap, iacătă şi Țâca, d-abia ducându-şi coşul plin de vechituri nouă, foarte oboosită de alergătura zilei-ntregi şi flămândă: de departe i s-au umflat nările ca răspuns la chemarea generosului miros de pe vatră.

Cum intră, o înconjură toţi trei musafirii; d. Lefter o ia de pept:

- Unde mi-e jacheta?
- Care jachetă?
- Jacheta a cenuşie...
- Care jachetă cenuşie?
- Jacheta cu bilettele...
- Care belete, boiarule? [...]
- Sa n-aibă parte!... dă să zică Țâca.

— N-ai fost tu, o-ntrerupe d. Lefter, în strada Pacienţii numărul 13, la madam Popescu, madam Lefter Popescu, o damă-naltă, subţirică, frumoasă, oacheşă, casele ale verzi cu geamlâc, care are o aluniţă cu păr d-asupra sprâncenii din stânga şi se poartă legată la cap cu roşu?

- Ba, am fost.
- Atunci, de ce minti?
- Ba, nu mint, boiarule; am fost. Ei?
- Nu ţi-a dat pe zece farfurii, că n-ai vrut să dai o duzină-ntreagă, cu chenar conabiu¹¹ lat pe muche şi altul pembe¹² îngust pe buză, o jachetă cenuşie?
- Ba, mi-a dat.
- Atunci, de ce minti?
- Nu minte, boiarule! zice bătrâna din săliuşă.
- Tac! tu!... Unde e jacheta?
- E pa mine... o port pa dedesubt. [...]
- Dezbracă-te, porunceşte d. Lefter.
- Iaca...

Şi Țâca începe a-şi lăpăda țoalele de pe ea. Tocmai dedesubt de tot, peste cămaşă, se vede jacheta cenuşie. D. Lefter repede o caută-n buzunarul de la piept; chivuţa se strâmbă, că se gâdilă la săn. În buzunar, nimic; dar în fund are o descusătură... desigur o fi căzut în căptuşeală. Țâca scoate şi o dă d-lui Lefter, care o descoase cu briceagul [...]. În căptuşeală, nimic şi iar nimic.

[D. Lefter, convins că Țâca şi-a însuştit biletetele, o ia la palme. Chivuţele – Țâca, baba şi fata – sunt duse la secţie,

¹¹ conabiu (adj., inv.) – roşu-închis, de culoarea vişinei coapte; vişiniu.

¹² pembe (adj., inv.) – roşu-deschis sau roz.

dar nu recunosc nimic la interogatoriu. Comisarul Turtureanu se îndoiește că Țâca ar fi găsit biletele. Cei trei pleacă la berărie pentru a dezbatе situația.]

Pe când vorbește d. Turtureanu, d. căpitan Pandele citește gazeta de seară, iar d. Lefter ascultă dus pe gânduri. La un moment, d. Popescu se face palid: un domn a intrat în berărie și trece pe lângă masa lor către fund. Este șeful său de la minister, un tip foarte posomorât și din cale afară aspru. D. Lefter se scoală și salută; șeful d-abia moțăie din cap și se aşază la o masă puțin mai departe.

— Uite, zice d. căpitan și arată și celorlalți gazeta care scrie:

„Precum se știe, cele două mari lotării s-au tras zilele trecute. Numerele care au câștigat loturile cele mari, de câte 50.000 lei sunt: la Constanța-Universitate, 076.384; – la București-Astronomie, 109.520.

Un lucru curios însă; până acum, fericiții posesori ai numerelor câștigătoare nu s-au prezentat să-și reclame dreptul. Pentru numeroșii noștri cititori și gentilele¹³ noastre cititoare, în rândurile căror am dori din suflet să se afle câștigătorii, amintim că, după șase luni de la trageri, nu se mai poate sub niciun cuvânt reclama vreun câștig. Sumele nereclamate până la termenul fatal trec de drept la fondurile societăților respective.”

Cu tot respectul ce i-l insufla d-lui Lefter șeful său, care-l ochia pe sub sprâncene din când în când cu privirea plină de mustătare – adică: „Dumneata ne tragi pe sfoară; scrii că ești bolnav, ca să-mi lipsești de la datorie, și pe urmă-mi bați berăriile... Bravo!” – cu tot respectul acela foarte legitim, d. Popescu nu se putu stăpâni la propoziția finală din notița gazetei, și izbucni într-un hohot de râs, un râs vânăt:

— Hahaha! să știi, nene Turturene, că le găsim tocma a doua zi după termen... Îmi cunosc eu norocul!... Hahaha!

Râsul și vorbele acestea au făcut pe d. căpitan Pandele să sară din loc. El, care până aci păstrase o atitudine calmă, mai presus de orice laudă, a trebuit în sfârșit și el să izbucnească... Imputări amare de neglijență, de indiferență, de imprudență! Când are cineva hârtii de valoare așa de mare, nu le lasă să se târâie astfel de colo până colo... [...] D. Lefter parcă n-a auzit nimic; bate toba încetinel cu deștele pe marmura mesiei.

Peste câteva momente, domnul șef, care a plătit paharul său de bere, se scoală și, trecând spre ușă pe lângă masă, zice:

— Domnule Popescu, dacă dumneata nu mai vrei să vii la serviciu, atunci, te rog, cel puțin trimite mâine cheia sertarului, unde ai acte publice în întârziere.

— Am fost bolnav, domnule șef.
— Mofturi!...

— Parol, domnule șef; mâine viu negreșit.

— Te rog! zise scurt și apăsat șeful și plecă fără să salute.

D. Turtureanu se uită la ceas... Tânărul! Trebuie să meargă la serviciul de noapte: peste un ceas trece inspectorul pe la secție. Pleacă; d. Lefter pleacă după el. Se aruncă într-o birjă; d. Lefter se aruncă după el.

— Merg și eu la secție, nene Turturene, s-o mai văz pe hoată!

[La secție, Lefter Popescu și comisarul Turtureanu află că inspectorul le eliberase pe femei. După ce îi reproșează lui Turtureanu că poliția este complice cu infractorii, Lefter pleacă spre mahala chivuțelor, unde ajunge în zori. Așteaptă să se trezească femeile, planuind să le convingă, cu vorba bună și cu promisiunea unei părți din câștig, să-i returneze biletele. Acestea însă reacționează violent: îi aruncă în față o strachină cu prune sleite, îl pălmuiesc și îl lovesc cu ce au la îndemână.]

Pe la șapte și jumătate d. Popescu era acasă. Consoarta sa nu dormise toată noaptea de grija. Cocoana, văzând halul omului, s-a pornit pe plâns... De cu seara, venise un prieten de la minister și lăsase o scrisoare...

O citește:

„Dragă Leftere,

Astăzi, când am plecat de la canțilerie, d. Georgescu, șeful, mi-a zis să te anunț că, dacă mâine nu vii la serviciu, poți să nu mai vii deloc, căci face raport de destituire și pune să spargă broasca sertarului tău, unde ai închis dosarul cu afacerea Goldstein. Au venit astăzi trei deputați și au făcut gură că se trăgănează lucrurile. De mâne, începem pe cât o ține Camera, canțileria la 8 dim. Te rog, în interesul tău, vino negreșit. Șeful e turbat rău.

*Al tău fidel amic,
Mitică”*

¹³gentil (adj.) – amabil, plăcut.

La opt și cinci, d. Lefter, spălat și premenit, suie treptele ministerului. Întreabă pe aprod¹⁴:

— Șeful a venit?

— Acușica, răspunde aprodul. A ordonat să mergeți imediat la dumnealui.

D. Popescu grăbește și intră foarte umilit. Șeful, care se plimbă de colo până colo, cu mâinile în buzunar, cum îl vede, se oprește:

— Ai venit, domnule?

— Da, domnule Georgescu...

— Aici nu sunt domnul Georgescu, domnule! aici sunt domnul șef... Să-mi aduci la moment dosarul aferii Goldstein... Si altădată, să știi că te dau afară! Stătul nu plătește impiegații¹⁵, ca să facă beții noaptea și ziua să zacă – uite ce prăpădit ești! – în loc să vie la datorie... M-ai auzit? Mergi de-mi adu dosarul!

Impiegatul ieșe împeticindu-se. Se duce la masa lui de lucru, descuie sertarul și apucă nervos un vraf de hârtii. Când dă să pună vraful pe masă, scapă pântre dește jos o hârtiuță mică îndoită. S-apleacă – o ridică – o privește lung – dă un țipărt...

Toți zeii! toți au murit! toți mor! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca și el!... Sunt aci!... aci biletele!... aci era soarele strălucitor căutat atâtă timp orbește pe-ntunerec!

D. Lefter e liniștit – acea liniște a mării, care, înțelenită în fine, vrea să se odihnească după zbuciumul unui năprasnic uragan: fața ei este senină, fără creț, pe când

¹⁴ aprod (s. m., înv.) – slujbaș care păzea sălile și introducea publicul în unele instituții.

¹⁵ impiegat (s. m.) – aici, funcționar de stat de rang inferior.

în fundu-i zac atâtea sfărâmături de corăbii înghițite pe de-a pururi, înainte de a fi putut ajunge la liman!

El ascunde-n sân, între flanelă și piele, într-un plic de pânză, cele două bucătele de hârtie [...]. Se încheie la jiletă fără pripă, se aşază bine în jețul său de mușama și așterne cu mâna sigură pe o coală de hârtie ministerială, următoarea compoziție, care, sub forma-i laconică¹⁶, ascunde atâtă ironie:

„Domnule Ministru,

Sănătatea mea prea delicată nu-mi permite să mai suport asprimile de tot felul ale serviciului.

Vă rog dar respectuos să binevoiți a-mi primi demisia din postul ce ocup la acest onor:¹⁷ minister.

Binevoiți etc.
Eleutheriu Poppescu”

[...] După zece minute, omul care a scuturat în fine jugul nesuferitei robii, intră la bancherul unde au fost depuse biletele [...].

— Mă rog, unde se-ncasează câștigurile de la lotăriile care s-au tras alătăieri?

— Fondul e depus la casa de depuneri, dar poate cineva să le-ncaseze și prin noi. Aveți vreun bilet câștigător?

— Am... două câștigătoare, răspunde fără afectare d. Popescu, și arată de departe biletele, ținându-le grațios între două degete.

— Sunt câștiguri mari?

— Măricele... Am amândouă câștigurile mari!

Bancherul deschide niște ochi plini de admirație și zice, dând să ia biletele:

— Dați-mi voie, mă rog.

Dar d. Lefter retrage încetinel mână, dezdoiește biletele și întreabă:

— N-aveți liste oficiale?

— Ba da. Iată-le.

— Mă rog, zice d. Lefter cu vorbă răspicată, avem o dată: zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-și-patră Universitate-Constanța.

— Nu, răspunde bancherul: una-sută-și-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci.

— Dă-mi voie, nu mă-ncurca: una sută-și-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci București-Astronomie.

— Ba, pardon, zice bancherul... București-Astronomie zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-și-patră.

D. Lefter nu-și dă seama bine de ce, dar simte o sfârșeală, și cade, alb ca porțelanul, pe un scaun [...], întinzând machinal¹⁸ mâna cu biletele. Bancherul le ia; se uită bine la liste, la bilete, la posesorul lor, și zâmbind și el fără afectare zice d-lui Lefter, care ascultă stupid:

— Uite ce e, stimabile: v-ați înșelat. Și iacă de unde provine... Dumneata ai... Ciudat lucru, ce-i drept... Cum s-a întâmplat!... Al dracului!... Dumneata ai la una tocmai numărul care a câștigat la cealaltă și...

— Și... ce?

¹⁶ laconic (adj.) – (despre vorbire, stil) scurt, concis.

¹⁷ onor. – abreviere pentru onorabil sau onorat.

¹⁸ machinal (adv., lit. mașinal) – care acționează mecanic, automat.

— ...și viceversa¹⁹.

Cum aude cuvântul viceversa, d. Lefter se face vânăt ca ficatul și se ridică izbucnind cu o volubilitate²⁰ supremă:

— Viceversa! Nu se poate, domnule! peste poate! Viceversa! Astă-i șarlatanie, mă-nțelegi! Vă-nvăt eu minte pe d-voastră să umblați d-acu-ncolo cu infamii²¹, și să vă bateți joc de oameni, fiindcă este o exploatare și nu vă mai săturați ca vampirii, pierzând toată sudoarea fiecare om onest [...].

Ș-a-nceput să se jelească, să se bată cu palmele peste ochi și cu pumnii în cap și să tropăie din picioare, făcând aşa un tărăboi, încât a trebuit bancherul să ceară ajutorul forței publice ca să scape de d. Lefter...

*

Dacă aș fi unul din acei autori care se respectă și sunt foarte respectați, aș încheia povestirea mea astfel...

...Au trecut mulți ani la mijloc.

Într-un târziu, cine vizita mănăstirea Tigănești putea vedea acolo o mică bâtrână, oacheșă, înaltă și uscată ca o sfântă, cu o aluniciu mare păroasă d-asupra sprânce-nei din stânga și cu privirea extatică. Ea nu scotea un cuvânt, nu voia să răspunză la nicio întrebare; nu făcea niciun rău, era dimpotrivă foarte blândă. O singură apucătură denunța oarecum că, sub fruntea ei senină, clipea o minte cu reazimul dezrädăcinat: toată ziulica, maica Elefteria culegea, te miri pe unde le mai găsea, cioburi de străchini, pe care le ascundea cu scumpătate în scunda ei chiliuță.

Tot într-un timp, colo departe, în haosul zgomotos al Bucureștilor, trecătorii puteau vedea un moșneag micuț, intrat la apă și scofâlcit, plimbându-se liniștit, cu acea liniște a mării, care, potolită în sfârșit, vrea să se odihnească după zbuciumul unui năprasnic uragan. Bâtrânu se plimba regulat – dimineața, de colo până colo pe

¹⁹ viceversa (adv.) – invers.

²⁰ volubilitate (s. f.) – spontaneitate, promptitudine.

²¹ infamie (s. f.) – ticăloșie, josnicie.

dinaintea Universității – seara, cum răsăreau aștrii, de jur împrejurul Observatorului pompierilor de la bifurcarea bulevardului Pake –, șoptind mereu, cu un glas blajin, același cuvânt: „Viceversa!... da, viceversa!”... – cuvânt vag ca și vagul vastei mări, care sub fața-i fără creț ascunde-n tainicele-i adâncuri stâncoase cine știe câte corăbii, zdrobite înainte de a fi ajuns la liman, de-a pururi pierdute!

Dar... fiindcă nu sunt dintre acei autori, prefer să vă spun drept: după scandalul de la bancher, nu știu ce s-a mai întâmplat cu eroul meu și cu madam Popescu.

Impresii după prima lectură

1. Completează, în caiet, cadranele de mai jos. Poți compara, apoi, răspunsul tău cu al colegului/colegei de bancă.

Cel mai mult mi-a plăcut

M-a surprins că

Nu îmi este clar dacă

Textul mi-a adus aminte de

2. Notează, în caiet, formele literare actuale ale următoarelor cuvinte și fragmente din text: *lotărie, cari, fundare, tincă, voi să văz, jacheta a cenușie, țiu minte, porțălan, să vie, pântre dește, pe-ntunerec, să răspunză*. Caută și alte cuvinte care nu sunt folosite cu forma literară în text.

3. Citește definiția cuvântului *loterie* din *Dicționarul explicativ al limbii române* și alcătuiește câte un enunț pentru fiecare dintre sensurile acestuia.

LOTERIE, *loterii*, s. f. Joc de noroc care constă în emiterea unor bilete prevăzute cu numere sau combinații de numere, dintre care, prin tragere la sorți, unele sunt declarate câștigătoare, dând dreptul posesorilor lor la premii în bani, în obiecte de valoare etc.; loto. ♦ Fig. Situație în care hotărâtor este norocul; hazard.

Lecția 2. Spațiul, timpul, acțiunea

Explorare

Interior de la începutul secolului XX

Juan Alexandru Paraschivescu
(1857-1901), *Mahala Dracului*

Camil Ressu (1880-1862),
Terasa Otetelesanu

Celulă dintr-o închisoare veche

Palatul Sturdza, București, fost sediu al Ministerului de Externe

Interior din vechiul palat al Băncii Naționale a României

1. Asociază imaginile de mai sus cu spațiile în care se petrec evenimentele prezentate în text. Notează, în caiet, ce întâmplări au loc în fiecare dintre aceste spații.
2. Precizează în ce oraș și când se desfășoară întâmplările. Recitește, cu voce tare, fragmentele din text din care ai aflat sau ai dedus locul și timpul.
3. Ce obiective își propusese să realizeze din profituri societățile care au organizat cele două loterii? Selecțează, din text, alte amănunte care plasează acțiunea într-o epocă de altădată.
4. Ordinea în care sunt relatate întâmplările nu corespunde ordinii în care acestea se desfășoară. Ce moment al subiectului este relatat la începutul textului? Unde s-ar situa acesta, în mod normal, pe firul temporal al nărațiunii, față de următoarele momente?
5. Explică de ce crezi că naratorul a ales intriga pentru începutul textului.
6. Reconstituie situația inițială propriu-zisă, urmărind sugestiile oferite de text.
7. Lucrați în perechi. Delimitați, în text, fragmentele care corespund celorlalte momente ale subiectului literar, apoi, stabiliți dacă restul întâmplărilor respectă ordinea cronologică.
8. Care sunt variantele de final oferite de narator?
9. Ar putea avea loc în zilele noastre întâmplarea prin care trece Lefter Popescu? Discută împreună cu colegii tăi dacă întâmplarea relatată în text este obișnuită sau nu.

Repere

În unele texte literare narrative, **acțiunea** are loc în universul oamenilor obișnuiați și sunt prezentate evenimente și personaje care seamănă cu cele reale. Bogăția detaliilor de viață concretă creează cititorilor iluzia că lumea imaginată există. Așa se explică apariția unor indici care fixează cu precizie acțiunea în **timp** și **spațiu**.

Pentru a capta interesul cititorilor, autorii pot adopta diverse **modalități de narare**: să nu respecte ordinea clasică a momentelor subiectului și cronologia întâmplărilor, să imagineze un dialog cu cititorii virtuali, să propună mai multe finaluri, să pretindă că nu cunosc destinul ulterior al personajelor etc.

Aplicații

1. Numele de locuri (reale sau inventate) folosite în text pot avea o anumită semnificație în raport cu întâmplările. Prezintă ce semnificații ar putea avea următoarele denumiri, în raport cu întâmplările narate: Mahalaua Farfurigiilor, Strada Emancipării, Strada Pacienții.
2. Întâmplările decurg alert, într-un interval de timp destul de scurt. Precizează, pe baza reperelor temporale din text, cât durează aventura lui Lefter Popescu. Poți folosi un organizator grafic similar celui de mai jos.

Lefter Popescu cumpără biletele de loterie.	„A trecut mult de la aceasta [...]”
Căpitanul Pandele îl anunță că au câștigat loturile mari la ambele trageri.	„D. Lefter, până adineaori, habar n-avea că se trăseseră ieri amândouă lotăriile. Era seara [...]”
Soții Popescu caută cu disperare biletele.	„Cititorul a înțeles acum ce cauță de trei zile pe brânci soții Popescu.”
...	...

3. Ordenează evenimentele de mai jos, apoi asociază-le cu momentele subiectului.
 - a. În sertarul biroului său de la minister, Lefter găsește biletele pe care le pierduse și, fericit, își dă demisia.
 - b. Convins că este vorba despre o înșelătorie, Lefter face o criză de furie, iar bancherul cere ajutorul poliției.
 - c. Într-o criză nervoasă, Lefter sparge cele zece farfurii.
 - d. Lefter Popescu își amintește că pusese biletele în buzunarul jachetei cenușii, dar soția lui îi mărturisește că a dat-o unei chivuțe pe zece farfurii.
 - e. Lefter Popescu și soția sa cauță cu disperare prin casă două bilete de loterie, pe care le cred câștigătoare.

Portofoliu

Două loturi de I.L. Caragiale are un final deschis, naratorul mărturisind că nu mai știe ce s-a întâmplat cu personajele. Imaginează, în minimum 150 de cuvinte, un sfârșit al întâmplărilor din text, diferit de cel sugerat ca alternativă. Poți insera o secvență descriptivă, o secvență dialogată sau poți adăuga un personaj nou.

- f. Deși biletele nu sunt în jachetă, iar Țâca susține că nu știe nimic despre acestea, femeile sunt duse la secție pentru anchetă.
- g. Căpitanul Pandele îi spune lui Lefter că, în ziar, numerele lor sunt anunțate câștigătoare.
- h. Lefter merge la bancă pentru a-și încasa câștigul, dar află că numerele erau câștigătoare, fiecare, la cealaltă loterie.
- i. Împreună cu căpitanul Pandele și comisarul de poliție, Lefter merge la chivuțe pentru a recupera biletele.
- j. Lefter Popescu achiziționează două bilete de loterie cu bani împrumutați de la căpitanul Pandele.

4. Cine crezi că a inversat numerele de la loterie? Alege dintre variantele de mai jos și argumentează-ți opțiunea.
 - Lefter, atunci când le-a transcris în carnetul căpitanului Pandele;
 - loteria, atunci când a comunicat numerele câștigătoare;
 - ziarul care a publicat numerele;
 - bancherul de la instituția care plătea sumele câștigate;
 - societățile care au organizat loteriile.
5. Ce crezi despre atitudinea naratorului față de autori „care se respectă și sunt foarte respectați”, având în vedere ce ar scrie aceștia despre Lefter Popescu și soția sa? Alege dintre propunerile de mai jos și justifică-ți opțiunea.
 - Îi admiră pentru felul ingenios în care ar încheia narațiunea.
 - Este dezamăgit, fiindcă deznodământul nu ar fi credibil în raport cu întâmplările relatate.
 - Este ironic față de proza accentuat sentimentală, care urmărește să emoționeze cititorii.

Lecția 3. Naratorul și personajele

Explorare

1. La ce persoană a verbului sunt relatate evenimentele?
2. Identifică fragmentele din text în care naratorul face comentarii despre evenimentele relatate.
3. În ce fel încearcă naratorul să stabilească un contact cu posibilii cititori?
4. Ce rol crezi că au adresările naratorului către cititor în textul studiat? Alege dintre variantele următoare:
 - implicarea afectivă a cititorului în evenimentele relatate;
 - detașarea naratorului de întâmplările pe care le povestește;
 - situarea naratorului de partea unuia sau a altuia dintre personaje;
 - atragerea interesului cititorului asupra celor povestite.
5. Cine este personajul principal? Ce argumente ai pentru opțiunea ta?
6. **Pălăriile gânditoare.** Lucrați în şase grupe. Analizați personajul principal al textului *Două loturi* din perspectiva fiecărei pălării, conform indicațiilor de mai jos. Prezentați-vă, apoi, concluziile prin intermediul unui raportor al fiecărei grupe.

1		Prezintă informații neutre, obiective, despre personaj: nume, profesie, stare civilă, domiciliu, fapte etc.
2		Menționează calitățile și acțiunile pozitive ale personajului.
3		Examinează critic personajul, prin prisma greșelilor și a defectelor acestuia.
4		Caută alternative la acțiunile personajului, propune alte soluții.
5		Analyzează emoțiile și sentimentele personajului și precizează reacțiile proprii în legătură cu acestea.
6		Oferă o vizionare de ansamblu asupra personajului, explicând acțiunile și reacțiile acestuia.

7. Completează, în caiet, enunțurile de mai jos cu numele celorlalte personaje din text.
 - a. Aflând de la soție numele chivuței căreia îi dăduse jacheta și adresa unde aceasta locuiește, Lefter Popescu merge cu birja, împreună cu căpitanul ... și comisarul ..., în mahalaua Farfurigilor. Acolo, ei o interoghează pe ... în legătură cu biletele care ar fi fost uitate în jachetă.
 - b. Din scrisoarea amicului ..., Lefter Popescu află că domnul ... vrea să-l concedieze dacă nu se întoarce la birou, unde a lăsat încuiat un dosar important.
8. Precizează care dintre personajele de la exercițiul precedent sunt secundare și care sunt episodice.
9. În vremurile evocate de text, chivuțele erau femei, de obicei de etnie romă, angajate cu ziua în principal pentru a da casele cu var și a face curățenie. Mai puteau avea și alte îndeletniciri: ghiceau viitorul, vindeau porumb fier, cumpărau și vindeau diverse obiecte.

Nicolae Petrescu-Mogoș (1872-1934), *Chivuțe*

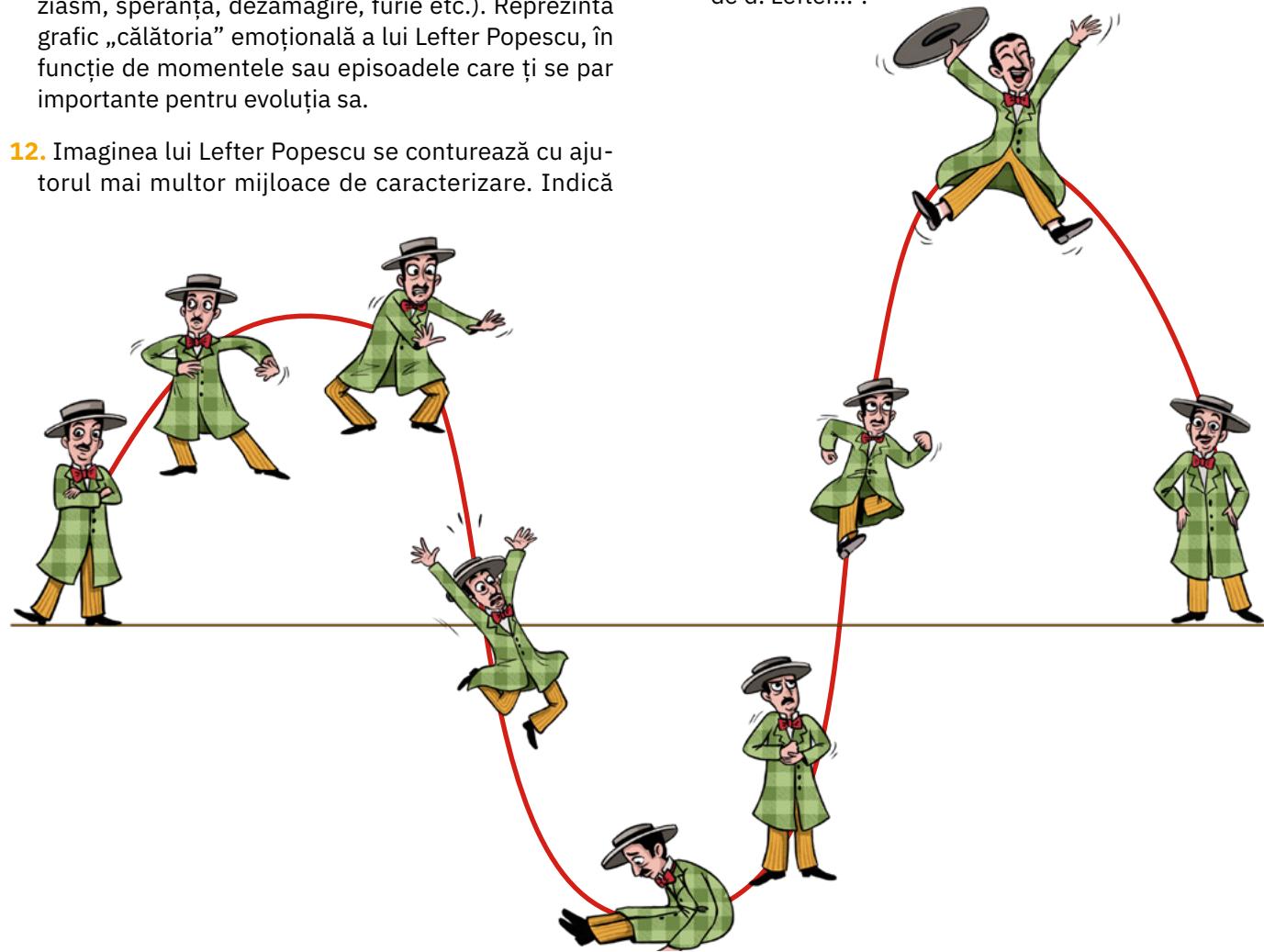
- a. Substantivul *chivuță* provine de la un nume propriu, prin diminutivare; care este acesta?
- b. Menționează ce fel de comerț făcea Tâca, având în vedere și fragmentul următor: „Odaia are două paturi, o masă, o laviță, un scaun și o sobătă de

tuci. Pe amândouă paturile, stau grămezi de haine, încăltăminte, pălării, şaluri purtate, pe sub paturi și pe laviță fel de fel de mărfuri de farfurărie și sticlărie...”.

- c. Limbajul chivuțelor creează impresia de autenticitate, dar produce și un efect comic. Extrage câteva exemple relevante din text.
10. Personajul principal intră în conflict, pe rând, cu aproape toate celelalte personaje. Prezintă aceste confruntări, pe scurt.
11. Perspectiva unui mare câștig care să-i schimbe destinul face ca, pe parcursul întâmplărilor, personajul principal să devină dintr-un om pasiv, liniștit, împăcat cu propria soartă, un om activ, cu atitudini și stări de spirit puternice, contradictorii (disperare, entuziasm, speranță, dezamăgire, furie etc.). Reprezintă grafic „călătoria” emoțională a lui Lefter Popescu, în funcție de momentele sau episoadele care îi se par importante pentru evoluția sa.
12. Imaginea lui Lefter Popescu se conturează cu ajutorul mai multor mijloace de caracterizare. Indică

trăsătura personajului și mijlocul de caracterizare pentru fiecare dintre fragmentele de mai jos.

- a. „— Îți-ai găsit! eu și noroc!”;
- b. „— Unde sunt farfuriile?... Voi să văz farfuriile! Adu farfuriile! poruncește strășnic d. Lefter. [...] Si, pac! trântește una jos... țăndări! și pe urmă, paf! alta asemenea.”;
- c. „La un moment, d. Popescu se face palid: un domn a intrat în berărie și trece pe lângă masa lor către fund. Este șeful său de la minister [...]. D. Lefter se scoală și salută.”;
- d. „Ş-a-nceput să se jelească, să se bată cu palmele peste ochi și cu pumnii în cap și să tropăie din picioare, făcând aşa un tărăboi, încât a trebuit bancherul să ceară ajutorul forței publice ca să scape de d. Lefter...”.

Repere

Autorul real, „în carne și oase”, al unui text narativ literar nu comunică în mod direct cu cititorii. El construiește un emițător fictiv, **narratorul**, prin vocea căruia **cititorul** află despre întâmplările și **personajele** imaginate de autor. Narratorul se poate adresa unui destinatar fictiv, un posibil cititor, diferit de cititorul concret al operei.

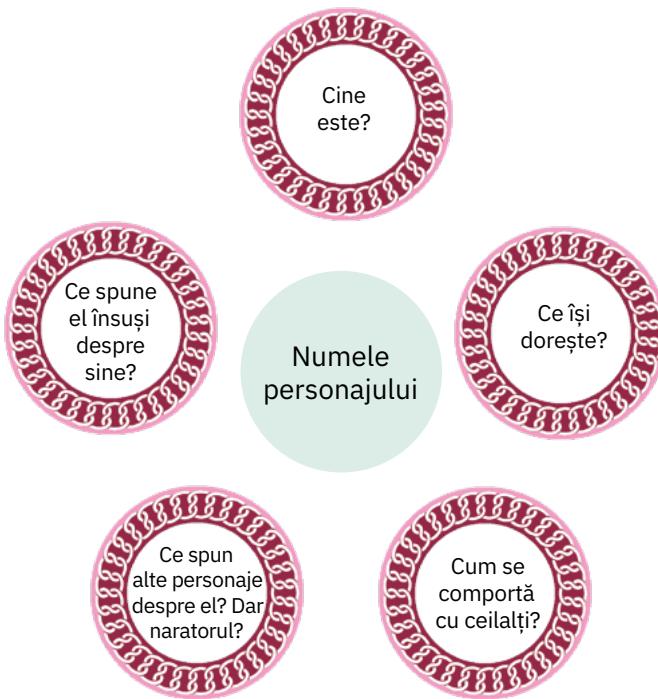
În unele texte literare narrative, accentul cade asupra caracterizării complexe a personajului principal, nu asupra evenimentelor propriu-zise. Personajul este construit cu multă atenție, ținându-se cont de datele biografice, de mediul în care își desfășoară existența, de relațiile cu semenii, de comportamentul și de reacțiile emoționale în raport cu evenimentele trăite, de limbaj, vestimentație etc.

Aplicații

1. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Realizați, pe o foaie, o schemă pentru personajul principal al textului lui I.L. Caragiale, urmând sugestiile de mai jos.

2. Explică efectul produs de asocierea dintre prenume și nume în cazul personajului principal, având în vedere că Lefter provine din Elefterie, care reproduce un vechi nume grecesc, Eleutherius (gr. *eleutheros* însemnând „liber”), folosit uneori pentru Zeus. În ce situație apare și numele grecesc în text? De ce? Analizează contrastul dintre cele două variante de prenume, Elefterie și Lefter.
3. Discută împreună cu colegii tăi dacă Lefter Popescu este un personaj interesat în mod special de bani sau îl motivează altceva, atunci când caută frenetic biletele de loterie, presupus câștigătoare.
4. Comentează fragmentul de mai jos din perspectiva atitudinii naratorului față de personaj.

„D. Lefter e liniștit – acea liniște a mării, care, înțelenită în fine, vrea să se odihnească după zbului unui năprasnic uragan: față ei este senină, fără creț, pe când în fundu-i zac atâtea sfârâmături de corăbii înghițite pe de-a pururi, înainte de a fi putut ajunge la liman!”

Ce rol are reluarea în final, cu minime modificări, a acestei fraze?

Portofoliu

Pe baza schemei realizate în clasă la rubrica *Aplicații*, redactează o compunere, de minimum 150 de cuvinte, în care să-l caracterizezi pe Lefter Popescu, personajul principal din textul lui I.L. Caragiale.

În scrierea compunerii, vei avea în vedere:

- notarea datelor de identificare a personajului (meserie, vîrstă etc.);
- prezentarea portretului fizic al personajului;
- prezentarea portretului moral al personajului, cu indicarea a trei trăsături de caracter și justificarea acestora prin câte o secvență semnificativă din text;
- precizarea mijloacelor de caracterizare, valorificând textul studiat;
- formularea unui punct de vedere propriu privind personajul;
- respectarea limitei de spațiu indicate;
- respectarea normelor ortografice și de punctuație.

Provocări

 Imaginează-ți că ești un bilet de loterie de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Scrie un text narativ, de cel puțin 150 de cuvinte, în care să prezinti o întâmplare amuzantă prin care ai trecut de când ai fost cumpărat de o persoană care a jucat la loteria pentru construirea clădirii Ateneului Român din București. În compunerea ta, vei avea în vedere:

- să povestești la persoana I, numărul singular;
- să inserezi o secvență descriptivă și o secvență dialogată;
- să respecti limita de spațiu indicată.

Bilet (față-verso) de la loteria organizată de Societatea Ateneului Român în anul 1885 sub sloganul „Dați un leu pentru Ateneu”

Sursa: www.loto.ro

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Comentează legătura care se poate stabili între cobiuri (farfurii sparte) și noroc.
2. În *Două loturi*, personajul principal are un adversar mult mai puternic decât personajele cu care intră, temporar, în conflict. Care este acesta?
3. Selectează fragmente din text în care apar trimiteri la noroc.
4. Lefter Popescu locuiește pe Strada Pacienței, la numărul 13. De ce crezi că a imaginat scriitorul o astfel de adresă?
5. În imaginile de mai jos este reprezentată zeița romană a norocului, Fortuna, care este oarbă. Ce simbolizează acest aspect? Care crezi că este semnificația obiectelor care o însotesc: un corn al abundenței și o cârmă de barcă în cazul statuetei antice de la Muzeul Vaticanului (a); o roată, în manuscrisele medievale (b, c); un spic, o cârmă de corabie și o sferă în gravura lui Hans Sebald Beham din 1541 (d).

6. Ironia este o trăsătură a stilului lui I.L. Caragiale. Explică de ce fragmentele următoare sunt amuzante, având în vedere că aluzia, exagerarea, diminuarea sau contrastul se numără printre procedeele de realizare a ironiei.

a. „Să fi ați pitit d. Lefter ca vreun sfert de ceas și, deodată, se scoală drept, cu față luminată de raza adevărului...”

b. „Așa sunt eu, galant, cocoană! [...] sparg, cocoană, când am chef, farfurii de câte zece mii de franci una! sparg, mă-nțelegi, sparg al dracului!”

c. „După ce le isprăvește pe toate, d. Popescu își scoate batista, își șterge sudoarea frunții și se aşază grav pe scaun, apoi, cu tonul sever, dar calm, al judecătorului ne-nduplecat către criminalul care-i stă de față-n picioare [...]”

d. „— Sunt căștiguri mari?
— Măricle...”;

e. „D. Lefter nu-și dă seama bine de ce, dar simte o sfârșeală, și cade, alb ca porțelanul, pe un scaun.”

7. În ciuda aparenței comice a întâmplării, personajul este victimă unui joc al hazardului, părând că se luptă zadarnic cu o soartă caprecioasă și crudă. Discuta cu colegii tăi și prezintă, în fața clasei, motivele pentru care finalul textului lasă cititorilor un gust amar.

8. Privește afișul filmului *Două lozuri*, realizat în 1957 de Gheorghe Naghi și Aurel Miheș după textul lui I.L. Caragiale. Crezi că este potrivit întâmplărilor din text? Discuta cu colegii tăi despre înfățișarea și posturile personajelor desenate și despre genul de film pe care îl anunță.

9. Discutați în grupe de câte 5-6 elevi aspectele de mai jos. Un raportor al fiecărei grupe va prezenta concluziile.

- a. Purtarea unui talisman influențează în bine viața unei persoane?
- b. Se poate face ceva pentru a evita ghinionul sau un incident nefericit?
- c. A câștiga la loterie sau la bingo presupune noroc sau este vorba de întâmplare?

10. Crezi că este bine ca oamenii să joace la loterie sau să practice diverse jocuri de noroc? Dezbateti.

Lecția 5. Textul multimodal (actualizare). Enciclopedia

Pentru început

- 1.** De ce crezi că în limba engleză unul dintre substantive care denumesc obiectele din porțelan este *china*? Cunoști un substantiv propriu folosit ca substantiv comun în limba română, pentru a denumi un produs?
- 2. Știu/Vreau să știu/Am învățat.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Alcătuiți un tabel cu trei coloane, scriind, în prima coloană, ce știți sau credeți că știți despre porțelan. În a doua coloană, formulați întrebări pe această temă, discutând între voi. Apoi, citiți articolul de mai jos dedicat porțelanului, accesat la data de 23 octombrie 2023. Notați, în a treia coloană, răspunsurile la întrebările voastre sau informațiile interesante pe care le-ați aflat.

Porțelan

77 limbi

Articol Discuție

Unele

De la Wikipedia, enciclopedia liberă

Porțelanul, supranumit în germană și "Weißes Gold" (aur alb), este un material ceramic alb și translucid obținut prin arderea la temperaturi înalte a unei paste compuse din **cuarț**, **caolin** și **feldspat**. Împreună cu adăosuri mai mici de alte componente. Se folosește la fabricarea vaselor industriale sau de laborator, a izolațiilor electrice, a vaselor de uz casnic sau a unor obiecte decorative. După raportul elementelor componente el poate fi clasificat drept porțelan dur sau porțelan moale. La porțelanul clasic dur raportul dintre caolin, feldspat și cuarț este de 50/25/25, pe când la cel moale este de cca 30/30/40.

În trecut aceste proporții erau ținute în secret. Firmele producătoare de **ceramică** țin în secret și azi raporturile precise dintre aceste componente. Aceste raporturi variază și în funcție de regiunea unde se obține materia primă.

Dacă porțelanul este dur sau moale mai poate fi determinat și de modul de ardere a porțelanului.

Vas chinezesc de porțelan

Legături externe [modificare] modificare sursă

- [de Marcă de porțelan Imagini](#)
- [de Johann Friedrich Böttger și descoperirea porțelanului Arhivat în 12 martie 2012, la Wayback Machine.](#)
- [Istoria porțelanului chinezesc Arhivat în 27 mai 2013, la Wayback Machine., 22 Aprilie 2013, Historia](#)
- [Informații în mai multe limbi despre Porzellan](#)

Wikimedia Commons conține materiale multimedia legate de porțelan

- 3.** Crezi că informațiile de pe Wikipedia despre acest subiect sunt complete? Dacă ai dori să află și alte amănunte referitoare la porțelan, unde ai căuta?
- 4.** Citește articolul alăturat, extras din enciclopedia *Cele șaptezeci de minuni ale Chinei* (2008), coordonată de Jonathan Fenby.

Text de bază

Porțelanul

după Stacey Pierson

Porțelanul este unul dintre cele mai de succes produse create vreodată în China. În vechime, a fost folosit drept ceramică pentru uz casnic la fabricarea în serie a veselei rezistente, pentru comenzi imperiale speciale și figurine sculptate. Începând cu secolul VIII, a devenit o importantă marfă de export și sursă majoră de venituri guvernamentale.

Se poate afirma că porțelanul a fost inventat în China odată cu trecerea de la arderea ceramicii albe la temperaturi joase la arderea acesteia la temperaturi înalte. Datorită asocierii cu China, termenul popular care desemnează astăzi vasele și, în general, figurinele din porțelan este „chinezării”. Ca material ceramic, porțelanul este apreciat atât pentru culoarea de un alb pur, pentru duritatea datorită căreia rezonează ca sticlă la atingere, cât și pentru transparentă, pătrunderea luminii în material conferindu-i strălucire. Înainte de inventarea sa în China, materialul nu era cunoscut în alte culturi, dar apariția sa a avut un impact puternic asupra consumului mondial de ceramică albă dură și, în special, de porțelan „alb cu albastru” pentru care China a devenit celebră.

Istoria

Porțelanul a fost fabricat pentru prima oară în China în epoca Sui (581-618), în forme înrudite cu ale vaselor de argint străine, precum cupele de vin din Persia secolelor III-IV. În următoarea dinastie, Tang (618-907), trei mari cupoare au început producția în masă, realizând obiecte foarte diverse, de la vase mici la porțelanul decorat cu albastru de cobalt¹ sub glazură², primele porțelanuri cu nuanțe „alb cu albastru” din lume. Ulterior, sub dinastiile Yuan (1279-1368) și Ming (1368-1644), Jingdezhen, în provincia Jianxi, devine cea mai mare și mai importantă zonă pentru producția de porțelan din China. Curtea imperială din Beijing comanda aici porțelanuri cu modele speciale, multe inscripționate la bază cu numele dinastiei și al împăratului care le solicitase. Începând cu secolul

¹ cobalt (s. n.) – metal dur, de culoare alb-argintie, întrebuiușit, în tehnică, la fabricarea unor aliaje, la colorarea sticlei, a porțelanurilor etc.

² glazură (s. f.) – aici, email, smalt pentru produse ceramice.

Fabricarea porțelanului, într-o pictură din sec. al XVIII-lea

XVII, sub noua dinastie Qing (1644-1911), la curte s-au deschis ateliere de pictat, porțelanul brut fiind trimis la Beijing de la Jingdezhen pentru a fi împodobit de specialiști. Aici s-au fabricat unele dintre cele mai frumoase porțelanuri pictate din istoria Chinei.

Tehnologii și decorațiuni

Porțelanul chinezesc este compus din două materiale: caolinul³ și piatra de porțelan. Ambele se găsesc în cantități mari în sudul Chinei, dar piatra de porțelan este rară în nord. Ca majoritatea porțelanurilor, și cel chinezesc se obține prin arderea la temperaturi înalte, în general de până la 1320°C, și este translucid⁴. Unele porțelanuri foarte subțiri sunt descrise în limba chineză drept „fără trup”.

În nord, cuptoarele erau, în general, încălzite cu cărbune, abundant în zonele cu fabrici de porțelan. În sud, s-a folosit lemnul pentru aprovisionarea cuptoarelor. Materialele pentru glazurare conțineau cenușă de feldspat⁵ și pigmenti minerali: cupru pentru nuanțe de roșu și verde, cobalt sau fier pentru albastru, fier pentru galben și negru.

Se foloseau numeroase tehnici de decorare, cea mai uzuală fiind pictarea cu cobalt sub glazură. Ea se aplică și în atelierele de porțelan din China contemporană. Foarte populară este, în secolul XV, tehnica picturii pe vase în emailuri colorate, aplicate peste glazura deja arsă, și reardearea la temperaturi joase, inventată pentru producerea de obiecte cu nuanțe suprapuse, numite *doucai*. La finele secolului XVII și începutul secolului XVIII, paleta de culori s-a extins, una dintre cele mai populare culori devenind rozul, și s-au dezvoltat tehnici noi de pictat.

Porțelan chinezesc: bol și farfurie *doucai* din dinastia Qing

Forme și funcții

În China, porțelanul se folosește la fabricarea unei game largi de obiecte, cu întrebuiențări cât se poate de diverse. Cea mai uzuală este vesela, care cuprinde farfurii și boluri pentru mâncare, cupe și căni de băut. Vesela era destinată atât consumatorilor de rând, cât și curții imperiale. Alte obiecte din porțelan, vase și figurine, erau folosite pentru practici religioase în temple. Sub dinastia Ming se produceau țigle din porțelan, exemplul cel mai elocvent fiind cele albe care acoperă „Pagoda de Porțelan” din Nanjing.

Răspândirea porțelanului chinezesc în lume

Porțelanul chinezesc a fost exportat pentru prima oară sub dinastia Tang, astfel de obiecte fiind descoperite de arheologi în situri din Irak, Egipt și din estul Africii. În epoca Yuan, porțelanul chinezesc, în special cel alb cu albastru, a ajuns în cantități mari în Orientul Apropiat, Asia de Sud-Est și Japonia, unde se prefera porțelanul alb. Exportul a continuat în epoca Ming, noile destinații incluzând, din secolul XVI, Europa. Prima țară care a comandat porțelan chinezesc a fost Portugalia. În secolele următoare, mii de porțelanuri chinezeești au fost exportate în Olanda, Anglia, Suedia, Germania și în alte țări europene.

Porțelanul chinezesc a devenit o sursă de inspirație pentru ceramica produsă în multe dintre țările unde era exportat: ceramica de Delft (Olanda) sau ceramica din Anglia, cu popularul model al salciei albastre.

Bibliografie

- Harrison-Hall, J., *Ceramica Ming la British Museum* (Londra, 2001)
- Needham, J. et al., *Știință și civilizație în China*, vol. 5, partea 12: „Tehnologia ceramicii”, ed. R. Kerr (Cambridge, 2004)
- Pierson, S. (ed.), *Articolele Qingbai: Porțelanul chinezesc din dinastie Song și Yuan* (Londra, 2002)
- Qingzhen, N. (ed.), *Albastru și roșu sub glazură* (Shanghai, 1993)
- Vainker, S., *Ceramica și porțelanul chinezesc* (Londra, 1991)

Traducere din limba engleză de Carmen Ion

³caolin (s. n.) – rocă argiloasă de culoare albă, întrebuințată în industria ceramicii.

⁴translucid (adj.) – care este parțial transparent, lăsând lumina să treacă.

⁵feldspat (s. m.) – nume generic dat unor minerale care intră în componentă mai multor roci, utilizate ca materie primă în industria sticlei, a ceramicii și ca piatră semiprețioasă.

Impresii după prima lectură

- Textul tău s-a părut dificil sau nu? În cazul unui răspuns afirmativ, explică dacă dificultatea se referă la informații în sine, la termenii utilizati sau la urmărirea relației dintre text și imagini. Dacă ai răspuns negativ, motivează de ce.
- Când descoperi un subiect care te interesează, cum procedezi pentru a afla mai multe informații despre acesta?

Explorare

- Care sunt principalele aspecte prezentate în text? Explică în ce fel le-ai identificat.
- Precizează căruia tip de receptor crezi că îl se adresează textul:
 - unui specialist în domeniul ceramicii;
 - oricărui cititor interesat de tema respectivă, indiferent de vîrstă.
 Motivează-ți răspunsul.
- Stabilește, oral, corectitudinea sau incorectitudinea enunțurilor de mai jos, pe baza informațiilor din text.

Enunțul	Corect	Incordanță
China a devenit celebră pentru porțelanul „alb cu albastru”.		
Porțelanul este apreciat pentru puritatea albului, duritate și transparentă.		
Cel mai important atelier de pictat porțelan se găsea la Jingdezhen.		
Cuptoarele de porțelan din nordul Chinei erau alimentate cu lemn, iar cele din sud cu cărbune.		
Nuanțele de albastru, galben și negru din glazură se obțineau din fier.		
Porțelanul era folosit exclusiv pentru vesela curții imperiale.		
Prima țară europeană care a comandat porțelan din China a fost Portugalia.		
Exportul de porțelan chinezesc a început în epoca Ming.		

- Mentionează motivul pentru care, în China, se spune despre unele porțelanuri că sunt „fără trup”.
- Care este substantivul ce denumește, în limba română, vasele și figurinele de porțelan provenite din China? Cum s-a format acesta?
- Din ce categorie de texte face parte *Porțelanul* de Stacey Pierson? Alege dintre variantele următoare și justifică-ți răspunsul:
 - literar
 - nonliterar
 - continuu
 - discontinuu
 - monomodal
 - multimodal
- Explică relația dintre text și imaginile care îl însoțesc. Ce procese ale fabricării porțelanului sunt ilustrate în pictură? Ce informație din text este ilustrată prin fotografia cu bolul și farfuria *doucai*?
- Compară textul din *Cele săpătuzici de minuni ale Chinei* cu articolul de pe Wikipedia de la rubrica *Pentru început*, referindu-te la următoarele aspecte:
 - cui îi aparține calitatea de autor;
 - cum ajunge un cititor obișnuit să înțeleagă termeni de specialitate precum *caolin* sau *feldspat*;
 - numărul și calitatea surselor bibliografice;
 - măsura în care cititorii pot avea încredere în acuratețea informațiilor.
- În textul din enciclopedia online, cuvintele și grupurile de cuvinte evidențiate cu albastru se numesc hiperlinkuri. Explică ce rol au acestea, folosindu-ți experiența de lucru pe internet.
- Articolul de pe Wikipedia nu este semnat de un autor. Cum explici acest lucru?
- Exemplifică o situație când a fost necesar să consulti o enciclopedie. Ce alte encyclopedii cunoști?

Repere

Enciclopedia este o lucrare de referință care conține informații sistematizate și detaliate din toate ramurile cunoașterii (enciclopedie universală/generală) sau dintr-un singur domeniu (enciclopedii de artă, istorice, mitologice, științifice, tehnice etc.). Din cauza cantității enorme de informații, encyclopediile generale cuprind, de regulă, mai multe volume, organizate alfabetic sau tematic.

Textul enciclopedic este, de regulă, **multimodal**: în encyclopediile tipărite, explicațiile sunt însoțite de imagini (fotografii, desene, hărți etc.). În cazul encyclopediilor online sau în format electronic, prezentarea informațiilor se face chiar prin mai multe moduri de expresie: lingvistic (textul explicativ), vizual și auditiv (animări, fragmente muzicale sau cinematografice etc.), uneori chinestezi, utilizatorii putând interacționa cu anumite interfețe (înregistrări accesibile printr-un cod QR, hărți interactive) și accesa hiperlinkuri către alte documente, cu mai multe informații.

Un articol enciclopedic cuprinde, ca orice text științific, trimiteri la lucrările pe baza cărora s-a făcut documentarea. Wikipedia este o enciclopedie online, creată în 2001, care cuprinde peste un milion de articole despre subiecte variate, în foarte multe limbi. Oricine poate contribui la crearea și/sau modificarea informațiilor de pe acest site, de aceea, câteodată, pot exista erori, iar informațiile trebuie mereu verificate și din alte surse.

Aplicații

- Menționează din ce tip de enciclopedie face parte textul din *Cele șaptezeci de minuni ale Chinei*: **a.** generală; **b.** tematică.
- Caută termenul *porțelan* într-un dicționar explicativ, apoi menționează ce diferențe ai constatat între articolul de dicționar și textul enciclopedic, referitor la:
 - spațiul acordat termenului;
 - tipul de informație pe care îl oferă;
 - organizarea informației (alfabetic sau tematic);
 - existența mai multor moduri de expresie.
- Pe baza informațiilor din textele citite, precizează ce diferență crezi că există între ceramică și porțelan.
- Care este, după tine, motivul succesului pe piață al encyclopediilor, în lumea de azi? Poți alege dintre variantele următoare:
 - curiozitatea publicului, stimulată de abundența de informații care îi parvin prin intermediul presei și al internetului;
 - dorința de a rămâne informat într-o lume în continuă schimbare;
 - accesibilitatea informațiilor;
 - simpla dorință de a cumpăra o lucrare imponantă, care înfrumusețează biblioteca.
- În imaginea care ilustrează articolul de pe Wikipedia, pictura obiectului de porțelan înfățișează un dragon ținând o perlă. Caută pe internet sau într-un dicționar de simboluri ce semnificație au cele două elemente în cultura chineză.
- Ilustrația de mai jos înfățișează o farfurie de porțelan, pictată cu modelul salciei albastre. Caută informații pe internet despre acest model, care face referire la o poveste nefericită de dragoste dintre doi tineri.

Portofoliu

- +** **Miniproiect interdisciplinar.** Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Scrieți un articol de tip enciclopedic pentru site-ul școlii despre un produs artizanal specific zonei în care locuți. Pentru aceasta, este important:
- să respectați caracteristicile unui text enciclopedic;
 - să includeți un infografic și/sau fotografii;
 - să culegeți informații din diferite surse;
 - să citați informațiile conform regulilor oferite mai jos;
 - să adaptați informațiile la vîrstă cititorilor posibili, reformulând sau, dacă este posibil, folosind un link la alt site, pentru definiție;
 - să redactați informațiile concis și corect;
 - să pregătiți postarea online la orele de TIC;
 - să publicați articolele pe site-ul școlii.

Regulile citării în notele de subsol

- carte: Prenume Nume autor, *Titlul cărții* (traducere de ...), loc, editură, an, p.;
- volum colectiv: Prenume Nume autor (ed. sau coord.), *Titlul cărții*, loc, editură, an, p.;
- capitol în volum colectiv: Prenume Nume autor(i), „*Titlul capitolului/articolului*”, în *Titlul cărții*, Prenume Nume (ed. sau coord.), loc, editură, an;
- articol de revistă: Prenume Nume autor, „*Titlul articolului*”, în *Numele revistei*, volum, nr., an, p.;
- articol online: Prenume Nume autor, „*Titlul articolului*”, <http://adresadeinternet>, accesat la data

Provocări

Folosind o enciclopedie de știință pe înțelesul copiilor sau informații de pe Wikipedia referitoare la Arhimede și Alexander Fleming, scrie un text de minimum 150 de cuvinte cu titlul *Rolul întâmplării în descoperirile științifice*.

Autoevaluare L1-L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

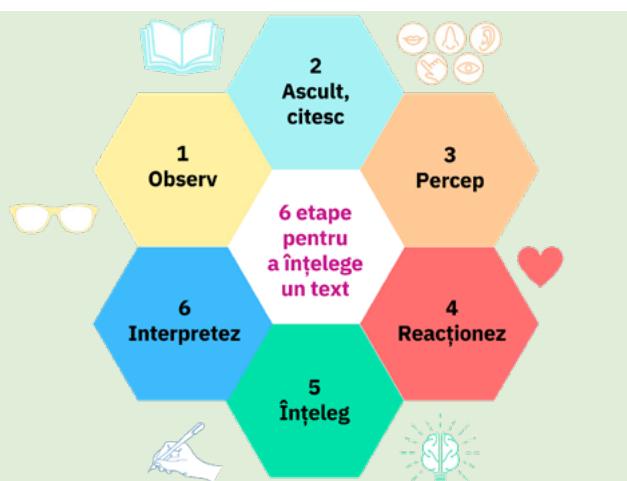
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

În existența oricărei persoane au loc întâmplări fericite sau mai puțin fericite a căror cauză nu este întotdeauna clară, aşa încât, din cele mai vechi timpuri, oamenii au căutat răspunsuri și explicații. Există o forță supranaturală care determină destinul unei persoane? Evenimentele surprinzătoare și inexplicabile sunt rodul hazardului? Norocul este ceva mai mult decât un concurs de împrejurări favorabile?

Povestirea de mai jos, apărută în volumul *Cercul mincinoșilor. Povești filozofice din toată lumea* de Jean-Claude Carrière, te invită să reflectezi asupra propriilor alegeri în viață. Explorează-o, aplicând gradual cele șase etape de înțelegere a unui text.

Text auxiliar

Cerșetorul și regele

Poveste populară indiană

Norocul trece uneori pe lângă noi, și încă destul de iute, după cum arată această întâmplare.

Un om sărman, care abia își ducea zilele cerșind din poartă-n poartă, a zărit într-o bună zi o caleașcă de aur intrând în sat, iar în caleașcă se afla un rege frumos și surâzător.

Săracul și-a spus de îndată în sinea lui: suferințele mele au luat sfârșit, traiul meu nevoiasă s-a isprăvit. Simt că regele cu chip luminos a venit aici doar pentru mine. Am să mă bucur de firimiturile averii lui și am să duc de azi înainte o viață lipsită de griji.

Ca și cum ar fi venit, într-adevăr, pentru a-l întâlni pe omul cel sărman, regele a oprit caleașca în dreptul lui. Cerșetorul, care îngenunchease cu fruntea în

țărână, s-a ridicat și l-a privit, încredințat că norocul n-avea să-l mai ocolească. Deodată, regele a întins o mână către cerșetor și i-a spus:

— Ce-mi dai?

Săracul, uimit și încurcat, n-a știut ce să-i răspundă. Regele vrea oare să glumească sau să-și bată joc de mine? se întreba el. Ori mă așteaptă alte necazuri?

Apoi, văzând surâsul regelui, chipul luminos și mâna întinsă, a scotocit în traistă și a găsit câțiva pumni de orez. A luat un bob de orez și i-l-a dat regelui, care i-a mulțumit și a plecat mai departe în caleașca trasă de caii nemaipomenit de iuți.

Seara, cerșetorul și-a golit traista și a găsit un bob de aur.

A început să plângă amar...

— De ce oare nu i-am dat tot orezul?

Traducere din limba franceză
de Brîndușa Prelipceanu

Discutarea textului

1. Recitește titlul și precizarea de sub acesta și notează răspunsurile la următoarele întrebări: Ce observi în privința sensului substantivelor care alcătuiesc titlul? Ce tip de text este? Din ce zonă culturală provine?

2. Unde crezi că se petrece întâmplarea? Când crezi că are loc evenimentul?

3. Menționează personajele din text. Care este personajul principal?

4. Cine este naratorul întâmplării relatate? Alege dintre variantele următoare:

a. personajul principal, care rememorează întâmplarea;

b. un personaj martor, care asistă la întâmplarea relatată;

c. o voce ficțională, care știe totul despre întâmplarea relatată.

- 5.** Descrie cu ajutorul căror simțuri ți-ai imaginat derularea evenimentelor. Ți-ai reprezentat vizual o anumită scenă, un personaj sau un obiect? Ai asociat un personaj, o anumită scenă cu un miros sau cu anumite sunete/un tip de muzică? Ti-ai închipuit cum s-ar simți la pipăit bobul de aur?

6. Ce sentimente îți stârnește întâmplarea prin care trece cerșetorul?
 7. Crezi că, dacă omul sărman i-ar fi oferit mai multe boabe de orez regelui, acesta i-ar fi dat în schimb mai multe boabe de aur?

- 8.** Explică semnificația faptului că indicii temporali și spațiali nu oferă informații exacte referitoare la momentul și locul în care se desfășoară acțiunea.
 - 9.** Menționează, în 2-3 enunțuri, două trăsături specifice textului narativ literar pe care le-ai identificat în *Cerșetorul și regele*.
 - 10.** Alcătuiește planul simplu de idei al textului.
 - 11.** Selectează două figuri de stil din textul dat, precizând rolul lor.
 - 12.** Numește trăsăturile morale ale cerșetorului, indicând pasajele din text relevante pentru trăsăturile respective. Menționează mijlocul de caracterizare folosit.
 - 13.** Exprimă-ți părerea despre afirmația naratorului: „Norocul trece uneori pe lângă noi, și încă destul de iute.”
 - 14.** Explică de ce crezi că omul sărman a fost: **a.** ghinionist; **b.** norocos.

- 15.** Cum interpretezi faptul că regele este cel care îi cere ceva omului sărman?

16. Asociază povestirea *Cerșetorul și regele* cu *Două loturi* de I.L. Caragiale, prezentând, în aproximativ 150 de cuvinte, o asemănare și o deosebire de continut între acestea.

Portofoliu

Crezi că, în viață, este mai important norocul sau voința de a realiza ceva? Motivează-ți răspunsul, în 50-100 de cuvinte, valorificând textul dat.

Biblioteci deschise

Citind cărțile de mai jos, vei avea ocazia să află cum este privit norocul atât în literatura actuală, cât și în mitologia populară.

Cartea lui Michael Byrne relatează peripetiile lui Bully, un băiat de 12 ani care descoperă că are de la mama sa un bilet câștigător la loterie și trebuie nu numai să-și revendice premiul, ci și să-și salveze viața de cel care îi vor cu disperare câștigul.

Lecția 7. Elemente de mitologie românească: Baba-Dochia și tradiția mărțișorului

Pentru început

- Explică modul în care crezi că s-a format cuvântul *mărțișor*. Verifică apoi în DEX dacă ipoteza ta s-a confirmat.
- Ai primit sau ai oferit vreodată un mărțișor? Când? Ce semnifică pentru tine acest obiect și gestul de a-l dărui?

Explorare

- Citește fragmentul următor, extras și adaptat din lucrarea *Calendarul țăranului român. Zile și mituri* de Ion Ghinoiu, apoi notează, în caiet, răspunsurile la întrebările de mai jos.

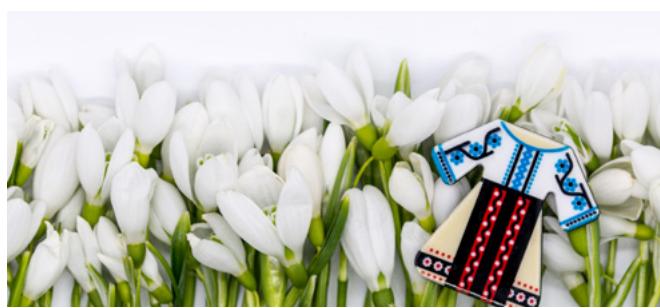
„Prima lună a calendarului roman, cu începutul de an la 1 martie, este dedicată lui Mars, zeul războiului.

Mărțișorul este funia care adună și împletește cele 365 de zile într-un șnur bicolor, simbolizând iarna și vară, făcut cadou la 1 martie, străvechi început de an agrar. El este un calendar simbolic confecționat din două fire colorate în alb și roșu, la care s-a adăugat apoi un obiect artizanal. La începutul secolului al XX-lea mărțișorul se făcea cadou copiilor, fete și băieți, în dimineața zilei de 1 martie, înainte de răsăritul soarelui. Șnurul mărțișorului, de care se agăta o monedă de argint sau de aur, se purta legat la mână, uneori era prins în piept sau la gât până la o anumită sărbătoare a primăverii (Mucenici, Florii, Paște, Arminden) sau până la înflorirea unor arbuști și pomi fructiferi (măces, porumbar, trandafir, păducel, cireș etc.), când se agăta pe ramurile înflorite. Cei care primeau mărțișorul credeau că nu vor fi părăliți de soare în timpul verii, că vor fi sănătoși și frumoși ca florile, plăcuți, drăgăstoși, bogăți și norocoși, feriți de boli și de deochi¹.

După informații etnografice² mai vechi, mărțișorul se confecționa din două fire răsucite de lână colorată,

albă și neagră, și se făcea cadou în ziua din luna martie când apărea pe cer Luna Nouă³. Aromânii⁴ puneau mărțișorul în ajunul zilei de 1 martie, adică în seara zilei de 28 sau 29 februarie. Obiceiul mărțișorului este inseparabil de tradiția **Dochiei**, o bătrână urâcioasă care, înșelată de vremea bună de la începutul lunii martie, pornește spre pășunile montane cu turma de oi sau de capre. Poartă nouă sau douăsprezece cojoace (număr egal cu lunile anului), scoțând câte unul pe zi din cauza ploii care le îngreuna. În ziua a noua sau a douăsprezecea, rămasă doar în ie, este surprinsă de un ger năprasnic și îngheată, împreună cu turma ei. Firul mărțișorului ar fi fost tors de Baba-Dochia în timp ce urca la munte cu oile. Firul sau ața toarsă înseamnă timpul care se scurge neîncetat: Ursitoarele torc firul vieții omului la naștere, Dochia toarce firul anului la început de primăvară. Obiceiul a fost atestat în toate teritoriile locuite de români nord și sud-dunăreni.”

- Cine primea mărțișoare, la începutul secolului al XX-lea?
 - Când era oferit acest cadou?
 - Câtă vreme trebuia purtat mărțișorul?
 - Ce rol avea acest obiect?
 - Ce simbolizează culorile șnurului? Ar mai putea avea și alte semnificații?
 - Care este legătura dintre mărțișor și Baba-Dochia?
 - Unde a fost atestat obiceiul mărțișorului?
- Prezintă obiceiurile legate de mărțișor păstrate în zona în care locuiești.

¹ deochi (s. n.) – stare de rău fizic sau de boală provocată de puterea (magică) a unei priviri răutăcioase, invadioase.

² etnografic (adj.) – care aparține etnografiei, știință ce se ocupă cu studiul culturii materiale și spirituale a unui popor (obiecte create, datini, credințe, stil de viață etc.).

³ Luna Nouă – momentul apariției pe cer a primei seceri lunare vizibile; crăi-nou.

⁴ aromân (s. m.) – persoană care face parte dintr-o ramură a poporului român (fam., machedon); care vorbește dialectul aromân; care trăiesc în sudul Peninsulei Balcanice (prin Epir și Macedonia).

Repere

Elemente de **mitologie românească** se regăsesc în credințele, datinile, superstițiile, basmele și legendele create de popor. Mitologia noastră conține nenumărate ființe fabuloase, care protejează sau amenință omul și, în consecință, trebuie respectate, îmbunate sau ocolite și care au sărbătorile lor specifice. Aceste făpturi, provenind dintr-un amestec de credințe păgâne și creștine, reprezintă:

- personificări ale timpului (*Baba-Dochia, lunile anului*), ale forțelor naturii (*Muma-Pădurii, Moș Crivăț, uriași, Vântul-Turbat*), ale înțelepciunii (*ursitoarele, solomonarii*), ale sortii (*Norocul, Piazza-Rea*);
- duhuri curate și necurate (*ielele, Îngerii, sfintii, strigoii, zburătorul, zânele*);
- personaje de basm (*Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne, Statu-Palmă-Barbă-Cot*);
- plante miraculoase (*alunul, busuiocul, iarba-fiarelor, mătrăguna*) și animale năzdrăvane (*ariciul, boul, lupul*).

În cultura veche, **mărțișorul** nu este un simplu obiect artizanal, ci un obiect încărcat de semnificații. Mărțișorul protejează ființa care îl poartă, într-un moment sensibil: începutul anului agrar. **Baba-Dochia** reprezintă timpul vechi, care trebuie să moară simbolic, pentru a se putea reînnoi.

Aplicații

1. Mărțișorul este astăzi și un obiect-bijuterie. Cu ce simboluri îl asociiez?
2. Identifică sărbătorile amintite în text și precizează, pentru fiecare, dacă este o sărbătoare cu dată fixă sau cu dată mobilă.
3. Ce asemănare există între ursitoare și Baba-Dochia?
4. În care altă credință populară se reflectă faptul că Baba-Dochia a avut nouă sau douăsprezece cojoace?
5. Mărțișorul este o sărbătoare importantă și în Republica Moldova, unde Banca Națională a pus în circulație, începând cu 2015, o monedă comemorativă din argint

pe care este imprimată imaginea unui mărțișor. Analizează imaginile date, apoi precizează:

- Ce inscripții sunt gravate pe fețele monedei?
- Cum explică prezența fulgilor de zăpadă și a soarelui?

Aversul monedei

Reversul monedei

6. Obiceiul mărțișorului există și la alte popoare din jurul nostru: albanezi, bulgari, greci, macedoneni, sârbi și unguri. Citește informațiile din tabel și stabilește ce este comun mărțișoarelor din spațiul est-european.

Albanezi	Bulgari	Greci	Macedoneni
<p>Verore este confectionat din bumbac, mătase sau lână, șnurul fiind, de regulă, bicolor (alb-roșu). Este purtat de tineri necăsătoriți (femei și bărbați, creștini și musulmani deopotrivă). Se pune fie pe 1 martie, fie pe 14 martie. După ce este purtat, șnurul se agăță de ramurile copacilor sau de tufișuri, pentru ca păsările să-l folosească la clădirea cuibului.</p>	<p>Martenița, în formă de șnur cu păpuși (alb – băiatul, roșu – fata), este împletit de cea mai bătrâna femeie din casă. Se prinde la mână, unde se păstrează până când este văzută prima pasare, apoi se pune sub o piatră. Dacă ulterior acolo sunt furnici sau gândaci, este semn bun. Martenița se poate atârna de ramurile unui copac înflorit sau de un trandafir. Baba Marta vine în casele oamenilor care nu poartă mărțișor și aduce spiritele rele.</p>	<p>Martis sunt bicolore (alb-roșu; alb-albastru; roșu-auriu), tricolore (alb-roșu-albastru) ori monocrome (fir roșu, panglică roșie). Cu o seară înainte de 1 martie, firul este lăsat în lumina lunii sau a stelelor, pentru a se încărca magic. În unele insule, se poartă inele sau mărgele, în loc de mărțișoare. Mărțișoarele puteau împodobi, de asemenea, ferestrele sau ușile casei, pentru a feri de deochi.</p>	<p>Martinca, făcut din lână, în sau mătase, este bicolor (alb-roșu; alb-negru) sau tricolor (alb-roșu-negru) și se poartă în ultima seară a lunii februarie. În prezent se întâlnesc și mărțișoare cu figuri antropomorfe. În anumite sate, mărțișorul se aruncă pe o apă curgătoare, pentru ca răul să plece odată cu apa.</p>

Portofoliu

1. Documentează-te despre tradiția mărțișorului în altă cultură decât cele din tabelul de mai sus și scrie o scurtă prezentare, la care poți adăuga imagini.
2. Prezintă, într-o pagină, o altă variantă a legendei despre Baba-Dochia. Întrebă-ți familia și cunoșcuții sau caută într-o enciclopedie ori pe internet.

Lecția 8. Structura textului narativ oral

Pentru început

1. Ai avut, atunci când erai mic/mică, un prieten imaginar? Prezintă-l, pe scurt: cum se numea, cum arăta, ce-i plăcea, ce nu-i plăcea, cum vă petreceauți timpul.
2. Ai trăit vreodată o întâmplare stranie, care să te pună pe gânduri? Povestește-o succint, precizând cum te-ai simțit, dacă ai învățat ceva din acea întâmplare.

Explorare

1. Privește imaginea alăturată, apoi descrie-o, menționând ce face fetița, unde se află, ce i se întâmplă, cine o amenință, ce deduci din postura războinică a ursulețului, care este atmosfera generală.
2. Ce crezi că este real și ce este imaginar în scena înfățișată? Cum alege fotograful să redea visul fetei? Justifică-ți părerea.
3. Imaginează-ți că ești persoana din fotografie. Povestește-le părinților, pe scurt, întâmplarea respectivă, menționând:
 - a. locul și timpul acțiunii;
 - b. participanții;
 - c. succesiunea de evenimente;
 - d. deznodământul;
 - e. o posibilă semnificație a întâmplării.

Repere

Narațiunea orală reprezintă una dintre cele mai frecvente modalități de comunicare folosite în interacțiunea dintre oameni. Deși divers ca formă, **textul narativ oral** are câteva elemente de bază, care rămân neschimbate:

- **prezentarea împrejurărilor acțiunii** servește la a oferi informații ascultătorului despre persoana implicată, locul, timpul și situația relatată („Cine? Când? Unde? La ce se referă?”);
- **desfășurarea întâmplărilor** cuprind evenimentul/seria de evenimente povestite („Ce s-a întâmplat?”);
- **deznodământul** întâmplării relatate („Cum s-a terminat?”);
- **evaluarea** exprimă atitudinea, implicită sau explicită, a povestitorului față de situația narrată, semnificația pe care o atribuie întâmplării („Ce semnificație are această întâmplare?”). Fiind bazate pe experiența personală, narațiunile orale sunt povestite, în general, pentru a da un sens întâmplărilor trăite, nu pentru a relata o succesiune de acțiuni.

Uneori, povestitorul folosește anumite modalități pentru a întoarce perspectiva în prezent: „Cam aşa a fost.”, „Atât.”, „Asta e tot.”

Aplicații

Lucrați în perechi. Propuneți 2-3 situații narrative care să ilustreze tema unității (o întâmplare norocoasă, o coincidență bizară etc.), apoi distribuiți-vă rolurile astfel: în calitate de vorbitor, relatează-i colegului/colegi de bancă o întâmplare inspirată de una dintre situațiile propuse, la persoana I sau la persoana a III-a; în calitate de ascultător, evaluatează narațiunea orală pe care o ascultă conform criteriilor de mai jos. Schimbați apoi rolurile.

CRITERII			
Narațiunea cuprinde detalii despre persoane, despre locul și timpul acțiunii.			
Discursul prezintă o succesiune de acțiuni care au un deznodământ.			
Naratorul folosește persoana I sau persoana a III-a și subliniază semnificația întâmplării.			
Comunicarea este expresivă și suscită interesul ascultătorului.			

Lecția 9. Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral

Explorare

- Privește ilustrația alăturată și citește conținutul bulelor de dialog.
- În ce constă asemănarea dintre replica fetei, în raport cu prima replică?
- Care crezi că este rolul sinonimelor utilizate în al doilea enunț?
- Identifică grupul de cuvinte care face legătura între cele două replici. Ce exprimă acesta?

Repere

Părțile componente ale unui act de comunicare trebuie să fie unitare. Legătura dintre enunțurile care alcătuiesc un text oral se poate asigura prin mai multe procedee:

- repetare** integrală sau parțială a elementelor lexicale (Am așteptat în același loc. Așteptarea n-a durat mult.) sau repetare a unor structuri sintactice (*Lucian a citit mult și a reflectat, David a citit mult și a aplicat.*);
- reformulare**, adică repetare într-o formă diferită a unui conținut identic, prin:
 - folosire de sinonime: Stăteau într-o casă dărăpănată. → *Locuința lor era dărăpănată.*
 - transformarea adjactivului în substantiv: Orașul nostru este cunoscut pentru patrimoniul cultural bogat. → Orașul nostru este cunoscut pentru *bogăția* patrimoniului său.
 - transformarea verbului în substantiv: Este interzis să traversezi pe roșu. → *Traversarea* pe roșu este interzisă.
 - schimbarea formei verbului: Echipa școlii noastre a câștigat medalia de argint. → Medalia de argint a fost câștigată de echipa școlii noastre.;
- prezența unor cuvinte sau grupuri de cuvinte care realizează legătura de sens între enunțuri și contextul în care are loc comunicarea. Acestea se numesc **conectori** și pot exprima: confirmarea (*într-adevăr*), cauza (*pentru că, de aici, de aceea*), concesia (*totuși, cu toate acestea*), rectificarea sau clarificarea (*de fapt, în fine, mai bine zis*), obiecția (*dar, păi*), dezacordul (*dimpotrivă, însă*), concluzia (*așa că, aşadar, deci*), adaosul (*în plus, mai mult, de altfel, și*), schimbarea temei de discuție (*în schimb, iar*) etc. De exemplu: La muzeu am învățat multe. În plus, ne-am simțit foarte bine.

Aplicații

- Reformulează oral enunțurile de mai jos, folosind procedee diferite.
 - Soarele bland al primăverii trezește la viață toată natura. • Mărțișorul este oferit de cei dragi ca obiect aducător de noroc. • Este plăcut să vezi păsările migratoare revenind la cuiburile lor.
- Precizează ce exprimă conectorii din enunțurile date.
 - Nu a spus nimic. Cu *toate acestea*, a văzut tot ce s-a întâmplat. • Ai citit toate cărțile acestui autor, *așa că* poți să-mi recomanzi una. • Era destul de neatent la ora de chimie. *În fine*, era atent doar la ce îl interesa.
- Alege o întâmplare cunoscută de toată clasa. Începe să o povestești, apoi numește un coleg sau o colegă care să continue relatarea, folosind un conector, și tot *așa*, până se termină istorisirea. O altă serie de

colegi va relua exercițiul, fiecare formulând în alți termeni povestirea întâmplării. Numește o asemănare și o diferență constatătate între cele două variante orale.

Lecția 10. Pronumele personal. Pronumele personal de politețe. Pronumele reflexiv

Pentru început

Identifică pronumele personale, pronumele personale de politețe și pronumele reflexive din textul dat, precizând și substantivele pe care le înlocuiesc.

Cred că fiecare dintre dumneavoastră ați cumpărat măcar o dată mărțișoare, dar mi-ar plăcea să încercați în acest an să le și confectionați. Vă invit la un curs de două ore în care veți realiza propriul mărțișor utilizând porțelan rece, pe care îl veți colora sau picta. M-am consultat cu un artizan care mi-a spus că nu este greu, important este să nu vă grăbiți și să respectați pașii necesari pentru realizarea lui. „Se creează cu atenție și cu mult drag”, a adăugat el.

Pronumele personal

Explorare

- Precizează persoana, numărul, cazul și funcția sintactică a pronumelor personale identificate mai sus.
- Identifică substantivul pe care îl înlocuiește pronumele personal din următorul fragment din textul dat: „să încercați în acest an să le și confectionați.”
- Care dintre pronumele personale identificate sunt folosite cu forma neaccentuată?
- În care dintre enunțurile de mai jos cliticul anticipatează sau reia forma accentuată? Motivează-ți răspunsul.
 - Pe Adrian l-a impresionat mărțișorul Mariei.
 - I-am explicat bunicii ce este porțelanul rece.

Repere

Pronumele este partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv. **Pronumele personal** desemnează diferențele persoane care participă la actul comunicării. Pronumele personal are următoarele categorii gramaticale:

persoană	număr	gen	caz	forme
persoana I, a II-a și a III-a	singular și plural	(doar la persoana a III-a) masculin și feminin	cazuri ca la substantiv: la G. – forme doar pentru persoana a III-a; la V. – forme doar pentru persoana a II-a	la cazarile Ac. și D. au forme neaccentuate (clitice)

Pronumele personal are, în general, aceleași funcții sintactice ca substantivul.

În unele situații, când fac parte din anumite expresii, de exemplu *a nimerit-o bine*, *ce să-i faci*, pronumele personale nu au funcție sintactică, având valoare neutră.

Formele neaccentuate ale pronumelui personal pot dubla substantivele și pronumele cu funcție sintactică de complement direct și complement indirect. Cliticele dublează formele accentuate ale pronumelui, anticipându-le (**L**-am văzut pe **Alex.**; **I**-am dat **Alexandrei**.) sau reluându-le (**Pe Mihai** **l**-am văzut ieri.; **Alexandrei** **i**-am dat DVD-ul, nu lui Tudor.).

Pronumele personal de politețe

Explorare

- Ce persoană, număr, caz și funcție sintactică are pronumele personal de politețe identificat în textul de la rubrica *Pentru început*?
- Precizează persoana, numărul și genul pronumelor personale de politețe din următorul enunț:

Dumnealui vrea să afle ce ai folosit pentru a colora porțelanul rece, dar dumneaei știe deja.
- Mentionează cuvintele și grupurile de cuvinte care indică respectul:
 - Mătăluță de ce nu ai venit la curs?
 - Excelență Sa a participat la expoziția de mărțișoare.
 - Dânsii nu au fost la curs.
 - Am o veste bună pentru domnia-voastră!

Repere

Pronumele personal de politețe indică respectul față de o persoană și are:

forme	număr	gen	caz
doar pentru persoana a II-a și a III-a	singular și plural	(doar la persoana a III-a) masculin și feminin	ca la substantiv

Formulele reverențioase sunt, de fapt, **locuțiuni pronominale** și se ortografiază cu majuscule la ambii termeni: *Exelența Voastră, Majestatea Voastră, Sfîntia Voastră, Sanctitatea Voastră* etc.

Pronumele personale de politețe și locuțiunile pronominale au aceleași funcții sintactice ca substantivul.

În conformitate cu DOOM³, *domnia-sa* este pronume de politețe, iar termenii lui scriu cu literă mică, în contrast cu locuțiunea pronominală, ai cărei termeni se scriu cu majusculă: *Domnia Sa*.

Pronumele reflexiv

Explorare

- Care dintre pronumele reflexive identificate în textul de la rubrica *Pentru început* reprezintă formă proprie a acestuia? Dar forme împrumutate de la pronumele personal?
- Precizează persoana, numărul și cazul pronumelor reflexive identificate la rubrica *Pentru început*.

- În care dintre enunțurile de mai jos pronumele *îți* este personal și în care este reflexiv? Argumentează-ți răspunsul.
 - Îți confecționez un mărtișor.*
 - Îți confecționezi un mărtișor.*

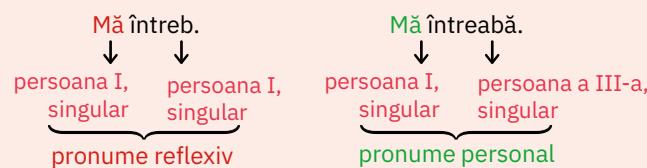
Repere

Pronumele reflexiv arată identitatea dintre substantivul sau pronumele subiect și complementul care desemnează aceeași persoană cu subiectul.

Pronumele reflexiv are forme proprii numai pentru persoana a III-a și pentru cazurile dativ și acuzativ.

Pronumele reflexiv are forme accentuate și neaccentuate (clitice).

Caz	Forme accentuate	Forme neaccentuate
Ac.	(pe) sine	se, s-
D.	sie, sieși	își, și

La persoana I și a II-a, singular și plural, împrumută formele pronumelor personale. Acestea sunt pronume reflexive când au aceeași persoană și același număr cu persoana și cu numărul verbului.

Pronumele reflexive au aceeași persoană și același număr cu persoana și numărul verbului pe care îl însoțesc.

Aplicații

- Identifică pronumele personale din textul de mai jos și menționează pentru fiecare persoana, numărul, genul (dacă sunt la persoana a III-a), cazul, forma și funcția sintactică.

„Mărtisoarele și globurile de pom se puneau cu grijă în cutiile lor [...]. Le puneam «bine» și le scoteam cu ceva vreme înainte de ziua lor. Mă uitam la ele mult, citeam cartonașele care le însoțeau, apoi alegeam: unele ca să le «port», altele ca să le dau.”

Rodica Zane, *Mărtișor de (ne)uitat*, în „Cărțisor de mărtișor”, Linternet, 2008, MTR

- Construiește un dialog alcătuit din patru replici în care să folosești două locuțiuni pronominale care exprimă politețea.

- Transcrie textul de mai jos, corectând greșelile.

Mia plăcut cursul și miaș dori să m-ai merg o dată. Și lui Mihai ia plăcut și lam rugat să i-a în calcul posibilitatea de al mai parcurge o dată.

- Notează, în caiet, pronumele personale, pronumele personal de politețe și pronumele reflexiv din fragmentul de mai jos.

L-am vizitat pe artizanul Mihai Pop, care, din ianuarie, începe să creeze mărtisoare din porțelan rece, cu care își uimește clientii.

— Îmi ia destul de mult timp să fac mărtisoarele. Uite, acest ghiocel a fost confectionat ieri, dar îl voi finaliza abia peste două zile. Inițial se fac petalele, se fixează de codiță și se lasă să se usuce. Îți propun să te învăț să faci unul.

— Credeți că voi reuși? Nu am abilitățile dumneavoastră.

— Eu cred că da.

Lecția 11. Pronumele și adjecțivul pronominal posesiv

Pronumele posesiv

Explorare

1. Ce exprimă grupurile de cuvinte scrise cu roșu și verde în bulele de dialog?
 2. Ce substantiv înlocuiește cuvântul scris cu roșu, în fiecare dintre cele trei replici? La cine se referă cuvintele scrise cu verde?
 3. Indică, pentru fiecare exemplu dat, ce situație îi corespunde, selectând câte o variantă din fiecare coloană.

un singur posesor	un singur obiect posedat
mai multi posesori	mai multe obiecte posedate

Repere

Pronumele posesiv este alcătuit dintr-un grup de cuvinte care înlocuiește atât numele obiectului posedat, cât și numele posesorului, evidențiind relația dintre obiectul posedat și posesor. Pronumele posesiv este alcătuit din:

Articolul posesiv se modifică în funcție de genul și numărul substantivului care denumeste obiectul posedat.

Forma specifică a posesivului se schimbă după persoana și numărul posesorului.

Pronumele posesiv nu are forme pentru persoana a III-a, plural. În comunicare, în locul acestora se folosesc formele de genitiv, plural ale pronumelui personal. Formele pronumelui posesiv sunt:

Cazurile N -Ac

posesor		persoana I	persoana a II-a	persoana a III-a	persoana I	persoana a II-a	persoana a III-a	
obiect posedat		un singur posesor			mai mulți posesori			
masc.	fem.	un singur obiect posedat	al meu	al tău	al său	al nostru	al vostru	-
		a mea	a ta	a sa	a noastră	a voastră	-	
masc.	fem.	mai multe obiecte posedate	ai mei	ai tăi	ai săi	ai noștri	ai voștri	-
		ale mele	ale tale	ale sale	ale noastre	ale voastre	-	

Cazurile D-G

masc.	mai multe obiecte posedate	alor mei	alor tăi	alor săi	alor noştri	alor voştri
fem.		alor mele	alor tale	alor sale	alor noastre	alor voastre

Pronumele posesiv nu are forme de singular la cazurile genitiv și dativ.

Functiile sintactice ale pronumelui posesiv

Explorare

Lucrați în perechi. Precizați cazul și funcția sintactică pentru pronumele posesive din enunțurile următoare:

- *Ai mei* sunt la atelierul de pictură.
 - Cana aceasta de porțelan este *a ta*.
 - I-am găsit *pe ai mei*.
 - Mă gândesc *la ai nostri*.

- *De la ai tăi* până la mine nu faci decât cinci minute.
 - Am intrat în sală după *ai tăi*.
 - Mihai a cântat *ca ai mei*.
 - Biletele *de la ai săi* au rămas pe masă.
 - Le-am dat *alor tăi* rețeta de porțelan rece.
 - Pensulele *alor voștri* au rămas în atelier.
 - *Pentru ai vostri* sunteți capabili de orice sacrificiu.

Repere

Pronumele posesiv (alcătuit din articolul posesiv și formele specifice ale posesivului) poate avea toate funcțiile sintactice ale substantivului: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, complement prepozițional, circumstanțial de loc, de timp, de mod, atribut pronominal genitival, atribut pronominal prepozițional.

Adjectivul pronominal posesiv

Explorare

- În replicile persoanelor din imaginea de la pagina anterioară, există un cuvânt scris cu portocaliu. Este acesta pronume posesiv? Motivează-ți răspunsul.
- Ce parte de vorbire determină fiecare cuvânt scris colorat în enunțurile următoare? De ce diferă forma acestora?

Repere

Când determină un substantiv ce numește obiectul sau obiectele posedate, cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele posesiv devine **adjectiv pronominal posesiv**.

Adjectivul pronominal posesiv desemnează ființa care are calitatea de posesor.

Funcția sintactică a adjectivului pronominal posesiv este de **atribut adjectival**.

Aplicații

- Precizează ce parte de vorbire sunt cuvintele scrise italic în următoarele enunțuri:
 - Telefonul *său* a sunat îndelung.
 - Telefonul *lui* a sunat îndelung.
 - Identifică pronumele posesive și adjectivele pronominale posesive din dialogul de mai jos:

— I-ai văzut cumva pe ai *mei*?
— Nu, dar colegii *mei* spuneau că i-au văzut întrând la bibliotecă. Alor tăi le place să citească.
— Da. În plus, profesoara noastră de desen ne-a recomandat niște cărți... Uite, colega mea de bancă a început deja să citească *Pictură pe sticlă și porțelan*, iar prietenul meu a împrumutat albumul *Ceramică. Porțelan*.
 - Analizează pronumele posesive din enunțurile de mai jos, după modelul dat.
- I-am văzut pe ai *mei* pe fereastră. • Planul alor săi era să citească o carte pe săptămână. • Mi-am pierdut stiloul. Mi-l împrumuți pe al *tău*? • Tu vei merge cu colegele tale, noi mergem cu ale noastre. • Cățelul este al *tău*. • Privirea sa este tristă, a ta este veselă. • Alor voștri le plac cireșele. • Nu m-am mai gândit la ale mele. • În urma întregeriei noastre, cartea va deveni a *mea*.

„**pe ai *mei***” – pronume posesiv, un singur posesor (persoana I), mai multe obiecte posedate (genul masculin, numărul plural), cazul acuzativ, precedent de prepoziția simplă „pe”, funcția sintactică de complement direct

- Prietenul **meu** a pictat un obiect din porțelan.
 - Prietena **mea** a pictat un obiect din porțelan.
 - Prietenii **mei** au pictat un obiect din porțelan.
3. Care este funcția sintactică a cuvintelor scrise colorat la exercițiul anterior?

„**mea**” – adjectiv pronominal posesiv, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „bunica” (feminin, singular, nominativ), un singur obiect posedat, un singur posesor (persoana I), funcția sintactică de atribut adjectival

- Transcrie enunțul dat, corectând greșelile.
- Colega mia i-a chemat pe a-i voștrii la atelierul de pictură. Diriginta s-a sa bucurat.

Lecția 12. Pronumele și adjecativul pronominal demonstrativ

Pronumele demonstrativ

Explorare

- Înlocuiește cu un substantiv cuvântul colorat cu verde din imaginea de alături. Ce gen, număr și caz are substantivul? Citește dialogul de mai jos.
- Citește dialogul de mai jos. Grupează, apoi, cuvintele scrise colorat conform criteriilor următoare:
 - se referă la un obiect aflat mai aproape de vorbitor sau la un obiect aflat mai departe de vorbitor;
 - arată diferențierea față de un alt obiect;
 - se referă la un obiect identic cu alt obiect.

— Astea sunt modele tradiționale de ii? Aia cu flori roșii îmi place.
— V-o recomand pe cealaltă, fiindcă asta este prea mică. Modelul purtat de mine este același și se spune că aduce noroc.

- Precizează cu ce parte de vorbire poți înlocui cuvântul *cea* din enunțul: O vezi *pe cea* de alături?
- Indică diferența dintre formele folosite în dialog și cea folosită în scris la exercițiul 1.

Repere

Pronumele demonstrativ înlocuiește numele unui obiect, indicând totodată apropierea sau depărtarea obiectului în spațiu sau în timp, identitatea sau diferențierea acestuia față de alte obiecte.

Pronumele demonstrativ are mai multe serii de forme, aparținând variantei scrise sau vorbite a limbii (cele aparținând variantei vorbite sunt notate pe al doilea rând în tabel).

Pronumele demonstrativ de apropiere

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N.-Ac.	acesta, ăsta	aceştia, ăştia	aceasta, asta	acestea, astea
D.-G.	acestuia, ăstuia	acestora, ăstora	acesteia, ăsteia	acestora, ăstora

Pronumele demonstrativ de depărtare

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N.-Ac.	acela, ăla	aceia, ăia	acea, aia	acelea, alea
D.-G.	aceluia, ăluia	acelora ălora	aceleia, ăleia	acelora, ălora

Pronumele demonstrativ de identitate

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N.-Ac.	același	aceiași	aceeași	aceleası
D.-G.	aceluiași	acelorași	aceleiași	acelorași

Pronumele demonstrativ de diferențiere

Caz	Masculin		Feminin	
	singular	plural	singular	plural
N.-Ac.	celălalt	ceilalți	cealaltă	celelalte
D.-G.	celuilalt	celorlalți	celeilalte	celorlalte

Pronumele demonstrativ este lipsit de categoria persoanei.

Pronumele *asta* se folosește în limba literară cu valoare neutră, când nu se referă la persoane: Nu mi-ai spus *asta*!

Cel, cea, cei, cele reprezintă un tip special de pronume demonstrative, cu formă scurtă (numite *semiindependente*), atunci când înlocuiesc un substantiv și sunt determinate de un atribut (*cea* verde, *cei* de acolo, *cel* de argint, *cele* de la tine) sau de o propoziție secundară (*Cel*¹/ care te-a chemat² / este directorul.¹/).

Pronumele demonstrativ îndeplinește aceleași **funcții sintactice** ca substantivul.

Adjectivul pronominal demonstrativ

Explorare

- Citește bulele de dialog din ilustrația alăturată și precizează pe cine determină cuvintele scrise colorat.
- Ce loc ocupă cuvintele scrise colorat față de substanțivele pe care le determină: înainte sau după acestea?
- Precizează formele folosite în vorbirea curentă.
- Indică genul, numărul și cazul cuvintelor colorate. Cum le-ai aflat?

Instrumente de tors. Uite, în mâna **asta** țin furca, iar cu mâna **cealaltă** răsucesc firul de lână pe fus. Lâna **aia** pufoasă va deveni un pulover călduros!

Repere

Pronumele demonstrative devin **adjective pronominale demonstrative** atunci când însotesc un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz.

Dacă stau înaintea substantivului determinat, adjectivele pronominale demonstrative de apropiere și de depărtare au, de regulă, o **formă fără -a final** (*acest, acel băiat; acea fată; acești, acei băieți; aceste, acele fete*). Postpuse, au întotdeauna o **formă cu -a final** (*băiatul acesta, acela; fata aceea; băieții aceștia, aceia; fetele acestea, acelea*).

Adjectivele pronominale demonstrative de diferențiere pot sta atât înainte, cât și după substantivul determinat, fără să-și schimbe forma.

Adjectivele pronominale demonstrative îndeplinesc funcția sintactică de **atribut adjectival**.

În limbaj popular, *cel, cea, cei, cele* sunt adjective pronominale demonstrative când determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz: „Pe *cel* deal, pe *cel* colnic / Trece mândru un voinic.” (Folclor)

Aplicații

- Identifică pronumele și adjectivele pronominale demonstrative din enunțurile date, precizându-le felul.
 - Asta este colecția mea de insecte.
 - Le-am atras atenția acelora în legătură cu biletele.
 - Întârirea celorlalți colegi ne-a deranjat.
 - Privește-le pe fetele acelea din stânga!
 - La întâlnirile de luni vin mereu aceiași cursanți.
 - Colegul tău de bancă este acela?
 - Cum procedezi într-o situație ca asta?
- Precizează genul, numărul, cazul și funcțiile sintactice ale pronumelor și adjectivelor demonstrative identificate la exercițiul precedent.
- Mentionează ce parte de vorbire sunt cuvintele scrise italic în enunțurile de mai jos.
 - Ne-am mirat de *cele* întâmpilate.
 - Ursitoarea *cea* bună a grăit prima.
 - La casele *cele* și-a făcut cuib o barză.
 - Îl cunosc bine pe *cel* de lângă scenă.
- Alege forma corectă a pronumelor și a adjectivelor pronominale demonstrative scrise italic.

 - E de *aceași/aceeași* statură ca mine.
 - Dați-mi o prăjitură *dintr-asta/dintr-astea!*
 - Fata *aceea/aceia* a venit și la ziua ta.

- Analyzează pronumele și adjectivele pronominale demonstrative din textul de mai jos, conform modelor date.

Primăvara asta, am vizitat, împreună cu aceiași buni prieteni din străinătate, acel celebru muzeu în aer liber din inima capitalei, Muzeul Satului. Aceștia s-au simțit transportați în alt secol, dar pe mine m-au impresionat mai mult entuziasmul ghidului și explicațiile acestuia despre

covoarele țesute în casă. Acestea aveau modele variate, deși unele rămân aceleași în toate zonele. Cele cu flori și păsări mi-au plăcut mult, dar și celelalte erau frumoase.

„asta” – adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „primăvara” (feminin, singular, acuzativ), funcția sintactică de atribut adjectival

„aceștia” – pronume demonstrativ de apropiere, genul masculin, numărul plural, cazul nominativ, funcția sintactică de subiect

Lecția 13. Pronumele și adjecțivul pronominal nehotărât

Explorare

- Citește reclama alăturată și înlocuiește cu substantive cuvintele scrise cu verde.
- Cât de precise sunt sensurile cuvintelor scrise cu verde?
- Menționează care dintre cuvintele scrise cu verde sunt simple și care s-au format prin compunere.
- Cu ce cuvânt poți înlocui grupul scris cu albastru?
- Menționează în care caz stau și ce funcții sintactice au cuvintele colorate cu verde.
- Identifică partea de vorbire care determină cuvintele scrise cu roșu în textul reclamei. Înlocuiește aceste cuvinte cu o altă parte de vorbire. Ce constată?

Fiecare copil își dorește o aniversare unică, la care să participe **toți** prietenii săi. **Unii** vor dans și karaoke, **alții** – **câteva** jocuri de societate. **Mulți** vor petreceri tematice fanteziste, la care să devină **altcineva**: supererou, vampir sau zână. și **câte și mai câte** își poate dori un copil!

Copilul dumneavoastră este norocos, pentru că noi oferim soluții ingenioase, **orice** dorință ar avea! Sunați-ne!

- Recunoaște greșelile din următoarele enunțuri: • Am primit vre-o scrisoare? • Orcare ar fi alegerea ta, o voi respecta. • Fiecare v-ați dus unde ați vrut. • Obținerea a multor premii ne motivează.

Repere

Pronumele nehotărât este un tip de pronume care nu dă informații precise asupra obiectului denumit de substantivul pe care îl înlocuiește. Ca alcătuire, există două tipuri de pronume nehotărâte:

simple atât, unul, altul, mult, puțin, tot, cutare

compuse altceva, altcineva, careva, ceva, cineva, câtva, fiecare, oricare, oricăne, orice, oricât, vreunul

Locuțiunea pronominală nehotărâtă este grupul de cuvinte cu înțeles unitar care se comportă gramatical ca un pronume nehotărât: *cine știe cine, nu știu ce, te miri cine* etc. Există câteva pronume nehotărâte care exprimă ideea de însotire, de grupare a obiectelor – *amândoi, ambii, tustrei, câteștrei, câteșipatrui*: *Amândoi* au plecat. (N.-Ac.); *Amândurora* le-a plăcut excursia. (D.-G.).

Pronumele nehotărât are aceleași **funcții sintactice** ca substantivul.

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele nehotărât devine **adjecliv pronominal nehotărât**, îndeplinind funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Toate pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte compuse se scriu într-un singur cuvânt: *vreun/vreo* (nu *vre-un*, *vre-o*). În compusele cu *ori-*, trebuie scris și pronunțat *i* „șoptit” la sfârșitul primei silabe: *oricare, orice* (nu *orcare, orce*).

Atunci când este subiect, pronumele *fiecare* impune acordul la singular: *Fiecare știe acest lucru*.

Aplicații

- Identifică pronumele nehotărâte din enunțurile date și clasifică-le după alcătuire.
 - Vezi vreunul pe raftul de sus?
 - Mulți îndrăznesc să se opună.
 - Te poți așeza lângă oricare.
 - Știe atâtea!
 - Au hotărât alții pentru el.
 - Să nu afle altcineva secretul!
 - Menționează pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte din textul de mai jos.
- Am dat fiecărui coleg o invitație. M-aș bucura să vină **toți**, dacă nu au de făcut altceva, fiindcă am pregătit multe surpirze. Oricine se va distra!
- Modifică enunțurile de la exercițiul 1, așa încât să conțină adjective nehotărâte în loc de pronume. Explică în ce fel ai procedat.
 - Analizează, după modelul dat, pronumele nehotărâte din enunțurile de la exercițiul 1.
- „vreunul”** – pronume nehotărât compus, genul masculin, numărul singular, cazul acuzativ, funcția sintactică de complement direct.
- Corectează greșelile din enunțurile de mai jos.
 - Fiecare am trecut pe strada asta. • Spune-le amândouă că sunt invitați. • Orice om îi este teamă de necunoscut. • Am telefonat, din greșeală, unei altei persoane. • Te-a însotit vre-o colegă? • Îmi convine orcare oră propui.

Lecția 14. Pronumele și adjecativul pronominal interogativ

Explorare

1. Menționează ce fel de enunțuri sunt, după scopul comunicării, cele în care apar cuvintele scrise colorat în dialogul de mai jos.

- **Pe cine** ai întâlnit la aniversare?
- Pe colegii noștri din clasa paralelă. Ce figuri!
- **Care** a înveselit mai mult atmosfera?
- Dan. **Cui** crezi că i-a făcut o farsă?
- Sarei? **La ce** s-a gândit glumetul ăsta?
- La o fantomă. Ia, ghicește! **A cui** idee a fost, de fapt?
- A Dianei, nu?

2. Înlocuiește cuvintele scrise colorat cu acelea date ca răspuns la întrebare. Indică funcția sintactică a cuvintelor care le-au înlocuit pe cele colorate în enunțurile obținute.

3. Precizează ce parte de vorbire determină cuvântul scris colorat în replicile de mai jos.

- **Câți** invitați au venit la petrecerea aniversară?
- Au venit mulți invitați. Nu știu exact.

4. Care este valoarea morfologică și ce funcție sintactică are cuvântul *mulți*, dat ca răspuns?

Repere

Pronumele interogativ ține locul substantivului așteptat ca răspuns la o întrebare. Pronumele interogative sunt: *care*, *cine*, *ce*, *câtă*, *câți*, *câte*. Aceste pronume apar numai în enunțuri interogative, fiind plasate, de obicei, la începutul acestora. Funcția sintactică a pronomului interogativ corespunde cu aceea a cuvântului așteptat ca răspuns la întrebare.

	subiect	subiect
	Cine vorbește?	Vorbește Ana .
Funcțiile sintactice ale pronomului interogativ sunt:		
Caz	Funcție sintactică	Exemplu
N.	subiect	<i>Cine</i> a venit?
	nume predicativ	<i>Cine</i> au fost invitații?
Ac.	complement direct	<i>Pe cine</i> ai remarcat?
	complement prepozițional	<i>Despre ce</i> ați vorbit?

Ac.	nume predicativ	<i>Din ce</i> era costumul?
	circumstanțial de loc	<i>Spre ce</i> ai mers?
	circumstanțial de timp	<i>După cine</i> ai sosit?
	circumstanțial de mod	<i>Precum cine</i> s-a purtat?
D.	complement indirect	<i>Cui</i> i-ai dat fructele?
G.	atribut pronominal genitival	<i>Al cui</i> costum ți-a plăcut?

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele interogativ devine **adjectiv pronominal interogativ**. Funcția sintactică a acestuia este de **atribut adjectival**.

Aplicații

1. Precizează forma corectă a enunțurilor date.

- *Ce-s/Ce-i* cu florile astea?
- *Cine plecați/pleacă* acasă?
- *A cui/A lu' cine* este farfurie?
- *Care/Pe care* ai gustat-o?

2. Analizează pronumele și adjectivele pronominale interogative din enunțurile de mai jos, după modelele date.

- Pe cine ai sunat? • Câte prăjitură ai mâncat? • Ce ai gustat? • Cine a sunat? • De care te temi? • Cui îi

scrii? • Înspre cine mergi? • Ce a devenit Ina? • Care prieten te-a chemat? • La câți ai apelat pentru ajutor? • Ce floare preferi? • Cărui prieten i-ai spus adevărul?

„pe cine” – pronume interogativ, cazul acuzativ, precedat de prepoziția simplă „pe”, funcția sintactică de complement direct

„câte” – adjectiv pronominal interogativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „prăjitură” (feminin, plural, acuzativ), funcția sintactică de atribut adjectival

Lecția 15. Pronumele și adjecativul pronominal relativ

Pronumele relativ

Explorare

1. Indică substantivele pe care le înlocuiesc în textul de mai jos cuvintele scrise colorat.

Vreau să-ți povestesc întâmplarea norocoasă **care** mi-a schimbat viața. Căutam prin podul casei bunicilor și am găsit o vază **care** era ciudată. Nu am înțeles **ce** era acel vas cu ornamente **despre care** nu puteam spune ceva. **Ceea ce** m-a surprins au fost culorile **ce** păreau foarte vechi. Nu știam **cui** să mă adresez. Atunci, l-am sunat pe tata, **al cărui** telefon era însă închis. Am pus vaza într-o cutie **în care** a încăput și am rugat-o pe mama să meargă cu ea la un expert. Astfel, am aflat că ne-am îmbogățit, fiindcă vasul **pe care** îl găsisem aparținea dinastiei chinezești Ming și valoarea cinci milioane de lei.

2. Înlocuiește cuvintele scrise colorat cu substantivele identificate la exercițiul 1 și precizează apoi funcția sintactică pe care o au acestea în propozițiile astfel obținute.
3. Ce fel de propoziții introduc cuvintele scrise colorat: principale sau secundare?
4. Care dintre cuvintele scrise colorat la exercițiul 1 este format prin compunere?

5. Menționează cu ce substantive se acordă articolul genitival și cuvântul scris cu portocaliu în fraza:
Priviți dragonii ¹/ **a căror** luptă este surprinsă în desenul de pe vază.²
6. Copiază frazele de mai jos în caiet. Desparte-le în propoziții. Precizează care sunt cuvintele de legătură dintre propoziții.
- Cel ce ne-a ascultat pățania ne era coleg de clasă.
 - Omul de-l vezi ne-a ajutat.

Repere

Pronumele relativ are rolul de a face legătura, în frază, între o propoziție secundară și propoziția de care aceasta depinde. Pronumele relative sunt omonime cu pronumele interogative: *care, cine, ce, cât, câtă, câțăi, câte*. Există și un pronume relativ compus: *ceea ce*.

Grupările *cel ce, cei ce, cele ce* sunt analizabile, fiind alcătuite dintr-un pronume demonstrativ (semiindependent) și un pronume relativ (ce poate fi înlocuit cu pronumele relativ *care*). Popular, există și pronumele relativ invariabil *de*.

Pronumele relative îndeplinește funcție sintactică în propoziția pe care o introduc.

Caz	Funcție sintactică	Exemplu
N.	subiect	Întâmplarea ¹ / care m-a speriat ² / n-are o explicație. ¹ /
Ac.	nume predicativ	M-a uimit ¹ / ce a ajuns Dan. ² /
	complement direct	Femeia ¹ / pe care am văzut-o ² / a intrat în bloc. ¹ /
	complement prepozițional	Întâmplarea ¹ / la care mă gândesc ² / are o explicație, totuși. ¹ /
	circumstanțial de loc	Locul ¹ / spre care mă îndrept ² / este aproape. ¹ /
	circumstanțial de timp	Ora ¹ / după care va veni ² / este zece. ¹ /
	circumstanțial de mod	Felul ¹ / în care a procedat ² / m-a surprins. ¹ /
D.	circumstanțial de cauză	Motivul ¹ / din care ai acționat ² / nu mi-e clar. ¹ /
	circumstanțial de scop	Documentarea ¹ / pentru care ai mers la bibliotecă ² / este dificilă. ¹ /
G.	complement indirect	Persoana ¹ / căreia îi povestesc întâmplarea ² / m-a înțeles. ¹ /
	atribut pronominal genitival	Întâmplarea ¹ / al cărei sens nu-l înțeleg ² / se va lămuri. ¹ /
	circumstanțial de loc	Blocul ¹ / deasupra căruia strălucește luna ² / este înalt. ¹ /

Care cu funcția sintactică de complement direct primește obligatoriu înainte prepoziția *pe*.

În cazul genitiv, pronomenele relativ se acordă în gen și în număr cu substantivul pe care îl înlocuiește, iar articolul genitival se acordă în gen și număr cu substantivul determinat de pronomenele relativ cu funcție sintactică de atribut:

Expertul a cărui părere ne-a ajutat este arhitect.

Adjectivul pronominal relativ

Explorare

- Precizează partea de vorbire de care depinde cuvântul scris colorat în fraza: Știu **care** prieten mă va ajuta.
- Menționează care este partea de vorbire prin care poți înlocui cuvântul scris colorat la exercițiul precedent.

Repere

Când determină un substantiv nearticulat înaintea căruia stă și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronomenele relativ devine **adjectiv pronominal relativ**. Acesta are funcție sintactică de **atribut adjectival**.

Aplicații

- Completează frazele de mai jos cu formele potrivite de pronomene relative.
 - Sfatul ... mi l-a dat e bun.
 - Povestirile ... mă gândesc sunt surprințătoare.
 - A sosit băiatul ... i-am împrumutat cărțile.
 - Mașinile ... culoare este deschisă îmi plac.
 - Întâmplarea ... nu-mi amintesc este foarte veche.
- Precizează dacă sunt prume sau adjective pronominale relative cuvintele scrise italic în frazele date.
 - Care* elevi vor merge la concurs vor primi o diplomă.
 - Prietenul *care* mă ajută este campion național la săh.
 - Am ajuns în fața casei *de care* mi-ai vorbit.
 - Nu știu *ce* fete mă vor vizita.
 - Copacul *sub care* mă adăpostesc este înalt.
 - Neatenția *din care* am spart paharul mi-a fost iertată.
 - Nu știu *cărui* vecin i-a dat Alex o mânană de ajutor.
 - Testul *pentru care* a învățat n-a fost greu.
 - Nu știam *ce* a ieșit Ina după facultate.
 - Modul *în care* a acționat a fost potrivit.
 - Dulapul *înăuntrul căruia* am găsit vasul era vechi.
 - Clipa *în care* s-a sunat a marcat sfârșitul testului.
- Indică funcția sintactică a pronomelor relative din frazele de la exercițiul precedent.
- Analyzează adjectivele pronominale relative de la exercițiul 2, după modelul dat.

Provocări

- Caută reclame în care să existe greșeli de utilizare a pronomelui relativ. Explică-le. Care crezi că a fost motivul pentru care au apărut acele greșeli?

„**care**” – adjectiv pronominal relativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „elevi” (masculin, plural, nominativ), funcția sintactică de atribut adjectival

- Analyzează pronomenele relative din textul de mai jos, după modelul dat.

„Și-a amintit de lozul în plic pe care îl cumpărase cu o zi înainte și care se dovedise câștigător, douăzeci și cinci de lei. L-a bucurat mult scrisul pe care l-a văzut pe hârtiuța lunguiată a cărui culoare era rozalie. O împăturise frumos și o băgase în buzunar, nu dăduse fuga să încaseze banii, care nu contau, căci conta ideea că era loz câștigător, ceea ce scria pe el.

Când și-a amintit că încă are lozul în buzunar și și-a dat seama că pantalonii scurți pe care i-a purtat ieri sunt aceiași cu care a venit astăzi la lac, a aruncat o privire spre grămada colorată de haine ce se afla pe mal.”

După Veronica D. Niculescu, *Toți copiii librăresei*
„**pe care**” – prume relativ, cazul acuzativ, precedat de prepoziția simplă „pe”, funcția sintactică de complement direct

Lecția 16. Pronumele și adjecativul pronominal negativ

Explorare

1. Ce arată cuvintele scrise cu portocaliu în textul dat?

Pe bulevard, nu era **nimeni**. Nu se auzea **niciun** zgomot de automobil, **nicio** persoană nu era pe stradă. **Nimic** nu mișca în jur. Dispăruseră până și guguștucii. **Niciunul** nu despica limpezimea cerului cu aripile lui. Părea un decor în care te așteaptă surpreze, **niciuna** plăcută. Spre norocul meu, a apărut un taxi.

2. Precizează în ce fel de propoziții, după aspectul predicativului, apar cuvintele scrise cu portocaliu.

3. Menționează funcția sintactică a cuvintelor scrise italic în exemplele: • Nu văd *nimic*. • Părerea *niciunua* nu este interesantă. • Nu-i arăt *nimănuia* jurnalul

meu. • Darul de *la niciunul* nu i-a plăcut. • Vinovatul nu este *niciunul* dintre ei.

4. Indică partea de vorbire de care depind cuvintele scrise cu verde în textul de la exercițiul 1.

5. Ce crezi că sunt, ca parte de vorbire, cuvintele scrise cu verde la exercițiul 1? Ce funcție sintactică au?

Repere

Pronumele negativ înlocuiește numele obiectelor prezentate ca inexistente. Pronumele negative apar numai în enunțuri negative. Pronumele negative sunt: *nimeni*, *nimic*, *niciunul*, *niciuna*. Când sunt subiecte, pronumele *nimeni* și *nimic* fac acordul cu verbul predicator doar la singular, chiar dacă se pot referi în enunț la mai multe persoane. De exemplu: *Nimeni dintre ei n-a răspuns. Nimeni și nimic nu îl oprește.*

Funcțiile sintactice ale pronumelui negativ apar în tabelul alăturat.

Când determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz, pronumele negativ devine **adjectiv pronominal negativ**. Adjectivele pronominale negative sunt *niciun* și *nicio*.

Adjectivul pronominal negativ are funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Caz	Funcție sintactică	Exemplu
N.	subiect	<i>Nimeni</i> n-a ieșit afară.
	nume predicativ	Noul medic nu este <i>niciunul</i> dintre ei.
Ac.	complement direct	Nu observ <i>pe nimeni</i> acolo.
	complement prepozițional	Nu mă gândesc <i>la nimic</i> rău.
D.	nume predicativ	Cartea nu este <i>de la niciuna</i> dintre voi.
	atribut pronominal prepozițional	Darul de <i>la niciunul</i> nu i-a plăcut.
G.	circumstanțial de loc	N-a mers <i>la nimeni</i> .
	complement indirect	Nu i-am spus <i>nimănuia</i> secretul tău.
	atribut pronominal genitival	Caietul <i>niciunuia</i> nu este pe masă.

Aplicații

1. Alege varianta corectă pentru enunțurile de mai jos.

- Nimeni dintre prietenii mei *n-a/n-au* găsit o explicație fenomenului.
- Nimic și nimeni nu *l-a/l-au* impresionat.
- Nu i-am trimis *nici unuia/niciunuia*, nici altuia un mesaj.
- N-am crezut *nici o/nicio* parte, nici cealaltă.

2. Analizează pronumele și adjectivele pronominale negative din textul de mai jos, după modelele date.

„Băiatul găsise în pământ un inel. Ar fi trebuit să nu-l dea nimănuia, dar i l-a dat Aurorei. A doua zi ea nu avea niciun inel pe deget. A treia zi i-a spus că nu-i mai dă nimic înapoi. A patra zi, băiatul a mers la

locul de joacă cu tatăl său, dar niciunul dintre ei nu avea curaj să înceapă discuția. Pe nimeni n-ar fi încurajat atitudinea Aurorei, care le-a spus că a pierdut inelul. Dar cum nicio problemă nu e de nerezolvat, tatăl s-a dus la părinții Aurorei. Ei i-au răspuns din prag: «Nu știm nimic de niciun inel, domnule!» Apoi, au închis ușa.”

După Cezar Paul-Bădescu, Aurora

„**nimănuia**” – pronume negativ, cazul dativ, funcția sintactică de complement indirect

„**niciunul**” – adjectiv pronominal negativ, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „inel” (neutru, singular, acuzativ), funcția sintactică de atribut adjectival

Lecția 17. Adjectivul pronominal de întărire

Explorare

1. Precizează cuvintele din dialogul de sub fotografie care te ajută să stabilești cine este Gabi și cine, Vali.

— și cum, Vali, tu însuși ai făcut prăjitura?
— Chiar eu! Nu e greu. Poți să încerci tu însăți rețeta, Gabi.

2. Ce rol au în comunicare cuvintele identificate la exercițiul precedent?

3. Indică prin ce parte de vorbire poate fi înlocuit cuvântul scris colorat în versurile de mai jos.

„Hotărî vizirul ca a treia zi
Să vază și **însuși** ce va auzi.”

Anton Pann, *Povestea vorbii*

4. Menționează partea de vorbire de care depind cuvintele scrise colorat în enunțurile de mai jos. Ce funcție sintactică au în propoziție?

Directorul **însuși** ne-a sprijinit în realizarea proiectului. • Profesorii **înșiși** ne-au lăudat pentru inventivitatea noastră. • Dana vorbește mult despre ea **însăși**.

Repere

Pronumele de întărire a dispărut din limba română contemporană. Astăzi, se folosesc numai **adjectivul pronominal de întărire**, care se acordă în gen, număr și caz cu substantivul sau pronumele determinat și are rolul de a preciza prin insistență persoana la care se referă.

Formele adjectivului pronominal de întărire sunt cele din tabelul alăturat.

Adjectivul pronominal de întărire are funcția sintactică de **atribut adjectival**. În limba română contemporană, există tendința de a înlocui adjectivul pronominal de întărire cu semiadverbul *chiar*: A venit *chiar* el.

Persoană	Caz	singular		plural	
		masculin	feminin	masculin	feminin
persoana I	N.-Ac.	însumi	însămi	înșine	însene
	D.-G.	însumi	însemi	înșine	însene
persoana a II-a	N.-Ac.	însuți	însăți	înșivă	însevă
	D.-G.	însuți	înseti	înșivă	însevă
persoana a III-a	N.-Ac.	însuși	însăși	înșiși	înseși, însese
	D.-G.	însuși	înseși	înșiși	înseși, însese

Aplicații

1. Completează enunțurile de mai jos cu adjectivele pronominale de întărire potrivite.

- Ne-au întâmpinat la gară ei
- Le-am explicat fetelor ... rezolvarea problemei.
- Ea ... a pregătit micul-dejun.
- Fetelor, voi ... ați plantat florile din grădină?
- Andrei, vino tu ... ca să te convingi de frumusețea magnoliei!

2. Corectează utilizarea adjectivelor pronominale de întărire din enunțurile date:

- Ei înseși au pictat peretele. • Faptele însăși îi recomandă. • Le propun băieților înseși un nou joc video. • Tu însuși ai făcut desenul? • „Ingrato! Nu mi-ai scris chiar tu însuți în original?” (I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

3. Analizează adjectivele pronominale de întărire din fragmentul de mai jos, după modelul dat.

„Maia povestise [...] că-l cunoscuse ea însăși, la inaugurarea hotelului, pe arhitectul care a proiectat clădirea, nepotul lui Ion Creangă, Horia. Celebrul nepot nu l-a apucat pe bunicul lui, cum nici tataia însuși nu mă apucase pe mine. Lucrul astă mă uimea: puteai să ai bunici fără de care tu însuți n-ai fi venit pe lume și care nu știau nimic despre tine.”

După Ioana Pârvulescu, *Inocenții*

„**înseși**” – adjectiv pronominal de întărire, se acordă în gen, număr și caz cu pronumele „ea” (feminin, singular, nominativ), funcția sintactică de atribut adjectival

Lecția 18. Posibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjecativului pronominal

Explorare

1. Identifică pronumele din textul de mai jos și precizează, pentru fiecare, dacă este: a. centru de grup; b. adjunct într-un grup, precizând felul grupului; c. într-o relație ternară.

— Uite, nepoate, un trifoi cu patru foi! Păstrează-l tu, ca talisman.

— Ce e un talisman?

— Un obiect despre care unii oameni spun că aduce noroc.

— Și mata îi crezi pe cei care spun asta?

— Pe câțiva dintre ei, zâmbi bunicul, făcându-i cu ochiul bunicii, care purta o broșă cu o buburuță de argint.

Acesteia nu i-a plăcut aluzia lui și ne-a zis amându-rora, cu acel glas al său care nu prevestea nimic bun:

— Nimeni nu știe cum funcționează ele, dar orice om deștept se ferește de ghinion!

2. Indică funcția sintactică a tuturor pronumelor din textul de la exercițiul 1.
3. Indică adjecitivele pronominale din textul de la exercițiul 1 și menționează felul lor. Ce funcție sintactică îndeplinește acestea?

Repere

Pronumele se poate combina, în enunț, cu alte cuvinte.

În poziția de **centru** al unui grup nominal, pronumele i se subordonează:

- atributul adjetival (*acela* roșu, *ceva* frumos, mulți *alții*, *nimic* interesant, toți *aceia*, *unul* norocos);
- atributul substantival prepozițional (*tu* din fotografie, *niciunul* din clasă);
- atributul substantival genitival (*nimic/orice* al Mariei);
- atributul pronominal prepozițional (*care* dintre ei, *unul* ca dumneata, *oricare* dintre aceștia);
- atributul adverbial (*acesta* de alături, *oricine* de aici).

În calitate de **adjunct**, pronumele poate face parte fie dintr-un grup nominal, fie dintr-un grup verbal și poate avea următoarele funcții sintactice:

Pozitie	Functie sintactică	Exemple
adjunct în grup nominal	atribut pronominal prepozițional	felicitarea <i>de la unii</i> , informația <i>de la celălalt</i> , părerea <i>despre sine</i>
	atribut pronominal genitival	casa <i>acestora</i> , atenția <i>oricui</i> , tatăl <i>ei</i> , vina <i>nimăului</i> Vecina <i>ale cărei</i> pisici îmi plăcea s-a mutat.
	atribut pronominal în dativ	gândurile- <i>ți</i> frumoase, delicata- <i>i</i> mâna
adjunct în grup verbal	complement direct	<i>L</i> -ai văzut pe <i>dumnealui</i> . Spune <i>ceva</i> . Scrie <i>asta</i> . Nu știe <i>nimic</i> . Ce ai văzut? Fata <i>pe care</i> o cunoșc eu e alta.
	complement indirect	I-ai povestit <i>aceluia</i> . Fie căruia îi pasă. <i>Le</i> -am dat indicații <i>alor săi</i> .
	complement prepozițional	Discuță <i>despre voi</i> . Îl ia <i>cu sine</i> . Se teme <i>de ai tăi</i> . Te gândești <i>la asta</i> . Nu mă bazez <i>pe niciunul</i> .
	circumstanțial de loc	Vine <i>pe la noi</i> . Mergea <i>în fața-i</i> . Stă <i>lângă oricine</i> . A zburat <i>pe deasupra lui</i> . <i>În jurul cui</i> se învârtește?
	circumstanțial de timp	Sosise <i>înaintea lor</i> . A apărut <i>în urma celorlalți</i> . Ziua <i>în care</i> începi cursurile se apropie.
	circumstanțial de mod	Atenția <i>cu care</i> mă ascultă îmi face plăcere.
	circumstanțial de cauză	Boala <i>de care</i> a suferit l-a schimbat mult.
	circumstanțial de scop	Examenul <i>pentru care</i> înveții este dificil.

În general, funcțiile sintactice ale pronomului sunt comune cu ale substantivului.

În grupul verbal, pronomele îndeplinesc ca adjunct două funcții sintactice deosebite:

- **subiect**, aflat în relație de interdependentă cu predicatul (*Ea n-a văzut. Unul întreabă, celălalt răspunde. Ai noștri se descurcă. Cine întreabă? Omul care citește în parc este vecinul. Nimeni nu a răspuns.*);
 - **nume predicativ**, aflat într-o relație ternară, depinzând atât de verbul copulativ, cât și de subiect (Câștigătorul a fost *el*. Actorul pare *același*. Caietul este *al meu*. Ideile sunt *multe*.).
- Adjectivele pronominale au funcția sintactică de **atribut adjectival**.

Aplicații

1. Identifică, în enunțurile date, prumele care sunt:

- centru al unui grup nominal;
 - adjunct al unui grup nominal;
 - centru și adjunct, în același timp.
- Oricare dintre revistele citite de mine îți va plăcea și ţie.
 - Am văzut ieri ceva interesant la televizor.
 - Căruia dintre ei să-i dăm crezare?
 - Pe unul ca tine nu reușesc să-l înțeleg.
 - Îl vreau pe acela galben, vă rog!
 - Am avut o idee ca a voastră, dar nu am spus nimănui.

2. Ce funcții sintactice îndeplinesc prumele de la exercițiul anterior?

- 3.** Precizează felul, cazul și funcția sintactică pentru fiecare dintre adjectivele pronominale din enunțurile de mai jos.
- Uita adesea de sine însuși când citea.
 - Prin pădure nu se zarea nicio vîtă.
 - Bucuria se oglindea pe toate chipurile.
 - I-am povestit surorii mele filmul acela.
 - Nu știu ce exerciții avem de făcut.
 - Spre care localitate ne îndreptăm acum?

4. Construiește propoziții în care să folosești adjectivele pronominale învățate ca adjuncți pentru substantivul *talisman*.

5. Analizează prumele și adjectivele pronominale din textul de mai jos, după modelul dat.

Cine poate ști de unde vine norocul?

Cândva, pe lângă un templu din orașul Tokyo, trăia o pisică pe nume Tama, care stătea de obicei în pridvor. În fața acestui templu erau mulți copaci uriași.

Provocări

Lucrați în perechi. Descrie-i colegului/colegei de bancă ce ai dori să faci, dacă ai câștiga la loto o sumă importantă. Folosește trei prumele și adjectivele pronominale nou învățate. Cel care ascultă le va nota și le va preciza felul. Schimbați apoi rolurile.

Într-o zi furtunoasă, un călător s-a adăpostit sub crengile unuia dintre ei. Când l-a văzut, pisica aceea a ridicat lăbuța, de parcă ar fi vrut să-i atragă atenția: „Hei, tu de acolo, vino la mine!”. Surprins de gestul său, călătorul a ieșit de sub coroana arborelui, venind spre ea ca să vadă ce a pătit. Chiar în acel moment, un trăsnet a lovit acel copac, ale cărui crengi au luat foc, arzând până când nu a rămas nimic din el.

Înțelegând că Tama însăși l-a salvat, călătorul a devenit binefăcătorul aceluia templu și, în timp, i-au urmat și alții, care au început să credă în pisica norocoasă. Acesteia i-au fost făcute statuete ce au rămas foarte populare până astăzi.

Adaptare după Nobuo Suzuki, *Maneki Neko. Cartea japoneză a norocului*

„**cine**” – prume interogativ, cazul nominativ, funcție sintactică de subiect

„**acestui**” – adjecțiv pronominal demonstrativ de apropiere, genul neutru, numărul singular, cazul genitiv, funcție sintactică de atribut adjectival

6. Corectează greșelile de acord din enunțurile de mai jos.

- Oricare dintre obiectele acestea pot fi considerate norocoase.
- Eu nu sunt omul care să cred în superstiții.

Autoevaluare L10-L18

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 19. Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat. Integrarea părților

Pentru început

Precizează câte o situație din viața cotidiană în care:

- a. ai povestit ceva;
- b. ai folosit descrierea;
- c. ai purtat un dialog;
- d. ai oferit o explicație.

Explorare

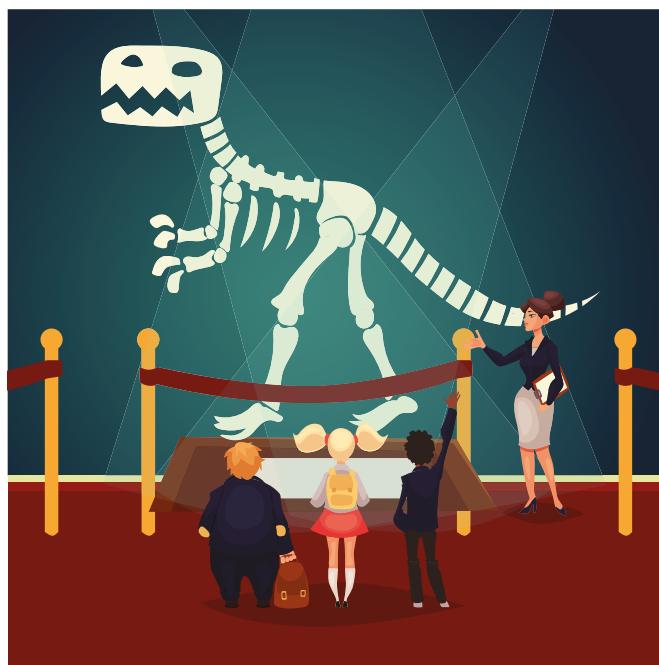
1. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Analizați imaginea alăturată, apoi răspundeți la întrebări.

- Ce se vede în centrul imaginii? • Cine sunt persoanele din imagine? • Unde se găsesc? • De ce stau copiii din-coace de bara de protecție? • Ce acțiuni ale persoanelor respective se pot deduce din poziția corporulară și a mâinilor?

2. În fiecare grupă, repartizați-vă rolurile persoanelor reprezentate în imagine și alcătuiți, oral:

- a. un dialog între doi copii sau între un copil și persoana adultă;
- b. o narătire pe care unul dintre copii o va relata părinților, acasă;
- c. o explicație pe care o oferă copiilor persoana adultă;
- d. o descriere pe care unul dintre copii o notează în jurnalul său.

Grupa care termină prima prezintă în fața clasei.

Repere

Un text este un ansamblu de enunțuri organizate într-un întreg coherent, într-o unitate logică. De-a lungul unui text dominant **narrativ** pot apărea și alte tipuri de secvențe: **descriptive**, **dialogate** sau **explicative**, cu diverse roluri.

SECVENȚA NARATIVĂ	<ul style="list-style-type: none"> • prezintă derularea unor întâmplări într-o ordine logică și temporală; • urmărește dezvoltarea unei acțiuni într-o înlănțuire de evenimente care au un deznodământ. 	<ul style="list-style-type: none"> • prezența unui narator: atotștiutor (o voce anonimă), implicat (personaj care participă la acțiune) sau neimplicat (martor la eveniment); • relatare la persoana a III-a sau la persoana I.
SECVENȚA DESCRIPTIVĂ	<ul style="list-style-type: none"> • prezintă trăsăturile unor persoane/personaje, obiecte, fenomene, peisaje etc., cu scopul de fixa detaliile concrete care le caracterizează; • conturează cadrul spațial și temporal al întâmplării. 	<ul style="list-style-type: none"> • folosirea cuvintelor din câmpul lexical în care se încadrează tema descrierii; • preponderența grupurilor nominale (substantiv + adjecтив); • prezența verbelor la prezent sau la imperfect.
SECVENȚA DIALOGATĂ	<ul style="list-style-type: none"> • reproduce întocmai cuvintele unor persoane/ personaje care comunică unele cu celelalte; • permite dezvăluirea directă a gândurilor, a sentimentelor și a atitudinilor acestora. 	<ul style="list-style-type: none"> • prezența unui verb de declarație (<i>a afirma, a întreba, a spune, a șopti, a zice</i> etc.); • prezența liniei de dialog înaintea replicilor sau marcarea acestora prin ghilimele; • marcarea intonației (neutre, interogative sau exclamative) prin punctuație specifică.

SECVENȚA EXPLICATIVĂ

- oferă informații necesare înțelegерii unor acțiuni, fenomene, persoane/personaje;
- precizează cauzele și caracteristicile unor fenomene sau evenimente sau etapele de realizare a unui obiect, proces etc.;
- răspunde la întrebările „De ce?” sau „Cum?”.
- prezența unor cuvinte/grupuri de cuvinte ca *mai întâi, apoi, în cele din urmă, în consecință, astfel, pentru că, deoarece, fiindcă* etc.
- utilizarea unor procedee diverse care ușurează înțelegerea: definire, exemplificare, comparare, reformulare etc.

► Aceste secvențe textuale de bază se pot combina în foarte multe feluri, în diverse texte, literare sau nonliterare.

Aplicații

1. Păstrați grupele de la exercițiile anterioare. Pornind de la fragmentul de mai jos, reprobus dintr-un articol online, redactați o compunere narativă în care să includeți câte o secvență descriptivă, una dialogată și una explicativă.

„**Dinozaurii au fost victimele unui ghinion colosal**”, afirmă un specialist în studiul animalelor și al plantelor care au trăit pe Pământ în epoci anterioare, dr. Steve Brusatte, de la Universitatea din Edinburgh. Dispariția lor nu s-ar datora numai ciocnirii Terrei cu un asteroid, ci unui cumul de factori care s-au combinat în modul cel mai nefericit pentru aceste viețuitoare.

Când asteroidul cu diametrul de 10 km a izbit planeta, acum 66 de milioane de ani, aceștia erau deja vulnerabili, din cauza unei serii de evenimente negative: activitatea vulcanică intensă, modificarea nivelului apelor mării și fluctuațiile de temperatură.

Dacă asteroidul ar fi sosit puțin mai devreme sau puțin mai târziu în cursul istoriei Pământului, dinozaurii ar fi putut supraviețui, dar acesta «a lovit în momentul cel mai nepotrivit, când ecosistemele din care făceau parte dinozaurii erau vulnerabile», spune dr. Brusatte. Căderea asteroidului a provocat cutremure, tsunami, incendii de vegetație, fluctuații brusă ale temperaturii și alte schimbări cărora animalele uriașe nu le-au putut face față.”

După articolul *Cauza dispariției dinozaurilor? „Au avut un ghinion colosal”*, afirmă un specialist, consultat la adresa <http://www.descoperă.ro>, în 2 februarie 2024

- Discutați, în linii mari, subiectul naratiunii voastre: Ce s-ar putea întâmpla? Unde și când s-ar desfășura întâmplarea? Ce anume ar declanșa acțiunea? Cine ar lua parte la eveniment? Cine ar povesti?

- Notați planul naratiunii, după ce vă punetă de acord asupra ei.
- Stabilită locul unde veți insera secvențele: Ce ar putea fi descris? Cine ar dialoga și despre ce anume? Cine ar putea oferi o explicație (naratorul, personaje)? La ce aspect s-ar referi explicația?
- Repartizați-vă sarcinile, aşa încât fiecare dintre voi să se ocupe de una dintre secvențe.
- Pentru secvențele explicative și descriptive vă puteți documenta în plus de pe internet.
- Redactați fiecare parte.
- „Asamblați” textul și citiți-l, pentru a verifica dacă este logic.
- Rescrieți textul, modificând ceea ce vi se pare necesar pentru ca părțile să se armonizeze și corectând eventualele greșeli de ortografie, de lexic, dezacordurile etc.
- Găsiți un titlu care să stârnească interesul.

2. Evaluați-vă textul pe baza grilei de mai jos.

CRITERII	DA	NU
Respectă structura textului narativ (situație inițială, element declanșator, relatate a întâmplărilor, deznodământ).		
Conține o secvență descriptivă despre cadrul spațio-temporal, personaje, fenomene sau obiecte.		
Conține o secvență dialogată între două sau mai multe personaje.		
Conține o secvență explicativă convingătoare despre fenomenul enigmatic propus.		
Există o legătură armonioasă între părțile care îl alcătuiesc.		
Are un titlu incitant.		
Respectă corectitudinea gramaticală, ortografia și punctuația.		
Este așezat corect în pagină, iar scrisul este lizibil și îngrijit, fără ștersături.		

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din volumul al treilea, *Roata norocului*, al romanului *Cireșarii* de Constantin Chirita. Răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

„Roata țăcănea ca o mitralieră. Aproape fără întrepere. Dacă nu-și încerca nimeni norocul, atunci cel care o avea în seamă împingea cu putere șipca¹ și striga căt îl ținea gura:

— Încercați-vă norocul! Fiecare număr câștigător! Nimeni nu pierde! Toată lumea câștigă! Vaze, ligheane, oale, crătie! Încercați-vă norocul! Paguba e numai a noastră! [...] Poftiți! Poftiți! Cine ia oala cea mare? Încap opt sute nouăzeci și trei de sarmale! Poftiți!

Oamenii nu rezistau chemării. Roata se învârtea mereu. Niciun număr nu pierdea. Cei mai norocoși câștigau o solniță sau o ceșcuță de lut, care costau a treia parte din suma plătită pentru o tragere. De obicei însă ieșeau numai bucătele de ghips modelate și vopsite rudimentar. Își încercă și Tic de trei ori norocul și de fiecare dată câștigă aceleași obiecte. Un fel de lulea de ghips, care nici măcar nu era găurită. [...] Se uită la Dan cu privirile unui om pus pe bătaie:

— Fir-ar să fie! [...] Mai zi că nu-i șmecherie! Dar tot nu mă las.

Tânărul atlet din spatele lui clătină iarăși din cap, în semn de aprobare. Izbuti să-l opreasă la timp pe Tic. Se aplecă și-i spuse în șoaptă:

— Dacă-i șmecherie, de ce joci? Mi se pare că e așteptă oară, nu?

Tic se uită plin de curiozitate la interlocutorul neașteptat. Nu descoperi dojana pe față acestuia, ci mai degrabă veselie și complicitate.

— Dar dumneavoastră..., începu Tic, însă nu mai avu vreme să termine întrebarea [...]

— Asta nu înseamnă nimic, iți șopti atletul. Ai socotit singur și ai ajuns la o anumită... idee. Toți sunt niște șmecheri. Și aici, și dincolo, la zaruri... și dincolo, la ceasuri... Ai prea mulți bani de pierdut?

— Sunteți chiar atât de sigur? întrebă Dan.

Atletul clătină din cap, aproape plăcădit. Gestul lui arăta că nu mai are nicio îndoială. Ar fi vrut și Tic să întrebe ceva, dar îl opri din nou vocea omului cu pălărie de paie:

— Vine, vine norocul! Încercați-l!

[...] Tic nu putea să credă. Așa că mai câștigă două lulele și o pasăre neidentificabilă, cât degetul de mare. Ba îl îndemnă și pe Dan să-și încerce norocul de trei ori la rând, dar nici acesta nu se alese cu nimic altceva decât cu două ceșcuțe și cu o lulea negărită.

— La urma urmei, ce vrei tu aici? îl întrebă Dan iritat. Nu vezi că nu avem noroc?

— Aș vrea să câștig atletul acela cu discul, iți răspunse trist Tic. Are numărul optzeci și nouă. O dată mi-a ieșit

optzeci și patru, altă dată optzeci și cinci. Nu vezi ce aproape am fost de el? [...]

Dan trecu de la admiratie la duioșie. Privi și el atletul cu discul și într-adevar i se păru deosebit față de celealte obiecte. Avea o anumită finețe și o mișcare grădinoasă, care nu-i ascundea însă forța, și niște detalii care surprindeau prin autenticul lor. [...]

— Ei, ce crezi, avem vreo sansă? îl întrebă Tic pe Dan.

Dan nu avu vreme să-i răspundă, sau poate că Tic se dezinteresă pentru un moment de răspunsul prietenului său. Cireșarul cel ciufuit se uita pe furiș la un personaj ciudat, care apăruse ca din pământ lângă roata norocului. Era un om înalt și slab, adus din spate, îmbrăcat într-un pardesi lung, cenușiu, cu o pălărie de aceeași culoare și cam ponosită, pe cap. Într-o mână ținea o umbrelă bine strânsă, care-i servea și de baston. Și umbrela era tot gri. Și batista cu care-și acoperă nasul și gura, parcă pentru a se apăra de praf, era gri. Niște ochelari cu rame groase și lentile întunecate îi ascundeau ochii. [...] Din locul unde se afla, omul în gri trebuia să-și îndoiea gâtul pentru a avea în raza privirilor lui un anumit obiect din piramida roții norocului. [...] Obiectul cu pricina era aruncătorul de disc. În câteva clipe, Tic și Dan ajunseră în spatele ciudatului personaj. Tocmai la timp pentru a-i auzi vocea – o voce pițigăiată, nervoasă – cu care se adresa omului cu pălărie de paie:

— Nu vindeți cumva aruncătorul de disc? E singurul obiect care mă interesează...

Proprietarul tarabei rămase un moment nehotărât. Voia să spună ceva, dar parcă buzele nu aveau curajul să se deschidă.

¹ șipca (s. f.) – bucată de lemn subțire și lungă.

În clipa aceea, Tic îl zări alături pe Tânărul cu înfățișare de atlet. Părea și el foarte interesat de ceea ce se întâmplă în fața lui. [...]

Un fior săgetă inima lui Tic. Întoarse capul iute ca un cătel. Se liniști repede. Aruncătorul de disc se afla la locul lui. În schimb, pe palma întinsă a omului cu pălărie de paie se odihnea strălucitor un castron de supă. Câștigătorul nu-i era necunoscut. Parcă-l mai zărise undeva, și nu de multă vreme, își aminti imediat. Era același tinerel care câștigase cu vreun ceas înainte o găleată roșie smălțuită. Numai că de astă dată purta pe cap o șapcă albastră, cu cozoroc de țiplă. De aceea nu-l recunoscuse imediat. [...]

- 1.** Rezumă, oral, întâmplările din fragmentul dat.
- 2.** Unde au loc evenimentele din text? Indică o secvență care te-a ajutat să răspunzi.
- 3.** Precizează două trăsături ale tiparului narativ, ilustrându-le cu exemple din text.
- 4.** Asociază personajele din lista A cu acțiunile trecute în lista B.
 - a. • „cireșarii” (Tic și Dan);
 - „omul cu pălărie de paie”;
 - „omul în gri”;
 - „tinerelul cu șapcă albastră”;
 - „ Tânărul cu înfățișare de atlet”.
 - b. • câștigă două premii mai mari la roata norocului;
 - își încearcă norocul la roată, câștigând obiecte nesemnificative;
 - supraveghează roata norocului și alte jocuri din târg;
 - îi îndeamnă pe vizitatorii bâlcuiului să joace la roata norocului;
 - dorește să cumpere aruncătorul de disc.
- 5.** Care este atitudinea fiecărui dintre cei doi adolescenți, Tic și Dan, față de roata norocului?
- 6.** Explică sentimentele lui Tic față de joc, având în vedere și pasajul: „Cheltuise o groază de bani, îi risipise în vînt și mai ales simțea că n-o să se poată stăpâni și va mai pierde încă mulți.” De ce consideră Tic că o să câștige, totuși, statuia care îi place?
- 7.** Menționează ce premii câștigă personajele la roata norocului și dacă acestea sunt valoroase sau nu. Crezi că statuia aruncătorului de disc este deosebită, din acest punct de vedere? Justifică-ți răspunsul.
- 8.** Selectează două informații din text care trimit la ideea că jocul de la roata norocului este aranjat, aşa încât jucătorii să nu câștige obiecte de valoare mai mare.
- 9.** Crezi că plăcerea de a juca un joc de noroc poate deveni un pericol pentru o persoană sau nu? Motivează-ți răspunsul în 50-100 de cuvinte.
- 10.** Compară fragmentul din *Cireșarii cu Două loturi* de I.L. Caragiale, indicând o asemănare și o deosebire de conținut.
- 11.** Reformulează replica următoare, folosind procedeele învățate în lecția 9 din această unitate: „— Ei, v-ați lecuit? [...] Mai bine duceți-vă acasă... Nu se termină bâlcui îintr-o zi!”.
- 12.** Menționează ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise italic în fragmentul: „Încercați-vă norocul! Fiecare număr câștigător! Nimeni nu pierde! Toată lumea câștigă!”
- 13.** Continuă replica „Dar dumneavoastră...”, rostită de Tic, așa încât să obții o propoziție interogativă. Notează apoi felul, cazul și funcția sintactică a pronumelui scris italic.
- 14.** Precizează felul, cazul și funcția sintactică a pronumelor colorate cu albastru din text.
- 15.** Identifică adjectivele pronominale din fragmentele de mai jos și analizează-le, indicând felul, genul, numărul, cazul și funcția sintactică.
 - „Niciun număr nu pierdea.”
 - „Își încercă și Tic de trei ori norocul și de fiecare dată câștigă aceleași obiecte.”
- 16.** Imaginează-ți că ai vizitat un bâlcă sau un parc de distracții împreună cu familia sau cu prietenii. Redactează un text narativ de minimum 150 de cuvinte, la persoana I, în care să relatezi o întâmplare prin care ați trecut. În redactarea textului tău, vei avea în vedere:
 - să ai un conținut adecvat cerinței;
 - să incluzi o secvență descriptivă, o secvență dialogată și o secvență explicativă;
 - să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
 - să respecti normele de ortografie și de punctuație;
 - să fii atentă/atent la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și lizibilitate.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Pitită în banca **sa** ca-ntr-o tranșee¹, ascunsă după meterezul din față – cel mai spătos coleg – Eugenița dintr-a cincea trăiește emoțiile infanteristului² în pragul atacului inamic.

«M-ascultă! M-ascultă!!! Și nici titlul lecției nu-l știu... Uf, a-nchis catalogul, n-ascultă astăzi», răsuflă ea ușurată și se îndreaptă în bancă, asudată, dar victori-oasă. Slavă **tie**, zeiță a infanteriei fără muniții, atacul nu va avea loc. Deodată se strâmbă ca săgetată într-o măsea: profesorul întreabă fără catalog, din bănci! Eugenița se pitulează din nou în spatele **aceluiasi** meterez, cu ochii închiși, așteptând glonțul rătăcit al vreunei întrebări.

«Numai de nu m-ar pocni!» Ascultă pașii grei ai profesorului printre bănci și se lipșește și mai tare de pupitru, ca un calcan de fundul mării.

«Babi... cum? Babilonienii? Cine-or mai fi și ăștia? Sunt un popor care nu mai este?! Încurcată mai e și istoria asta!... Dar nu trebuie să se vadă că nu știu», plănuiește mica strategă³, hotărâtă să folosească toate resursele camuflajului.

¹ tranșee (s. f.) – sănț adânc, folosit în război ca adăpost împotriva focului inamic.

² infanterist (s. m.) – militar din infanterie, trupe caracterizate prin faptul că duc lupta pe jos; pedestru.

³ strategă (lit. strateg, s. m.) – (în Grecia antică) comandant militar al unui polis; comandant de oști, bun cunoscător al strategiei.

«O să ridic mâna la orice întrebare. Eu! Eu! Spun eu, [...], în ce epocă au trăit? Știu eu! Eu! Spun eu!» Și, lungenită peste bancă, cu mâna în aer, pare o praștie întinsă, **din care** e gata să-și ia zborul... răspunsul.

«Am scăpat, am scăpat», se bucură fetiță, «întreabă pe ăi de nu ridică mâna. Hehe... Ce războaie au dus? Au avut și războaie?! Numai de nu m-ar întreba... Eu! Eu! Hăit, se uită la mine... O să dau drumu' la creion sub bancă... M-aplec și-l caut...»

Stratega intră sub bancă. A găsit creionul [...].

«Cine a fost Hamurabi? De unde să știu eu? Sunt pierdută, iar se uită la mine! Acum o să scap penarul și-o să adun toate penițele, căpețelele de creion, ascuțitoarea, guma... Până atunci o să răspundă altul...»

– Să spun eu?

Eugenița se răsucește cu inocență spre vecinul din spate, din stânga, din dreapta. «Eu?»

Da, chiar ea. Infanteristul a fost lovit de moarte. Se ridică șovăitoare, palidă și îngaimă cu glasul pierdut:

– Ha... Hamuba... Habamu... Habar... n-am [...].”

Mircea Sântimbreanu, *Hamurabi*

A. 60 de puncte

1. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. În enunțul „Babilonienii? Cine-or mai fi și ăștia? Sunt un popor care nu mai este?! Încurcată mai e și istoria asta!...” există, în ordine, următoarele pronume:
 - a. interogativ, demonstrativ, interogativ, demonstrativ;
 - b. relativ, demonstrativ, relativ, demonstrativ;
 - c. nehotărât, demonstrativ, interogativ;
 - d. interogativ, demonstrativ, relativ.6 puncte
2. Precizează felul și cazul pentru fiecare adjecțiv pronominal evidențiat cu albastru în text. 6 puncte
3. Menționează felul, cazul și funcția sintactică pentru fiecare nume evidențiat cu galben în text. 6 puncte
4. Selectează, din text, o formă de nume demonstrativ și o formă de nume relativ care aparțin limbii vorbite. 6 puncte
5. Alcătuiește un enunț asertiv în care numele *oricine* să aibă funcție de atribut în cazul genitiv. 6 puncte
6. Menționează disciplina și tema lecției la care a fost ascultată Eugenița. 6 puncte
7. Alege, dintre variantele de mai jos, răspunsul pe care-l consideri corect.
Emoțiile și stările prin care trece personajul de-a lungul orei sunt: a. bucurie, neliniște, teamă; b. calm, hotărâre, zbumec; c. fericire, nesiguranță, tensiune; d. neîncredere, speranță, spaimă. 6 puncte
8. Indică două modalități prin care eleva încearcă să evite să fie ascultată la lecție. 6 puncte
9. Crezi că întâmplarea din text ilustrează intervenția ghinionului în viața unei persoane sau este consecința alegărilor pe care le face eleva? Motivează-ți răspunsul în 50-100 de cuvinte, valorificând textul dat. 6 puncte
10. Explică, în minimum 30 de cuvinte, ce efect are folosirea metaforelor referitoare la război în relatarea unei întâmplări școlare banale. 6 puncte

B. 30 de puncte

Redactează o compunere, de minimum 150 de cuvinte, în care să caracterizezi personajul Eugenița din textul dat. În redactarea caracterizării, vei avea în vedere:

- notarea a două date de identificare a personajului (nume, vârstă, ocupație etc.)
- numirea a două trăsături morale ale personajului
- ilustrarea a două mijloace de caracterizare diferite, prin câte o secvență comentată
- formularea unui punct de vedere propriu privind personajul
- respectarea limitei de spațiu indicate
- respectarea normelor ortografice și de punctuație.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Unitatea V

Lumea de pe scenă

Lectură

Textul dramatic • Structura textului dramatic, rolul indicațiilor scenice, autorul • Arta spectacolului • Personajul dramatic • Rolul dialogului • Dialogul în textul scris și în spectacol • Dialogul în textul nonliterar • Interviu

Proiect de grup

De la text la spectacol

Comunicare orală

Textul dialogat • Tracul comunicativ • Strategii de ascultare activă

Limbă română

Numerul • Posibilități combinatorii ale numerialului • Adverbul • Posibilități combinatorii ale adverbului (inclusiv atributul adverbial) • Interjecția • Onomatopeele • Interjecția predicativă

Redactare

Tipare textuale de structurare a ideilor • Cererea

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul dramatic

Pentru început

- Spune cât mai multe cuvinte pe care le asoci ezi cu teatrul.
- Ce îți place și ce nu îți place la teatru? Dacă nu ai fost la teatru, poate ai văzut spectacole televizate sau ai ascultat emisiuni ale teatrului radiofonic.

- Lucrați în perechi. Citiți cuvintele de mai jos, care se referă la personajele din textul pe care îl veți studia, la locul unde se petrece acțiunea și la acțiunea propriu-zisă. Discutați între voi, încercați să vă imaginați despre ce va fi vorba și faceți câteva predicții referitoare la acțiune.
 - Doinița • ploaie • bibliotecă • tavan • Radu
- Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Matei Vișniec (n. 1956)

Este cel mai cunoscut dramaturg român contemporan. Este, de asemenea, poet și romancier. În 1987, a plecat din România, unde piesele sale erau cenzurate, și s-a stabilit la Paris. A devenit cunoscut în lume pentru piesele în limba franceză, jucate în peste 30 de țări, în teatre importante din Europa și la mari festivaluri internaționale.

+ A scris și piese pentru copii: *Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele, Extraterestrul care își dorea ca amintire o pijama, Cu vaporul printre stele, Povestea regelui supărărat pe clovn*.

Vrem să vă dăruim câte o fereastră este un text inedit.

Text de bază

Vrem să vă dăruim câte o fereastră

de Matei Vișniec

(piesă într-un act)

Personaje:

RADU, 13 ani

DOINIȚA, 13 ani

ELIZA, 12 ani

Decor: Câteva cărți agățate cu fire invizibile de plafon. Câteva cadre de ferestre care „plutesc” și ele în aer, printre cărți.

SCENA 1

Radu intră, citind. Eliza intră, scufundată și ea în lectură. Doinița intră cu o carte în mână și cu una la subsuoară. Cei trei sunt atât de „prinși” de ceea ce citesc, încât timp de câteva zeci de secunde nici nu se văd unul pe altul.

Apoi se opresc brusc în fața scenei și lasă cărțile din mână, care rămân „agățate în aer”.

RADU (către spectatori) – Iată ce vă propun...

ELIZA (către spectatori) – Noi vă povestim tot...

DOINIȚA (către spectatori) – Și apoi voi ne spuneți ce părere aveți...

RADU (către spectatori) – Pentru că vrem să știm unde am greșit.

ELIZA (către Radu) – Radu...

RADU – Da?

ELIZA – Nu te grăbi. Că poate n-am greșit deloc.

DOINIȚA – Așa e. Nu trebuie să-i facem pe spectatorii noștri să credă de la început că am făcut cine știe ce prostie...

RADU (către cele două fete) – OK. (Către spectatori.) Deci să nu credeți că am făcut vreo boacănă, vreo prostie, vreo poznă sau...

ELIZA – Radu...

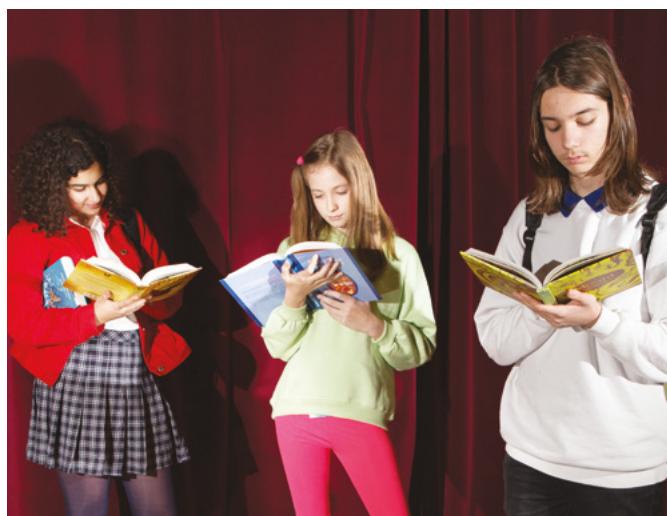
RADU – Da?

ELIZA (către Radu) – Nu te grăbi.

DOINIȚA (către Radu) – Hai să începem cu începutul.

RADU (către cele două fete) – OK. (Către spectatori.) Deci iată cum a început totul. Întrucât începuse să plouă și întrucât ploaia ne-a prins chiar în fața bibliotecii...

ELIZA – În fața noii biblioteci a orașului...

DOINIȚA – Să precizăm însă că noi ne întorceam toți trei de la școală...

RADU – Da, pe la ora două și ceva...

ELIZA – Și, de fapt, aveam de gând să mergem în parc...

DOINIȚA – Deși eu v-am propus întâi să mergem la cinema...

RADU – Stați, stați puțin... Că uite, spectatorii noștri nu mai înțeleg nimic. Deci recapitulez începutul. Vine rea trecută, când am ieșit de la școală, cum toți trei locuim în același cartier, ne-am spus...

ELIZA (*jucând momentul*) – Ce-ar fi să mergem să ne plimbăm puțin în parc?

DOINIȚA – Nu, nu, mai bine să mergem la cinema...

RADU – Ah, uite că începe să plouă...

ELIZA – Nu e grav, am eu o umbrelă.

Eliza scoate umbrela, o deschide. Toți trei se îngheșuie sub umbrelă.

DOINIȚA – Degeaba... Ciuciulete o să ne facă ploaia asta...

Raduiese de sub umbrelă și adoptă din nou atitudinea povestitorului.

RADU – Și atunci ne-am dat seama că ne aflăm în fața unei uși impozante pe care scria „Bibliotecă”.

ELIZA – Și rău am făcut că am intrat...

DOINIȚA – Am intrat din cauza ta, Radu.

RADU – A, nu... Eliza a zis „haideți să intrăm să ne uităm la benzi desenate”...

ELIZA – Vă rog să nu dați vina pe mine. Tu, Doinița, ai spus „haideți să intrăm că poate au o secțiune de muzică”...

DOINIȚA – Nu, nu... Radu a spus „ia te uită, haideți să intrăm că poate au jocuri noi pe computer”...

RADU – Gata, gata, gata... Haideți să rezumăm. E foarte important să nu abuzăm de timpul spectatorilor...

ELIZA (*către spectatori*) – Ierătați-ne. Este pentru prima dată când ne aflăm într-o astfel de situație...

DOINIȚA – Și suntem cam stângaci...

ELIZA – Încercați să vă imaginați în locul nostru...

DOINIȚA – Vă spun că nu e ușor...

RADU – Deci, deci, deci... Haideți să avansăm... Am intrat toți trei în bibliotecă...

ELIZA – Și nu ne-a venit să credem...

DOINIȚA – Pentru că peste tot erau numai cărți...

RADU – Cărți de sus până jos... Numai rafturi de cărți.

ELIZA – Nu tu DVD-uri, nu tu computere, nu tu fotolii ca să te tolănești în ele...

RADU – Și parcă nici nu avea ferestre.

ELIZA – Eu v-am spus de cum am intrat că trebuia să ieşim repede de acolo... (*Către spectatori*.) Ceva mi s-a părut mie ciudat. Și le-am spus „hai să o ștergem de aici, că nu e nimic de făcut”...

RADU – Da, numai că Doiniței i-a plăcut plafonul...

DOINIȚA – Da, e drept că mi-au plăcut plafonanele... Erau atât de înalte... Iar unele dintre ele erau pictate. (*Reconstituie scena*.) Ia te uită... Ce caraghioși sunt... parcă ar fi niște îngerași...

RADU – Niște îngerași ghiduși...

ELIZA – O... ce caraghios... uite și un țap...

DOINIȚA – Nu e țap, e faun. Și uite și niște nimfe... Iar animalul acela este un inorog...

ELIZA – Ce este un inorog?

DOINIȚA – I se mai spune și licorn. În Evul Mediu era un simbol al purității...

Lumina scade, parcă intrăm într-un vis, în spatele personașelor, la ferestre, apar niște chipuri fantastice: un inorog, un faun¹, o nimfă² și niște capete dolofane de îngerași ghiduși care scot limba unii la alții.

Acest moment de vis poate fi acompaniat cu muzică.

SCENA 2

Radu bate din palme și în felul acesta „gonește” visul. Lumina se aprinde, muzica încetează, personajele fantastice dispar.

¹faun (s. m.) – divinitate romană, protectoare a câmpilor, pădurilor și turmelor, înfățuată ca un bărbat cu coarne și cu picioare de țap.

²nimfă (s. f.) – fiecare dintre divinitățile apelor, ale pădurilor, ale crângurilor și ale munților, considerate fiice ale lui Zeus.

RADU (*către spectatori*) – Ați înțeles, Doinița este deșteaptă clasei. Îi place istoria, îi plac caii verzi pe pereți, scrie și poezii... Si uneori visează cu ochii deschiși.

DOINIȚA – Radu!

RADU – Ce este?

DOINIȚA – Nu fi măgar!

RADU – Dar ce-am făcut?

DOINIȚA – Atât îți spun, nu fi măgar!

RADU – Dar n-am spus nimic rău. (*Către spectatori.*) Am spus eu ceva urât?

ELIZA – Da, ai fost măgar!

RADU – Astă-i bună! Când? Am martori... (*Către spectatori.*) Când am fost eu măgar?

DOINIȚA – Ce treabă ai tu că scriu eu poezii?

RADU – Păi, nu scrii?

DOINIȚA – Da, dar de ce trebuie să spui la toată lumea?

RADU – Păi... nu le scrii pentru ca să le citească toată lumea?

DOINIȚA – Nu, le scriu pentru mine.

RADU – Atunci, te rog să mă scuzi...

DOINIȚA – Nu te scuz, pentru că ai fost nepoliticos, măgar și intre cu bocancii unde nu trebuie...

ELIZA – Mai încearcă să-ți ceri scuze o dată, că poate te iartă...

RADU – Doinița, te rog să mă scuzi că am fost măgar, catăr cu bocanci, faun indiscret și gură-spartă...

DOINIȚA – OK, te scuz.

Toți trei se apropi de spectatori.

ELIZA – V-am jucat această scenă ca să înțelegeți mai bine cum de ne-am rătăcit în bibliotecă.

DOINIȚA – În timp ce eu priveam plafoanele...

RADU – În timp ce Doinița mă făcea măgar...

ELIZA – În timp ce eu încercam să-i împac...

DOINIȚA – Noi, de fapt, tot mergeam...

RADU – Dintr-o încăpere în alta...

ELIZA – Una...

DOINIȚA – Două...

ELIZA – Trei...

DOINIȚA – Patru...

RADU – Douăsprezece...

ELIZA – Treisprezece...

DOINIȚA – Si toate erau la fel...

ELIZA – Adică plafoane înalte...

DOINIȚA – Cărți până sub plafon...

RADU – Stop!

Cele două fete privesc spre Radu ca și cum s-ar trezi dintr-o hipnoză.

RADU – Gata, haideți să ieșim, că poate a stat ploaia.

ELIZA – O clipă, să ne facem totuși un selfie...

Cei trei se grupează pentru un selfie pe care îl face Eliza.

ELIZA – Ciudat...

DOINIȚA – Ce-i?

ELIZA – Nu am semnal...

DOINIȚA – Nică nu...

RADU – Nică nu...

Cei trei se apropi din nou de spectator și încep să „meargă” pe loc.

ELIZA – Ne-am îndreptat noi spre ieșire...

DOINIȚA – Sau mai bine spus în direcția în care credeam noi că era ieșirea...

RADU – Numai că...

ELIZA – Parcă ne învârteam în cerc...

DOINIȚA – Treceam dintr-o încăpere în alta...

RADU – Si toate parcă erau la fel...

ELIZA – Si am început să le numărăm...

DOINIȚA – Una...

ELIZA – Două...

DOINIȚA – Unsprezece...

ELIZA – Douăsprezece...

DOINIȚA – Douăzeci și una...

ELIZA – Douăzeci și două...

Cei trei încep să „alerge” pe loc.

ELIZA – Treizeci și una...

DOINIȚA – Treizeci și două...

ELIZA – Patruzeci și una...

DOINIȚA – Patruzeci și două...

RADU – Stop!

Cei trei se opresc, găfăind.

RADU – Pe aici am mai trecut...

ELIZA – Ești sigur?

RADU – Absolut sigur.

ELIZA – De unde știi?
 RADU – Faunul asta, pe plafon, l-am mai văzut...
 DOINIȚA – Să știți că am intrat într-un labirint.
 ELIZA – Labirint, în orașul nostru?
 DOINIȚA (*strigând*) – Hei, e cineva aici?
 RADU – Mi s-a părut mie ciudat de la început că nu era niciun portar, niciun bibliotecar...
 ELIZA – Hei, ne aude cineva?
 RADU – Ajutoooor!
 ELIZA – Radu, nu te panica.
 RADU – Nu mă panicchez, doar că...
 DOINIȚA – Nu-i frumos să strigi „ajutor” când ești într-o bibliotecă.
 RADU – Știu, numai că... Ajutoooor!
 ELIZA – Hei, știe cineva pe unde este ieșirea?
 DOINIȚA – Hei, unde este ieșirea, la dreapta sau la stânga?

SCENA 3

Lumina se aprinde în toată sala de spectacol, care devine, de fapt, „bibliotecă”.

Cei trei coboară în sală, trec printre spectatori și continuă să strige.

ELIZA – Hei, mă numesc Eliza, am 12 ani și m-am rătăcit în bibliotecă. Mă aude cineva?

DOINIȚA – Hei, mă numesc Doinița, am 13 ani și m-am rătăcit în bibliotecă. Mă aude cineva?

RADU – Hei, mă numesc Radu, am 13 ani și m-am rătăcit în bibliotecă... Hei! Ajutați-mă să ies și promit că nu mai pun niciodată piciorul aici...

ELIZA – După cum vedeți, eram total blocată.

DOINIȚA – Total pierduți.

RADU – Nicio încăpere nu avea ferestre.

ELIZA – Nu auzeam niciun zgomot exterior.

DOINIȚA – Mie uite-așa începuse să-mi bată inima...

ELIZA – Iar mie mi-a venit să plâng.

DOINIȚA – Ba chiar ai plâns puțin.

ELIZA – Sigur că am plâns.

RADU – Iar eu înghițeam în sec și aveam palmele transpirate, simțeam fiori reci și voiam să fac și pipi, numai că mi-era jenă din cauza fetelor.

ELIZA (*către ceilalți doi*) – Suntem pierduți...

DOINIȚA – Eliza, nu spune prostii. Nimeni nu se pierde într-o bibliotecă... (*Către public.*) Acela a fost momentul când am avut o revelație. Când a spus Eliza „suntem pierduți”. Nu știu de ce, dar când Eliza a spus „suntem pierduți” mi-a venit ideea aceasta simplă... elementară...

RADU – Uluitoare idee, într-adevăr...

ELIZA – Doinița, ești o minunată prietenă... O minunată, inegalabilă prietenă...

RADU – Pare ciudat, dar aşa e. Nouă nu ne-a venit ideea... Nici mie și nici Elizei.

ELIZA – Nu, nouă nu ne-a venit ideea, dar Doinița a spus...

SCENA 4

Cei trei urcă din nou pe scenă. Lumină doar pe fețele lor.

DOINIȚA (*spre spectatori*) – Ce-ar fi să deschidem fiecare câte o carte?

RADU – Când Doinița a spus „ce-ar fi să deschidem fiecare câte o carte”, parcă ni s-a aprins o veioză în creier.

Muzică discretă. Niște beculete se pot aprinde în spatele ferestrelor.

ELIZA – Ne-am apropiat de rafturi...

DOINIȚA – Pe rafturi erau etichete...

ELIZA – Cărți de călătorie...

DOINIȚA – Romane... cu sutele...

RADU – Piese de teatru...

ELIZA – Cărți de poezie...

DOINIȚA – Nuvele fantastice... cu miile...

RADU – Povești pentru copii... cu zecile de mii...

ELIZA – Cărți de mitologie...

DOINIȚA – Cărți despre extratereștri...

RADU – Totul, totul era acolo... milioane de cărți...

ELIZA – Istoria marilor descoperiri geografice...

DOINIȚA – Oarecum instinctiv am luat atunci în mână o carte...

RADU – Am extras așa, din întâmplare, un roman... Pe copertă scria *Insula misterioasă*.

ELIZA – Iar eu m-am trezit în mână cu o carte de poezie... Pe copertă scria *Operele imperfecte*...

DOINIȚA – Iar pe coperta cărții mele scria *Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele*. Și era o piesă de teatru.

RADU – Și vă rog să mă credeți, s-a întâmplat atunci ceva uluitor.

ELIZA – Toți trei ne-am deschis cărțile...

RADU – Am început să citim...

DOINIȚA – Și brusc ne-am dat seama...

TOȚI TREI – Că biblioteca avea totuși ferestre... Ferestre pe care nu le văzuserăm până atunci...

Fiecare se aşază în cadrul unei ferestre.

DOINIȚA – Ferestre mari, care dădeau spre stradă, spre piața mare, spre parc, spre școală...

RADU – Spre gara centrală, spre propriile noastre locuințe, spre birourile unde lucrează părinții noștri... Spre trecut și viitor.

ELIZA – Spre tot felul de munți, de mări, de nori, de iubiri, de întrebări și de răspunsuri...

DOINIȚA – Și spre noi însine...

RADU – Și nu ne-am mai temut de nimic.

ELIZA – Ne-am îndreptat, citind, spre ieșire...

Din nou, cei trei se apropie de public.

RADU – Acum înțelegeți de ce ne aflăm în fața voastră.

ELIZA – Cu cărțile astăzi în mâna...

DOINIȚA – Vrem să vă dăruim...

RADU – Da, vrem să vă dăruim...

ELIZA – Pentru că sunteți toți niște inegalabili prieteni...

DOINIȚA – Vrem să vă dăruim câte o fereastră...

Cei trei pot să împartă fie cărți, fie foi pe care sunt imprimate poeme sau bucăți de proză.

Optional: un cântec poate încheia reprezentarea, iar versurile nu pot fi decât ale... Doiniței.

Visele se nasc din cărți,
Cărțile se nasc din vise,
Viața noastră e o carte
Cu ferestrele deschise.

Cine știe să citească
În cuvinte și în stele
Se va oglindi în lumi
Înțelepte și rebele.

Mai rapid decât săgeata,
Mai puternic decât vântul,
Mai solar decât lumina
Este numai el – cuvântul.

Cum cuvintele sunt vii,
Orice carte este vie
Și devine cel mai cosmic
Mijloc de călătorie.

Deschizând o carte nouă,
Crești o nouă dimineață
În grădina de cuvinte
Cu ferestrele spre viață.

Sfărșit

Impresii după prima lectură

1. Completează enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

Mi-a plăcut textul, pentru că

Nu mi-a plăcut în text că

Nu am înțeles din text

Mi-ar plăcea să interpreze rolul ... din piesă.

2. S-au împlinit predicțiile formulate înainte de lectura textului? Dacă răspunsul este afirmativ, arată ce aspecte din predicție s-au confirmat. Dacă răspunsul este negativ, prezintă ce s-a întâmplat, de fapt, și în ce constau diferențele dintre acțiunea din text și predicția formulată.

3. **Lectură pe roluri.** Trei elevi își vor asuma rolul celor trei personaje și vor citi scena 1.

4. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Răspundeți la cerințele de mai jos.

a. Numiți locul în care se află Radu, Eliza și Doinița în timpul scenei 1.

b. Precizați ce fac personajele și justificați-vă alegerea, prin selectarea unei secvențe relevante din text. Selectați una sau mai multe dintre următoarele variante: • discută unele cu altele; • încearcă să transmită un mesaj publicului; • relatează ceea ce li s-a întâmplat; • reconstituie o întâmplare pe care au trăit-o; • își exprimă sentimentele.

c. Împărțiți foaia de caiet în două, după modelul de mai jos, și completați fiecare coloană.

Ce s-a întâmplat?	De ce s-a întâmplat?

d. Identificați pasiunea fiecărui personaj.

e. Găsiți un titlu potrivit pentru scena 1.

5. **Lectură pe roluri.** Alți trei elevi își vor asuma rolul celor trei personaje și vor citi scena 2.

6. Lucrați în aceleasi grupe. Răspundeți la cerințele date.

a. Precizați ce se schimbă în această parte a piesei față de scena 1 și ce gest al lui Radu semnalează trecerea de la o scenă la alta.

b. Continuați să completați cele două coloane, răspunzând la aceleasi întrebări.

c. Menționați ce emoții și sentimente au trăit personajele în timpul întâmplării evocate.

d. Găsiți un titlu potrivit pentru scena 2.

7. **Lectură pe roluri.** Alți trei elevi își vor asuma rolul celor trei personaje și vor citi scena 3.

8. Lucrați în aceleasi grupe.

a. Continuați să completați cele două coloane, răspunzând la întrebările *Ce s-a întâmplat?* și *De ce s-a întâmplat?*.

b. Precizați numele personajului considerat salvator de către ceilalți doi copii.

c. Identificați ce a generat revelația personajului salvator.

d. Găsiți un titlu potrivit pentru scena 3.

9. **Lectură pe roluri.** Trei elevi, alții decât cei care și-au asumat până în acest moment rolul lui Radu, al Elizei și al Doiniței, vor citi pe roluri scena 4.

10. Lucrați în aceleasi grupe.

a. Continuați completarea coloanelor.

b. Precizați în ce a constat soluția ieșirii din spațiul bibliotecii-labirint.

c. Menționați ce fel de cărți existau în bibliotecă.

d. Găsiți un titlu potrivit pentru scena 4.

11. Recitește titlurile pe care grupa ta le-a găsit pentru fiecare dintre cele patru scene. Pornind de la ele, scrie pe un biletel un cuvânt care să sintetizeze textul citit și lipește-l pe tablă sau pe o foaie de flipchart. A fost ales de către celealte grupe același cuvânt? Indiferent de răspuns, încearcă, împreună cu colegii tăi, să găsești elementele comune ale titlurilor propuse.

Provocări

Pentru personajele din textul *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec, biblioteca este inițial un labirint, apoi devine un spațiu al deschiderilor. Jorge Luis Borges, unul dintre cei mai importanți scriitori ai secolului al XX-lea, mărturisea: „Eu mi-am imaginat întotdeauna paradisul sub forma unei BIBLIOTECI. Alte persoane consideră că ar fi o grădină, alții și-l pot închipui ca un palat; eu l-am imaginat întotdeauna ca o bibliotecă...”

Tu cum îți imaginezi paradisul? Scrie un text de 80-100 de cuvinte care să reprezinte răspunsul tău la această întrebare.

Fantasticele cărți zburătoare ale lui Morris Lessmore, ilustrație de William Joyce și Joe Bluhm

Lecția 2. Textul dramatic. Structura textului dramatic, rolul indicațiilor scenice, autorul

Explorare

- Crezi că textul *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* a fost scris pentru a fi citit cu voce tare ori în gând sau pentru a fi jucat pe scenă? Motivează-ți răspunsul.
- Cât crezi că ar dura un spectacol realizat pe baza textului citit?
- Lucrați în perechi. Identificați, în textul dat, secvențele care s-ar auzi pe scenă, fiind rostite de actori sau de

interpreții rolurilor, dar și secvențele care nu s-ar auzi pe scenă. Ce informații oferă secvențele din a doua categorie? Ce rol au acestea? De ce crezi că autorul a considerat important să le specifice?

- Ce ai observat în ceea ce privește punerea în pagină a textului? Se aseamănă sau se deosebește de textele studiate până acum?

Repere

Textul dramatic este scris cu scopul de a fi jucat pe scenă. Fiind destinat să devină spectacol, textul dramatic impune anumite limite în ceea ce privește ampolarea în timp și spațiu a acțiunii reprezentate.

Textul dramatic este împărțit în acte și scene sau tablouri.

Actul

- diviziune formală a unei piese de teatru;
- se separă de alte asemenea diviziuni printr-o pauză în care se lasă cortina și spectatorii pot să-și părăsească locurile;
- poate fi alcătuit din mai multe scene.

Scena sau tabloul

- subdiviziune a unui act, în general delimitată convențional de intrarea sau ieșirea unui personaj din scenă sau prin modificarea locului și a timpului acțiunii.

Uneori, delimitarea scenelor vizează unitatea acțiunii, chiar dacă numărul personajelor de pe scenă nu se schimbă. Textul dramatic are două componente: **textul dialogat** și **indicațiile autorului**.

Textul dialogat

- Textul dialogat este alcătuit din replicile personajelor. Se numește replică fiecare intervenție a unui personaj.
- Autorul textului dramatic (dramaturgul) imaginează acțiunea, construiește schimbul de replici dintre personaje și oferă indicații despre interpretarea replicilor.
- Reprezintă partea literară a textului.

Indicațiile autorului

- Numite și indicații scenice, acestea nu sunt rostite de actori.
- Se pot regăsi atât înaintea textului dialogat, cât și în interiorul acestuia, când sunt plasate, de regulă, între paranteze rotunde. De cele mai multe ori, se preferă marcarea indicațiilor autorului prin scrierea cu italice.
- Reprezintă partea nonliterară a textului.

Cunoscute și sub denumirea de **didascalii**, indicațiile autorului se împart în două categorii: externe și interne.

Din categoria **indicațiilor externe**, fac parte titlul, lista personajelor, datele despre spațiu și timpul acțiunii, inclusiv informațiile despre decor.

Indicațiile interne anunță decupajul în acte și scene și informează despre intrările și ieșirile din scenă ale personajelor, despre deplasarea lor pe scenă, intonație și mîmică, gesturi și acțiuni ale acestora sau despre momentele de tacere. Numele personajului, aflat în fața replicii și scris cu majuscule, este tot o indicație internă.

Termenul *didascalii* provine din limba greacă, în care era folosit pentru a numi caietele cu indicații date actorilor înaintea reprezentației.

Aplicații

- Din câte acte și din câte scene este alcătuit textul dramatic *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*?
- Selectează, dintre variantele de mai jos, criteriul care a stat la baza delimitării textului în scene.
 - modificarea numărului de personaje de pe scenă;
 - modificarea locului și a timpului acțiunii;
 - modificarea ideii dezvoltate.
- Lucrați în perechi. Recitați începutul piesei de la pagina 166 și grupați indicațiile autorului în externe și interne.

- Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Căutați, în textul lui Matei Vișniec, indicații ale autorului care corespund etichetelor de mai jos.

Indică acțiunile personajelor

Indică tonul vocii personajelor

Indică destinatorul replicii

Indică deplasarea pe scenă a personajelor

Indică amenajarea scenei și efectele necesare

Lecția 3. Arta spectacolului. Personajul dramatic

Arta spectacolului – actori, decor, costume, lumini, muzică

Explorare

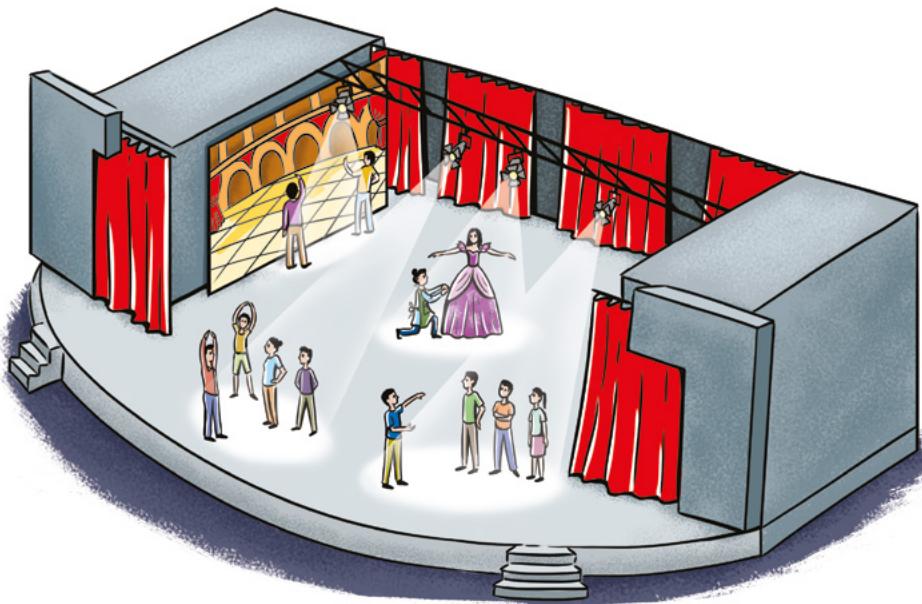
1. Desenul alăturat reprezintă o imagine de ansamblu a unei săli de teatru în timpul repetițiilor. Privește-l cu atenție și identifică oamenii care par a fi actori. Precizează ce rol crezi că au ceilalți oameni aflați pe scenă.

2. De ce crezi că se preferă, într-un text dramatic, notarea numelui personajului în fața replicii, în defavoarea liniei de dialog?

3. Cine crezi că se va ocupa, în vederea interpretării pe scenă a textului *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec, de punerea în aplicare a indicațiilor notate mai jos?

a. „Decor: Câteva cărți agățate cu fire invizibile de plafon. Câteva cadre de ferestre care «plutesc» și ele în aer, printre cărți.”

b. „Lumina scade, parcă intrăm într-un vis, în spatele personajelor, la ferestre, apar niște chipuri fantastice: un inorog, un faun, o nimfă și niște capete dolofane de îngerași ghiduși care scoț limba unii

la alții. Acest moment de vis poate fi acompaniat cu muzică.”

c. „Muzică discretă. Niște beculete se pot aprinde în spatele ferestrelor.”

4. Cine crezi că este destinatarul mesajului din finalul textului *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*, referitor la posibilitatea ca spectacolul să se încheie cu un cântec? De ce crezi că are caracter optional?

Repere

► **Textul dramatic**, cunoscut și sub denumirea de *piesă de teatru*, este scris cu scopul de a fi transpus pe scenă, deci reprezentat.

Cuvântul *teatru* a intrat în limba română pe filieră franceză, având la origine latinescul *theatrum*. În limba latină, cuvântul a pătruns din limba greacă, din *théatron* (loc în care oamenii veneau să vadă spectacole). Substantivul *théatron* își are, de altfel, rădăcina în verbul *theáomai*, care are sensul de „a vedea, a observa”.

Într-o reprezentăție teatrală, sunt implicate mai multe persoane:

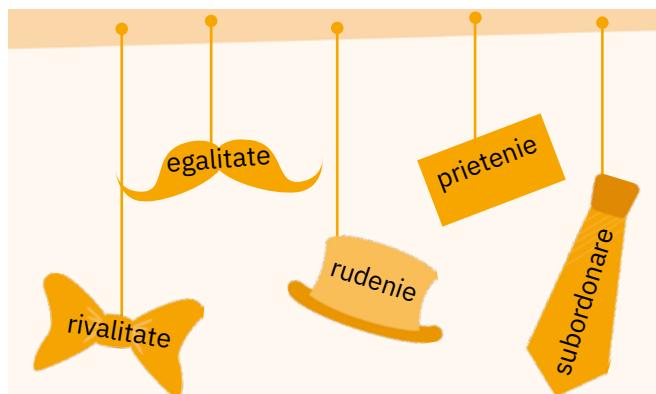
- **regizorul** – propune o interpretare a piesei pe care o montează, scrie scenariul regizoral, selectează actorii și îndrumă la repetiții, avizează schițele pentru decoruri și costume, efectele sonore, luminile etc.;
- **actorii** – interpretează personajele pe scenă;
- **scenograful** – desenează, sub îndrumarea regizorului, decorul și costumele, acestea urmând a fi realizate în atelierele teatrului;
- **coregraful** – colaborează cu regizorul și îndrumă actorii în vederea realizării dansurilor sau a mișcărilor ritmice, atunci când este cazul;
- **costumierul** – realizează costumul, respectând modelul propus de scenograf;
- **machieurul** – specialistul în arta machiajului;
- **recuzitorul** – responsabilul cu recuzita, procură și păstrează recuzita necesară pentru reprezentăție: mobilă, obiecte etc.;
- **tehnicianul de lumini** – se ocupă de luminile din timpul reprezentăției;
- **tehnicianul de sunet** – răspunde de efectele sonore necesare reprezentăției.

Personajul dramatic

Explorare

- Recitește lista personajelor din piesa *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*. Ce informații despre personaje oferă aceasta? Amintește-ți ce ai aflat despre Radu, Eliza și Doinița în prima lecție din această unitate și notează, în caiet, câte o informație despre fiecare.
- Într-o reprezentare teatrală, personajul, care este o ființă ficțională, prinde viață. Cum este posibil acest fapt?
- Precizează ce relație există între cele trei personaje. Selectează dintre variantele oferite alăturat și motivează-ți alegerea.

Repere

Personajul dramatic se aseamănă cu personajul dintr-un text narativ, fiind rodul imaginației autorului, dar are o dublă natură: ființei ficționale i se alătură o ființă reală, care este actorul.

Personajele din textul dramatic comunică și se comunică prin intermediul dialogului și al monologului.

Personajul dramatic este construit în mod direct, prin notațiile autorului (lista personajelor și indicațiile scenice) sau prin intervenția celorlalte personaje, și în mod indirect, prin deducerea trăsăturilor sale din comportament, din gesturi, din limbaj, din relațiile cu celelalte personaje.

Aplicații

- Imaginează-ți că ești regizorul care pune în scenă textul *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec. Recitește indicațiile autorului de la începutul scenei 2. Căror persoane care participă la realizarea spectacolului le vei da instrucțiuni?
- Recitește prima parte din scena 2, până la indicația „Toți trei se apropie de spectator”. Asociază-te cu alți doi colegi și, în grupe de câte trei, citiți textul pe roluri. Realizați o fișă a personajului Doinița, după modelul de mai jos, valorificând doar informațiile oferite de scena citită. Notează, în josul fișei, o replică a Doiniței, relevantă pentru ea.
- Realizează pentru fiecare dintre celelalte personaje câte o fișă de identitate, care să conțină informații despre acestea. Notează, în partea de jos a fișei, o replică relevantă a personajului.
- Se poate vorbi despre existența unui personaj principal și a unor personaje secundare în *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*? Motivează-ți răspunsul.

ce reiese din ce și cum vorbește

ce spune Radu despre ea

ce reiese din felul în care se comportă

ce atitudine manifestă

Provocări

Lucați în echipe de câte 4-6 elevi. Fiecare grupă va desena decorul scenei și costumele personajelor, în vederea reprezentării scenice a textului *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec. Puteți, de asemenea, să realizați decorul și costumele folosind o aplicație digitală. Afisați desenele, faceți un tur al galeriei și comparați vizuinile echipelor. Turul galeriei poate fi realizat și utilizând o aplicație digitală, care permite comentarea produselor afișate.

Lecția 4. Rolul dialogului. Dialogul în textul scris și în spectacol

Explorare

1. Precizează dacă Radu și Eliza îndeplinesc, în fragmentul de mai jos, atât rolul de vorbitor, cât și pe cel de ascultător. Justifică-ți răspunsul.

„ELIZA (către Radu) – Radu...

RADU – Da?

ELIZA – Nu te grăbi. Că poate n-am greșit deloc.

DOINIȚA – Așa e. Nu trebuie să-i facem pe spectatorii noștri să credă de la început că am făcut cinești ce prostie...

RADU (către cele două fete) – OK.”

2. Ce rol îndeplinesc spectatorii, aşa cum reiese din spusele Doiniței? Participă activ la comunicare sau sunt doar receptori?

3. Schema alăturată sintetizează relația de comunicare între actorii care interpretează rolurile personajelor

și cea care se creează între actori și spectatori. Câte planuri ale comunicării identifici?

Repere

Dialogul este modalitatea predominantă de comunicare în textul dramatic și constă în schimbul de replici între două sau mai multe personaje.

► **Dialogul dramatic** permite conturarea evenimentelor, a timpului și a spațiului desfășurării lor, fiind și un mijloc de caracterizare a personajelor.

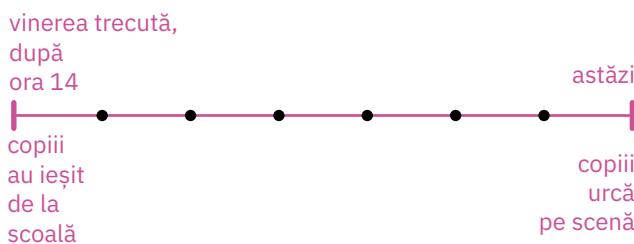
Într-un text dramatic, contează atât informațiile transmise prin dialog, cât și cele transmise prin didascalii.

Într-un spectacol de teatru, comunicarea se realizează prin dialogul dintre actorii care interpretează personajele și prin adresarea către spectatori.

Monologul dramatic este o varietate a dialogului și constă dintr-o intervenție amplă a unui personaj în absență sau în prezența altui personaj, care nu uzează de dreptul său la replică.

Aplicații

1. Lucrați în perechi. Între timpul reprezentăției și timpul evenimentelor relatate în *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* este o distanță. Completăți, în caiet, axa timpului schițată mai jos, astfel încât să cuprindă cronologia evenimentelor.

2. Radu, Doinița și Eliza povestesc pe scenă o întâmplare. Identifică, în text, cuvinte sau grupuri de cuvinte care conturează spațiul evenimentelor. Precizează unde s-a petrecut întâmplarea pe care copiii încearcă să o relateze publicului.
3. Transformă în narativ secvența din scena 1, care începe cu „ELIZA (jucând momentul)” până la finalul

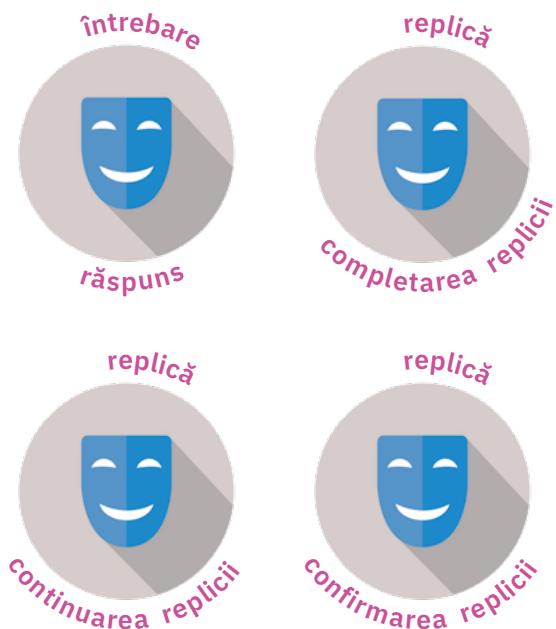
scenei (p. 167). Compara, apoi, textul tău cu secvența din piesă. Care dintre cele două variante îți se pare că oferă o prezentare mai vie a întâmplărilor? Justifică-ți răspunsul.

Plafon pictat (Biblioteca Națională a Austriei)

4. Citește fragmentele de mai jos (a-d). Asociază-le cu tipurile de replici notate în jurul măștilor teatrale.

- a. „ELIZA (*jucând momentul*) – Ce-ar fi să mergem să ne plimbăm puțin în parc?
DOINIȚA – Nu, nu, mai bine să mergem la cinema...”
- b. „DOINIȚA – Să precizăm însă că noi ne întorceam toți trei de la școală...
RADU – Da, pe la ora două și ceva...”
- c. „RADU – Deci, deci, deci... Haideți să avansăm... Am intrat toți trei în bibliotecă...
ELIZA – Și nu ne-a venit să credem...”
- d. „RADU – Cărți de sus până jos... Numai rafturi de cărți.
ELIZA – Nu tu DVD-uri, nu tu computere, nu tu fotolii ca să te tolănești în ele...”
5. Lucrați în perechi. Identificați, în fiecare scenă, câte o replică prin care personajele se adresează publicului.
6. Crezi că publicul va interveni în timpul reprezentăției, reacționând la replicile pe care i le adresează personajele? Justifică-ți răspunsul.

7. Rolul dialogului, atât în textul scris, cât și în spectacol, este de a permite caracterizarea personajelor, prin ceea ce spun și prin modul în care se exprimă. Ce trăsături ale lui Radu se desprind din replicile de mai jos?
- a. „RADU – Gata, gata, gata... Haideți să rezumăm. E foarte important să nu abuzăm de timpul spectatorilor...”
- b. „RADU – Iar eu înghițeam în sec și aveam palmele transpirate, simțeam fiori reci și voiam să fac și pipi, numai că mi-era jenă din cauza fetelor.”
8. Orice schimb de replici este un act de limbaj, presupunând formularea de către un vorbitor a unei secvențe lingvistice, cu o anumită intenție, urmărind producerea unui efect asupra interlocutorului. Citește prima replică a lui Radu din scena 2 și precizează ce intenție are și ce efect produce asupra Doiniței. Motivează-ți răspunsul, valorificând și replicile următoare.

Provocări

1. Imaginează-ți că ești unul dintre actorii care urmează să interpreze rolul unui personaj din *Vrem să vă dăruim câte o fereastră*. Redactează o compunere de 100-150 de cuvinte în care să prezinti cum ai înțeles personajul și cum ai interpreta rolul pe scenă (ce atitudine ai avea, ce gesturi ai face, cum te-ai îmbrăca, ce ton al vocii ai folosi etc.).
2. Selectează, din text, un schimb de două replici și formulează recomandări celor care le-ar rosti pe scenă.

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Titlul este alcătuit dintr-un enunț assertiv, reprezentând ultima replică din text a Doiniței. Ce sugerează acest enunț? Recitește ultimele șase replici și discută următoarele variante sau găsește o altă interpretare:
 - Doinița este personajul cel mai important din text. Este cea mai apropiată de literatură și a avut revelația că, deschizând cărțile, ea și prietenii săi vor găsi o soluție pentru a ieși din labirint.
 - Cărțile sunt daruri oferite cu drag celor pe care copiii îi consideră prieteni.
 - Bucuria de a descoperi noi lumi, prin lectură, merită împărtășită prietenilor.
2. În scena 3, Radu afirmă, referindu-se la bibliotecă: „Nicio încăpere nu avea ferestre”. În scena 4, cei trei copii declară că „biblioteca avea totuși ferestre... Ferestre pe care nu le văzuserăm până atunci...”, iar Eliza precizează „Ne-am îndreptat, citind, spre ieșire...” Ce îi face să își schimbe opinia? Care sunt ferestrele bibliotecii?
3. Citește următoarea replică a Doiniței, din scena 3: „Nimeni nu se pierde într-o bibliotecă”. Explică ce a vrut să spună Doinița. Tu ce crezi, biblioteca este un spațiu în care te poți pierde? Motivează-ți opinia.
4. Recitește scena 4. Cărțile, odată ce sunt deschise, devin ferestre spre sine, spre realitatea imediată și spre lumea îndepărtată. Citind, cunoști trecutul și anticipezi viitorul. Identifică secvențele care susțin fiecare dintre aspectele enunțate.
5. În scena 4, Matei Vișniec notează: „Niște beculețe se pot aprinde în spatele ferestrelor. [...] Cei trei pot să

împartă fie cărți, fie foi pe care sunt imprimate poeme sau bucăți de proză. [...] Optional: un cântec poate încheia reprezentarea, iar versurile nu pot fi decât ale... Doiniței.”

Cum explici aceste indicații? Selectează dintre ipotezele următoare sau formulează alte motive:

- autorul nu are încredere în priceperea regizorului, care ar putea considera indicațiile prea complicate;
- autorul imaginează spectacolul în timp ce scrie;
- autorul oferă sugestii, ținând cont de dificultatea punerii în scenă a piesei.

6. **Cubul.** Lucați în sase grupe. Fiecare echipă își desemnează un reprezentant. Acesta va alege sarcina de lucru referitoare la versurile din finalul textului *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* prin aruncarea unui cub pe ale cărui fețe sunt scrise comenzi notate mai jos.
 - **DESCRIE!** Realizați o descriere a cuvântului, valorificând al doilea și al treilea catren.
 - **COMPARĂ!** Comparați primele două versuri și explicați semnificația lor.
 - **ASOCIAZĂ!** Stabiliti corespondența dintre o carte și o fereastră, valorificând primul și ultimul catren.
 - **ANALIZEAZĂ!** Analizați semnificația pe care autorul o dă cărții, valorificând ultimele două catrene.
 - **APLICĂ!** Pornind de la versul „Deschizând o carte nouă”, scrie un alt catren care să transmită ceea ce reprezintă pentru tine lectura.
 - **ARGUMENTEAZĂ!** Susțineți-vă punctul de vedere despre efectele lecturii, valorificând al doilea și ultimul catren.

Provocări

 Privește imaginea de mai jos, care reprezintă o sală a Bibliotecii Strahov, din cadrul Mănăstirii Strahov din Praga (Cehia). Caută informații despre alte biblioteci celebre și prezintă-le colegilor tăi.

Lecția 6. Dialogul în textul nonliterar. Interviu

Pentru început

- Dacă ai fi jurnalist, cui ai vrea să îi iei un interviu? Formulează două întrebări la care ai vrea să-ți răspundă persoana despre care ai scrie.
- Ascultă textul de mai jos, în lectura profesorului tău.

Text de bază

Interviu cu Matei Vișniec

Miruna: Trebuie să mărturisesc că acest interviu mă emoționează, deoarece peste câțiva ani, la școală, voi studia textele dumneavoastră.

Matei Vișniec: Și pe mine mă emoționează acest interviu, pentru că rareori am răspuns unui reporter care să aibă vârsta ta!

Miruna: Nu pot să nu vă întreb. Cum este să fiți în cărți?

Matei Vișniec: Este o senzație de stranietate, dar în același timp de mare bucurie. Uneori nu îmi vine să cred că am devenit scriitor, pentru că la ora la care aveam vârsta pe care o ai tu doream deja să fiu scriitor. Am început să scriu poezie, m-au fascinat întotdeauna povestile, m-a fascinat literatura în general și mi-am dat seama că acesta va fi drumul meu. În același timp, scriitorii sunt mulți pe pământ și ca să reușești cu adevărat să te impui, să emoționezi, să atragi atenția înseamnă că trebuie să ai ceva de spus. Iar acum, după multe decenii de când scriu, îmi dau seama că, dacă sunt oameni care mă studiază, înseamnă că poate-poate am avut ceva de spus.

Miruna: Dacă mâine ați fi din nou copil, ce ați face?

Matei Vișniec: Dacă aș fi copil mâine, în primul rând m-aș juca foarte, foarte mult. Pentru că eu când am fost copil m-am jucat foarte, foarte mult, uneori zi-lumină. Este o vârstă la care trebuie să te joci, pentru că, dacă nu te joci atunci când ești copil, nu te mai joci mai târziu. Deci m-aș juca din nou, cum m-am jucat atunci când eram copil, la Rădăuți, unde aveam o grădină și unde zburdam cu alți copii prin toate grădinile, dar totodată aveam timp și de citit. Aș citi din nou autorii care m-au fascinat când eram de vîrstă ta: aș citi din nou Jules Verne, aș citi din nou Alexandre Dumas, aș citi din nou poate povesti, poate că aș inventa jocuri mai interesante. Dacă aș fi copil din nou, poate că aș alege totuși același drum. Când am fost copil, am avut cele mai importante revelații din viața mea și de atunci, între vîrstă pe care o am acum și vîrstă copilariei, este o linie continuă. Nu m-am abătut niciodată de la idealurile pe care mi le-am format când am fost copil.

Miruna: Care este cartea pe care ar trebui să o citească orice copil?

Matei Vișniec: Fiecare copil cred că își găsește, dacă citește, cartea preferată. Nu este obligatoriu ca toți copiii de pe planetă să iubească aceeași carte, este chiar recomandat ca fiecare copil să aibă cartea lui preferată, autorul lui preferat, povestea lui preferată, pentru că în felul acesta copiii își vorbesc și fiecare își laudă povestea și autorul preferat și în felul acesta circulă povestile. Unul spune „a mea a fost mai interesantă”, altul spune „a mea a fost și mai interesantă”, acest lucru incită la o mai mare diversitate și la o lectură mai intensă. Când am fost copil, cred că am început să citesc prin clasa a doua-a treia, am dat de o carte care mi-a plăcut enorm și care se numește *Habarnam în Orașul Soarelui*. O găsiți și voi în librării și cred că este o anumită vîrstă la care trebuie să citești această carte.

Miruna: Să vorbim puțin despre copilaria dumneavoastră, la Rădăuți. Stiu că în acea perioadă v-a marcat foarte mult spectacolul circului în turneu. De ce?

Matei Vișniec: Ei bine, când erau copil, în acel oraș mic care se numește Rădăuți și care era un oraș fabulos, din când în când venea circul. Venea cam o dată pe an și atunci se întâmpla o transformare totală în oraș, pentru că împreună cu circul veneau culorile, veneau muzica, veneau clovnii, venea o veselie pe care în restul anului nu prea o găseai în oraș. [...] Mai rămân însă din acest circ pe care l-am cunoscut eu altădată clovnii: clovnii de teatru, clovnii de circ, clovnii de stradă. De câte ori văd un clovn, imediat îmi amintesc de copilarie.

Miruna: „Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele” este o piesă pentru copii. Ce v-a inspirat să scrieți această piesă?

Matei Vișniec: Am vrut să creez o punte între copilul care am fost acum 50 de ani și copiii de astăzi și să văd dacă ei mai au lucruri să își spună, copilul din mine cu copiii de astăzi. Și am avut bucuria să-mi dau seama că astăzi copiii simt la fel ca acum 50 de ani: au nevoie de povesti frumoase, au nevoie de adevăr, au nevoie să râdă, au nevoie să se mire, au nevoie de muzică, au nevoie de miracole, iar teatrul este pentru mine un miracol. Un copil care nu merge niciodată la teatru până la vîrstă de 12, 13, 14 ani a pierdut foarte mult. Din cauza asta

pentru a mine a fost foarte important să scriu și piese pentru copii, nu numai pentru adulți, pentru că eu m-am hrănit cu teatrul de păpuși când eram copil și știu că și astăzi copiii au nevoie de această extraordinară formă de socializare, de împrietenire cu cuvântul, cu emoția și cu frumosul, care este teatru.

Miruna: Ați spus despre „Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele” că este o piesă care trebuie mai degrabă trăită decât rezumată. Cum așa?

Matei Vișniec: Atunci când rezumi o piesă simplifici totul. Cel mai bine e să povestești sau măcar să fii într-o sală de teatru și să vezi spectacolul, dar și spectacolul copiilor care reacționează la această piesă. Ce mă interesează cel mai mult este dacă viitorii spectatori, acei copii care vor fi în sală peste câteva minute, se vor bucura și ei de această piesă, vor reacționa, vor trăi, vor dialoga, vor aplauda. Acest lucru mă interesează foarte mult. Să văd dacă piesa ajunge în inimile lor.

Miruna: Regizorul Peter Brook spunea că dacă vrea să știe cum este o piesă de teatru o prezintă prima dată unui public format din copii. De ce suntem noi, copii, un public atât de exigent?

Matei Vișniec: Sunteți un public extraordinar pentru că voi reacționați spontan la adevăr. Dacă pe scenă se întâmplă ceva frumos și ceva adevărat, atunci inima

voastră se deschide, sufletul vostru reacționează. De fapt, copiii nu sunt niciodată complezenți¹. Ei nu trișează. Dacă nu le place, nu se preface niciodată că le place. Or, oamenii mari uneori se preface că le place, ceea ce nu este întotdeauna un lucru bun. Din cauza aceasta copiii sunt un public extraordinar. Dacă o piesă e proastă, copilul e supărat pe ea și, într-adevăr, îl simți că nu se mai uită, că nu e mulțumit și că preferă să plece. Oamenii mari uneori rămân până la capăt, pentru că sunt tot felul de motivații mai sofisticate și uneori chiar se preface că e bine când, de fapt,

nu e bine. Sunt foarte bucuros când am copii sau tineri la piesele mele, pentru că știu că acela va fi semnalul, cum spunea Peter Brook, un mare regizor, de altfel, semnalul sigur că spectacolul ascunde un adevăr, o poveste interesantă, un mesaj interesant și mai ales emoție!

Miruna: Ce le transmiteți copiilor din România?

Matei Vișniec: Să se bucure de vârsta pe care o au, să discute, să imagineze jocuri, să scrie poezie, să deseneze, să danseze, să inventeze, să se joace, să-și trăiască din plin copilăria și, dacă se poate, cu cât mai puține ecrane între ei, pentru că aceste ecrane sunt deseori niște baricade între ei și viață. Viața trebuie trăită direct, cu furnicile, cu găinile, cu fructele, cu grădina, cu pădurea, cu apa, cu norii, cu cosmosul. Sunt atâtea lucruri de descoperit la vârsta aceasta! Dacă fiecare copil va sta zilnic 4-5 ore cu ochii în ecran, în loc să stea cu ochii în frumusețea vietii, va ieși un copil stîrbit. Un copil cu sufletul mai puțin deschis decât al copiilor care au parte de dialogul cu ceilalți.

Interviu acordat de Matei Vișniec Mirunei, în 1 mai 2016, la postul de televiziune Digi24, <https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/cultura/mesajul-scriitorului-mateivisniec-pentru-copiii-din-romania-512819>

¹ complezent (adj.) – amabil.

Impresii după prima lectură

1. Completează enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

Mi-a plăcut textul, pentru că

Ideea cea mai interesantă mi s-a părut

Nu mi-a plăcut în text că

Noutatea pe care am aflat-o este

2. Dacă ai fi avut posibilitatea să-i iezi un interviu scriitorului Matei Vișniec, ce întrebare i-ai fi pus, în afară de cele formulate de Miruna?

Explorare

1. Textul dat este alcătuit dintr-o succesiune de întrebări și răspunsuri. Cine este persoana care adresează întrebările? Dar persoana care răspunde?

2. Precizează scopul textului. Alege dintre variantele:
 a. a convinge;
 b. a informa;
 c. a oferi o explicație;
 d. a schimba opinii și informații.

Repere

Interviu este un text nonliterar, jurnalistic, de tip informativ. Este construit sub forma unui dialog scris sau oral, între un reporter/jurnalist și o persoană, în legătură cu o temă de interes public sau personal.

Interviul poate fi publicat în scris, în ziar sau reviste, poate fi înregistrat sau transmis în direct la radio, la un post de televiziune sau în mediul online.

Baza oricărui interviu este întrebarea. Reușita interviului este dată de calitatea întrebărilor, fiindcă aceasta determină calitatea răspunsurilor.

Există **întrebări deschise**, care oferă interviewatului posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere în legătură cu tema, și **întrebări închise**, care nu permit decât răspunsuri de tipul „da” sau „nu”.

În general, într-un interviu se recomandă utilizarea întrebărilor deschise.

Un interviu presupune parcurgerea unor etape:

- alegerea temei și a persoanei interviewate;
- pregătirea întrebărilor pentru interviu, pe baza unei documentări;
- realizarea interviului;
- transcrierea interviului.

Cuvântul *interviu* provine, în același timp, din limba engleză (*interview*) și din limba franceză (*interview*).

Aplicații

- Prima intervenție a Mirunei nu reprezintă o întrebare. Ce scop crezi că are acest enunț?
- Identifică din ce categorie fac parte întrebările formulate de Miruna: deschise sau închise.
- Lucrați în perechi. Împărtăți o foaie de caiet în nouă cadrane, câte unul pentru fiecare dintre secvențele alcătuite din intervenția Mirunei și răspunsul lui Matei Vișniec. Notați în fiecare cadran cuvântul-cheie al secvenței și răspundeți la întrebările asociate.

Secvența 1

- Din ce cauză este emoționată Miruna?
- Din ce cauză este emoționat Matei Vișniec?

Secvența 2

- Cu ce sens este folosit grupul de cuvinte *a fi în cărți*?
- Ce condiție trebuie îndeplinită de un scriitor ca să se impună în lumea literară?

Secvența 3

- La ce etapă a existenței lui Matei Vișniec se referă Miruna?
- Care sunt acțiunile pe care scriitorul le asociază copilăriei?

Secvența 4

- Ce informație dorește să afle Miruna?
- Ce reprezintă pentru Matei Vișniec volumul *Habarnam în Orașul Soarelui* de Nikolai Nosov?

Secvența 5

- Ce știe Miruna despre copilăria lui Matei Vișniec?
- Ce element din lumea circului de azi păstrează veselia circului de altădată?

Secvența 6

- La ce text scris de Matei Vișniec se referă Miruna?
- De ce au nevoie copiii de teatru?

Secvența 7

- Ce o nedumerescă pe Miruna?
- Ce anume este important pentru dramaturgul Matei Vișniec privind receptarea pieselor sale?

Secvența 8

- Pe cine citează Miruna pentru a-și formula întrebarea?
- Ce diferențiază, ca reacție la o piesă, spectatorul adult de spectatorul copil?

Secvența 9

- Ce îi cere Miruna lui Matei Vișniec?
- Ce alternativă la timpul petrecut în compania tehnologiei le recomandă Matei Vișniec copiilor?

Portofoliu

 Lucrați în echipe de câte 4-6 elevi. Pregătiți întrebări pentru un interviu de luat unei persoane publice (un artist, un sportiv etc.). Trimiteti-i întrebările prin e-mail sau pe o rețea socială, anunțând persoana respectivă despre intenția de a publica interviul. Dacă primiți răspuns, publicați-l în revista sau pe blogul școlii.

Autoevaluare L1-L6

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

Lecția 7. Noi pagini – alte idei

► Textul *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec reprezintă o pleoarie pentru lectură, dar, în egală măsură, te-a apropiat de lumea teatrului. Cel mai mare dramaturg al lumii, William Shakespeare, a surprins rolul teatrului în comedia în cinci acte *Visul unei nopți de vară*, tipărită în 1600, în care prezintă aventurile a patru tineri din Atena și ale unui grup de actori amatori, care pun la cale o reprezentare ce va fi jucată la nunta lui Theseu, ducele Atenei.

Citește fragmentul de mai jos și notează în caiet primele impresii: ce ți-a plăcut, ce nu ți-a plăcut, ce nu ai înțeles și de ce ți-a amintit acest fragment.

Text auxiliar

ACTUL I Scena II

Atena. Casa meșterului Gutuie. Intră Gutuie, Blându, Jurubiță, Flaut, Botișor și Subțirelu.

GUTUIE: S-a adunat toată trupa?

JURUBIȚĂ¹: Mai bine-ai striga după listă, în general, unul câte unul.

GUTUIE: Uite, aici sunt treceți toți actorii din Atena pe care i-am crezut vrednici să joace la nunta ducelui și a ducesei.

JURUBIȚĂ: Înainte de toate, bunule Peter Gutuie, spune-ne cuprinsul piesei, pe urmă citește numele actorilor și apoi să luăm o hotărâre.

GUTUIE: Ei bine, piesa se cheamă *Prea trista comedie și prea tragică moarte a lui Pyram și-a Thisbeii*.

JURUBIȚĂ: Pe cinstea mea, e o piesă grozavă și foarte veselă. Acum, Gutuie dragă, strigă-i pe actori după listă. Meșterilor, stați la locurile voastre.

GUTUIE: Răspundeți când vă strig! Nick Jurubiță, tăștorul.

JURUBIȚĂ: Aici! Spune-mi ce rol mi-ai pregătit și mergi mai departe.

GUTUIE: Tu, Nick Jurubiță, o să-l joci pe Pyram.

JURUBIȚĂ: Cine-i Pyram ăsta? Un tiran sau un amorez?

GUTUIE: Un amorez care se omoară într-un chip foarte vitejesc.

JURUBIȚĂ: Pentru asta o să fie nevoie de câteva lacrimi.

Dacă îmi dați mie rolul, publicul va trebui să-și păzească bine ochii. O să stârnesc adevărate fur tuni, o să mă tângui tocmai cum trebuie. Da' plăcerea mea a mai mare sunt tot rolurile de tirani. Pot să-l joc grozav pe Ircule²; [...] se cutremură pământul, nu altceva. [...]

GUTUIE: Francis Flaut, cărpaci de foale³!

FLAUT: Aici-s, Gutuie!

GUTUIE: Tu o să te îndeletnicești cu rolul lui Thisbe.

FLAUT: Cine-i Thisbe ăsta? Un cavaler rătăcitor?

Secvență din spectacolul *Visul unei nopți de vară* de William Shakespeare, regia Peter Brook, 1970

GUTUIE: E doamna pe care trebuie să-o iubească Pyram.

FLAUT: Nu, zău, te rog nu mă pune să joc un rol de femeie⁴. Uite, îmi dau tuleiele⁵.

GUTUIE: Nu-i nimic! O să ai mască și o să-ți poți subția glasul cât vei pofti.

JURUBIȚĂ: Dacă-i vorba de mască, lasă-mă pe mine să joc pe Thispea. Îmi potrivesc o voce nemaipomenit de subțire: „Thispe! Thispe!”, „Ah, Pyram, iubitul meu! Iubita ta, Thipse, draga ta iubită!”.

GUTUIE: Nu, nu! Tu o să-l joci pe Pyram și Flaut pe Thisbea.

JURUBIȚĂ: Bine; mai departe!

GUTUIE: Robin Subțirelu, croitorul!

SUBȚIRELU: Aici, Peter Gutuie!

GUTUIE: Tu o să joci rolul mamei lui Thisbe. Tom Botișor, căldărarul⁶!

BOTIȘOR: Aici-s, Gutuie!

GUTUIE: Tu, pe al tatălui lui Pyram. Eu, pe al tatălui Thisbeii. Blându tâmplarul! Tu o să fii Leul. Si cred că fiecare a primit rolul potrivit.

BLÂNDU: N-ai pe undeva scris rolul ăsta al meu? Dă-mi-l, te rog! Eu nu prea am înținere de minte.

¹ jurubiță (s. f.) – scul mic din fire textile infășurate în spire de o anumită lungime, constituind unități de măsură în filatură.

² Ircule (Hercule) – Shakespeare face aluzie la o piesă care s-a pierdut și în care Hercule avea un rol violent.

³ foale (s. n.) – burduf.

⁴ Până în 1660, în rolurile feminine jucau bărbați fărăfăți sau cu măști, în travesti.

⁵ tuleu (s. n.) – fir de mustăță sau de barbă abia crescut (la tineri).

⁶ căldărar (s. m.) – cel care face sau repară căldări și vase de aramă.

GUTUIE: N-o să ai nimic de făcut, decât să răcnești ca leul.

JURUBIȚĂ: Lasă-mă pe mine să-l joc pe Leu! O să răcnesc, de-o să fie mai mare dragul! O să rag aşa de bine, că parcă-l aud pe duce: „Bis, Leul! Bis, Leul! Răcnește înc-o dată!”

GUTUIE: Dacă o să răcnești prea tare, o să le sperii pe ducesă și pe doamne, o să le faci să țipe de groază. Si pentru asta, ne putem trezi spânzurați.

TOTI: Crezi că pentru asta-i poate spânzura pe fiii mamelor noastre?

JURUBIȚĂ: De asta puteți fi siguri. Dar vă făgăduiesc să-mi îngroș vocea, să scot un răget mai dulce decât

un gângurit de porumbel. Pot să rag aşa încât să credeți că auziți o privighetoare.

GUTUIE: Nu poți juca un alt rol decât pe-al lui Pyram. Pentru că Pyram e un om cu obraz frumos, un om bine făcut, aşa cum ți-ar plăcea să vezi într-o zi de vară un cavaler frumos, încântător. Vezi, deci, că-i bine să-l joci pe Pyram.

JURUBIȚĂ: Bine, o să-l joc. [...]

GUTUIE: [...] Acum, iubiți meșteri, am terminat. Astea sunt rolurile voastre. Vă rog, vă implor, vă poruncesc să le-nvățați ca pe apă până mâine seară. [...]

(Ies.)

Traducere din limba engleză de Dan Grigorescu

Discutarea textului

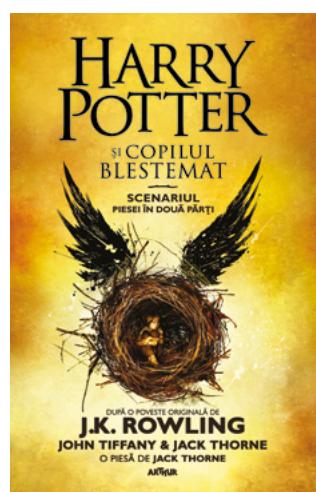
- Menționează locul în care se desfășoară acțiunea, precizând și secvența care te-a ajutat în formularea răspunsului.
- De ce s-au adunat cele șase personaje? Precizează unde preferă să joace piesa *Prea trista comedie...*.
- Lucrați în grupe de câte șase elevi. Fiecare va realiza o fișă de identitate pentru un personaj din text (nume, profesie, rol atribuit în piesă, reacția la primirea rolului, o replică relevantă). Prezentați grupului fișa realizată și stabiliți asemănările și deosebirile dintre personaje.
- Care dintre personaje își asumă rolul regizorului? Motivează-ți răspunsul.
- Nick Jurubiță și-ar dori să joace mai multe roluri, fiind încrezător în calitățile sale actoricești. Care sunt aceste roluri și cum își susține compatibilitatea cu acestea?
- Din ce cauză consideră Francis Flaut că este nepotrivit pentru rolul atribuit?
- În varianta originală, personajele se numesc Quince, Snug, Bottom, Flute, Snout și Starvelig. Verifică sensul acestor cuvinte într-un dicționar englez-român. Cum a procedat traducătorul pentru a le transpune în limba română?
- Precizează câte o trăsătură fizică a fiecărui personaj, valorificând numele acestora.

Biblioteci deschise

Îți propunem două volume de teatru care surprind o diversitate de situații în care sunt implicate personajele.

În textul *Jocul de-a vacanță* de Mihail Sebastian, la finalul verii, la o pensiune de munte, departe de oraș și de îndeletnicirile lor obișnuite, patru bărbați și două femei învață, nu fără împotrivire, „jocul de-a vacanță”. Vor experimenta un alt mod de viață și vor simți, o vreme, gustul libertății.

Textul *Harry Potter și copilul blestemat* de J.K. Rowling, John Tiffany și Jack Thorne îl prezintă pe Harry Potter adult, angajat la ministerul Magiei, în timp ce fiul lui cel mic, Albus Severus, luptă cu greutatea unei moșteniri de familie pe care nu și-a dorit-o.

Proiect de grup. De la text la spectacol

Sarcina de lucru

Lucrați în trei grupe de câte 8-9 elevi.

Fiecare grupă va realiza o punere în scenă a textului dramatic *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec. În cadrul grupiei, vă veți împărți rolurile astfel:

- un regizor, care organizează activitatea, dă indicații actorilor și celorlalți membri ai echipei;
- un asistent al regizorului, care îl va ajuta să organizeze activitatea;
- trei actori, care vor interpreta rolurile celor trei copii: Radu, Doinița și Eliza;
- doi scenografi, care se vor ocupa de decoruri, de recuzită și de costumele personajelor;
- unul sau doi tehnicieni de lumină și de sunet.

+ Asistentul regizorului va ține un jurnal al proiectului, în care va nota modul în care decurge pregătirea reprezentăției. Jurnalul poate conține relatări ale întâlnirilor echipei, ale repetițiilor, dar și impresii despre cum lucrează împreună membrii acesteia.

Fiecare echipă va realiza un afiș al spectacolului.

Timp de realizare: trei săptămâni; în cazul în care considerați oportun, puteți aloca proiectului mai mult timp.

Pași pentru realizarea proiectului

Săptămâna I

1. Stabiliți rolul fiecărui elev din grupă.
2. Regizorul și asistentul regizorului discută cu scenograful și cu tehnicienii de lumină și de sunet pentru a stabili ce au de făcut.
3. Actorii își repetă rolurile prin lectură scenică (așezăți pe scaun, însotindu-și replicile cu sunetele sau cu gesturile impuse de acestea), încercând să memoreze replicile. Vor căuta o melodie pe care să fie cântate versurile din finalul piesei.
4. Scenografi desenează decorul și decid care va fi ținuta vestimentară a actorilor.
5. Tehnicianul de lumini și de sunet se va ocupa de luminile necesare și de eventualele efecte sonore.

Săptămâna II

Regizorul și asistentul regizorului stabilesc cum va fi montată piesa, îndrumă actorii la repetiții, avizează decorurile, costumele, ilustrația muzicală, recuzita etc.

Scenografi și tehnicianul sau tehnicienii încep realizarea decorului și pregătesc scena pentru reprezentăție.

Au loc repetițiile pe scenă.

Săptămâna III

Se realizează repetiții cu costume, cu decorul pregătit, cu recuzita și cu efectele necesare de sunet și lumină. Are loc premieră.

Fiecare grupă evaluatează interpretarea celorlalte două, pe baza grilei de mai jos.

CRITERII			
Viziunea regizorului a fost originală.			
Repliile au fost rostite clar și au fost auzite de public.			
Indicațiile scenice au fost respectate de către actori.			
Decorul, efectele sonore, luminile au fost în conformitate cu indicațiile autorului.			
Interpretarea actorilor a fost nuanțată, aceștia întruchipând convingător personajele.			
Afișul a fost relevant pentru spectacolul prezentat.			

Lecția 8. Textul dialogat. Tracul comunicativ

Pentru început

1. Ce rol preferi atunci când participi la un dialog: să vorbești, să asculti ce spun alții și apoi să comentezi sau să observi reacțiile celorlalți?
2. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Dați exemple de momente în care ați simțit că emoțiile vă împiedică să comunicați ceea ce dorîți. Ce credeți că generează aceste emoții? Prin ce modalități credeți că ați putea să faceți față acestor emoții?

Textul dialogat

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Notați pe câte un biletel *mama, tata, copilul, sora mai mare*. Fiecare elev trage la sorti unul dintre cele patru roluri. Copilul vrea să-și convingă părinții să-i permită să meargă la o petrecere în pijamale, organizată de o colegă de clasă. Sora mai mare poate interveni în discuție, pentru a-l susține sau nu pe copil. Fiecare grupă va prezenta în fața clasei dialogul. Restul elevilor vor observa dialogul și vor nota într-o fișă, ca mai jos, modul în care acesta s-a desfășurat. Fiecare aspect va fi notat cu un calificativ: *foarte bine* (FB), *potrivit* (P) sau *slab* (S).

Aspecte urmărite	I1	I2	I3	I4
Interesul față de subiect				
Participarea activă la dialog				
Exprimarea clară a ideilor				
Neîntreruperea interlocutorului				
Lungimea potrivită a replicilor				

I = interlocutor

2. Centralizați calificativele obținute de fiecare elev și stabiliți cine a avut cea mai bună prestație.

Repere

Dialogul este o formă de comunicare între două sau mai multe persoane. Prin dialog, interlocutorii schimbă informații, idei, opinii, își împărtășesc sentimente sau emoții, își exprimă acordul sau dezacordul, urmărind diverse scopuri.

Cea mai frecventă formă a dialogului oral este **conversația**.

Intervenția în dialog a unui partener se numește **replică**.

Dialogul presupune cel puțin două replici succesive, legate logic între ele. Dialogul oral poate fi direct, atunci când interlocutorii se află față în față, sau mediat, atunci când partenerii de dialog folosesc telefonul sau aplicațiile digitale (Skype, Whatsapp etc.).

► Este recomandabil ca participanții la o conversație să manifeste respect și toleranță față de interlocutori și față de ideile sau opiniile lor.

3. Alege litera sau literele care corespund răspunsului sau răspunsurilor corecte.

A. Într-un dialog, modul de adresare trebuie adaptat:

- a. locului în care se desfășoară dialogul;
- b. relațiilor dintre cei care participă la dialog;
- c. orei la care are loc dialogul;
- d. vârstei participanților la dialog.

B. În timpul unui dialog, trebuie:

- a. să-i asculti cu atenție pe partenerii de dialog;
- b. să nu-i întrerupi pe partenerii de dialog;
- c. să vorbești mult;
- d. să vorbești clar.

C. În timpul dialogului, adaptarea la interlocutor/interlocutori se face și prin:

- a. folosirea unor cuvinte accesibile interlocutorului;
- b. folosirea gesturilor și a mimicii pentru a sublinia cele spuse;
- c. adresare cu respectarea normelor de politețe;
- d. schimbarea tonului vocii pentru a atrage atenția asupra informației esențiale.

Tracul comunicativ

Explorare

Priviți imaginile de mai jos. Identificați semnele emoției vorbitorului în fiecare dintre acestea.

a

b

c

d

Repere

► **Tracul** este o stare emotivă firească, o neliniște de care sunt cuprinse unele persoane atunci când trebuie să vorbească în public. Tracul comunicativ este una dintre cele mai întâlnite forme de manifestare a stării emotive.

Câteva dintre strategiile de gestionare a tracului comunicativ sunt următoarele:

1. mărturisirea emoțiilor;
2. pregătirea cu seriozitate a intervenției/rolului etc.;
3. repetarea în oglindă;
4. imaginarea că în sală sunt doar persoane foarte apropiate (colegi, prieteni, membri ai familiei etc.);

5. concentrarea contactului vizual pe câteva persoane cunoscute din sală;
6. controlarea mimicii și a posturii;
7. concentrarea asupra respirației;
8. rostirea discursului într-un ritm firesc.

Aplicații

1. Conferința de presă. Împărțiți-vă în grupe de câte opt elevi. Unul dintre voi este moderatorul, doi dintre voi, „vedetele”, personaje dintr-o carte pe care ați citit-o. Ceilalți, ziariștii, vă veți manifesta dorința de a pune întrebări „vedetelor” ridicând mâna. După ce primiți acordul moderatorului, precizați ce ziar/revistă reprezentați și puneti întrebarea, iar „vedetele” vor răspunde.

2. Alegeți o temă dintre următoarele:

- bucuria de a urca pe scenă;
- emoțiile;
- copiii pot face lucruri memorabile;
- cea mai frumoasă carte din lume;
- ce te învață un interviu.

Pregătiți un text de două minute pe această temă și prezentați-l în fața colegilor. Controlați-vă emoțiile, aplicând sfaturile de la rubrica *Repere*.

Elevii care vor reprezenta publicul vor completa următoarea grilă de evaluare privitoare la felul în care este gestionat tracul comunicativ de către vorbitor:

CRITERII			
Este coerent.			
Păstrează contactul vizual cu publicul.			
Își stăpânește vocea și ritmul vorbirii.			
Manifestă stăpânire de sine (își controlează gesturile, poziția corpului, transmite încredere etc.).			

Provocări

Sarah Bernhardt (1844-1923) a fost o renumită actriță, una dintre cele mai cunoscute figuri din istoria teatrului francez. Într-o zi, când o Tânără actriță î-a mărturisit că nu a avut niciodată trac pe scenă, Sarah Bernhardt i-a răspuns: „Nu vă neliniștiți, tracul vine odată cu talentul.”

Crezi că există o relație între trac și talent? Formulează-ți răspunsul și prezintă-l în fața clasei.

Sarah Bernhardt, fotografie de Félix Nadar (1864)

Lecția 9. Strategii de ascultare activă

Explorare

1. Privește fotografia și observă care dintre copii ascultă atent vorbitorul și care nu-i acordă toată atenția. Precizează ce indicii te-au ajutat să răspunzi.

2. Lucrați în grupe de câte 3-4 elevi.

- a. Citiți dialogul de mai jos.

— Bună, Alex.

— Salut, Mara.

— Știi că am fost săptămâna trecută la teatru? Am văzut piesa *Sânziana și Pepelea* în regia lui Alexandru Dabija.

— Chiar? Cum a fost?

— Mi-a plăcut mult. Nu știam aproape nimic despre această piesă și am aflat o grămadă de lucruri interesante între timp.

— Aha...

— Piesa este o adaptare a unui text scris de Vasile Alecsandri și are ceva dintr-un musical, iar muzica este semnată de Ada Milea și de Anca Hanu. O parte a acțiunii se petrece la curtea lui Papură-Vodă și mă așteptam ca decorul să fie ceva grandios, dar m-a surprins simplitatea: „palatul” lui vodă e reprezentat de un... poliedru regulat, gri-închis.

— Vrei să spui că ți-a plăcut simplitatea decorului?

— Exact. M-a surprins ingeniozitatea scenografului, care a găsit o soluție atât de simplă pentru decoruri.

— Și eu am fost la teatru săptămâna trecută, cu părinții, la spectacolul *Apolodor*. Mama mi-a spus că este o reinterpretare a textului lui Gellu Naum, știi tu, cel despre pinguinul care a plecat spre Labrador, ca să-și regăsească familia.

— Da, am văzut și eu spectacolul. Dar știi ce mi-a plăcut? Firește, în afară de muzica Adei Milea... Că este un spectacol interactiv, că publicul este și el personaj și că există acel ecran cu umbre mișcătoare. Și faptul că povestea este reconstituită de un personaj care locuiește în frigiderul pinguinului.

— Așa e, și mie mi-a plăcut povestitorul din frigider!

- b. Identificați, dintre următoarele tehnici de ascultare activă, pe acelea folosite de persoanele din dialogul dat.

- susținere verbală (prin cuvinte precum „da”, „înțeleg”, „aha” etc.);
- formularea unor întrebări de clarificare;
- reformularea ideilor prezentate de interlocutori;
- evocarea unor situații similare.

Secvență din spectacolul *Apolodor*, Teatrul Național din Cluj-Napoca

Repere

Ascultarea activă se manifestă ca un efort conștient pe care oamenii îl fac pentru a-i auzi și a-i înțelege pe ceilalți, astfel încât să capteze integral mesajele acestora. Când este depus acest efort, partenerul de dialog se simte ascultat și prețuit, iar conversația se bazează pe respect reciproc.

Ascultarea activă este reflectată de trei comportamente: atenția acordată vorbitorului, neîntreruperea vorbitorului, oferirea unui feedback.

Atenția acordată vorbitorului presupune:

- contactul vizual cu interlocutorul/interlocutorii;
- ignorarea factorilor care ar putea să-ți distragă atenția (zgomote, prezența altor persoane etc.);
- folosirea unor semnale verbale („da”, „înțeleg”, „aha” etc.) sau a unor gesturi de încurajare a vorbitorului;
- concentrarea interesului asupra ideilor interlocutorului și a felului în care folosește limbajul nonverbal;
- amânarea construirii mentale a unui răspuns, până ce partenerul de dialog a terminat ce are de spus.

Neîntreruperea vorbitorului presupune:

- amânarea propriei intervenții până când vorbitorul își termină ideea;
- semnalarea politicoasă a dorinței de a interveni.

Oferirea unui feedback se realizează prin:

- reformularea sau rezumarea de către receptor a ideilor exprimate de interlocutor: „Dacă am înțeles eu bine ...”, „Vrei să spui că ...”, „Asta înseamnă că ...” etc.;
- formularea de întrebări pentru a solicita lămuriri, detalii.

Aplicații

- 1.** Identifică, în fragmentul de mai jos, tehnicele de ascultare activă folosite de personaje.

„VARLAM: Toanta a vrut să spue că Chirică e afară la alergări. Azi e zi de curse. Așa e.

NICHITA: Tot se mai ține de ele?

VARLAM: E marea lui slăbiciune; singura, de altfel. Îți aduci aminte? Noi strigam numele unui cal și el îi spunea părinții pe dinafară, când a alergat întâi, de câte ori a câștigat, pe ce distanță și cu ce jochei.

NICHITA: Avea o memorie fantastică. (*Se uită la ceas.*)

VARLAM: Trebuie să pice dintr-un minut într-altul. Eu zic să-l aşteptăm puțin. Are să-i facă mare placere.

NICHITA: Un sfert de ceas pot să mai stau. La șapte și jumătate trebuie să fiu într-un loc anumit.

VARLAM: Aha!”

Gh. Ciprian, *Omul cu mărtoaga*

- 2.** Împărtăți-vă în grupuri de câte trei elevi și decideți cine este A, B și C.

- Timp de 30 de secunde, A discută cu B despre preferințele sale în ceea ce privește muzica, jocurile, mâncărurile, activitățile casnice etc. După epuizarea celor 30 de secunde, B se întoarce spre C și îi spune acestuia ce își amintește despre preferințele lui A.
- B discută cu C, timp de 30 de secunde, despre preferințele sale.
- După cele 30 de secunde, C se întoarce spre A și îi povestește ce își amintește despre preferințele lui B.
- Timp de 30 de secunde, C îi prezintă lui A preferințele sale.
- După cele 30 de secunde, A îi povestește lui B despre preferințele lui C.

- 3.** Pornind de la exercițiul 2, răspundeți la următoarele întrebări:

- Cât de greu a fost să asculti pe cineva cu atenție timp de 30 de secunde?
- Ce ai învățat despre cum poți să-l asculti pe celălalt?

- 4.** Lucrați în grupe de câte patru elevi. Formulați didascalii referitoare la comportamentul personajelor sau replici noi care să ilustreze strategii ale ascultării active, pentru fragmentul de mai jos. Jucați apoi una dintre secvențe, la alegere, făcând vizibile strategiile de ascultare activă.

„Secvență filmată. Regele vorbește cu o fetiță de vreo șase sau șapte ani.

REGELE: De ce are clovnul nasul roșu?

FETIȚA (*foarte convinsă de ce spune*): Clovnii au nasul roșu pentru că, de fapt, ei nu sunt născuți pe Pământ...

REGELE: Dar unde sunt născuți?

FETIȚA: Ei sunt născuți pe Marte, căreia i se mai spune și Planeta Roșie. Dar acolo nu pot să respire, pentru că nu există aer, și atunci ei vin pe Pământ, unde au și mai mult de lucru. Și de aceea au nasul roșu. *O nouă secvență filmată. Clovnul bătrân vorbește cu un băiețel de vreo cinci ani.*

CLOVNUL BĂTRÂN: De ce are clovnul nasul roșu?

BĂIEȚELUL (*foarte timid*): Ca să poată să vadă în întuneric.

CLOVNUL BĂTRÂN: Cum așa? Li se aprinde lor nasul în timpul nopții?

BĂIEȚELUL: Da... Clovnii se tem de întuneric, dar când au nasul roșu nu se mai tem. [...]

O nouă secvență. Clovnul bătrân stă de vorbă cu un adolescent.

CLOVNUL BĂTRÂN: Spune-mi, te rog, de ce crezi tu că are clovnul nasul roșu?

ADOLESCENTUL: Pentru că... se împiedică mereu și cade în nas... [...]"

Matei Vișniec, *Povestea regelui supărat pe clovn*

- 5.** Autoevaluează-ți competențele de ascultător activ, pe baza chestionarului de mai jos.

CRITERII	Rar	Uneori	Frecvent
Formulez întrebări pentru a-l încuraja pe vorbitor să ofere mai multe informații sau explicații.			
Privesc către interlocutor și ascult ce spune acesta.			
Încerc să înțeleg ce comunică interlocutorul, fiind atent și la gestica și mimica sa, și la felul în care își folosește vocea.			
Reformulez cu propriile cuvinte ce spune interlocutorul, pentru a fi sigur că am înțeles ce vrea să spună.			
Încurajez vorbitorul să continue, prin cuvinte sau prin gesturi.			
Încerc să iau în considerare și punctul de vedere al celuilalt, înainte de a comenta, de a răspunde sau de a nu fi de acord.			
Modul în care arată un vorbitor îmi influențează decizia de a acorda atenție ideilor pe care le prezintă.			

Provocări

Realizați, în grupe de câte 4-6 elevi, un produs video în care să exemplificați o situație de ascultare activă. Poate fi un dialog între doi elevi sau între membrii unui grup mai mare. Încărcați produsul în clasa virtuală sau pe Padlet.

Lecția 10. Numeralul. Posibilități combinatorii ale numeralului

Pentru început

Citește fragmentul de mai jos, reprodus din jurnalul Andrei, o elevă care a făcut parte dintr-o grupă ce a transpus scenic textul dramatic *Vrem să vă dăruim câte o fereastră* de Matei Vișniec. Identifică numeralele folosite.

12 aprilie 2025

Fiind douăzeci șișapte de copii în clasă, a fost ușor să ne împărțim în trei grupe. Eu am făcut parte din grupa a doua, alături de opt colegi. Am fost regizor și am avut un asistent, un scenograf și doi responsabili cu lumina și sunetele. Cei trei actori au fost Adrian, Diana și Luminița. Doi dintre ei fac parte din trupa de teatru a școlii, așa că se pricepeau. Pregătirile le-am făcut în sala săptănei. Prima repetiție a fost dificilă, dar a doua a mers ca unsă.

Numeralul. Actualizare

Explorare

1. Care dintre numeralele identificate la rubrica *Pentru început* sunt cardinale și care, ordonale?
2. Grupează numeralele cardinale în simple și compuse. Precizează genul numeralelor ordonale din textul dat.
3. Care dintre numeralele din text este însoțit de un articol demonstrativ?
4. Determină valoarea morfologică a fiecărui dintre numeralele identificate.

Repere

Numeralul este partea de vorbire care exprimă un număr sau arată ordinea obiectelor prin numărare.

Numeralul cardinal exprimă un număr. Numeralele cardinale sunt simple și compuse. Nu au gen, cu excepția numeralelor *unu* (*un*)/*una* (*o*), *doi*/*două* și a compuselor cu acestea: *doisprezece*/*douăsprezece*, *douăzeci și unu*/*douăzeci și una*, *o sută doisprezece*/*o sută douăsprezece*.

Numeralul ordinal exprimă ordinea obiectelor prin numărare. Numeralul ordinal are forme diferite de gen: *primul*/*prima*, *întâiul*/*întâia*, *al doilea*/*a doua*, *al treilea*/*a treia*, *al douăzeci și unulea*/*a douăzeci și una*, *al cincizecilea*/*a cincizecea* etc.

Numeralul poate avea trei **valori morfologice**:

- **valoare adjetivală**, când determină un substantiv cu care se acordă în gen și caz: *trei copii*, *a doua scenă*;
- **valoare pronominală**, când înlocuiește un substantiv: *Doi* dintre actori au întârziat la repetiții. *A treia* a întârziat.;
- **valoare substantivală**, fie când denumește numeric un obiect, de exemplu *tramvaiul 36*, *anul 1918* etc., fie când este folosit în enunțurile matematice, precum *Doi plus trei fac cinci*.

Posibilități combinatorii ale numeralului

Explorare

1. Identifică numeralele din textul de mai jos și precizează felul acestora și valoarea lor morfologică.

„Trei elevi descoperă accidental bucuria lecturii. Unsprezece elevi de la Școala Gimnazială Nr. 1 din Bistrița au decis să vă arate cum.” Aceasta este mesajul afișat la cele două aviziere ale școlii de trupa de teatru *Alegoria*. „Dacă trei din zece elevi vor citi acest mesaj, până la urmă, va afla majoritatea celor 1238 de elevi ai școlii”, afirmă elevul Alexandru Sfara. „Este prima piesă pe care o montăm”, a adăugat acesta. Întrebăt în care dintre săptămânile lunii mai va avea loc premiera, Alexandru a răspuns: „Am preferat în a doua.”

2. Identifică numeralele cu valoare de adjunct din textul de la exercițiul 1. Completează, în caiet, tabelul de mai jos.

Numeral cu valoare de adjunct

Valoarea morfologică a numeralului

Cuvântul determinat de numeral

Ce parte de vorbire este cuvântul determinat

Funcția sintactică a numeralului

3. Care dintre numeralele din textul de la exercițiul 1 au calitatea de centru?

Repere

În enunțuri, numeralul poate apărea atât în calitate de **adjunct**, cât și în calitate de **centru**.

Numeralul se află în calitate de **adjunct** în următoarele situații:

1. când are **valoare adjetivală** și determină substantivul centru, acordându-se cu acesta: *doi copii, al doilea act*; în structurile de tipul *douăzeci de copii*, numeralul are tot valoare adjetivală, grupându-se cu prepoziția *de*; numeralul cu valoare adjetivală are funcția sintactică de **atribut adjetival**;
2. când are **valoare pronominală** și determină:
 - un substantiv centru: *florile de la doi; cartea primului*; funcția sintactică a numeralului este, în acest caz, de **atribut prepozițional** sau de **atribut genitival**;
 - un verb: *Am citit trei dintre poezii. M-am adresat primului. S-a gândit la al doilea. Aleargă ca al doilea. A luat cuvântul după doi mai timizi. L-a așezat lângă trei mai cunoșcuți. M-a pedepsit pentru doi dintre ei. Am trei teste și pentru două dintre ele tocmai mă pregătesc.*; funcția sintactică a numeralului este, în acest caz, de **complement direct, complement indirect, complement prepozițional, circumstanțial (de mod, de timp, de loc, de cauză și de scop)**;
3. când are **valoare substantivală** și determină:
 - un substantiv centru, fie precedat de cuvântul *lui*, marcă a cazului genitiv, în limbajul matematic: *radicalul lui nouă*, fie precedat de prepoziția *din*: *radical din nouă*; funcția sintactică a numeralului este de **atribut genitival** sau de **atribut prepozițional**;
 - un verb, de care se leagă prin prepoziție: *Copilul numără până la zece.*; funcția sintactică a numeralului este de **complement prepozițional**.

În calitate de **centru** se află:

1. **numeralul cu valoare pronominală**, când are ca adjunct o construcție prepozițională: *doi dintre ei; primul dintre concurenți*;
2. **numeralul cu valoare substantivală** în enunțuri din domeniul matematicii: *cinci plus cinci fac zece* și când se află după un substantiv sau denumește numeric un obiect: *ora 14, kilometrul 29, camera 123* etc., caz în care are funcția sintactică de **atribut în nominativ**.

Numeralul cu valoare pronominală poate avea și funcțiile sintactice de **subiect** și de **nume predicativ**: *Trei vor obține mențiuni. Radu este primul.*

Aplicații

1. Notează, în caiet, numeralele cardinale din textul de mai jos, precizând și valoarea lor morfologică.

În scena 4 din piesă, se pomenește de romanul *Insula misterioasă* de Jules Verne. În anul 1865, în plin Război de Secesiune, cinci oameni pleacă din Richmond într-un balon. Acesta se prăbușește pe insulă, unde cei cinci trăiesc patru ani. Apoi, pe o insulă învecinată descoperă un om abandonat acolo de doisprezece ani.

2. Identifică numeralele din replicile următoare, extrase din textul *Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele* de Matei Vișniec, și precizează felul lor, valoarea morfologică și funcția sintactică.

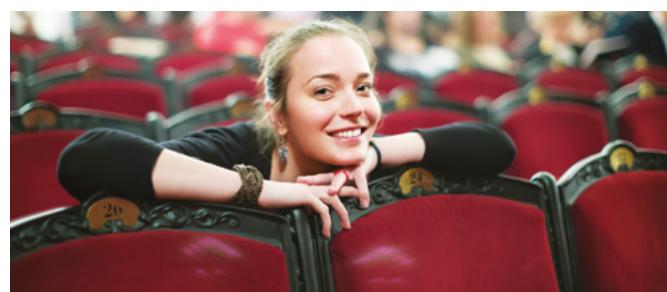
- a. „RÂNDUNICA – Ah, mă tem că am ajuns prea devreme. Să vezi și să nu crezi, sunt chiar prima...”
- b. „OMUL DE ZĂPADĂ – [...] Îți ofer nasturii mei. Trei nasturi cu care să-ți hrănești astăzi cele trei comori [...].”

3. Precizează funcția sintactică a numeralelor din enunțurile date.

- Am ajuns după primul dintre colegii tăi.

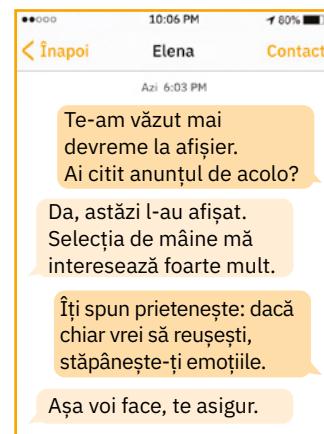
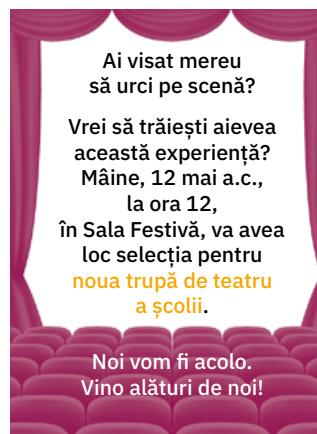
- Am ajuns la cei doi.
- Douăzeci de ochi ne priveau cu atenție.
- L-am întâlnit pe al doilea în curte.
- Le dăruiesc celor trei cărți de aventuri.
- Mă ascund de doi dintre ei.
- Nota opt este bună.
- Recomandările de la cei doi au fost utile.
- Rolurile celor doi sunt dificile.
- Spectatorii sunt cincizeci și doi.
- Trei vor primi rolurile copiilor.
- Vorbești ca al doilea dintre actori.

Lecția 11. Adverbul. Posibilități combinatorii ale adverbului

Explorare

- Identifică adverbele din anunțul și din schimbul de mesaje din dreapta paginii și precizează felul acestora.
- Precizează ce adverbe de la exercițiul 1 nu au funcție sintactică.
- În schimbul de mesaje de la exercițiul 1, există un adverb format prin derivare și două adverbe formate prin compunere. Identifică-le și explică modul în care s-a format fiecare.
- Ce parte de vorbire determină fiecare adverb din afiș? Precizează, pentru fiecare, funcția sintactică.
- În schimbul de mesaje de la exercițiul 1, există două adverbe care determină substantive. Identifică-le și precizează-le funcția sintactică.
- Găsește adverbele cu grad de comparație din schimbul de replici și precizează-l.

- Menționează câte un adverb sinonim pentru expresiile scrise cu italicice, din enunțurile următoare:
 - A intrat în casă *în vîrful degetelor*.
 - Ne întâlnim *zi de zi*.
 - Ploaia a venit *pe neașteptate*.
 - A acceptat *cu chiu, cu vai* să vină cu noi.
 - Ana a sosit *pe nepusă masă*.

Repere

Adverbul este partea de vorbire neflexibilă care arată circumstanțele desfășurării acțiunii. După înțeles, adverbele sunt:

de loc	acolo, deasupra, jos etc.
de timp	acum, curând, ieri etc.
de mod	astfel, bine, negreșit, românește etc.

După alcătuire, adverbele sunt:

simple	asa, azi, sus etc.
compuse	acasă, altădată, deloc, dedesubt, astă-seară etc.

+ Unele adverbe s-au format prin derivare cu sufixe sau prefixe, altele prin compunere.

Gradele de comparație ale adverbului sunt aceleași ca ale adjecțivului.

Există adverbe care nu au grade de comparație (acasă, aici, afară, împreună, mereu etc.).

Locuțiunea adverbială este grupul de cuvinte care este sinonim cu un adverb și care se comportă în enunț ca un adverb (*an de an, la paștele cailor, cât ai bate din palme* etc.).

Adverbul și locuțiunea adverbială pot avea **funcție sintactică** de:

- circumstanțial de mod** – Actorii au interpretat *bine* scena 1.
- circumstanțial de timp** – Selecția va avea loc *mâine*.
- circumstanțial de loc** – Anunțul a fost afișat *acolo*.
- atribut adverbial**, când determină un substantiv de care se leagă, de regulă, prin prepoziția *de* – Am resimțit *emoțiile de atunci*.

Unele adverbe nu au funcție sintactică, fiind numite și **semiadverbe**: *chiar, doar, decât, mai, căcar, nu, numai, tot, și* etc.

Semiadverbele *numai* și *doar* apar în enunțuri affirmative (*Numai/doar tu ai participat.*), în timp ce semiadverbul *decât* este folosit doar în enunțuri negative (*Nu a participat decât el.*).

Norma limbii literare recomandă ca semiadverbul *mai* să fie folosit, atunci când însoțește un verb la perfect compus, între auxiliar și participiu (*Am mai văzut acest spectacol.*) sau între pronumele personal și verb, atunci când însoțește gruparea alcătuită dintr-un clitic pronominal și un verb (*Îmi mai dai o carte?*).

Aplicații

1. Identifică adverbele din enunțurile de mai jos, apoi precizează-le felul și funcția sintactică.
 - a. Replica de dinainte este a Elenei.
 - b. Merg zilnic la repetiții.
 - c. Întotdeauna voi accepta rolul unui îndrăgostit.
 - d. Actorii au fost primiți regește.
 - e. Clădirea teatrului este mai aproape decât crezi.
 - f. Am învățat foarte ușor replicile.
 - g. Îmi voi împlini cândva dorința de a juca pe scena de aici.
 - h. Spectacolul va începe curând.

2. Găsește adverbele care au grad de comparație, din enunțurile de la exercițiul 1. Precizează-le.

3. Notează, în caiet, toate semiadverbele folosite în textul de mai jos.

„IORDACHE: Al dracului spîterul! Închipuieste-ți d-ta!
Lua un bilet. Îl rădeai, trăgeai o dungă. [...] Joi, iar o dungă; sămbătă, alta: trei dungi. Marțea ailaltă, te uitai la bilet: numai o dungă. Peste asta mai trăgeam una; una și cu una două. [...]”

PAMPON: Ei ? Spîterul, în vreme de zece luni cât v-a tras pe sfoară, numai cu un bilet a lucrat?...
IORDACHE: Știu și eu?”

I.L. Caragiale, *D-ale carnavalului*

4. Identifică locuțiunile adverbiale din următoarele enunțuri și precizează funcția lor sintactică.

Am intrat pe furiș în sală. Colegi mei repetau pe rupte. Când și când, se opreau și priveau pe fereastră. Ici și colo se vedea aprinzându-se luminile orașului.

5. Construiește câte un enunț în care adverbul de loc acasă să fie circumstanțial de loc, respectiv atribut adverbial.

6. Corectează mesajul din biletul de mai jos.

*Lipsim decât
zece minute.
Mai ne așteptă?*

7. Analizează adverbele și locuțiunea adverbială din textele următoare, după modelul dat.
 - a. „MARIA (se duce la paharul cu garoafa): Uite! (Ia garoafa.) Ieri, când am plecat de acasă, am

rupt-o – din glastră – ca să ţi-o aduc și, pe urmă, m-am răzgândit... [...]”

(*De afară se aude un cor de copii.*)”

Tudor Mușatescu, *Visul unei nopți de iarnă*

- b. „DOCTOR MICU: [...] Tu ce faci acolo?
MARIA (*care coase de la ridicarea cortinei*): Nu vezi?
DOCTOR MICU: Lucrezi? Parcă adineauri citeai...
MARIA: Ei... Azi de dimineață am citit...”

Victor Ion Popa, *Ciuta*

„**ieri**” – adverb de timp, fără grad de comparație, funcția sintactică de circumstanțial de timp

Portofoliu

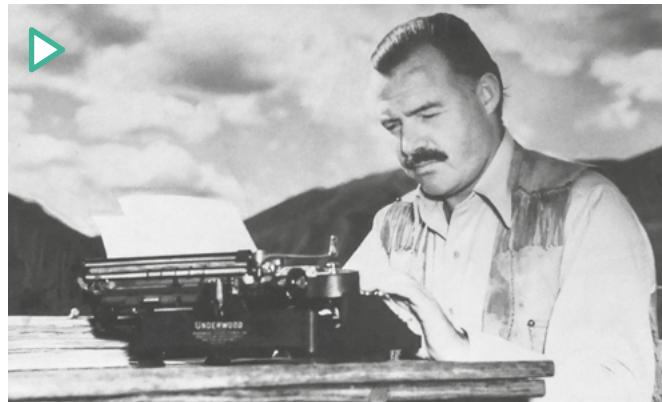
Imaginează-ți că, împreună cu un grup de colegi, ați decis să scrieți un text dramatic despre o acțiune de voluntariat pe care să-l reprezentați la finalul anului școlar. Tie ţi-a revenit rolul de a redacta indicațiile referitoare la decor. Scrie un text de 30-50 de cuvinte în care să oferi indicația despre amenajarea scenei, folosind cât mai multe adverbe. Subliniază-le.

Provocări

Unii scriitori refuză să folosească multe adverbe în creațiile lor, considerând că acestea distrug naturalețea exprimării. De exemplu, scriitorul Ernest Hemingway folosea doar 80 de adverbe la fiecare 10 000 de cuvinte, iar J.K. Rowling, în seria de romane care îl au ca protagonist pe Harry Potter, a folosit aproximativ 140 de adverbe la 10 000 de cuvinte.

Când vei citi următoarea carte, urmărește ponderea adverbelor în text. Notează ce fel de adverbe sunt folosite mai des și ce fel de adverbe, mai rar.

Ernest Hemingway la mașina sa de scris

Lecția 12. Interjecția. Onomatopeele. Interjecția predicativă

Explorare

1. Precizează ce exprimă cuvintele scrise colorat din replicile de mai jos.
 - a. „ELIZA – **O**... ce caraghios...”
 - b. „RADU – **Ah**, uite că începe să plouă...”
 - c. „DOINIȚA – **Hei**, unde este ieșirea, la dreapta sau la stânga?”
2. Care cuvânt scris colorat în replicile de la exercițiul 1 are rol de adresare directă?
3. Ce sunete ai asocia fiecărui animal din imaginile de mai jos?

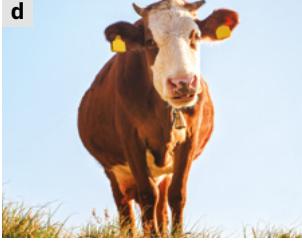
a

c

b

d
4. Precizează din câte componente sunt alcătuite cuvintele colorate în enunțurile de mai jos și ce semne de punctuație există după fiecare dintre acestea.

Vai, am uitat replica și, **hodoronc-tronc**, Maria nu a mai vrut să fie sufleor, iar tu ai plecat **pâș-pâș** de lângă mine. **Doamne ferește!** Mi-a fost tare rușine.
5. Găsește câte un verb care ar putea înlocui fiecare cuvânt scris colorat în enunțurile de mai jos.
 - a. **Hai** la spectacol!
 - b. **Iată** actorii!
 - c. **Uite** ce decor interesant!
 - d. Iepurele **țuști!** în tufiș.
 - e. Pasărea **zvârr!** dincolo de fereastră.
6. Ce funcție sintactică ar avea verbele găsite?
7. Cu ce scop crezi că sunt folosite de vorbitori cuvintele scrise colorat în replicile de mai jos, selectate din piesa *D-ale carnavalului* de I.L. Caragiale?
 - a. „NAE (*oprindu-se la mijloc*): Iar? **Bre** femeilor, veniți-vă-n fire. Vine Pampon! vine Crăcănel!”
 - b. „IORDACHE: Ascultă-mă pe mine, **măi** omule.”
 - c. „CRĂCĂNEL: N-apuc s-ajung în colț și auz pe urmele mele: «**Pst! pst!** Bibicule!»”

Repere

+ **Interjecția** este partea de vorbire neflexibilă care exprimă stări sufletești, reacții la senzații fizice, îndemnuri sau care imită sunete sau zgomote din natură.

Din punctul de vedere al sensului lor, interjecțiile pot fi:

- **proprietăți**, cele care exprimă stări sufletești, reacții la senzații fizice, îndemnuri (*au, ei, of, uau, vai* etc.);
- **onomatopee (interjecții onomatopeice)**, cele care imită sunete sau zgomote din natură ori sugerează mișcări (*miau, hapciu, gâl-gâl, țuști* etc.).

Din punctul de vedere al formării, există interjecții:

- **simple** (*au, miau, pleosc*);
- **compuse** (*hodoronc-tronc, ia uite, tic-tac*).

Din categoria interjecțiilor simple fac parte și interjecțiile repetitive (*cioc-cioc, cuțu-cuțu, nani-nani*). Acestea nu trebuie confundate cu interjecțiile compuse, alcătuite din componente diferite.

Locuțiunea interjecțională este grupul unitar de cuvinte care exprimă sentimentele sau reacțiile afective ale vorbitorilor (*ei bine, ia te uită, măi să fie, scără Marițo, vai de mine, Doamne ferește* etc.).

Interjecțiile de adresare (apelative) sunt folosite de vorbitor pentru a se adresa direct unei persoane (*bă, băi, bre, fa, fă, măi, măi* etc.) sau pentru a atrage atenția ascultătorului asupra unui lucru (*alo, hei, pst* etc.).

Unele interjecții se comportă ca un verb și se numesc **interjecții predicative**, îndeplinind funcția sintactică de predicator verbal: *Hai acasă! Uite-l pe Radu! Piatra pleosc în lac.*

În general, interjecțiile și locuțiunile interjecționale se despart prin virgulă sau prin semnul exclamării de restul enunțului: *Ei, asta e o veste bună! Ei! Să vedem ce va mai spune acum!*

Dacă interjecția este urmată de un substantiv în vocativ, se pune virgulă după întregul grup: *Măi Radu, unde ai fost?*

Lecția 13. Tipare textuale de structurare a ideilor. Cererea

Pentru început

Notează rapid câte două situații în care: **a.** vrei să convingi pe cineva de ceva; **b.** explici cuiva cum să acționeze/ cum să se comporte într-o situație dată; **c.** descrii amănunțit ceva sau pe cineva; **d.** trebuie să prezinti informații clare și corecte; **e.** ai nevoie să scrii o cerere.

Confruntă răspunsurile tale cu răspunsurile colegilor.

Tipare textuale de structurare a ideilor

Explorare

- Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Asociați fiecare dintre textele de mai jos cu unul dintre următoarele tipuri:
 - text prin care autorul vrea să te convingă de ceva;
 - text în care autorul îți oferă informații;
 - text în care autorul îți explică felul în care trebuie să acționezi într-o anumită situație;
 - text în care autorul descrie ceva.

Sală a Teatrului Metropolis, București

A. Înființat la 1 ianuarie 2007, Teatrul Tineretului Metropolis, primul teatru de proiecte din București, a intrat în cel de-al doilea deceniu de existență. Teatrul și-a asumat, până acum, două direcții: cea a cultivării colaborării cu artiști consacrați ai scenei teatrale românești, menținând însă și un parteneriat îndelungat cu Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București, și cea a atragerii spre teatru a publicului tânăr.

B. Teatrul Metropolis are două săli elegante: sala „Olga Tudorache” (la etaj) și Sala Amfiteatru (la parter). Inconfundabilă explozie de roșu, accentele art déco din foaiere, cafeneaua de la parter în stil englezesc cu detalii subtile și aspect impunător reflectă spiritul incandescent al lumii contemporane.

C. „Din când în când copilul din tine mai vrea să asculte o poveste. Åsta este rostul teatrului! Să vîi și să mai asculti o poveste. De unde vine nevoia de povești? Este o nevoie a fiecărui om de a și visa. [...] Henry Miller spunea: «Ce e TEATRUL? Un pod între om și om».”

(G. Ivașcu, manager al Teatrului Metropolis)

D. Pentru fiecare vizită pe care o faceți Teatrului Metropolis, prezentați-vă cu cel puțin 30 de minute înainte de începerea spectacolului. Dacă aveți vouchere primite prin e-mail, în urma achiziției de pe site, trebuie să le preschimbați în bilet cu valoare, fie că le printați, fie că veniți cu ele în format electronic.

Texte adaptate după <https://www.teatrulmetropolis.ro/despre#>

- În aceleași grupe, notați cel puțin două trăsături specifice fiecărui text de la exercițiul 1. Vă puteți referi la raportul dintre fapte și opinii, la structura textului, la cuvinte-cheie, la semne de punctuație etc.

Repere

În funcție de scopul comunicării, există patru tipuri de texte. În fiecare dintre acestea, ideile sunt structurate conform unui tipar diferit.

Textul persuasiv conține elemente prin care cititorii pot fi convinși să facă ceva. Mijloacele persuasive ce pot fi folosite sunt: prezența unor argumente emoționale, subiective, repetarea unor cuvinte-cheie, scrierea cu majusculă a unor cuvinte, utilizarea semnelor de exclamație și a întrebărilor retorice (care nu așteaptă un răspuns).

Textul informativ oferă informații despre ceva sau despre cineva, bazate pe realități observabile și măsurabile. Mijloacele lingvistice specifice sunt timpul prezent al modului indicativ, numeralele și substantivale proprii.

Textul procedural indică modul în care trebuie acționat într-o anumită situație. Exprimarea este directă și concisă, fiind folosite verbe precum *trebuie*, *nu trebuie* și modul imperativ sau timpul prezent al modului indicativ. Uneori, sunt folosite desene sau diagrame cu rol explicativ.

Textul descriptiv prezintă o descriere în detaliu a unor obiecte, persoane, interioare etc. Sunt folosite, mai ales, substantive care indică obiectele sau ființele descrise și adjective pentru a indica trăsăturile acestora.

Cererea

Explorare

1. Completează, pe o coală separată, formularul următor:

<p>Domnule Director,</p> <p>Subsemnatul, , elev în clasa a la Școala , vă rog să-mi aprobați eliberarea unei adeverințe din care să reiasă că sunt elev.</p> <p>Menționez că adeverința îmi este necesară pentru a mă putea înscrie la Clubul de Teatru din localitate.</p> <p>Data</p> <p>Domnului Director al Școlii Nr. din</p>	<p>Domnule Director,</p> <p>Subsemnatul, , elev în clasa a la Școala , vă rog să-mi aprobați eliberarea unei adeverințe din care să reiasă că sunt elev. Menționez că adeverința îmi este necesară pentru a mă putea înscrie la Clubul de Teatru din localitate.</p> <p>Data</p> <p>Domnului Director al Școlii Nr. din</p>
--	---

2. Menționează părțile formularului completat. Precizează cum este așezat în pagină fiecare element și observă punctuația din primul alineat.

Repere

Cererea este un tip de text prin care cineva adresează oficial o solicitare unei persoane dintr-o instituție.

O cerere are mai multe componente, fiecare cu elementele sale specifice:

- **partea inițială sau adresarea**, cu menționarea funcției persoanei căreia îi este destinată cererea; adresarea se plasează centrat, la aproximativ 10 cm de marginea de sus a paginii, spațiu rezervat pentru notarea rezoluției;
- **cuprinsul cererii**, cu două paragrafe; în primul sunt precizate: numele complet al solicitantului (în formula „Subsemnatul, prenume + nume de familie, ...”), statutul solicitantului, cu date generale de identificare și scopul cererii (ce solicită petiționarul); al doilea paragraf cuprinde o explicație, o motivație pentru cererea formulată;
- după text, pe același rând, în partea stângă – **data** la care a fost redactată cererea, în partea dreaptă – **semnătura petiționarului**;
- **indicarea destinatarului cererii**: în partea de jos a foii, în stânga, este menționată persoana căreia i se adresează cererea, cu funcția pe care o deține în cadrul instituției.

Aplicații

1. Lucrați în grupe de câte trei elevi. Fiecare elev din grupă va rezolva, prin tragere la sorti, una dintre sarcinile de redactare de mai jos. Evaluați-vă apoi textele între voi.

- Scrie un text persuasiv prin care să-ți convingi părinții să te înscrie în clubul de teatru al școlii.
- Scrie un text în care să descrii sala de spectacol din imaginea de la pagina anteroară.
- Scrie un text în care să le explici unor colegi ai tăi cum să procedeze pentru a scrie o cerere.

2. **Întrebările jurnalistului**. Lucrați în grupe de câte trei elevi. Documentați-vă pentru a scrie un articol pentru revista școlii despre piesa *Povestea regelui supărat pe clovn* de Matei Vișniec. Împărtăți-vă întrebările *cine?*, *ce?*, *când?*, *unde?*, *de ce?*, *cum?* și formulați cât mai multe variante pentru fiecare, astfel încât să puteți oferi informații interesante cititorilor voștri. De exemplu: Cine sunt personajele piesei? Când a fost

pusă în scenă piesa? Cine au fost actorii? etc. Apoi căutați răspunsuri la întrebările formulate. După ce ați cules și ați structurat informațiile, scrieți împreună un text informativ în care să le inserați. Citiți textele voastre din *scaunul autorului*.

- Scrie o cerere adresată unui director de teatru, prin care îi solici să vă împrumute costume pentru un spectacol organizat de școală.
- Autoevaluatează-ți activitățile de redactare realizate în această lecție și precizează:
 - ce tip de comportament și ce atitudine te-au ajutat să îndeplinești sarcinile de lucru atunci când ai lucrat în grupă sau individual;
 - în ce măsură strategia „întrebările jurnalistului” te-a ajutat să scrii un text informativ;
 - care a fost textul scris de tine în această lecție pe care-l consideri cel mai bun.

Recapitulare

 Citește fragmentul de mai jos, extras din textul dramatic *Răzbunarea sufleorului* de Victor Ion Popa. Răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

„ACTUL I

[...]

Scena goală, pustie. E mult înainte de spectacol. Cortina e ridicată. Un singur bec arde pe undeva, în față.

SCENA 1

NENEÀ COSTICÀ, SUFLEORUL, ȘI FETIȚA
(*După bătăile reglementare¹ de gong, nea Costicà, care săde într-un fotoliu [...], zice:*)

NENEÀ COSTICÀ: Ei? Ce-i facem, fetițo? (*Pauză.*) Îl mai zicem o dată? (*Ca și când i-ar fi răspuns cineva și l-ar fi contrazis, argumentează.*) Ei, nu se poate să ne dăm bătuți! Ori, ori! Acum ori niciodată! Trebuie curaj, că de rest, garantez eu. Am făcut eu și actori mai mari decât tine. Numai cușca aceea și cu mine știm de unde le-a pornit succesul. Așa, fetițo! Ascultă ce-ți spun eu. (*Pauză.*) Ei, hai! Ia-ți inima-n dinți și mai dă-i drumul o dată.

FETIȚA (*apare din dosul unui arlechin², târându-și picioarele de oboseală și năduș*): Oooof! Nea Costicà, zău că n-are niciun rost.

NENEÀ COSTICÀ: De ce, fetițo?

FETIȚA: Cum crezi că am să ajung eu să joc rolul coanei Mica, și încă la premieră...

NENEÀ COSTICÀ: Cred, de ce să nu cred! Nu da din cap, că știe bătrânul ce spune. (*Supărat deodata.*) Mă rog, sunt eu ori nu sunt sufleor în teatrul ăsta de treizeci de ani?

FETIȚA: Ce are a face una cu alta?

NENEÀ COSTICÀ: Iar nu răspunzi la întrebare? Sunt ori nu sunt?

FETIȚA: Ești, nea Costicà, ești! [...]

NENEÀ COSTICÀ: Sunt eu om bătrân ori nu sunt?

FETIȚA: Ești, nea Costicà.

NENEÀ COSTICÀ: Spusu-ți-am eu, vreodată, o vorbă care nu s-a împlinit întocmai?

FETIȚA: Nu țiu minte...

NENEÀ COSTICÀ: Păi cum să ții, dacă nu ți-am spus? Spuneam eu de un actor că o să aibă succese și n-a avut, ori c-o să cadă și n-a căzut?

FETIȚA: Nu știu, nea Costicà.

NENEÀ COSTICÀ: Păi cum să știi, dacă n-am spus? Și ți-am făgăduit eu ție vreodată ceva și nu m-am ținut de vorbă? Hai?

FETIȚA: Dar bine, nea Costicà, d-ta uiți că diseară nu e un spectacol obișnuit, e premieră și încă o premieră originală, iar autorul e sclifositol celă...

Imagine din filmul *Sufleorul*, regia Guillaume Pixie (Franța, 2003)

NENEÀ COSTICÀ: Păi tocmai de aceea, fetițo. [...] Vasăzică hai, încă o dată.

FETIȚA: Mai stai o clipă, nea Costicà, nu pot – zău nu pot. A ieșit toată apa din mine.

NENEÀ COSTICÀ: Bine, foarte bine! Multă sudoare, mult succes; puțină sudoare, puțin succes, și ioc³ sudoare, ioc succes. Dar nu-i oboseala de vină. Tu, fetițo, n-ai încredere în vorba mea.

FETIȚA: Nu zic...

NENEÀ COSTICÀ: Nu zici, dar spui. Astă-i. [...] Ei, brav! Acum te văd modestă, cum îmi place mie, să-i dăm drumul. Hai, scoală frumușel și începe. (*Fetița s-a sculat în picioare, dar îi e lehamite să înceapă.*) Ei, ce-i? Iar începi?

FETIȚA: Nu, nea Costicà, nu mai încep nimic... dar de-ai ști d-ta cum mi-e de îndoită inima...

NENEÀ COSTICÀ: Lasă, că-i bine. Așa trebuie. Fără emoție înseamnă fără suflet, și fără suflet înseamnă fără talent, aşa zicea răposatul Paches, Dumnezeu să-l ierte!"

¹reglementar (adj.) – regulamentar.

²arlechin (s. m.) – aici, extremitate laterală a unei scene.

³ioc (adv., pop. și fam.) – defel, câtuși de puțin.

1. Din ce parte a textului *Răzbunarea sufleorului* de Victor Ion Popa crezi că a fost extras fragmentul dat? Justifică-ți răspunsul, valorificând informațiile pe care îi le oferă fragmentul.
2. Identifică, în text, indicații ale autorului care îndeplinesc fiecare dintre rolurile notate mai jos.

Indică sunetele care se aud pe scenă.

Indică gesturile personajelor.

Indică deplasarea pe scenă a personajelor.

Indică amenajarea scenei.

Indică momentele de tăcere.

Indică tonul vocii personajelor.

3. Menționează unde se petrece acțiunea din actul I.
4. De ce crezi că acțiunea din actul I se petrece în spațiu pe care l-ai identificat la exercițiul anterior?
5. Care este tema discuției dintre personaje?
6. Explică mesajul pe care îl transmite personajul atunci când afirmă: „Numai cușca aceea și cu mine știm de unde le-a pornit succesul.”
7. Ești de acord cu afirmația „Fără emoție înseamnă fără suflet, și fără suflet înseamnă fără talent”? Motivează-ți răspunsul.
8. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Realizați câte o fișă de identitate pentru fiecare dintre cele două personaje. Precizați câte două informații despre acestea, două trăsături morale, două acțiuni ale lor și o replică semnificativă.
9. Precizează felul, valoarea morfologică și funcția sintactică a numeralului din replica: „Mă rog, sunt eu ori nu sunt sufleor în teatrul ăsta de treizeci de ani?”

10. Transformă replica de la exercițiul 9, astfel încât să folosești un numeral ordinal, fără să schimbi sensul enunțului.

11. Identifică adverbul din enunțul de mai jos, notează-l în caiet, menționându-i felul și funcția sintactică.

„FETIȚA: Dar [...] d-ta uiți că diseară nu e un spectacol obișnuit, e premieră și încă o premieră originală, iar autorul e sclifosul celu...”

12. Grupul de cuvinte *în față* din enunțul „Un singur bec arde pe undeva, în față.” este:

- a. un substantiv precedat de prepozitie;
- b. o locuțiune adjetivală;
- c. o locuțiune adverbială;
- d. o locuțiune prepozițională.

13. Notează, în caiet, interjecțiile din replica de mai jos.

„NENEÀ COSTICĂ: Nu zici, dar spui. Asta-i. [...] Ei, bravo! Acum te văd modestă, cum îmi place mie, să-i dăm drumul. Hai, scoală frumușel și începe. (*Fetița s-a sculat în picioare, dar îi e lehamite să înceapă.*) Ei, ce-i? Iar începi?”

14. În replica de la exercițiul anterior există vreo interjecție predicativă? Dacă da, care este aceasta?

15. Redactează un text persuasiv, de cel puțin 80 de cuvinte, prin care să-ți convingi o colegă/un coleg că emoțiile pe care le trăiește înaintea unui test sunt firești.

16. Redactează o cerere adresată conducerii Clubului Elevilor din localitate, prin care să solicite înscrierea la cursul de actorie organizat în cadrul acestei instituții. Formulează un motiv pentru solicitarea ta.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Scena XII

CORINA, JEFF și, pe sezlong, STEFAN

*Corina se aşază pe divanul din hol,
ghemuindu-se între perne. [...]*

CORINA: Aș fi vrut să am un frate ca tine și care să-mi spună că e jignitor să fii Tânăr. Să fii aşa de Tânăr... Ascultă, Jeff, tu nu te superi că-ți spun «tu»?

JEFF: Să mă supăr? (*Cu elan:*) Dar sunt fericit!

CORINA: Atunci, de ce nu-mi spui și tu la fel?

JEFF: A, cu dumneavoastră e cu totul altceva. N-am să pot niciodată. Țineți minte, acu' două săptămâni, când ați sosit? Îmi spusesese *Fräulein Weber* că trebuie să vină o domnisoară și m-a rugat să aștepț la autobuz, ca să-i arăt drumul. [...]

CORINA (*simte că se pregătește a spune o enormitate și nu vrea să-l lase*): Când m-ai văzut coborând din mașină, te-ai apropiat de mine și mi-ai spus: «Dumneavoastră sunteți?» Și eu ți-am răspuns: «Eu sunt». Pe urmă mi-ai luat cele două valize și mi-ai spus: «Pe aici». Nu? Ai fost drăguț, Jeff. (*Jeff se ridică în picioare necăjit, încurcat că nu l-a lăsat să vorbească. Are pe față lui o emoție reprimată, timidă, de adolescent.*) Jeff, tu știi unde este Civita Vecchia?

JEFF: Civita?... N-am auzit niciodată.

CORINA: E un port. Un port mic în Mediterana, între Genova și Neapole. Știi să desenezi harta Mediteranei?

JEFF: Știam pe vremuri. Acuma cred c-am uitat. N-am mai făcut geografia Europei din clasa a treia.

CORINA (*se ridică de pe divan, vine spre el și-l ia de mâna*): Hai, încearcă, Jeff. Desenează-o. Te rog, desenează-o. Să vezi că o să-ți aduci aminte. [...]

JEFF: De unde să începem? De la Bosfor, sau de la Gibraltar?

CORINA: De unde vrei tu. De unde-i mai repede.

JEFF: S-o luăm de aici. (*Desenează.*) [...] Să zicem că aici e Capul Finister, asta e Peninsula Iberică, aici e Strâmtoarea Gibraltar, păsta am uitat cum îl cheamă...

CORINA: Nu-i nimic. Mergi înainte.

JEFF: Aici începe Italia, Golful Genova, Golful Neapole.

CORINA: Destul, Jeff, oprește. E de ajuns. Cred că Genova trebuie să fie pe aici...

JEFF: Nu. Puțin mai sus. Uite aici.

CORINA: Și dacă aici este Genova, atunci mai jos, la cotitură, trebuie să fie... da... aicea e... să știi că-i aici.

JEFF (*bănuitor*): Cine?

CORINA (*ezită o clipă*): Nimeni. Civita Vecchia."

Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanță*

A. 60 de puncte

1. Scrie numeralele din replicile lui Jeff, precizând felul, valoarea morfologică și funcția lor sintactică. **6 puncte**
2. Transcrie, din a treia și a patra replică a lui Jeff, un adverb de timp și o locuțiuțe adverbială. **6 puncte**
3. Precizează felul și gradul de comparație al adverbului evidențiat în enunțul: „De unde-i mai repede.” **6 puncte**
4. Construiește un enunț în care adverbul *jos* să aibă funcția sintactică de atribut adverbial. **6 puncte**
5. Transcrie interjecțiile din textul dat, precizând care dintre ele sunt predicative. **6 puncte**
6. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. Corina manifestă față de Jeff:

a. arogantă;	b. empatie;	c. indiferență;	d. teamă.
---------------------	--------------------	------------------------	------------------

6 puncte
7. Notează două dintre elementele de decor necesare transpunerii scenice a fragmentului dat. **6 puncte**
8. Ilustrează, cu câte un exemplu din text, următoarele tipuri de indicații scenice: **a.** indicația care anunță decupajul în scene; **b.** indicația referitoare la deplasarea pe scenă a personajului. **6 puncte**
9. Explică rolul următoarei didascalii: „Are pe față lui o emoție reprimată, timidă, de adolescent.” **6 puncte**
10. Prezintă o trăsătură a lui Jeff, care se desprinde din ce spune și din modul în care vorbește. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează un text persuasiv, de cel puțin 80 de cuvinte, prin care să-ți convingi un coleg/o colegă să se înscrie la clubul de teatru al școlii.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să existe în compunere introducere, cuprins, încheiere;
- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să construiești un argument subiectiv, folosind două mijloace persuasive;
- să respectă normele ortografice și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor este o metodă complementară de evaluare pe care este recomandabil să o folosească profesorul în special pentru a obține informații utile despre interacțiunile dintre elevi, despre comportamentul acestora și despre felul în care acționează în rezolvarea unei sarcini de lucru.

Metoda poate fi adaptată și pentru o evaluare pe care să o facă elevii însăși colegilor de clasă.

Pentru înregistrarea informațiilor, profesorul poate folosi diferite instrumente de evaluare. Îți prezentăm mai jos două dintre acestea.

► **Scara de clasificare** este un set de ierarhizare a unor caracteristici comportamentale. De obicei, se folosește o scară, conform căreia trebuie exprimat acordul sau dezacordul, utilizând cinci trepte pentru răspunsul la o întrebare. Astfel, se pot crea scări asemănătoare celor de mai jos.

Gradele care constituie „treptele” scării pot fi prevăzute și într-un tabel. Important este ca întrebările/cerințele să fie simple, într-un limbaj accesibil, pentru a nu crea confuzii.

► **SCARĂ DE CLASIFICARE** pentru ascultarea activă:

MODEL

NUMELE ELEVULUI					
Cerințe	totdeauna	frecvent	ocasional	rar	niciodată
Sunt atent la ce spun ceilalți, astfel că pot formula întrebări adevărate după o prezentare.					
Pot rezuma un mesaj pe care l-am ascultat.					
Mențin contactul vizual cu vorbitorul.					

► **Lista de control (sau de verificare)** are în vedere doar înregistrarea prezenței unei acțiuni sau a unei atitudini, deosebindu-se de scara de clasificare, prin care se indică frecvența unui anumit comportament. Elaborarea acesteia presupune indicarea comportamentelor vizate și marcarea prin *da* sau *nu* (ori prin emoticoane) a prezenței acestora.

Listă de control:

Data

MODEL

Nr. crt.	NUMELE ELEVULUI	Ascultă cu atenție comentariile colegilor.	Face comentarii relevante.	Pune întrebări.	Urmează instrucțiunile.
1.		☒ ☐ *	☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐
2.		☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐
3.		☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐
4.		☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐
5.		☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐
6.		☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐
...		☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐	☒ ☐

*Profesorul va colora față potrivită pentru a evidenția comportamentul elevilor.

Multumiri

Aducem multumiri tuturor celor care, prin participarea lor, au contribuit la realizarea acestui manual (versiunea tipărită și cea digitală), și anume: Veronica D. Niculescu și Matei Vișniec, pentru că au scris texte inedite pentru acest manual; elevii Sofia Ciurșu, Rebeca Miron și Luca Someșan Buta, care au pus în scenă piesa *Vrem să vă dăruiam o fereastră*, text literar de bază în Unitatea V; desenatoarea Aniela Păvăloiu, pentru ilustrații incluse în varianta digitală a manualului; elevii de la Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” din București care au scris îndemnuri pentru voluntari, incluse în manualul digital. De asemenea, aducem multumiri tuturor celor care, cu amabilitate, ne-au pus la dispoziție materialele ce au fost integrate în versiunea tipărită și în cea digitală a manualului: Editura Humanitas, Grupul Editorial Art, Editura RAO, Editura Hoffman, Sorin Mărgărit.

Mențiuni speciale

Editura Art Klett a depus toate eforturile pentru a-i găsi pe moștenitorii drepturilor de autor în cazul lucrării reproduce la p. 119 (Camil Ressu, *Portret de fată*) și se obligă la plata retroactivă a acestora în cazul în care își dovedesc calitatea oficială de moștenitori.

Texte

- p. 22:** Ion Creangă, *Povestiri, amintiri, povestiri*, Editura Cartea Românească, București, 1989, pp. 215-216; **p. 24:** *Și sătul, și cu slăinina-n pod*, articol online de Mihaela Kloos-Ilea, © www.povestisasesti.ro; **p. 33:** Lucian De Teodoro, *Silvestru și Marele Dictator*, Editura Polirom Junior, Iași, 2020, pp. 35-36; **p. 40:** © www.ziarulmetropolis.ro; © revistacititordeproza.wordpress.com; © www.vacante.net; **p. 42:** Marin Preda, *Marele singuratic*, Editura Minerva, BPT, București, 1978, p. 195; Lucian Blaga, *Trei fețe*, în vol. *Opere, I. Poezii antume*, Ediție critică și studiu introductiv de George Gănă, Editura Minerva, București, p. 27; Alexandru Macedonski, *Rondelul coroanel nepieritoare*, în vol. *Excelsior. Poema rondelurilor*, Editura Minerva, București, 1977, p. 212; **p. 44:** Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*, Editura Tineretului, București, 1969, pp. 115-118; **p. 46:** Mircea Pricăjan, *Pumn de fier*, Editura Polirom Junior, Iași, 2018, pp. 39-41; **p. 48 și urmărt:** Ioan Slavici, *Popa Tanda*, în vol. *Operă, I. Nuvale*, Ediție de Constantin Mohanu, Prefață de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001, pp. 3-23; **pp. 60-61:** Ioana Părvulescu, *Inocențiu*, Editura Humanitas, București, 2016, pp. 53-62; **p. 65:** a. Anthony C. Grayling, *De unde vine binele?*, în Gemma Elwin Harris, antologator, *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*, Editura Humanitas, București, 2013, pp. 97-98; b. Martin Rees, *De străluceste universul?*, în Gemma Elwin Harris, antologator, *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*, Editura Humanitas, București, 2013, p. 56; **p. 66:** Adrian Covaci, *O materie care nu se predă la școală: eșecul*, pe site-ul https://www.youtube.com/watch?v=qLq9VfJ512w, consultat în 12 ianuarie 2024; **p. 70:** Adaptare după Jean-Claude Carrrière, *Cele două sandale*, în vol. *Cercul minciunilor. Povești filozofice din toată lumea*, Editura Humanitas, București, 1999, p. 413; **p. 72:** Simona Popescu, *Cel mai mult și mai mult*, în vol. omonim, coordonat de Florentina Sămihăian, Ilustrații de Dan Ungureanu, Editura Arthur, București, 2017, p. 67; **p. 73:** Adaptare după Jean-Claude Carrrière, *Care este tâlcul poveștilor?*, în vol. *Cercul minciunilor. Povești filozofice din toată lumea*, Editura Humanitas, București, 1999, p. 425; **p. 78:** Adaptare după articolul *7 octombrie, Ziua zâmbetului și a faptelor bune*, disponibil la https://tvtrinfo.ro/7-octombrie-ziua-zambetului-si-a-faptelor-bune_915616/#view, consultat la 7 noiembrie 2023; **p. 80:** *O faptă bună pe zi*, adaptare după https://stirileprotov.ro/stiri/international-o-fapta-buna-pe-zi-cum-si-a-propus-un-tanar-britanic-sa-schimbe-lumea-cu-gesturi-simpli-mii-de-oameni-il-urmăresc-pe-net.html, consultat la 10 ianuarie 2024; **pp. 84-85:** Vladimír Colin, *Povestea ceasului cu înimă*, în vol. *Zece povești pitice*, Basme, Editura Cartex 2000, București, 2015, pp. 39-43; **p. 86:** Ionel Teodoreanu, *La Medeleni* (vol. I: *Hotarul nestatornic*), Ediție îngrădită, prefăță, reper biografic și bibliografic de Valeriu Răpeanu, Editura 100 + 1 GRAMAR, București, 2003, pp. 11-17; **p. 88:** Mihai Eminescu, *Lacul*, în *Poezii* (texte reproduse după ediția îngrădită de Perpessicus, E.P.L., 1964), Editura Minerva, București, 1971, p. 63; **p. 93:** Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, Editura Artemis, București, 1993, p. 244; **p. 94:** Marin Sorescu, *Am legat...*, în vol. *Poeme*, Editura Albastros, București, 1976, p. 30; **p. 96:** Jacques Prévert, *Ora de dictare*, Traducere de Gellu Naum, în vol. *Antologie bilingvă de poezie franceză* (Ion Bindea, Ion Cămărașan), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970; **p. 98:** c. Mircea Ivănescu, *dar sunt și amintiri adevarăte*, în vol. *Versuri*, București, E.P.L., 1968, p. 3; **p. 100:** Mircea Cărtărescu, *Iarna*, în vol. *Dublu CD*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 202; **p. 108:** Magda Isanov, *Mă scald în zi*, în vol. *Cântarea munților*, Editura Minerva, București, 1988, p. 17; **p. 111:** După Simona Popescu, *Peste-păsare și alte povești cu aripi și lacrimi*, în vol. *Ce poti face cu două cuvinte*, coordonat de Liviu Papadima, Ilustrații de Irina Dobrescu, Editura Arthur, București, 2012, p. 31; **p. 113:** După Mihai Sadoveanu, *Dumbrava minunată*, în vol. *Cincizeci de povești*, Editura Minerva, București, 1984, pp. 255-256; **p. 117:** Gabriel Liceanu, *Crini din clasa întâi de liceu*, în vol. *Povești de dragoste la prima vedere*, Editura Humanitas, București, 2008, pp. 13-17; **p. 119:** Aana Blandiana, *Dorină*, în vol. *Poezii*, Editura Minerva, București, 1989, p. 34; **p. 120:** Otilia Cazimir, *Pelerinaj sentimental*, în vol. *Poezii*, E.P.L., București, 1964, p. 26; **p. 122:** Nicolae Labiș, *Primele iubiri*, în vol. *Moartea căprioarei*, E.P.L., București, 1964, p. 109; **p. 124** și **urmărt:** I.L. Caragiale, *Două loturi*, în vol. *La hanul lui Mănoiălu*. *Nuvele și povești*, Editura Romhellen, București, 1994, p. 89-104; **pp. 136-137:** Adaptare după Stacey Pierson, *Portelanul*, în vol. *Cele șaptezeci de minuni ale Chinei* (coord. Jonathan Fenby), Encyclopedia RAO, București, 2008, Traducere de Carmen Ion, pp. 217-221; **p. 140:** Adaptare după Jean-Claude Carrrière, *Cersetorul și regele (poveste populară indiană)*, în vol. *Cercul minciunilor. Povești filozofice din toată lumea*, Editura Humanitas, București, 1999, pp. 56-57; **p. 142:** După Ion Ghinoiu, *Calendarul tărâmului român. Zile și mituri*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2018, pp. 85-89; **p. 155:** Adaptare după Veronica D. Niculescu, *Total copiilă librăresei*, Editura Polirom, Iași, 2020; **p. 156:** După Cezar Paul-Bădescu, *Aurora*, în vol. *Tinerilele lui Daniel Abagi*, Editura Polirom, Iași, 2012, pp. 146-150; **p. 157:** După Ioana Părvulescu, *Inocențiu*, Editura Humanitas, București, 2016, p. 236; **p. 159:** Adaptare după Nobuo Suzuki, *Maneki Neko. Cartea japoaneză a norocului*, Traducere din spaniolă de Camelia Dinică, Editura Humanitas, București, 2023, p. 25; **p. 161:** Adaptare după articolul *Cauza dispariției dinosaurozilor?* „Au avut un ghinion colosal”, afirmă un specialist, semnat de Mihaela Stănescu, disponibil la adresa https://www.descopera.ro/dnews/12996749-cauza-dispariției-dinosaurozilor-avut-un-ghinion-colosal-affirma-un-specialist, consultat la 2 februarie 2024; **pp. 162-163:** Constantin Chirăt, *Cireșarii* (vol. 3: *Roata norocului*), Editura Albatros, București, 1985, pp. 10-17; **p. 164:** Mircea Sântimbreanu, *Hamurabi*, în vol. *Recreația mare*, Editura Arthur Retro, București, pp. 15-16; **pp. 178-179:** Interviu acordat de Matei Vișniec Mironei, în 1 mai 2016, la postul de televiziune Digi24, https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/cultura/mesajul-scriitorului-matei-vișniec-pentru-copiii-din-românia-512819, consultat la 10.02.2024, © Digi24; **p. 181-182:** William Shakespeare, *Visul unei nopti de vară*, Traducere din limba engleză de Dan Grigorescu, în vol. *Shakespeare*, vol. III, Editura Univers, București, 1984, pp. 248-250; **p. 187:** Gh. Ciprian, *Omul cu mărfaoggă*, Editura Eminescu, București, 1983, pp. 18-19; Matei Vișniec, *Povesta regelui supărat pe clovn*, Editura Arthur, București, 2022, pp. 72-73; **p. 191:** I.L. Caragiale, *D-ale carnavalului*, în vol. *Teatrul*, Editura Albatros, București, 1982, pp. 146, 148; **p. 193:** a. I.L. Caragiale, *O scrierea pioardei*, în vol. *Teatrul*, Editura Albatros, București, 1982, p. 129; b. Al. Kirtescu, *Florentina*, în vol. *Gaietele*, Editura Minerva, București, 1976, pp. 104-105; c. William Shakespeare, *Romeo și Julieta*, Traducere din limba engleză de Virgil Teodorescu, în vol. *Shakespeare*, vol. III, Editura Univers, București, 1984, p. 67; **p. 194:** A, B, C, D – texte adaptate după https://www.teatrumetropolis.ro/despre/; **p. 196:** Victor Ion Popa, *Răzbunarea sufleorului*, în vol. *Mușcata din fereastră* (vol. 1), Antologie, prefăță și note de Valeriu Răpeanu, Tabel cronologic de Cornel Simionescu, Editura Minerva, Colectia BPT, București, 1984, pp. 277-283; **p. 198:** Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanță*, în vol. *Teatrul*, Editura Eminescu, București, 1985, pp. 30-31.

Imagini

- * Pentru indicarea localizării în pagină, au fost folosite următoarele prescurtări, individual sau asociate: (st) = stânga; (d) = dreapta; (s) = sus; (c) = centru; (j) = jos.
- p. 8:** (s) Dreamstime/© Vadimgozhdha; (c) Dreamstime/© Lifesummerlin; **p. 9:** Dreamstime/© Alexey Poprotksiy; **p. 10** – a: Dreamstime/© Splendens; b: Dreamstime/© Nomadsoul1; c: Dreamstime/© Voraphong Pirawd; d: Dreamstime/© Tapichar; (j) © Lucian Niculescu; **p. 14:** (j) © GoogleMaps; **p. 15** – a: Dreamstime/© Typhoonski; b: Dreamstime/© Clinweaver; c: Shutterstock/© Miks Mihails Ignats; **p. 17:** © Grupul Editorial Art; **p. 18** – a: © Wikipedia Commons; b: Dreamstime/© Chon Kit Leong; **p. 19:** (s) © Wikimedia Commons; (j) © Muséum national d'histoire naturelle – Bibliothèque centrale; **p. 20:** (s) Dreamstime/© Abdulsatarid; (j) Dreamstime/© Valerii Honcharuk; **p. 21** (s): Dreamstime/© Aartwork; (j) Dreamstime/© Julioaldana; **p. 23:** (c) Dreamstime/© Catarii; (st) © Editura Humanitas; (dj) © Grupul Editorial Art; **p. 24** – (s) © Ionut Popa; (p) © TVR https://szekelyderzs.com; b: © arhiva TVR; c: © arhiva TVR; d: © arhiva TVR; **p. 25** – a: © Opinia Timișorei; b: © AGEPRPRESS; **p. 27:** Dreamstime/© Tatiana Stulbo; **p. 29:** Dreamtime/© Jhangunu; **p. 30** – a: Dreamstime/© Galina Onishchenko; b: Dreamtime/© Kelikeli; c: Dreamtime/© Bubbersbb; d: Shutterstock/© PHOTO BY LOLA; **p. 31** – a: Dreamtime/© Gunold; b: Dreamtime/© Meepoohya; c: Dreamtime/© Anatoly Samara; d: Dreamtime/© Valerii Honcharuk; (j) Dreamtime/© Monkey Business Images; **p. 32:** Dreamtime/© Monkey Business Images; **p. 33:** Shutterstock/© gomolach; **p. 34:** Shutterstock/© Irina Voloshina; **p. 36:** Shutterstock/© Olga Savina; **p. 37:** Shutterstock/© Pressmaster; **p. 38:** Dreamtime/© Wavebreakmedia Ltd; **p. 39:** Dreamtime/© Pressmaster; **p. 40** – a: © www.ziarulmetrolios.ro; b: © revistacititordeproza.wordpress.com; c: © www.vacante.net; **p. 42:** Dreamtime/© Pressmaster; **p. 43:** Shutterstock/© Tatiana Chekryzova; **p. 44:** ilustrație de Dan Ungureanu © Grupul Editorial Art; **p. 47:** Dreamtime/© Yana Tatevosian; **p. 48:** foto Ioan Slavici @ MNLR; **p. 51:** Ion Țuculescu, *Marginea de sat* © MNAR; **p. 53:** (s) © Micaela Eleuteriade, *Grădina de zarzavat*; (d) © Andrii Ciupe, *Grădină*; **p. 54:** Dreamtime/© Alexander Shalamov; **p. 56** – a: © Dorin Apreutesei, *Vedere sat Siliste-Gumești*, uler pe păză; colecție particulară; b: © Ion Grigore, *Peisaj 9*; **p. 57:** © Wikipedia Commons; **p. 58** – a: Dreamtime/© Kseniya Polishchuk; b: Shutterstock/© Inspiring; **p. 59:** Bernardino Licinio, *Înțarcerea fiului risipitor* © MNAR; **p. 61:** (s) Dreamtime/© Arkadi Bojaršinov; (st), (dj) © Grupul Editorial Art; **p. 63:** (s) Dreamtime/© Mm88; Dreamtime/© Amphaiwan; Dreamtime/© Hein Teh; Dreamtime/© Akinshin; (c): © Ionuț Popa; (j) © Wikipedia Commons; **p. 64:** (s) Dreamtime/© Andegran4548; (c) Shutterstock/© andrey_l; **p. 65:** Dreamtime/© Valerii Honcharuk; **p. 66:** Dreamtime/© Katie Nesling; **p. 67:** (s) Dreamtime/© Dmytry Zinkevych; (j) Dreamtime/© Radu Răzvan Gheorghe; **p. 69:** (s) Dreamtime/© Candybox Images; **p. 72:** Dreamtime/© PAVEL LARUNICHEV; **p. 73:** (c) © Ionuț Popa; (j) Dreamtime/© Saje; **p. 74:** Dreamtime/© Valerii Honcharuk; **p. 77:** Shutterstock/© Tyler Olson; **p. 78:** (tc) www.tested.com/© Harvey Ball; (ds) Shutterstock/© fotogestoober; **p. 79:** (stc) © Grupul Editorial Art; (dc) Shutterstock/© Marian Weyo; **p. 80:** (s) © PRO TV; (j) Shutterstock/© Pressmaster; **p. 81:** Dreamtime/© Michal Bednarek; **p. 82:** Dreamtime/© Maksim Prochan; **p. 83:** Shutterstock/© sirtravelalot; **p. 84:** Shutterstock/© Vera Petruk; **p. 85:** Shutterstock/© Cristina Conti; **p. 87:** Dreamtime/© Tatyana Chekrygina; **p. 88:** (s) © Wikipedia Commons; (j) © MNLR; **p. 89:** (sts) Dreamtime/© Anthony Baggett; (stc) Dreamtime/© James Steidl; (ds) © Wikipedia Commons; (dc) © Wikipedia Commons; (j) Shutterstock/© Marcin Shutterstock; **p. 90:** (j) Dreamtime/© Mrreporter; **p. 91:** Dreamtime/© Izanbar; **p. 93** – a, c: Dreamtime/© Economica20; b: Dreamtime/© Radub85; **p. 94:** (st) © MNLR; (d) https://www.artindex.ro/2012/05/16/hatmanu-dan/; **p. 95:** (st) Dreamtime/© Gloria Rosazza; Dreamtime/© Ekaterina Kutsbakh; Dreamtime/© Tatyana Okhitina; (d) https://www.haynesfineart.com/crops/h/m/473-111-11.jpg; (j) © Wikipedia Commons; **p. 96:** Dreamtime/© Farek; **p. 97:** Dreamtime/© Pavel Shlykov; **p. 98:** Dreamtime/© Zoltan Tarlacz; **p. 99:** Dreamtime/© Biserico; **p. 100:** © Wikipedia Commons; **p. 101:** (s) © Wikipedia Commons; (stj) © Editura Minerva; (dj) © Editura RAO; **p. 102:** Dreamtime/© Yarruta; **p. 103:** (s) © huff.ro; (j) Dreamtime/© Matteo Galimberti; **p. 105** – a: Dreamtime/© David Pereira Villagra; (b) Shutterstock/© Africa Studio; c: © Wikipedia Commons; **p. 106:** a, b, c, d: Dreamtime/© Tetiana Soare; (j) Dreamtime/© Danil Chepko; **p. 107:** (c) © Warner Bros., distribuit de Vertical Entertainment; (j) © Wikipedia Commons; **p. 108:** Shutterstock/© Sokolova Maryna; **p. 109:** Dreamtime/© Klarksphotography; **p. 111:** (j) Dreamtime/© Roman Samborsky; **p. 114:** Shutterstock/© Just dance; **p. 115:** Shutterstock/© Maksim Shmeliov; **p. 116:** (s) Shutterstock/© Iakov Filimonov; (j) Dreamtime/© Miklos; **p. 117:** Dreamtime/© Lightfieldstudiosprod; **p. 118:** © Constantin Lecca, *Portretul Ecaterinei Manu*, Muzeul de Arta din Ploiești; **p. 119:** © Camil Ressu, *Portret de fată*; **p. 120:** Shutterstock/© Georgios Kritsotakis; **p. 121:** Shutterstock/© Dragoș Iliescu; **p. 122:** Dreamtime/© Zoom-zoom; **p. 123:** Dreamtime/© Gan Hui; **p. 124** – a: Dreamtime/© Locke_rd; b: Dreamtime/© Elena Schweitzer; c: Dreamtime/© Ekaterina Kuznetsova; d: Dreamtime/© Sabri Hakim; e: Dreamtime/© Alisbalb; (j) © Wikipedia Commons; **pp. 125-129:** © Centrul Național al Cinematografei; **p. 130** – A: Dreamtime/© Romica; B: © Wikipedia Commons; C: *Terasă Oțeteșanu* https://muzeuldeartatrm.ro/en/tag/terasa-otetelesanu/; D: Dreamtime/© Raja Rc; E: © Wikipedia Commons; F: https://bnr.ro/The-Old-Palace-13835-Mobile.aspx; **p. 132:** (st) Dreamtime/© Olga Novoseletska; (d) © Wikipedia Commons; **p. 134:** (j) © www.loto.ro; **p. 135** – a, b, c: © Wikipedia Commons; d: https://www.britannica.com/topic/Fortuna-Roman-goddess; (d) © Wikipedia Commons; **p. 136:** © Wikipedia Commons; **p. 137:** © Enciclopedia RAO; **p. 139:** © Wikipedia Commons; **p. 140:** (j) © Wikipedia Commons; **p. 141:** (stj) © Cătălin D. Constantian; (dj) © Grupul Editorial Art; **p. 142:** (c) Dreamtime/© Ekaterina Pokrovsky; (j) Dreamtime/© Pfongabe33; **p. 143:** © Banca Națională a Moldovei; **p. 144:** Dreamtime/© Konstantin Yukanov; **p. 145:** (s) Dreamtime/© Landd09; (j) Dreamtime/© Pressmaster; **p. 146:** Dreamtime/© Catarabuk; **p. 147:** Dreamtime/© Dzeimail; **p. 148:** Dreamtime/© Iakov Filimonov; **p. 149:** Dreamtime/© Lzf; **p. 150:** Dreamtime/© Canaris; **p. 151:** (s) Dreamtime/© Guțescu Eduard; (j) Dreamtime/© Sorin Colac; **p. 152:** Dreamtime/© Mikhail Kokhanchikov; **p. 153:** Shutterstock/© Tatiana Yvcyan; **p. 154:** Dreamtime/© Vyvchan; **p. 155:** Dreamtime/© Daria Kolosova; **p. 156:** Shutterstock/© elbuid; **p. 157:** Shutterstock/© Jacek Chabaszewski; **p. 158:** Dreamtime/© Olesia Bilkei; **p. 159:** Dreamtime/© Atorn Buksantiah; **p. 160:** Dreamtime/© Sabelskaya; **p. 161:** Dreamtime/© Stanko07; **p. 162:** Dreamtime/© Thomas Bullock; **p. 165:** Dreamtime/© Andrei Lukovski; **p. 166:** (c) Dreamtime/© Songquan Deng; (j) © Răzvan Socol; **pp. 167, 168, 169, 170, 174** (stj), **p. 175** (s): © Marius Alin Rus, Karina Wechter Ciură; **p. 171:** (s) Dreamtime/© Syda Productions; (j) © Grupul Editorial Art; **p. 172:** Shutterstock/© Elena Sherengovskaya; **p. 175** (j): Shutterstock/© jorisoru; **p. 176** (s): Shutterstock/© A_Lesik; (j) Dreamtime/© Bert Johnson; **p. 177:** Dreamtime/© Richard Van Der Woude; **p. 179** (s): © Digi24; (dj) Dreamtime/© Heydar Jafarli; **p. 181:** www.rsc.org.uk/© Reg Wilson; **p. 182:** (stj) © Editura Hoffman; (dj) © Grupul Editorial Art; **p. 183:** Dreamtime/© Pressfoto; **p. 184:** Dreamtime/© Yuliia Riasna; **p. 185:** © Wikimedia Commons; **p. 186:** (s) Shutterstock/© Iakov Filimonov; (c) https://www.teatrunationalcluj.ro/piesa-662/apolodor/; **p. 188:** Dreamtime/© Lunamarina; **p. 189:** Shutterstock/© Iakov Filimonov; **p. 190:** Dreamtime/© Maria Demydova; **p. 191:** (c) Dreamtime/© Pavel Losevsky; (dj) Dreamtime/© Răzvan Nitoi; **p. 192** – a, b: Dreamtime/© Brett Critchley; c: Dreamtime/© Anatoliy Gagarin; d: Dreamtime/© Sergion777; **p. 193** – a, b, c, d: Dreamtime/© Sam Wordley; **p. 194:** © facebook/Teatrul Metropolis; **p. 196:** © EuropaCorp. Distribution; **p. 197:** Dreamtime/© Pressmaster; **p. 199:** Dreamtime/© Iakov Filimonov.

